NEWROZ

Aylık Siyasal - Kültürel Dergi
Sayı 13, Ocak 1993, Fiatı: 8000 TL

✓ CMUK YALANI...

✓ RADYASYON REZALETİ...

www.arsivakurdi.org

NEWROZ

AYLIK SİYASAL-KÜLTÜREL DERGİ

Newroz Yayıncılık
Sahibi
Hüseyin ALATAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
Remzi BİLGET
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Mustafa ARSLAN

Yönetim Yeri
Kemalpaşa Mah. Defteremini Sk.
No: 2/4 Akkoyun Apt. Kat: 4 D:10
Aksaray /İSTANBUL
Tel-Fax: 511 96 56

Adıyaman İrtibat Bürosu
Ali GÖKKAYA
Ulucami Mah. Gölbaşı Cad.
Korunanlar Pasajı No: P/25
ADIYAMAN

Diyarbakır İrtibat Bürosu
Nusrettin MAÇİN
İnönü Cad. Kahraman İşhanı
Kat: 2/15 DİYARBAKIR
Tel: 247374

Gaziantep İrtibat Bürosu
Sait YILDIRIM
Karagöz Cad. Gören İşhanı
Kat: 3 No: 5 G.ANTEP
Tel: 20 28 40

Malatya İrtibat Bürosu
Hasan BURAN
Hamidiye Mah. Nasuhi Cad.
İnan İşhanı Kat: 2 No: 69
MALATYA

İsviçre Temsilciliği
Hüseyin İÇLİ
West. Str-19
6314 Unterageri - SCHWEİZ
Tel: 0 42720281

Almanya Temsilciliği
Mehmet DURMUŞ
Linden Str - 42
4150 Krefeld - ALMANYA
Tel: 2151 30 390

Dizgi: Asmin

Kapak Resim: Doğan Almasulu
Baskı: Uygun Basım LTD. ŞTİ.
Dağıtım: YAYSAT

Banka Hesap No:
Hüseyin ALATAŞ
Türkiye İş Bankası Aksaray Şubesi
Yurtiçi Hesap: 1002-300-975165
Yurtdışı Döviz Hesap: 30100-91599

Abone Koşulları ve Birim Fiatları:
Yurtiçi: Aylık Birim Fiatı: 8.000 TL
Yıllık Abone Bedeli: 80.000 TL

Yurtdışı:	**Yıllık Abone Bedeli**
Almanya: 5 DM	Almanya: 60 DM
Fransa: 15 FF	Fransa: 180 FF
İsviçre: 5 SF	İsviçre: 60 SF

İÇİNDEKİLER

Sunu..... 1
CMUK İnsanlık Suçudur..... 2
Somali Gerçeği..... 5
Nasıl Bir İHD..... 6
21. Yüzyılın Eşiğinde
İnsan Hakları..... 8
Radyasyonlu Demokrasi..... 9
Ayın İçinden..... 10
Tarih Gerçeği Kabul Ettirecektir..... 12
Hak Mitingini ve Tahammülsüzlük..... 13
TC, Strasburg'da Yargılanıyor..... 16
Rus Komünistleri
Seslerini Yükseltiyor..... 21
Ulusal Soruna Somut ve
Tarihsel Yaklaşım (IV)..... 23
Teori ve Pratik..... 32
Alevilik Üzerine (II)..... 35
Örgüt ve Örgütlülük..... 43
Mehabat Kürt Cumhuriyeti (II)..... 46
Nameyên Welat..... 51
Jîyîna Lenîn (III)..... 52
Bêmal..... 57
Dersên Zmanê Kurdî (XIII)..... 59
Okurlardan..... 63

www.arsivakurdi.org

SUNU

Yeni umuttur. Umut; geleceğe, güzele, duyulan özlem... Her yeni bir yıl umuda-özleme, iyiye, güzele varışın güçlü adımlarını bağrında taşır. Geleceğe yürüyüşte bir önceki yılın kazanımları, edilenilen mevzileri üzerinden daha ileriye sıçrayış gerelidir. Toparlanan birikimler, tücrübeler ve deneyimlerin verdiği güçle, bilinçli ve direngen bir yürüyüşün zorunluluğunu görerek, görev ve sorumluluklara daha bir sıkı sıkıya sarılışın önemini duyumsamak gerekiyor. 1993 yılınının ilk sayısı ile siz değerli okurlarla buluşurken, utkuya varışta dönüm noktaları olabilecek mevzileri zaptedebilmeye olan dipdiri inançla "merhaba" diyoruz. Bu inancımızı ne TC'nin "İç Harekatı" ne de fitursuz sürdürdüğü baskı, zulüm ve terör yöntemleri karartmaya yetmeyecek.

Yeni yılda yüklü görevlerle karşı karşıyayız. Yükselen özgürlük ateşini canlı tutabilmek; kurtuluşa her gün bir adım daha yaklaşabilmek; her yönüyle elle tutulurluğu kalmayan kapitalist sistemin ve onun hükümetlerinin halkımıza, tüm emekçilere reva gördüğü antidemokratik politikalara, açlık ve sefalet döngüsüne, insani değerelere sığmayan uygulamalara vb. yönelik topyekün bir karşı yürüyüş yaratmak sorumluluğuyla yükümlüyüz.

Biliyoruz, TC, dikensiz gül bahçesi istiyor. Radyasyon bulutlarının sardığı bir ortamda gerçekleri gizleyerek, tatlı kârlarına zeval gelmesin diye halkın sağlığıyla oynamayı; halkımızın en doğal haklarını, devlet zoruyla yok saymayı; tüm demokratik hak ve özgür düşünceyi terörize etmeyi "erdem" olarak gören ve bunlara muhalefeti hazmedemeyen TC yönetimine ciddi bir karşı cephe örmek gerekiyor; diken olmak gerekiyor, hedeflerini boşa çıkartmak gerekiyor.

Dikensiz gül bahçesi yaratma politikasının gereği olarak, TC, halkın gözü, kulağı ve sesi olmaya çalışan ilerici, yurtsever ve sosyalist basını susturma yönünde her türlü yöntemi uygulanabilir görüyor. Başta yurtsever yayın organları olmak üzere, TC'ye göre "aykırı ses" olan tüm sosyalist yayınlara yönelik devlet terörü sınır tanımıyor. Toplatma, ceza yağdırma ve baskılar yetmeyince, yurtsever yayınların dağıtımını engelliyor. Dağıtım şirketleri; Kürt illerine "aykırı ses" olan yayınları dağıtmıyor, ya da bu yayınları satan gazete bayileri faili belli karanlık odaklarca katlediliyor.

Söz konusu engellemelere maruz kalan yayınların başında Özgür Gündem gazetesi var. Yeni Ülke, Azadi, Gerçek, 2000'e Doğru gibi haftalık yayınlar ile yurtsever yayın organları da paylarına düşeni alıyor. Bundan hareketle diyoruz ki, TC'nin kuşatma harekatını yarabilmek, boşa çıkarabilmek için halkının sesi olmaya çalışan bu yayınlara sahip çıkalım. Bir yerine iki Gündem almak, ya da dağıtımının en geniş bir şekilde yapılabilmesi için harekete geçmek gerekiyor. Bu, engellenmeye çalışılan her yayın için de geçerli olmalı.

Diyarbakır, Kulp, Lice ve Bingöl-Genç yöresinde yoğunlaştırılan "İç Harakat" kural tanımazlığını sürdürüyor. Onlarca köy zorla boşaltılırken, bombardıman harekatı aralıksız sürdürülüyor. Kürt halkı sadece askeri harekatın "askeri" sonuçlarıyla değil, bombardımanlar sonucu yeni bir çığ faleketiyle de karşı karşıya. Somali, Bosna-Hersek tellallığı yapanları halkımızın yüzyüze olduğu bu "çirkin" savaş yöntemlerine gözlerine kapayarak onay vermeleri utanç verici.

11. Sayımızda yeralan "Alevilik Üzerine" başlıklı, T.Töre imzalı yazının ikinci bölümü 12. sayımıza teknik nedenle yetişmediğinden yayınlayamamıştık. Bu sayımızda yazının ikinci ve son bölümünü veriyoruz.

Yine, 12. sayımızda arka iç kapağında yer olan fotoğrafa, bize fotoğrafın kullanma iznini veren Sayın Erdal Yazıcı'nın ismini belirtmeyi unutmuşuz. Erdal Yazıcı ve okurlardan özür dileyerek düzeltiriz.

Bir önceki sayımız da toplatıldı. Dağıtıma çıktığı gün yeni "CMUK"tan nasibini alan 12. sayımıza aynı gün dağıtımda el kondu. "İç Harekat"ın gereği olarak, 12. sayımızda olduğu gibi çıkacak sayılarımızın da okurlara ulaşması "toplatma"lar nedeniyle zorlaşıyor. Toplatılmadan almanın bile ortadan kalktığı şartlarda Newroz'u edinebilmenizin tek yolu abone olmanıza bağlı. TC'nin yasaklarını, engellerini aşabilmek, yayınla okurunun bütünleşebilmesine bağlı. Düşmana inat, bu bütünleşmeyi sağlamalı ve abone olmalı, abone bulmalıyız. Aramıza konmaya çalışılan barikatları birer birer yıkıp, aşmalıyız.

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

CMUK İNSANLIK SUÇUDUR

Kemal Bilget

Hikayenin özeti şu: Demokratikleşme... 12 Eylül hukukunun tümden tasviyesi... Kişi hak ve özgürlüklerinin yasal garantilere kavuşturulması... Uluslararası hukukun Türkiye'de de aynen geçerli olması... tam demokrasi... Ve bunların gerçekleştirilmesi için DYP-SHP koalisyon hükümeti...

Hikayenin devamı: Toplumu bir yıl oyalama... Görüntüyü kurtarma çabaları... Bu çabaların zirvesi olarak CMUK (Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu)... Eskiye göre kimi iyileşmeleri de içeren CMUK'un Çankaya'dan Meclise geri dönüşü... CMUK'un askerlerin istediği biçime sokularak TBMM'inde kuşa çevrilişi... Yani CMUK alanında eskinin devamına karar...

Sahi Türkiye'de yasaları kim yapıyor?

Sonra da "Yargıtay da reform" palavraları..."TC hukuk devletidir" yalanları... Eşitlik, adalet nutukları... "Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir" saçmalıkları... Generallerin bir dediğini iki etmeyen TBMM ve Hükümet....

Sahi Türkiye'de kuvvetler ayrımı var mı?

Dünyanın hiç bir ülkesinde seçmen oyuyla seçilip yasa yapmak ve idareyi denetlemekle görevlendirilen bir meclis, kendi yaptığı yasağın yarıya yakınını devletin silahlı güçleri istemedi diye "geçerli değildir" eki yapmaz. Önce yasa yapıp ardından da "geçerli değildir" deme gülünçlüğünü sergileyenlerin iradeleri yok demektir.

Sahi iradesiz Meclis sadece MGK'nin dekoru değil midir?

Türk Milleti adına yapılan tüm bu gayri-ciddilikleri yadırgamamak gerekiyor. Çünkü TC burjuvazisinden, devletinden, Meclisinden ve hükümetlerinden daha farklı, daha olumlu, daha tutarlı bir yaklaşım beklenemez. Onun niteliği bu çünkü. TC'nin niteliğini belirleyen yüzlerce madde sıralamak mümkün. Konumuz bu olmadığından, konumuzla ilgili olan sadece bir iki noktaya vurgu yapmakla yetinelim.

TC, her konuda topluma yalan söylüyor. Benimsediği devlet anlayışı gereği buna zorunlu. Çünkü ekonomik ve düşünsel temelleri zayıf. Kendine güveni yok. Zayıf ve güvensizlik içerisinde olmanın doğal sonucu olarak korkak. Özellikle halktan korkuyor. Türk işçi ve emekçilerinden, özellikle Kürt halkından korkuyor. Kendine olan güvensizliği büyüyerek halka dönüyor. Korkusundan, yani halktan korunmak için halka durmadan ve her konuda yalan söylüyor. Sözkonusu ettiğimiz yalan söyleme seçim meydanlarında oy avcılığı için söylenen yalanlar değil. Gerçekleri, doğruları, bilimsel verileri halktan gizlemek için söylenen yalanlar.

TC burjuvazisinin topluma kabul ettirmek istediği devlet anlayışı kutsal. Yani Tanrısal. Devlet, burjuvazinin çıkarlarını koruyan, ona hizmet eden bir araç, bir örgütlü güç değil de sınıflarüstü ve yaşatılması için uğruna her türlü fedakarlık yapılması gereken bir olgu olarak sunuluyor. Tıpkı bir tabu.

Doğaldır ki, ardından tabuyu koruma kaygısı geliyor. Halkın çıkarlarıyla çatışan bir tabuyu halka karşı korumak kolay olmadığından, temelleri zayıf olan burjuva ideolojisinin yerine resmi ideoloji hakim kılınmaya, devlet zoru ve resmi ideoloji bütünlüğünde tabu korunmaya alınıyor. Yaşamın gerçekleri ve bilimin yasaları resmi ideolojinin dar sınırlarına hapsedilmeye ve ona uydurulmaya çalışılıyor. Toplumsal ve bilimsel gerçeklikler resmi ideolojinin sınırlarını zorladıkça çatışma çıkıyor ve burjuvazi kendisini ve sistemini korumak için yalana ve yasakçılığa başvuruyor. Onun için yasalar hep yasakçı bir anlayış a formüle ediliyor. Kurallar hep katı ve esneme yeteneğinden yoksun. Devlet ve devleti korumacılık esas...

Türkiye'de yasak ve yalan öyle sarmaş-dolaş ki, yasa maddelerine süt siyahtır diye yazmaya ve süt siyahtırı topluma zorla kabul ettirmeye kadar götürebiliyor. "Olur mu canım?" denebilir. Burası Türkiye ve olur. Atatürk'ten bu yana "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir toplumuz" yalanını sakız gibi çiğneyip durmadılar mı? Ve aynı zamanda şu ünlü TCK (Türk Ceza Kanunu)nun 141 ve 142. maddelerinde "Bir sınıfın egemenliğini savunmak" veya "bunun için propaganda yapmak suçtur" demediler mi? Halkların milyonlarca yıldır geliştirip yaşattığı dillerini yok saymak, yasalarla yasaklamak ve hatta Kürt halkının varlığını inkar etmek için yasalar çıkarmak, onlarca ısmarlama kitap yazdırmak TC'ye özgüdür. Oysa yalanla ve yasakla gerçeklerin değişmeyeceğini çocuklar bile bilebilir. Olmayan sınıfın, olmayan ulusun yasayla yasaklanması gibi bir anlamsızlık niye?

CMUK İşkence Yasasıdır

"Yasalar karşısında herkes eşittir"(!) Bu bir anayasa hükmü. Bu bir genel kural. İnsanların tümü için bağlayıcı ve geçerli olması gerek. Bu anayasa hükmünün, bu genel kuralın dışına çıkışları, yani aykırılıkları düzeltmek Anayasa Mahkemesinin görevi. Anayasayı yazan da, Anayasa Mahkemesini kuran ve düzenleyen de aynı güçler. Kendi iç tutarlılığını ayaklar altına alan da, kendi koyduğu genel nitelikli ve bağlayıcı hükümlere uymayan da yine aynı güçler.

Bunun en son örneği CMUK. CMUK, hukuk ala-

nında reform diye topluma sunuldu. Bunu reform yalanı diye anlamak daha doğru. Çünkü CMUK'la gelen herhangi bir reform ve iyileştirme yoktur. Sadece burjuvazinin demogojisi ve yalanı var. "CMUK'la Avrupalı olmaya hak kazandık" gibi gerçek dışı beyanlar göz boyamak için... Sözü uzatmadan CMUK'a geçelim. CMUK nedir? Bir arpa boyu da olsa, alanında ileri bir adım mıdır?

CMUK, zanlının gözaltına alınmasından tutukluluk halinin sonuna kadar ki süreci düzenleyen 33 asıl 3 geçici maddeden oluşan bir yasa. Hazırlayıcılarına ve savunucularına göre zanlının ve sanığın haklarını korumakta. Yine hükümete ve onun destekçilerine göre CMUK'un özü, İŞKENCEYİ yada işkence iddiasını önlemeye yönelik. Peki gerçek bu mu? Yasayı görüp okumamış olanlar için belirtelim ki, bu iddiaların tümü yalan. CMUK reform değil. CMUK'ta ileri olan tek bir madde bile yok. Tümden haksızlık etmemiş olmak için belirtelim; adli suç zanlı va sanıkları için kimi iyileştirmeler var. Avukat isteme, yakınlarına haber verme, ifade vermekten kaçınma, suçlama neden veya nedenlerinin açıklanması, usulsüz alınan ifadelerin geçersiz sayılması... gibi.

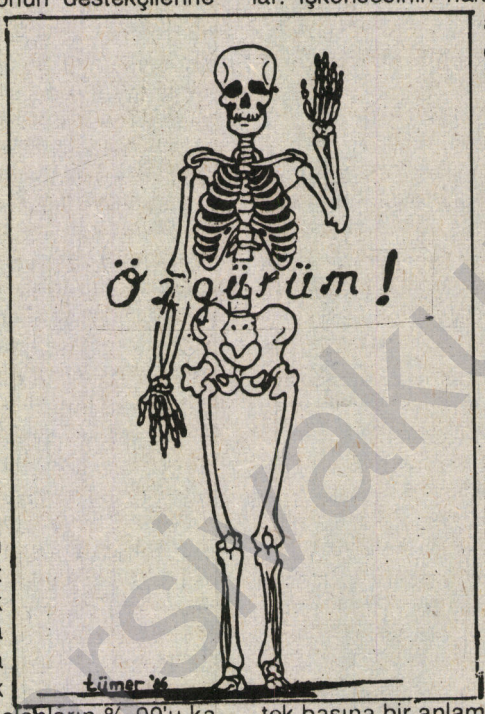

Oysa herkes bilmekte ki, gözaltında başlayıp, sorgu ve yargı sürecinin tümünde hüküm süren demokrasi dışılık, insan haysiyet ve onuruna aykırılık esas olarak siyasi "suç"larda ve davalarda yaşanmaktadır. Örneğin, kaba dayakla işkenceyi karıştırmamak gerekiyor. Türkiye'de karakolluk olanların % 99'u kaba dayağı veya işkenceyi yaşamaktadır. Adli sanıklarda kaba dayak, siyasilerde işkence esastır.

CMUK incelendiğinde açıkça görülüyor ki, yasa koyucunun işkenceyi önlemek gibi bir niyeti yoktur. Gerçi Türkiye'de çok mükemmel yasalarla bile işkenceyi tümden önlemek zordur. Çünkü işkencenin kaynağı çok derinlerdedir. Devletin yapısında ve devlet anlayışından kaynaklanmaktadır. Büyüğün küçüğe, erkeğin kadına, güçlünün güçsüze dilediğince sopa atabildiği toplum yapısından kan almaktadır. "Eti senin kemiği benim" denen eğitim sisteminden "şeriatın kestiği parmak acımaz" diyen kadercilikten beslenmektedir. Sopanın eğitim ve öğretim aracı olarak görüldüğü ilk eğitici ve öğretici olan aile babasından "devlet baba"ya uzanan zincirin her halkasında sopanın varolduğu Türkiye'de insanların belki de çoğunluğu işkenceyi olağan görüyor. Asıl güçlük burda işte. Ama, yasa koyucunun da işkenceyi önleme diye bir derdi yok. Oysa işkenceyi gerçekten "münferit" olaylar düzeyine indirmek mümkün.

Bunun ilk şartı gözaltı süresini tekil olaylarda 24, çok sanıklı da ise 48 saate indirmektir. İkincisi, işkence suçunun cezasını suça denk bir biçimde artırmaktır. Üçüncüsü, somut kanıtlara dayanmayan polis ifadesi ve tutanaklarının geçersiz sayılmasıdır. Dördüncüsü, sorgucuların eğitimi ve asıl görevlerinin hizmet olduğu bilincinin verilmesidir. Köklü çözüm ise uzun vadede toplumu eğitmek ve sağlıklı bir yapıya kavuşturmaktır. Bunun için ise eğiticinin sağlıklı bir anlayışa ve kafa yapısına sahip olması gerek.

CMUK'u hazırlayan ve onaylayanların ise böylesi bir anlayışa ve kafa yapısına sahip olmadıkları görülüyor. Tersine işkenceyi savunuyorlar. Bunun iki açık göstergesi var: 1- İşkenceyi insanlık suçu saymıyorlar. İşkencecinin hakettiği bir biçimde cezalandırma anlayışı (Ceza yasasında gönderme anlamında) yasada yok. İşkencenin asıl kaynağı olan süreyi kısaltmamışlar. DGM kapsamına giren "suç"larda 15 günlük gözaltı süresi aynen korunuyor. Olağanüstü Hal Bölgesinde ise süre 30 güne çıkarılmış. Hatırlanır 12 Eylülcüler de hep gözaltı süresiyle oynamıştı. Önce 90, ardından 45 ve daha sonra da 30 gün yapmışlardı. "Terörle Mücadele Yasası"yla 15 güne indirilen gözaltı süresi, işkenceyi önleme iddiasıyla 30 güne uzatıldı.

Kısaca, CMUK'un özü denen sorgu sürecini iyileştirme ve işkenceyi önleme iddiası sadece bir yalan ve demogoji. İşkence türlerini sayıp bunlar yasaktır diyen bir 13.md. hukuka aykırı elde edilen delilleri geçersiz sayan 24. md var ama, bunların tek başına bir anlamı yok. Eski yasa işkence serbesttir demiyordu ki. Dahası 13. ve 24. md.leri işlevsiz kılmak için yasanın 12 maddesi birden DGM kapsamındaki "suç"lar için yürürlükten kaldırılıyor. Yasa var, yürürlükte değil. Bu bir kara mizah. Yasa koyucu alay edilmeyi niye göze aldı ki? İşkenceci başları işkenceyi yasaklayamazsınız dedi de ondan mı?

Belirtmiştik, CMUK 33 md.den oluşuyor. 33 md.nin dökümü şu:

1) 2. 11. 16. 17. 23. 25. 26. 27. maddeler usüle ilişkin.

2) 1. md. savcıya, sanığa ve avukata hakimi red hakkı veriyor.

3) 3. md. iki sözcük değişikliğini, 10. md. başlık değişikliğini içeriyor.

4) 8. ve 28. md.ler para cezasını düzenliyor.

5) Son iki madde yasanın yayını ve yürürlüğüyle ilgili ve tüm yasaların sonunda vardır.

6) 21. md. sanığın eşinin mahkemede dinlenebileceği hakkını veriyor.

7) 15. 18. 19. ve 22. md.ler Avukat tayini ve ücretiyle ilgili.

Bunların toplamı 20 md.dir. Konunun özünü oluş-

turan maddeler değiller. Kimisi biçim ve usulle ilgili, kimi tamamlayıcı nitelikte. 31. md. ise diyorki, "Bu kanunun 4. 5. 6. 7. 9. 12. 14. 15. 18. 19. 20. ve 22. md.leri DGM kapsamına giren suçlarda uygulanamaz, eski yasa geçerlidir." Onun için 31. md.deyi saymazsanız, geriye konunun özüyle ilgili 12 md. kalıyor. Kalan 12 md.den 29. ve 30.ncu maddeler eski yasadan da geriye gidişi ifade ediyor; 4. 5. 6. 7. 9. 12. 14. ve 20. md.lerse 31. md. ile yürürlükten çıkartılıyor; geriye ise sadece 13. ve 24. md.ler kalıyor. Olumluluk denecekse CMUK bu iki maddedir işte. O da yeni birşey değil. Yargıtay iştihatları, hatta askeri yargıtay içtihatları bu iki md.yi çoktandır hukuk alanına sokmuş ve işletiyordu. 13. md. de şunlar şunlar sanığa uygulanamaz demenin tek başına hiç bir anlamı yok.

Kürtlere Ayrı Yasa

CMUK gerçekten ilginç ve gülünç bir serüvenin ürünü. Tam bir "Dostlar alışverişte görsün" örneği. Serüven bitipde yasa son şeklini alınca, ortaya hukuk reformu adına tam bir utanç belgesi çıktı. CMUK esasında 29-30 ve 31. md.ler demektir. Alanım değil ve tam olarak bilmiyorum ama, dünyanın kendisine 'hukuk devletiyim' diyen hiçbir ülkesinde CMUK'un 31. md.si gibi bir yasa maddesinin bulunabileceğini de sanmıyorum. 30 maddelik bir yasa yap, sonra da bir 31. md. ekle ve deki, bu yasanın 12 maddesi geçersizdir. Bu gülünçlük, bu kendinden menkullük niye?

Bunun iki nedeni var: 1- Kürt halkı ve ondan duyulan korku. 2- Devlet içinde devlet olan, asıl iktidar sahiplerinin, yani silah taşıyanların, işkencecilerin ve işkenceci başlarının, yürütmenin yanısıra yasama organına ve yargıya egemen olmalarıdır. 2. şık olarak belirttiğimiz; CMUK'un yasalaşma serüveninde açıkça görmek mümkün.

1. şıkka gelince, artık mızrak çuvala sığmıyor. "Yasalar karşısında herkes eşittir", "Kürtler de birinci sınıf vatandaştır"; "İnsanlara dili ve ırkı nedeniyle ayrı muamele yapılamaz" vb. gibi yasa maddeleri veya savunulan düşünceler gerçeği gizlemeye yetmiyor. Kürt gerçeği karşısında içine düşülen korku, görüntüyü kurtaralımı bile yok ediyor. Kürtlere yönelik ayrı yasaların sayıları çoğalıyor ve alanı genişliyor. Geçmişte varolan ayrı yasaların kimisi gereksizleşti diye yürürlükten kaldırılmış, kimisi beklemeye bırakılmıştı. Fiili uygulamalarda ise ayrım hep vardı ve oldukça derindi. Kürtler hep jandarma ve polisin copu ve kurşunuyla karşı karşıya oldular. Karakollar ve hapishaneler düştü hep paylarına. Yasal ayrımlar bakımından ise 1947'den 1980'lere kadar TC durumu idare etti. Kesin ayrımlara gitmesi için yakıcı bir ihtiyaç da yoktu.

1925'den 1940'ların sonuna kadar Kürtler ayrı yasalarla yönetildiler. Takrir-i Sûkun yasası, İstiklal Mahkemeleri ve bu mahkemelerle ilgili yasalar, köy koruculuğu yasası, nüfusun iskanına ilişkin yasa, Dersim yasası, Bölge Müfettişliği ve bununla ilgili yasalar kimi örnekler olarak sayılabilir.

Şimdi durum ne? Köy koruculuğu yasası yeniden yürürlüğe kondu. Bölge Müfettişliği ve ilgili yasası, Olağanüstü Hal Valiliği ve yasası oldu. Kürtlerin yaşadığı illerin önemli bir kesimi OHB yasası ve Valiliğince yönetiliyor ve özel bir yönetim şekli altında. İskan ve sürgün yasaları kararnameler ve fiili uygulamalar olarak yeniden uygulamaya konuldu. Katışıklar, bulaşıklar olmakla birlikte, DGM esas olarak Kürtleri yargılayan bir mahkeme özelliği kazandı. CMUK'la bu yönü daha da (29. ve 30. md.) pekiştirildi.

Kürt halkının haklarını savunan hatta tutarlı bir biçimde savunmayıp kıyısından köşesinden değinen partiler bile Anayasa Mahkemesince kapatıldı ve kapatma davaları sürüyor. Ve TCK'nun 125. md.sinden hükümlü Kürt tutsaklar insanlığın gözünün içindeki çöp olma özelliklerine rağmen unutuldular ve halen cezaevlerindeler. Terörle Mücadele Yasası'nın geçici 4. md.si kapsamındaki Türk tutsakların durumunu Anayasanın "eşitlik" ilkesine aykırı bulup salıveren Anayasa Mahkemesi, tamamen siyasi gerekçelerle 125. md. tutsaklarını içerde bıraktı.

Ve tüm bunlara şimdi CMUK eklendi. CMUK'un 31. md.sinin gerekçesi açıkça şudur: 4-5-6-7-9-12-14-15-18-19-20 ve 22. maddeler Kürtler için uygulanamaz ve geçersizdir. Açıkça söylenmese de gerçek budur. CMUK'un 29. ve 30. maddeleri ise çok açık. Yoruma bile gerek yok. Kürtler sözcüğü yerine "Olağanüstü Hal" denmiş sadece. Olağanüstü Hal yerine Kürtler sözcüğü geçirilince ortaya çıkan şu: Siyasilerde Türklere uygulanacak gözaltı süresi 15, Kürtlere 30 gündür. (Md.30) Yasanın kullandığı "toplu suçlar" deyimini kullanmıyorum çünkü, siyasi davalarda polisin sayıyı artırması bir kesinlik. Sokak da insan mı yok! İlgisiz de olsa üç, beş, on kişi toplanır ve her dava toplu dava haline getirilir. Ve 30 günün 20 günü işkence için, 10 günü de işkence izlerinin yok edilmesi için rahat rahat kullanılır. 30. maddenin en hafif anlamı: Kürtlere, Türklerin iki katı işkence etmek polise verilmiş bir haktır.

29. madde ise DGM kapsamına giren "suç"ları belirliyor. Ve ben insanım diyen, insanlığına sahip çıkan ve dolayısıyla ulusal değerlerine doğal bir sahiplenme içerisinde olan her Kürt DGM'nin potansiyel bir sanığıdır. Maddenin 3. fıkrası başlı başına Kürtleri tanımlıyor.

Zaten fiili durumda böyle değilmiki? DGM'lerde yargılanan sanıkların tahmini onda dokuzu Kürtlerdir. Şu anda cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin oranı da aşağı yukarı aynıdır. DGM'lerdeki basın davalarının bir dökümü yapılabilse, orada da benzer bir oran çıkacaktır. Onda bir gibi bir oranı da istisna saymak gerekiyor artır.

Sonuç olarak: Sadece Kürtler için geçerli olan yasalar ve yasa maddeleri giderek sayı ve alan olarak çoğalıyor. 93 ve sonrasında sayı daha da artacak ve alan genişleyecektir. Eşitlik, ayrım yapılmadığı vb. gibi yalan ve demogojiler etkisizleşip, yerini fiili duruma terk edecektir. Kürt ve Türk halkları arasındaki statü farklılıkları görmek istemeyenlerin gözünde bile netleşecektir. TC'nin sömürgeci zihniyeti ve uygulamaları hukuk kılıflarını eksiksiz giyinip daha net olarak boy gösterecektir. ■

SOMALİ GERÇEĞİ

Lezgin BERAV

Somali ve onun gibi ülkelerin halklarını açlıktan ölecek kadar sömüren emperyalist kapitalizm, şimdi de Mehdi rolüne soyunmuş görünüyor. Dünya insanlığı, kaydedilen tüm ilerlemelere rağmen acınacak halde! Bir yandan dünya nimetlerini hovardaca savuran mutlu azınlık, öteyandan, açlıktan kıvrana kıvrana ölen yoksul çoğunluk! Tıpkı sınıflı bir toplum içindeki ezen-ezilen sınıflar gibi, dünya genelinde de sömüren-sömürülen ülkeler vardır.

Afrika toprakları, barındırdığı tüm zenginliklere rağmen üzerindeki toplumları açlıktan kurtaramıyor. Varlık içinde açlıktan ölmek! Devlet olup devletsiz kalmak! "Bağımsız" olup iradeden yoksun olmak! Bu çelişkiler emperyalist kapitalizmin egemenliğindeki gezegenimizin gerçeklikleri. Afrika'da bu durum çok daha belirgin.

Somali'ye askeri harekat yapan ABD öncülüğündeki emperyalist güçler, kurtarıcı ve kahraman pozisyonunda dünya kamuoyuna sunuluyor. Neredeyse bir kısır döngü halini alan bu basit senaryo bir kez daha yoksul halklara yutturulmak isteniyor. Ama artık mızrak çuvala sığmıyor. Söz konusu olan açlıktır ve aç bırakılmışlığın gizlenebilir bir yanı yok. Vaktiyle sosyalist sistemle iyi ilişkiler içinde olan Somali, CIA ve onun bölgesel ve yerel işbirlikçileri eliyle "Demir Perdeden" kurtarılıp "Hürriyet ve demokrasi"ye kavuşturulmuştu! Ama ne hürriyet! Ama ne demokrasi!

Birçoğu henüz uluslaşma aşamasına giren, ama, daha bu süreçten önce sınırları başkalarınca çizilen Afrika toplumlarının çoğu gerçek anlamda devletsiz, iradesiz ve yönetimsizdir. Dizginsiz bir sömürü için böylesi daha uygundu. Kitlelerin açlıktan ölmesi de bu emperyalist politikanın kaçınılmaz sonucu olmuştur.

ABD emperyalizminin sözümona Somali halkına bahşettiği "hürriyet ve demokrasi" açlıktan ölme özgürlüğüdür. Şimdi de aç bırakılan Somali'li yığınlara karşı büyük bir "yardımseverlik" gösterisi yapılıyor! Tam bir ikiyüzlülük!

"İnsanlar göz göre göre açlıktan ölsün mü?" yollu tartışmaların hiç bir anlam ve önemi yok. Çünkü "yardıma koşanlar" açlığı yaratanların ta kendisidir. Çelişki burada ve anlaşılması gereken de bu. Şimdilerde ebediyetini ilan eden emperyalist-kapitalizmin zulmü, sömürü ve egemenlik kurmada rakipsiz ve engelsiz kalmıştır. Bu durum devam ettikçe Angola, Gine, Mozambik, Etopya, Sudan halkları da açlıktan ölme özgürlüklerini kullanacağa benziyorlar.

Lenin, bundan onlarca yıl önce emperyalizm için "çürüyen kapitalizm" tespitini yapmıştı. Sosyalizme karşı kazandığı "zafere" rağmen, emperyalist kapitalizmin çürüyen niteliği; vahşeti, gayri insaniliği çok daha somutlaşmıştır. Yığınları açlığa terkeden bir düzenin adilliğinden sözedilemez. Sistem binlerce kez yıkılmayı hak ediyor.

ABD, "yardıma" giderken bile çıkar sağlama peşindedir. Somali'yi tam bir dominyon haline getirmek isteyeceğinden kuşku duymamak gerekir. Yiyecek dağıttırarak şirin görünecek, öteyandan da Somali'nin zengin uranyum yataklarına tek başına el koyacaktır. Karşılığında ise Somali halkına şu an yaptığı gibi biraz kokuşmuş konserve ve birkaç bisküvi, işbirlikçilerine ise bir kaç lüks araba verecektir.

Somali operasyonu bir yönüyle de "Yeni Dünya Düzeni" çerçevesinde Afrika'ya "çeki düzen" verme girişimidir. Zira Somali operasyonunun ardından Mozambik'e de askeri çıkarma yapılmaya başlanmıştır. Bir bakıma, aç bırakanların açlıktan kurtarma" operasyonu, askeri işgale dönüşmektedir.

ABD askeri operasyonuna katılan diğer ülkeler, aslında birer figürandırlar. Türkiye için bu daha açıktır. Kendi içindeki işsizliği, açlığı, fukaralığı önleyemeyen TC devletinin Somali'ye "yardım" edebilmesinin olanağı yok. Yetkililerin ABD'ne müracaat ederek "Türk birlikleri için yer talep ettiklerine" bakılırsa, askeri bir rol de üslenmeyecekleri belli. Üstelik kimi yöneticiler, Somali'ye asker göndermeyi hararetli bir "vatanperverlik" propagandasına dönüştürüp "Osmanlı ruhunu" yeniden uyandırmak ister gibi bir tutum sergilediler. Ne garip! Somali'ye asker gönderme ile "vatanperverlik" arasında yüz sene düşünülse bir bağ kurulamaz!

Vaktiyle Kore için de aynı terane piyasaya sürülmüş ve birçok emekçi Türk ve Kürt genci ABD çıkarları için heder edilmişti. Somali'ye gönderilen askerler bu işlevi bile göremeyeceklerdir. Anlaşılan Ankara'daki yöneticiler, Bill Clington'a yaranmak istemektedir. Çünkü asker göndermenin mantıki başka hiçbir gerekçesi yok Türkiye için. "Osmanlılık" ise artık Türkiye için yapılabilecek bir şey değil. Örneğin "Türki Cumhuriyetlerin" pazarları, daha Türkiye onları Türklüğe ikna etmek için dil dökme aşamasındayken, emperyalistlerce fethedildi. Zaten, "batı ile Türki Cumhuriyetleri arasında köprü rolü"nü yapacağını açıkça ifade den Türkiye'nin "Osmanlılık"tan sözetmesi bile abesle iştigaldir. Bu bakımdan Türkiye'nin Somali'ye asker gönderme lüksünün ardında, yeni ABD yönetimine hoş görünme zavallığından başka bir şey yatmaktadır. Somali'ye asker gönderiyoruz hezeyanı etrafında günlerdir koparılan velvelenin ve kabartılan şovenist fırtınanın altında, aslında burjuvazinin müthiş basitliği yatmaktadır. Türk ve Kürt gençlerinin bir macera uğruna Somali'ye gönderilişine şiddetle karşı çıkılmalı ve yönetim protesto edilmeli, kınanmalıdır.

Gerçek yüzü, Somali'de açlıktan ölme şeklinde açığa çıkan emperyalist-kapitalizm, asla insana yaraşır bir sistem değildir. Tam tersine insanlığın yüz karasıdır. İnsanlık için alçaltıcı bir sistemdir. Bu sonuç, Marks, Engels ve Lenin'in, insanlık için gösterdikleri kurtuluş yolu olarak sosyalizmin yüceliğini bir kez daha açığa çıkarmaktadır. İnsanlık sosyalizmi tanıdı. Sosyalizmi tanıyan dünya insanlığının, onu yeniden kurmayı başaracağından kuşku duymamak gerekir. İnsan, ancak sosyalizmde gerçek anlamda insan ve toplum olabilir.

Somali gerçeği, umulur ki dünya halklarına somut bir ders olsun! ■

NASIL BİR İHD?

Newroz/Adıyaman

Birleşmiş Milletlerce 10 Aralık 1948 tarihinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabulünün 44. yıldönümü sessiz sedasız geçiştirildi.10-17 Aralık günleri İnsan Hakları Haftası olarak Birleşmiş Milletlerce belirlenmişti. İnsan Hakları ihlalleri konusunda kamuoyuna karşı duymadım, görmedim, bilmiyorum'u oynayan burjuva basınının, TV'sinin ve devlet yetkilerinin, bu güne ilişkin, zaten söyleyecekleri pek bir şeyin olmayacağı malumdür. Ama demokratik örgütlerin çoğunda da aynı sessizlik hakimdi.

Sözkonusu olan bu durumla birlikte geçtiğimiz günlerde yapılan İHD'nin 4. Olağanüstü Genel Kurul sonrasında insan hakları mücadelesi ve İHD üzerine görüşlerine başvurduğumuz İHD Adıyaman Şube Sekreteri **Mustafa AKSOY** bizi kırmadı.

"Bazı şeylerin kavranılmasında hem kaygılıyım hem de kaygılarımı doğuran nedenlerde de kimi zaman ısrarlı olunması karşısında da üzülüyorum." sözlerinin ardından "ama bu böyle gitmemeli" diyerek "NASIL BİR İHD" sorumuza ilişkin, Mustafa Aksoy uzun bir anlatımla düşüncelerini dile getirdi:

"Günümüzde demokratik kitle örgütlerinin önemi kavranmış değil, yararları kavranmış değil. Bununla birlikte, bu kitle örgütlerinin zemininden hareketle yasal meşru mücadelenin ne kendisi ne de alanı genişlememiş, geliştirilmemiştir. Oysa kitleleri demokratik bilince eriştirmenin, vazgeçilmez haklarının ısrarlı savunucusu yapabilmenin en önemli araçlarından birisi de demokratik kitle örgütleridir. Bu alanda ilk akla gelen de İHD'dir.

İHD; faşist, ırkçı, muhbir ve ajanlar dışında burjuvaziyle barışık olmayan, hak ihlaline uğramış ya da insan hakları mücadelesini savunan herkese kapısı açık bir kitle örgütüdür. Bundan dolayıdır ki, İHD, geniş tabanlı bir uzlaşma zemini, karar alıp verme, kararları hayata geçirme platformudur. Bu yönüyle İHD hiçbir anlayışın karşıtı olmadığı gibi, hiçbir anlayışında tek başına zemini, onu besleyen kaynağı ve yandaşı da değildir. Kısacası; hiç kimseyi üstünde bir siyasi akım olarak görmez ve görmemeli de. İnsan Haklarının ihlali durumunda, bu soruna İHD olarak sahiplenmek ya da İHD'yi sahiplendirmek çabasında olanları herhangi bir anlayışın yandaşı gibi görmek gerekmez. Aynı zamanda bunu doğuracak yaklaşımlardan da özenle kaçınmak gerektiği inancını dün olduğu gibi bugün de koruyor ve savunuyorum.

Bu yapısı gereği İHD, tüm devrimci, yurtsever, demokrat, sosyalist ve komünist kişi ve yapılanmalara açık, onları bağrında taşıyabilen, çok sesliliğiyle, özgünlüğüyle Türkiye ve Kürdistan'da meydana gelebilecek/gelebilen hak ihlallerine karşı tüm demokratik kitle örgütleriyle birlikte hareket edebilecek geniş bir perspektife sahiptir. Bu çıplak gerçeklikten hareketle Türkiye ve Kürdistan'da İHD'nin kuruluş amacına, esas faaliyet alanına uygun işlerlik kazandırması ve yaşatılması, çaba ve öneminin bilince çıkarılması için tüm devrimci ve demokrat kamuoyunun uğraş vermesi, kesintisiz çaba içinde olması bence tarihi bir zorunluluktur.

İHD'yi tüm Türkiye ve Kürdistan'ın üzerine bir kabus gibi çöken 12 Eylül'ün baskıcı, kıyımcı ve yıkıcı dönemi ve uzantıları sırasında ortaya çıkıp kurulan ve döneme özgü görevini yapmış ve bugünde 'misyonunu' tamamlamış sanki bir demokratik mevzi aygıtı gibi görmek ve değerlendirmek, tarihsel bir yanılgı ve gerçeğe kör bakmaya eşdeğerdir. Böyle yaklaşmak ve değerlendirmek Türkiye ve Kürdistan'da artık hak ihlallerinin olmadığı anlamına gelir. Oysa, sınıf mücadelelerinin sürdüğü, hakları ihlal edilenlerle, hakları ihlal edenlerin bulunduğu, uluslaşma sürecinin başlangıcı ile beraber ulus olma hakkının tanınmadığı, bu hakkın hak sahiplerince tayin edilmesine zorbalıkla, baskıyla karşı konulduğu sürece İHD ve İHD gibi kuruluşlar misyonunu tamamlamış sayılmazlar, önemlerinden birşey kaybetmezler.

Tabii ki, bu bizim nasıl bir bakış açısına sahip olduğumuza bağlıdır. İHD'nin çok önemli bir kitle örgütü olduğunu söyleyebiliriz.. Ama bu önemin ne olduğu belirtilmelidir. Bu önemin köklerine inilmediği ve buna denk düşen bir örgütlenme ve mücadele biçimi geliştirilmediği sürece insan hakları mücadelesi sıradanlaşır.

İnsan Hakları Mücadelesinin köklerini 1986 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren İnsan Hakları Derneği'nde değil ya da 1789 Fransız burjuva devrimi sırasında çıkarılan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"nde değil, ilk sınıflı toplum döneminin başlangıcından sonra görmekteyiz.

Bireyselliğin daha gelişmediği, ilk toplumsal üretim ve bölüşüm biçiminin yaşandığı ilkel komünal toplumda, insan hakları ihlallerinin olmadığı, olamayacağı bilinen bir gerçektir. Bir diğer kişinin özgürlük ve hak alanının ihlal edilmediği, tüm doğal ve tabii hakkın özgürce kullanıldığı bu sınıfsız ve sınırsız toplum düzeninden sınırlı ve sınıflı toplum düzenine geçişle birlikte insan hakları ihlalide başlamıştır.

Üretim araçlarını sahiplenen, mülk edinen egemen güçler her zaman için mülksüzlerin hakkını gasp etmiş ve baskı uygulamıştır. Bu durum günümüze kadar gelmiş ve hala devam etmektedir. Gerçek bu olduğuna göre, insan hakları mücadelesine yaklaşımımız, bakış açımız; ücretli kölelik sisteminden kurtulup sınıfsız topluma geçmenin mücadelesi olmalı, bunun üzerine inşa edilmeli. Çünkü mücadelenin esas boyutu, hakları ihlal

edilenlerle ihlal edenler arasında olduğu gerçeği gözönünde bulundurulduğunda, belirttiğimiz perspektifin dışında bir yaklaşım ve çözüm yolu aramak hakları ihlal edilenlerin aleyhine olacaktır. Ki buda burjuva egemen güçlere dolaylı ve dolaysız bir hizmettir.

Bu yüzden İHD ve bünyesinde yer alıp mücadele edenler, taraflı olmak zorunda. Taraflılığını da net olarak ortaya koymak zorunda. Bu, toplumsal mücadelenin kendisine yaklaşımda da, ulusal soruna bakış açısında da böyle olmalı. Bu taraflılık hakları ihlal edilenler lehine olmadığı sürece, İHD gerçek misyonunu yitirmiş olur.

Yukarıdaki temel yaklaşım bazında tüm ülkelerin insan hakları kuruluşları (özel olarak ülkemiz İHD'leri) gündemi tüm yakıcılığıyla kaplayan, uluslararası gündemin temel sorunlarının en belirgin olma özelliğini taşıyan Ulusal Sorunların asıl sürükleyicilerinden biri olma özelliğini de temel ilkesi gereği yerine getirmelidir. İHD, Filistin, Güney Afrika, Kıbrıs, Kürdistan, Bosna-Hersek'teki ulusal anlamda, yok edilmek istenen, ezilen her halkın varolma hakkını herkesten daha çok savunmalıdır. Yaşanan soykırım, baskı ve asimilasyona karşı barikat oluşturmak İnsan Hakları Savunuculuğuna yönelmiş tüm demokratik kitle kuruluşlarının ve 'İnsan Haklarıyla İnsandır' şiarını kendine temel edinmiş tüm devrimci-demokrat kişilerin de görev ve sorumluluğudur.

İnsan Hakları Derneğinin bir mensubu olarak gerek merkezde ve gerekse bazı şubelerdeki İHD mensuplarınca son günlerde ifade edilen bir olumsuzluğa değinmeden geçemeyeceğimi belirtmek istiyorum: Yaşama hakkının savunusunun yanısıra "her türlü şiddete karşıyız", "her türlü öldürmelere karşıyız" sözünün edilmesi, birbiriyle çelişik şeylerdir. Elbetteki ölümlere karşıyım insanın ölümünden zevk aldığım/alacağım sözkonusu olamaz. Ancak yaşama hakkı, kurşunlara hedef olmadan soluk alıp verme değilse; yaşama hakkı sömürülmeden, onurundan birşey yitirmeden yaşamla bütünleştiğinde anlam kazanıyorsa; ve aynı zamanda ulusal kimliğinle, kültürünle, dilinle konuşup yazmanla bütünleşip anlam kazanıyorsa işte o zaman yaşama hakkının kutsallığı daha bir anlam kazanır. Tüm bu gerçeklik karşısında İHD'lerin taraf olmadığı, mücadelesini buna uygun biçimlendirmediği zaman insan hakları mücadelesi silikleşir, misyonundan uzaklaşır.

Özetle; yaşama hakkı mücadelesinin toplumsal ve ulusal mücadeleyle bütünleşen çabası karşısında "her türlü şiddete karşıyız" ile vb. sözlerin edilmesi, basın açıklamalarının yapılması, gerekçeleri ne olursa olsun yaşam hakkı mücadelesinin, ulusal özgürlük ve demokrasi talepleri uğruna mücadelenin kapitalist sömürü düzeninin sınırları içinde tutulmak istenmesinden başka birşey değildir. "Kahrolsun İnsan Hakları" sloganlarının devlet güçlerince atıldığı bir dönemde, bu tür yaklaşım, sokak ve ev baskınlarındaki infazlara, Güneydoğu'daki kontr-gerilla cinayetlerine, gözaltındaki öldürme ve kayıplara, zorla insanlara bok yedirilip toplu gömülmelere, Newroz'larda kitlesel katliamlara prim vermekten başka bir şey değildir.

Ulusal ve toplumsal mücadelenin temelini oluşturan onurluca yaşama hakkı, savunma hakkıyla özdeştir, onunla bir bütündür. Onurluca yaşama hakkı mücadelesine yukardaki sözlerle yaklaşmak hakları ihlal edilenlerin savunma hakkına ket vurmaktır.

Bugün herşeyi eleştirmek kolaydır. Önemli olan zoru yapmaktır. Aynı zamanda eleştirilen noktada, ortaya atılan önerinin gerçekleşmesinin sahibi olmaktır.

Kirli bir savaşın sürdürüldüğü, Olağanüstü Hallerin devam ettiği, eşitlik ilkesinin ihlal edilerek 125. madde hükümlülerinin salıverilmediği, 055 ile yargısız infazların yapıldığı, "Halk iradesine saygılıyız" teranelerine rağmen seçilmiş milletvekillerinin idamla yargılanmaları için fezlekelerin hazırlandığı, kamu çalışanlarının sendikalaşma hakkının engellenip, egemen güçler lehine veto edildiği, askeri darbe tehditleriyle toplumsal pasifikasyonun pekiştirilmeye, zihinlere korku salınmaya çalışıldığı gariplikler ülkesi bir Türkiye ve Kürdistan'da yaşıyoruz. Her şeye rağmen İHD merkez ve tüm şubeleri, bu sorunlarla uğraştığını, yeterince olmasa da uğraştığını kamuoyuna aralıklarla deklare etmiştir. insan hakları mücadelesine ilişkin olarak deklare edilen yaklaşım tarzının, anlayışının tatmin edicilikten uzaksa, insan hakları mücadelesinde ve İHD'de ciddi bir tıkanıklık varsa (ki var olduğuna inanıyorum), derneğin yeni açılımlara yönelmesi gerekiyor. İHD bu konuda ciddi eleştirilerin muhatabıysa, sorumluluk sahibi tüm kişi, kuruluş ve anlayışlarca elbirliği yapılması büyük önem arzediyor.

Ancak bir diğer önemli yan ise; sağlıklı ve ciddi bir yapılanmaya yönelmenin görüntüsünün altında, genel merkez ve tüm şubelerin yeniden yapılanmasında doğmatik kaygılar ve ahbap-çavuş ilişkileri rol oynuyorsa, mevcut hantallık ve tıkanıklığı aşmada yetersiz kalınacağı da bir an için akıldan uzak tutulmamalıdır. Gelinen nokta da sağlıklı bir İHD yapılanmasının ve buna uygun mücadelenin sergilenmesinin tutturulamadığı gündeme geliyor. İHD'nin son 4. Genel Kurulunda yaşananlar buna somut örnektir. Bunu bilmenin ve/veya belirtmenin tek başına bir anlam ifade etmediği kanısındayım. Önemli olan bu gibi oluşumları dinamik bir yapıya ve yeni açılımlara kavuşturmayı hedefleyen bir dizi tartışmayı şimdiden gündemimize alarak, bir rota tutturmaktır.

Ciddi, sağlıklı bir tartışma ile sonuca varmadan kastım, birilerinin tasviyesi, atıl duruma getirilmesi değil; aksine; bürokratik anlayış bazında İHD ve İH Mücadelesinde tıkanıklığa atıl duruma girmiş olanların toparlanmasını sağlamak, yapıcı eleştirilerle onları kazanabilmektir. Aynı zamanda bu 4. Olağanüstü Genel Kurul sonucunda oluşan yönetimce kamuoyuna deklare edilen kararların takipçisi olmak, bu kararların hayata geçirilmesinde tüm devrimci-demokrat ve yurtsever kişi ve kuruluşların üzerlerine düşeni yapmaları için zemin hazırlamaktır.

Daha etkin ve daha katılımcı bir İHD'nin yaratılması temennisiyle herkesi İHD zemininde mücadeleye, tartışmaya çağırıyorum" ■

21. YÜZYILIN EŞİĞİNDE İNSAN HAKLARI (!)

Mustafa ARSLAN

Dünyada öleceğini bilipte yaşayan tek canlı türü insandır şüphesiz. Düşünebilen ve düşündüğünü uygulama yoluna gidebilen ve lehine çevirebilen tek canlı türüyüz. Bu böyle olmasaydı teknoloji, sanat, kültür ve kısaca, bilim bu kadar ilerlemiş olmazdı. İşte insanları diğer canlı türlerinden ayıran temel etken, insanın kendi fiziksel ve beyinsel gücünü uyumlu bir şekilde çalıştırıp doğa şartlarını kendi lehine çevirebilmesidir.

İnsanlık tarihi, insanlığın doğuşundan tutunda günümüze kadar hep "mücadeleler"le geçmiştir. Bu, yaşam mücadelesidir, ekmek mücadelesidir, sınıf mücadelesidir. Bu "mücadele"leri uzatmak mümkün. Ama unutulmamalıdır ki en sert mücadeleler sınıflı toplumlarda, sınıf mücadelelerinde görülür. Sınıflı toplumların ortaya çıkışı, mülkiyetin ve üretim araçlarının bir tek sınıfın eline geçmesi (azınlık sınıfın eline geçmesi) ile çoğunluğa karşı kullanabileceği güç merkezi oluştu. İşte bugün burjuvazi dediğimiz kesim üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetini, daha doğrusu saltanatını koruyabilmek, devam ettirebilmek için hergün onlarca, yüzlerce insanı katledebiliyor, işkencede sakat bırakabiliyor, gözaltında 'kayıp' edebiliyor.

Sınıflı toplumların ortaya çıkmasıyla (köleci toplum şekli) sınıf mücadelesinin ortaya çıktığını ve sınıflı toplumlar ortadan kalkıncaya kadar da bunun devam edeceğini görmek gerekir. Hiç bir toplum şekli durup duruken değişmemiştir. Yada emirle gelmemiştir. Dünyada oluşan toplum şekilleri hep verilen mücadelelerden dolayı sürekli (tam olmasa da) iyiye doğru, eski yerini yeniye bırakarak değişegelmiştir. Ve bu komünizme kadar (sınıflar ortadan kalkıncaya kadar) devam edecektir.

Ezilen emekçi sınıfların bu mücadeleleri sonucunda irili ufaklı kazanımlarıda olmuştur. 1789' da Fransa'da bir 'Burjuva Devrimi' gerçekleşti ve ertesinde "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" adı altında insanların kimi doğal haklarının kabulü öngörüldü. Fakat bu da haksızlığı önlemeye yetmedi ve 10 aralık 1948'de Birleşmiş Milletler "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi"ni kabul edip yürürlüğe koyma gereği duydu. Bu beyannameyi bir çok ülke kabul etmek zorunda kaldı. Yine bunu izleyen tarihlerde, "Çocuk Hakları Bildirgesi" ve "UKKTH" gibi insanların, toplumların çıkarlarına hizmet eden bildirgeler, beyannameler yürürlüğe konmuş ve TC'de buna imza atmıştır.

Oysa hergün insanların gözü önünde yargısız infazlar gerçekleştirilmekte, insanlar güpe gündüz sokakta joplanmakta, evler basılmakta, yurtlarından ve evlerinden zorla göç ettirilmektedir. Bu, devletin, özellikle Kürt halkına karşı, izlediği yeni bir politikası değil, ta Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayan (Mustafa Suphi, Şeyh Sait, Seyit Rıza....) bilinçli bir politikasıdır. Bu politika günümüze kadar hiç değişmeden gelmiş ve "halka şevkat", "demokratikleşme" sloganıyla iktidara gelen SHP-DYP Koalisyon Hükümeti döneminde ise bunun katmerlisi yaşatılmakta ve yaşanmaktadır. SHP-DYP Koalisyon Hükümeti döneminde yaşanılan "şeffaflaşma"yı, "demokratikleşme"yi ve 1992 TC icraatının "çağdaşlığının" bir dökümanını ortaya serelim isterseniz:

Polis, asker, özel tim ve korucuların bireylere yada topluluklara ateş açması sonucu, toplam 467 kişi yaşamını yitirdi. 315 kişi Kontr-gerilla tarafından işlendiği öne sürülen ve kayıtlara "Faili Meçhul" cinayet olarak geçen saldırılarda yaşamlarını yitirdi. Yine "Fail-leri-Meçhul" bir şekilde tamı tamına 12 gazeteci öldürüldü ve bu sayı, son bir yılda Dünya'da öldürülen gazeteci sayısının toplam yarısından fazlasını oluşturuyor... Yine 24 kişi gözaltında yaşamını yitirdi. 11 kişi "gözaltında kayboldu." Resmi açıklamaya göre sadece Kürt illerinde tam 9 bin (şimdilerde 10.000'i aşmıştır) kişi gözaltına alınmış bunlardan 3 bini aşkın kişi tutuklanmıştır. Gözaltına alınanların büyük bir bölümü işkence gördüklerini Adli Tıp raporuyla kanıtladıkları halde, işkence yapan "güvenlik görevlileri" hakkında hiç bir soruşturma bile açılmadı. Burjuva basın dışındaki bir çok sosyalist gazete ve dergi toplatıldı, el konuldu, yazarları ve sorumluları milyarlara varan para cezaları ve onlarca yıl hapis cezalarına çarptırıldı. Kitap fuarı basıldı. 22 HEP'li hakkında "idam cezası" istemi ile dava açıldı. Üstüne üstlük 15 Aralık 1992 Çarşamba günü yani 10-17 Aralık İnsan Hakları Haftası etkinlikleri sırasında, Uluslararası Af Örgütünün Türkiye'ye ilişkin raporuna dayanarak bir ajans tarafından hazırlanan "Türkiye'deki işkence, yargısız infazlar ve gözaltında kayıpları" içeren broşürün basılmasını yine polis engelledi.

10-17 Aralık İnsan Hakları Haftası nedeniyle İHD, TİHV ve çeşitli sendika, kurumlar ve sosyal kuruluşlar değişik etkinlikler düzenledi. İnsanlar, İnsan Hakları Haftasında insan hakları ihllalerine karşı duyarlı olmaya çağrıldı. Ancak polisin "Kahrolsun İnsan Hakları", dediği bir "ülkede" yaşıyoruz. Etkinliklere polisin müdahale etmesi, engellemesi yada en azından psikolojik baskısı bir yana, bu etkinliklerin sürdüğü sıralarda K. Kürdistan'da yine yüzlerce kişi gözaltına alındı, gazete dağıtımları engellendi, gazete bayileri "sol yayınlar" sattığı gerekçesiyle öldürüldü, dergiler toplatıldı, bazı İHD şubeleri kapatıldı.

Yaşama, yürüme, konuşma hakkının bile tam olmadığı, dolayısıyla, insan haklarının en çok çiğnendiği K. Kürdistan'da ise İnsan Hakları Haftası sönük geçti; çünkü Kürdistan'da ki bir çok İHD örgütlerinin kapısına kilit vurulmuştu; Çünkü İHD devlet nazarında "terörist"tir. Devlet işine gelmeyeni "terörist" ilan etmeyi marifet bellemiş.. Ve tüm bu yaşanılanlara rağmen biz hala "şeffaf", "demokratik" bir ortamda(!) yaşıyoruz. Oysa uluslararası af örgütü Türkiye sorumlusu Ronald Berghuys, Türkiye'de İnsan Hakları ihllalerinin azalmak yerine çoğaldığını, ayrıca Şırnak olaylarını, İstanbul, Ankara ve diğer illerdeki işkence, kayıp ve infazları uluslararası kurumlara götürdüklerini belirtmekle Demirel ve Ronald Berghuys'un sözlerinin nasıl çeliştiğini de görüyoruz. Ve devletin saltanatını sürdürebilmek için nasıl çırpındığını da biliyoruz. Evet devlet bir çıkmazdadır. Elindeki bütün kozları kullanmaktadır. Bir yandan da mücadele eden, bilinçlenen, ayağa kalkan ve "Serhıldanlar" yaratan halk vardır. Mücadele yükseldikçe baskılar artacaktır elbet, ama galip gelenler her zaman haklı olanlardır.

Dünya, dünden bugüne kadar nasıl değişip gelmişse, bu düzende değişip gidecektir. Kayıplar, ölümler pahasına da olsa eski, yerini iyiye güzele bırakacaktır. Yalnız biz mücadele etmezsek, bilinçlenmezsek, kimse "al bu senin hakkın" demeyecektir. Eski Yunan filozof Aristotoles yüzyıllar öncesinde "Zayıf daima adalet ve eşitlik ister, halbuki bunlar kuvvetlinin umurunda bile değildir.." sözleriyle bu konuda işin kuralını insanlığa anlatmaya çalışmıştır. ■

RADYASYONLU DEMOKRASİ!

Çernobil Nükleer Santralı'nın patlamasının ardından çevreye yayılan radyasyon, bizim anlatamayacağımız bir açıklık ve gerçeklikle, Türkiye'deki politika ve toplumsal sorunların ve sözde demokrasinin iç yüzünü açığa çıkardı.

Birçok kimsenin anlamakta zorluk çektiği "globalleşme" somut olarak işte budur. Yani Çernobil Nükleer Santralindeki patlama, Asya ve Kıta Avrupasının; Amazon Ormanlarının hunharca yok edilmesi, dünyayı; Tokyo borsası, kapitalist devleri ve uydularını derinden sarsacak kadar her şeyin biribiriyle doğrudan bağlandığı sermaye egemenlikli dünya... O kadar ki, Çernobildeki nükleer sızıntı, Türkiye'deki gıda maddelerini değil, sözde demokrasiyi bile radyasyona bulayabiliyor; niteliğini açığa çıkarabiliyor! Ve bu konu dururken -şimdilik- globalleşme üzerine ahkâm kesmek niyetinde değiliz.

Çernobil Nükleer Santralinden sızan radyasyon, hava akımları vasıtasıyla Trakya ve Karadeniz bölgesini kirletiyor. Tarımsal ürünler ay çiçeği, çay, fındık; tabii kaynaklar toprak, su, hava vb. saptanan kabulederlilik standardının yüzlerce misli fazla radyasyona bulaşıyor. İnsanların birey değil toplum olarak tehlike içinde olduğu bir olay karşısında, devlet ve hükümet yetkilileri "hiç bir tehlikye yok" dedi. Toplumun geleceğinin dahi tehlike içerisine girdiği bir olay karşısında, sorumlular, akıl almaz bir tutumla tehlikeyi gizlediler. Yazdığı bir kitap dolayısıyla bir muhalifi "vatanın ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak"la itham edip yıllarca hapseden kafalar, şu ünlü "vatan"sız, "millet"siz bırakacak kadar ciddi bir olayı, "millet adına" "millet"ten gizlediler. Gizlemekle kalmadılar, açıkça "hiç bir şey yok" deyip, yalan söylediler, toplumu aldattılar, alay ettiler, hiçe saydılar.

O dönemde rasyasyon ölçümlerini yapacak bir "komisyon" oluşturuluyor. Ancak komisyon üyesi profların halka gerçek bulguları aktarmaları dönemin YÖK Başkanı İhsan Doğramacı tarafından emirle yasaklanıyor. Doğramacı, "emrin Bakan Cahit Aral tarafından" kendilerine verildiğini söylüyor. C.Aral "ölçüm aletlerini ordudan" sağladıklarını söylüyor, ama halkı neden aldattıkları konusunda kem-küm ediyor. Konu Bakanlar Kuruluna da intikal etmiş. Ama Bakan susuyor, susturuyor ve yalan beyanda bulunuyor. Hükümetin başı T.Özal ise "merak etmeyin bizim teknik adamlar bir şey yok diyorlar" diyebiliyor. Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren, C.Aral'ı da yanna alarak, TV ekranında ve basın önünde keyifle çay içip "bakın bir şey olmuyor" sözleriyle toplumla en üst düzeyde alay ediyor. "Milli konularda çok hassas olan ordu", "bağrından çıktığı milletin" radyasyondan zehirlenmesi konusunda, her nedense "hassas" davranmıyor.

Altı yıl sonra, dönemin yöneticilerinin suçu açığa çıktı. Olup-biten bir "suç ifşası" boyutunu çoktan aştı. İlgili bakan Cahit Aral suçlu olduğu halde, "beni Divan-ı Harb'e çıkarabilirsiniz" diyor. Çünkü C.Aral da tıpkı YÖK Başkanı İhsam Doğramacı gibi "emri yukardan" aldığını söyleyecek. Dönemin Hükümet Başkanı, şimdinin Cumhurbaşkanı ve geleceğin Başkanlığına oynayan Turgut Özal ifşaya ilgisiz davranıyor. Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Genel Kurmay Başkanı da "aşiyan"larında keyif çatıyorlar. Hepsi de "vicdanı rahat" görünüyorlar. Çünkü "emir yukardan" gelmiş! Peki kimdir bu "yukarı"sı? Bilmeyen yok! Bilmeyen zeka fukaralarına da biz hatırlatalım, Milli Güvenlik Kurulu...

Başkasının radyasyonu, Türkiye'deki demokrasinin niteliğini tüm açıklığıyla gözler önüne serdi. Türkiye'de hükümetler, Bakanlar, Başbakanlar, Cumhurbaşkanları, Meclis yetkisiz. "Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletin" değil, Milli Güvenlik Kurulunundur. Bu Kurul içinde de Genel Kurmay Başkanı ve ordu Kuvvet Komutanlarınındır. Ülkenin tek egemeni de "millete hükmetmekle" kalmıyor, alay ediyor.

Benzer bir olay Avrupanın gelişmiş bir ülkesinde olsaydı, toplumsal alt üst kaçınılmaz olurdu. Ama Türkiye'de öyle olmuyor. O dönemin yöneticileri de yerlerinde rahat görünüyor, şimdiki "demokratik yönetim" de bir şey yapacağa benzemiyor. Sorunların dünya çapında globalleşmesi gibi, Türkiye'de burjuvazinin suçları da bir anlamda globalleşmiştir: Suç suçu açığa çıkarır, açığa çıkan suçlar tüm burjuva yöneticileri kapsar. "Her şeyin sükunetle örtbas edilmesi memleket hayrınadır." Yöneticilerin kendiliğinden yargı önüne çıkacakları yok. Onları yargılanmaya zorlayacak bir kamuoyu da yok. Başka bir yerde toplumsal devrime yol açabilecek bir olay, Türkiye'de ilgisiz karşılanıyor. Çünkü toplum Osmanlıdan bu yana susturulmuş, alay edilmiş, haraca bağlanmış, kimliğinden, benliğinden uzaklaştırılmıştır. Öyle ki bu toplumun yetkili "bilim adamları" bile emirle atanıyor, emirle konuşuyor. Sesli düşünebilecek, toplumu uyaracak gerçek bilim adamları ise mahkeme ve ceza evlerinin yollarını aşındırmak zorunda bırakılıyor.

Tehlike geçmiş değil. Radyoaktivite, fare zehri gibi insanı anında öldürmüyor. Uzun vadede, kitlesel boyutta kendini göstermesiyle açığa çıkıyor. Çernobil kazasından altı yıl sonra Trakya ve Karadenizde sakat ve kanserli çocuk doğumlarında yoğun bir artış olmuştur.

Topluma en küçük bir değer vermeyen yöneticilerin, toplum tarafından hiç affedilmemeleri gerekmektedir. Dönemin tüm yöneticilerinin yargılanması için mitingler, gösteriler, imza kampanyaları başlatılmalıdır. O dönemde de milletvekili olan ANAP'ın şimdiki milletvekillerinin istifası ve yargı önüne çıkarılması için çaba sarfedilmelidir. Kısacası tüm demokratik tepki yolları denenmelidir. "Radyasyonlu Demokrasi"nin gerçek bir demokrasi ile değiştirilmesi için toplum, sorumlulardan hesap sorma ile işe başlamalıdır.■

Ayın İçinden

23 Kasım:

Özgür Gündem gazetesi Diyarbakır Bürosu İdare Amiri **Hasan Özgür** ve muhabir **Mehmet Şenol** gazete dağıtımı yaparken silahlı saldırıya uğradı. Saldırı da **Hasan Özgür** yaralandı.

- Milli Savunma Bakanı **Nevzat Ayaz** "Güneydoğuda Savaş Uçağı Kullandık" diyerek iç savaşı nasıl yürüttüklerini beyan etti.

- Komün dergisi sahibine 80, Yazı İşleri Müdürüne 40 milyon lira para cezası verildi. Ayrıca Yazı İşleri Müdürü **Fethi Özdemir**'e 5 ay hapis cezası verildi.

- Sosyolog Dr. **İsmail Beşikçi**'nin yargılandığı 14 ayrı davası birleştirilerek 28 ile 70 yıl arasında değişen hapis ve 700 milyon TL. ceza istendi.

- Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde Beden Eğitimi öğretmeni **Mehdi Sanlı** Hizbullah saldırısı sonucu öldürüldü. **Fırat Geçmez** ise yaralandı.

-K. Maraş'ın Çağlayancerit ilçesi Dokuzçınar mevkiinde koyun otlatan **Ökkeş Kurupınar** (48) ile kızı **Zeynep Kurupınar** (20) kafalarına ve enselerine sıkılan kurşunlarla öldürüldü.

- Diçle Emniyet binası bitişiğindeki **Abdullah Durmaz**'a ait dükkan polisler tarafından tarandı.

24 Kasım:

- Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, Uluslararası Basın Enstitüsü ve Gazetecileri Koruma Komitesi tarafından yapılan açıklamada, "gazeteciler için en öldürücü yer Türkiye" denildi.

- Kurtuluş Dergisinin 14. sayısı İDGM tarafından toplatıldı. Toplatma gerekçesi "askere gitmeme çağrısı".

26 Kasım:

- 28 Ağustos 1992 günü Karaköy iskelesinde PKK'nın yaktığı iddia edilen Pendik adlı yolcu Vapurunun, Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığının yaptığı araştırma sonucu, kaza ile yandığı ortaya çıktı.

- Azadi, Toplumsal Kurtuluş ve Medya Güneşi toplatıldı.

- Adana'da gözaltında iken beyin kanamasından öldüğü açıklanan **Remzi Basalak**'ın yapılan incelemede işkencede öldüğü anlaşıldı.

- Ankara DGM, yayınca **Mehmet Bayrak**'ı 100 milyon TL para cezasına çaptırdı.

27 Kasım:

- O. Ü. Hal Bölge Valisi **Ünal Erkan** 11 ayda 1840 kişinin öldüğünü bu olayların bir kısmının faili olan 21 Hizbullahçının(?) yakalandığını söyledi.

- Almanya'da, Adıyaman-Besni doğumlu **İbrahim Korkmaz**'a verilen pasaportta, ülkesi ibaresinin karşısına **Kürdistan** kaydı yapıldı.

28 Kasım:

- İstanbul Kadıköy'de 26 Kasım Perşembe günü otobüsten zorla indirilerek polis aracına sokulan **Hasan Polat** "beni gözaltında kaybedecekler, lütfen gazetelere haber verin" diye bağırınca gözaltında kaybolmaktan kurtuldu.

29 Kasım:

- Nokta dergisi her yıl düzenlediği "doruktakiler" anketinin "En iyi" adayı olarak 20 Eylül'de katledilen, **Musa Anter**'i gösterdi.

30 Kasım:

- İçişleri Bakanlığı 1993 mali bütçe görüşmelerinde karakol yapımının "kültürel hizmet" olduğu kabul edildi.

31 Kasım:

- HEP Antalya il yönetim kurulu üyesi Diş Doktoru **İdris Çelik** uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirdi.

1 Aralık:

- İngiliz The Guardian gazetesinde dünya silah ticareti konusunda yer alan bir inceleme yazısında, Türkiye'nin en fazla silah alan ülkeler arasında 3. olduğu yazıldı.

- Diyarbakır Kulp ilçesine bağlı Narlıca köyünde güvenlik güçlerince 10 evin tamamen yıkıldığı ve evlerdeki tütün depoları, ahırlar ve tüm kışlık erzakların yakıldığı belirlendi.

- Mardin, Mazıdağı ilçesine bağlı Ortaklı Köyüne baskın düzenleyen "güvenlik güçleri", **Abdulkerim Aksu** ve **Hacı Ölmez**'in evlerini yakıp, evde bulunan tüm ziynet eşyalarına el koydukları ve yine aynı köyde 10 traktörün yakıldığı belirtildi.

- Mardin ili Kızıltepe ilçesine bağlı Kavurmaküpü (Kinaramazin) Köyüne baskın düzenleyen güvenlik kuvvetleri köyün en kısa sürede boşaltılmasını isteyerek, başta köy muhtarı **Yusuf Çelikbaş** olmak üzere **Ahmet Çelikbaş, Hüseyin Karabacak** ve **Zülfikir Kaya** adlı köylülerin evlerini ateşe verdiler.

2 Aralık:

- Van'da gazete dağıtan bir araç yakıldı. Bayiler 3 gün gazete satmama kararı aldı.

3 Aralık:

- Ö. Gündem gazetesi Van bürosu 3 kişi tarafından taşlı saldırıya uğradı.

- **Demirel** Tokyo'da düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'de her şeyin kuralına göre yapıldığını, Kürtlerin'de her türlü hakka sahip olduğunu vurguladı ve "Ülkemde Kürtçe konuşan ve Kürt kökenli insanlar, Kürt olmayanlar kadar Türkiye'ye sahiptirler!" dedi!.

4 Aralık:

- CGD'nin "basın dalında ak ödülü", Güneydoğudaki zor koşullara karşın görev yapan tüm gazeteciler adına bir süre önce öldürülen **Musa Anter**'in eşine verildi. **Ertürk Yöndem**'de "Kara Ödül"le istenmeyen adam ilan edildi.

- Karakolda polislerin kendisini 'zevk için' dövdüğünü belirten 58'lik SHP üyesi **Sadettin Köse** "kulaklarımdan hala kan geliyor" dedi.

5 Aralık:

- İstanbulda yaklaşık 6-7 bin kişinin katıldığı "Toplu Sözleşmeye Çağrı" mitingi dağılırken polis kitleye saldırdı. Aralarında dergimiz sorumlu Yazıişleri Müdürü **Mustafa Arslan**'ında bulunduğu yaklaşık 40 kişi gözaltına alındı.

- Silvan'da polislerin ateş açması sonucu felç olan **Mahmut Kuluman** "ajanlık yapmadığım için beni kurşunladı-dedi.

- Antalya HEP il yönetim kurulu üyesi **Yusuf Solmaz** uğradığı silahlı saldırı sonucu, kimliği meçhul kişilerce öldürüldü.

6 Aralık:

- HEP Diyarbakır milletvekili **Hatip Dicle** TBMM başkanlığına verdiği soru önergesinde Kulp'un Narlıca Köyünde 10 evin hayvanlarıyla birlikte ahırlarında yakıldığını ve

bu olayların sorumlusu olan devlet güçleri hakkında herhangi bir işlem yapılıp yapılmadığını sordu.

- Kontr-gerilla uzmanı emekli Kurmay Yarbay **Talat Turhan**, "Türk basınının kontr-gerillanın kontrolü altında olduğunu" söyledi.

7 Aralık:

- Urfa'nın Siverek ilçesinde "PKK'ya yardım ettiği" gerekçesiyle gözaltına alınarak tutuklanan **Salih Karakaya** adlı bir köylü Siverek'te, polis, savcı ve hakime tercüman aracılığıyla ifade vermesine karşın, Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmasında tercüman talebi reddedildi.

- Antalya'da polis eş ve çocuklarını taşıyan servis otobüsü tarandı. Biri komiser üç polis öldürüldü. 7'si ağır 25 kişide yaralandı.

8 Aralık:

- Genel Kurmay Başkanı **Doğan Güreş**'in, "Güney Kürdistan operasyonunu izledikleri" gerekçesiyle verdiği "mehmetçik gazeteci ödülü"nü reddeden TRT haber merkezinden **Kunter Kunt** ile **Hakan Gülcü** sürgün edildiler.

9 Aralık:

- **Talat Turhan**, Devlet Bakanı **Orhan Kilercioğlu** ile Kontr-gerilla arasında ilişki olduğunu ve **Kilercioğlu**'nun geçen Ağustos ayında meydana gelen ve en az 28 kişinin ölümüyle sonuçlanan Şırnak olaylarının hemen öncesinde Şırnak'ta bulunmasının "tesadüf" olmadığını söyledi.

- Urfa Bozova ilçesi Belediyesinde çalışan 150 işçi ve memurun maaşlarını 6 aydır ödemeyen Belediye Başkanı **Sıtkı Varol**'un maaşları tefeciye verdiği anlaşıldı.

10 Aralık:

- Mardin'in Esentepe köyünde devlet güçleri ve gerillalar arasında 2 Aralık'ta çıkan çatışmanın ardından evlere baskın yapan devlet güçlerinin **Orhan Kaya** ve **Zengin Kaya** adlı köylüleri kurşuna dizerek televizyonda "terörist" olarak açıkladıkları belirtildi.

- Urfa'da başlatılan operasyonlarda aralarında 3 ile 13 yaşlarındaki çocukların bulunduğu yaklaşık 90 kişi gözaltına alındı.

11 Aralık:

- Erzurum'un Hınıs ilçesine bağlı Demirci köyüne baskın düzenleyen askeri birliklerin, köylüleri 12 saat süreyle sıfırın altında -25 derece soğukta beklettiği ve **Hübra Kırdağ** adlı hamile kadının donarak öldüğü bildirildi.

12 Aralık:

- RP Milletvekili **Hasan Mezarcı** "Türkiye"de 'faili meçhul' cinayetlerin arkasında kontra-gerilla vardır. Türk devleti boğazına kadar kana batmıştır" diyerek "Kontra-gerillayı araştırma komisyonu" kurulmasını önerirken "güvenliğimiz sağlansın tehtidçi generalleri açıklayayım" açıklamasını yaptı.

- Ders sırasında "Ne mutlu İnsanım" diyen Erzurum Atatürk Lisesi öğretmeni **Nihat Gayrıan** hakkında "bölücülük yaptığı gerekçesiyle" soruşturma açıldı.

13 Aralık:

- **Özal**, İLO'nun iş güvencesini öngören 158 sayılı sözleşmesini "geri kalmış Afrika ülkelerine özgüdür" gerekçesiyle veto etti.

- Erzurum'da bir grubun kendisi hakkında bilgi verdiği iddiasıyla polisce gözaltına alınan **Mustafa Laçin**'den haber alınamıyor

14 Aralık:

- Diyarbakır şehir merkezinde devlet güçleri ile PKK gerillaları arasında çıktığı ileri sürülen çatışmadan sonra halktan yaklaşık 100 kişinin gözaltına alındığı ve bir kişininde öldüğü açıklandı. Diğer yandan ise böyle bir çatışmanın olmadığı ve Bağlar semtine operasyon amacıyla bir tertibin sözkonusu olduğu belirtiliyor.

- Erzurum'un Olur, Kars'ın Göle ilçeleri arasında 14 Kasım 1992 tarihinde çıktığı öne sürülen çatışmada öldürülen 22 PKK gerillasının bir sığınakta "Kimyasal silahlarla" öldürüldükleri açıklandı.

15 Aralık:

- Diyarbakır'da gazete bayiliği yapan **Kemal Ekinci** silahlı saldırı sonucu öldürüldü.

- Bilkent Üniversitesinde bir konuşma yapan **İsmet Sezgin,** 25 kişilik bir öğrenci grubu tarafından "sizi devlet terörünün bir parçası olarak görüyoruz. Ve bu salonu terkediyoruz." denilerek protesto edildi.

16 Aralık:

- Gözaltında kayıplar ve sokak infazlarını protesto etmek amacıyla Boğaziçi Üneversitesinde düzenlenen forumda 15 kişi gözaltına alındı.

- Faili meçhul cinayetler sürüyor. Mardin'in Kızıltepe ve Nusaybin ilçeleri, Batman ve Diyarbakır'da meydana gelen silahlı saldırı sonucu 6 kişi öldürüldü, 5 kişi de yaralandı.

17 Aralık:

- İzmir'de üniversite duvarına, Güneydoğuda öldürülen Hizbullah'çılara ilişkin bildiriler asan grupla devrimci öğrenciler arasında çıkan kavgada, 8 kişi yaralandı.

18 Aralık:

- Diyarbakır Kocaköy'e bağlı Akbaş köyü yakınlarında yol keserek kimlik kontrolü yapan PKK'li gerillalara bir korucunun ateş açması sonucu çıkan çatışmada bir korucu, bir gerilla ve biri çocuk üç sivil öldü, 14 kişi de yaralandı. Olayların ardından Tepeçik Köyüne yapılan baskında 2'si çocuk 5 kişi öldürüldü.

19 Aralık:

- Siir'in Baykam ilçesinden gelen, Bahçeliköy ve Gelikan köyü korucularını taşıyan üç münibüs, bir grup PKK'lı tarafından pusuya düşürüldü. Bir münibüsün kurtulduğu pusuda, diğer münibüslerdeki kadın ve çocuklar araçtan indirilerek 8 korucu kurşuna dizildi.

- Şırnak'ın Cizre ilçesinden İdil'e dönen bir askeri panzer, Kovek köyü yakınlarında gerillanın saldırısına uğradı. Roketatarlı saldırı sonucu panzer tamamen imha edilirken, içinde bulunan bir asker öldü, 4 asker yaralandı.

20 Aralık:

- İstanbul'da 14. kez gözaltına alınan **Sabahat Varol** adlı bir öğrenci, polis koleji öğrencileri için hazırlanan işkence dersinde "denek" olarak kullanıldığını belirtti.

21 Aralık:

- Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde resmi bina ve kurumlara gerilla oldukları öne sürülen bir grup tarafından ateş açılmasının ardından devlet güçlerinin çevreyi rastgele taradığı ve çok sayıda işyeri ile aracın hasar gördüğü bildirildi. Askeri birliklerin çok sayıda evi ve işyerini yaktığı açıklandı.

- İran'da sol eğilimli, Halkın Fedaileri örgütünden ayrılan İran Fedai Grubunca, İran Kürdistan Demokrat Partisi (İKDP) lideri Dr. **Şerefkandi**'nin katillerinin Alman hükümeti tarafından yakalanan iki Lübnanlı oldukları öne sürüldü.

23 Aralık:

- Urfa Viranşehir'de **Nufa Kalemli** isimli 15 yaşındaki bir kız öğrenci okuluna giderken üç kişinin taşlı, sopalı ve silahlı saldırısı sonunda yaşamını yitirdi.

- Urfa Suruç'da bir ihbar sonucu yapılan operasyon da bir evde bulunan 6 PKK militanı öldürülürken, 3 asker ile 2 özel tim mensubunun öldüğü öğrenildi.

- Diyarbakır DGM'ye Elazığ cezaevinden duruşmaya getirilen ve okurumuz olan 15 yaşında ki **Mahir Korkmaz** duruşma salonunda askerlerce dövüldü. ■

Zürich'te TC'nin "İç Harekat'ı Protesto Edildi.

TARİH GERÇEĞİ KABUL ETTİRECEKTİR

Newroz İsviçre Temsilciliği

İsviçre'nin merkezi şehirlerinden biri olan Zürich'te Türkiyeli ve Kürdistanlı devrimci çevrelerin ortak organizasyonuyla gerçekleştirilen çeşitli etkinliklerin bir parçası olan yürüyüşle, TC'nin Kürt halkına karşı yürüttüğü kirli savaş protesto edildi.

İsviçre polisinin saldırı ve engelleme çabalarına rağmen kitlesel bir katılım sonucu gerçekleşen yürüyüş iki saat sürdü. Yürüyüş boyunca binlerce bildiri dağıtıldı, konuşmalar yapıldı. Özellikle Almanca konuşmalarla TC'nin uygulamalarına İsviçre halkının dikkati çekildi.

Konuşmalarda ve taşınan pankartlarda TC'nin "Topyekûn Savaş Stratejisi", "İç Harekât" faaliyeti teşhir edildi. Almanca "Bütün yabancı güçler Kürdistan'dan dışarı" sloganı haykırıldı.

Dağıtılan bildiri ve yapılan konuşmalarda şu düşünceler dile getirildi:

"Faşist Türk Devleti, emperyalistlerden aldığı destekle, "dış harekât" olarak adlandırdığı sınır ötesi operasyonla Irak Kürdistanı'na yeni bir saldırı düzenledi. Bir ay boyunca Kürt halkına ve Kürt köylerine bomba yağdırdı. Türk burjuvazisi, Kürtleri yok etme harekâtının dış boyutunu tamamladığını ve yeni bir iç harekâtla Kürt halkını yok etmeye hazırlandığını söylüyor.

Kürdistan'da yıllardır sürdürülen pis savaş, hedef gözetmeksizin boyutlandırılarak devam ediyor. Evlerde, sokaklarda ve köylerde çocuk, kadın, genç ve yaşlı gözetmeksizin Kürt halkı katlediliyor. Yok edilen sadece Kürt insanı değil; onlara ait ne varsa mal ve hayvanları dahil yok ediliyor. Bu kirli savaşın sürdürücüsü Milli Güvenlik Kurulu (MGK) bütün yetkileri eline alarak, Başbakanlığı da askerileştirerek bir Başbakan gibi konuşmakta ve siyaseti bile kendisi belirleyerek, parlamentonun ve Meclisin Türkiye'de hiç bir işe yaramadığını göstermektedir. Generallerin ağzından kandan başka sözcük çıkmıyor. Başbakan olarak bilinen ise "28. isyanı nasıl batırdıysak 29. isyanı da aynı yöntemle bastıracağız" demekle, MGK'nun sadece bir onaylayıcısı olduğunu ispatlamış; Kürtlere yönelik katliamın ise boyutunu vermiştir"

Yürüyüşten bir görüntü

Konuşmacılar, İç harekâtta hedeflenenin sadece Kürt halkı olmadığını, Türk emekçilerini de kapsayacağını ve TC'nin Kürt hareketini ezmeyi hedeflerken Türkiye'de de bütün muhalefet odaklarını yok edeceğini belirterek, bunun somut örnekleri olarak: "İşkencede, sokakta katledilen, "kayıplara" eklenen ve faili meçhul cinayetlere kurban giden utanç verici olaylardır" denildi.

Devamla, "Faşist Türk Devleti'nin başlattığı iç harekâtın bir ucu Kürt halkına, öteki ucu da Türkiye işçi ve emekçilerine yöneliktir. Söyledikleri topyekûn savaş, düşünen ve insanlık onuru taşıyan herkese yöneliktir. Türk burjuvazisi, topyekûn savaşla katliamlar gerçekleştiriken, uşak basını aracılığıyla da yoğun bir propaganda yürütülerek uyguladığı vahşete haklılık kazandırılmak isteniyor. Faşist TC'nin topyekûn savaşına, topyekûn bir şekilde karşı çıkmak zorundayız. TC'nin vahşetine karşı çıkmak, sadece devrimcilerin görevi değildir; ben insanım diyen herkesin görevidir. Çünkü bu saldırılardan nasibini alan bütün yurtsever ve ilericilerdir; kısacası insanlıktır. Çünkü Kürtlerin başına yağan bombalar, insanlığın da başına yağmıştır. Sokakta katledilen devrimcilerdir, ama onların şahsında katledilen bütün bir insanlıktır" görüşü dile getirildi.

Şu artık çok iyi bilinmelidir; TC'nin 90 yıllık tarihi boyunca halkımıza yönelik sürdürmekte olduğu inkâr, katliam, sürgün ve toplu gözaltına alıp zindanlara tıkma politikası iflas etmiştir. Bu politikanın TC'ye kazandıracağı bir şey kalmamıştır.

Bunun içindir ki, TC her halk gibi Kürt halkının da Kendi Kaderine sahiplenme gerçekliğini kabul etmek zorundadır. Çünkü, tarih, gerçekleri kabul ettirecektir zaten.■

www.serxwebun.org

HAK MİTİNGİ VE TAHAMMÜLSÜZLÜK

16 memur sendikasının katılımıyla 5 Aralık 1992 günü İstanbul Gaziosmanpaşa meydanında düzenlenen "Grevli Toplu Sözleşmeli Sendikal Haklar Mitingi" olaylı başladı, coplamalar sonucu onlarca yaralama ve gözaltılarla sona erdi. Daha miting başlamadan, "bu girişin birde çıkışı var" şeklinde polisler tarafından savrulan tehditler boşuna değildi. Sonunda tehditlerini gerçeğe dönüştürdüler.

Mitinge yaklaşık 7-8 bin civarında emekçi kitlesi katılım gösterdi. Her taraf renkli, pırıl pırıldı. Emekçi kitlesinde, susturulmuşluğa, baskıların verdiği dehşete karşı ve hak için haykırışa bir susamışlık gözleniyordu. Emekçilerin tamamı, kurtuluşun verilecek bir parça ekmekte olmadığını haykırıyordu. Sloganlar değişmişti eskiye nazaran. Kimse elinde boş tencere ve kaşıkla gelmemişti. "Üreten biziz, yöneten de biz olacağız", "hakkımızı söke söke alacağız" diyorlardı.

Bunun yanısıra, söz alan konuşmacılarda hep aynı noktaya değinme gereğini duydular. "Mücadelemizin odağına kitleyi koyduk ve bu şekilde kazandık. İLO sözleşmelerini imzalattırdık. Toplu sözleşmeler sürecini başlattık. Ama bunlar yetmez, mücadelemiz, emekçi iktidarı içindir. Ancak bu şekilde tüm haklarımızı kazanmış oluruz" Bu şekilde düşüncelerini ifade eden konuşmacılar, "Kürdistan'da sürdürülen kirli savaşa da değindiler. (Irkçılık ve faşizm tüm dünya insanlığına yönelik olduğu gibi Kürt halkına karşı da insanlık dışı uygulamalarına devam ediyor, hem de eskisinden daha da acımasızca....." Faşist baskılardan sözedenlerin "soykırım" ifadesini kullanması kitleden en çok alkış almasına neden oluyordu, tepkilerini böylece dile getiriyorlardı.

Bu arada mikrofona çıkan Adana'da bir sokak infazı sonucu katledilen devrimci Şaban Budak'ın babası Halil İbrahim Budak, mitingin en etkileyici konuşmasını yaptı. Budak, yaptığı konuşmada "Benim değil bir Şabanım, binlerce Şabanım, devrimci evladım hunharca katledildi... Bir şehid devrimci babası olarak tüm devrimci evlatlarımın mücadelesini saygıyla selamlıyor, destekliyorum. Benim Şabanlarım katledildiler, ama Şabanlar bitmez binlercesi var daha. Hakkımız olanı alıncaya dek Şabanlar olacaktır" dedi.

Miting sonlarına doğru mikrofona çıkan müzik grubu:

"... Son sözü hep direnenler söyler

Bitmedi, daha sürüyor o kavga" şarkısını söyledi.

Alanı dolduran binlerce emekçi birden söylüyordu bu şarkı sözlerini. Miting böylece bitecekti. Ne ilkti, ne de son. Miting alanından emeçiler direnme sözü ile dağılırlarken "işçi-memur el ele genel greve" sloganıyla düşünceler netleşmişti. Son söz onlarındır, direnip haklarını alacaklar. Hem de söke söke. "Bitmedi sürüyor bu kavga / taki zalimin leşini kuma gömene dek."

Bu coşku, bu heyecan yanlarına kalırmıydı emekçilerin? Eli coplular ne güne duruyorlardı? Polislerin görkemli kitleye coplu saldırısına tanık olduğumuzda, bunu düşünmekten kendimizi alamadık. "Memur memura saldırıyor hem de hunharca. İnsanların kendi hatası mıydı, yoksa düzenin dayatması mı? Bazen cevabı basit soruların bu denli beyinlere tak etmesi başka neyi ifade edebilirdi ki" çok sayıda yaralı ve gözaltı. Görkem, heyecan, direniş gücü ve cop... Bu "Hak Mitingi" için söylenecek şeyler bu dört sözcük işte.

Olaylardan sonra Eğit-Sen 6 Nolu Şubesinde toplanan Tertip Komitesi yaptığı kısa değerlendirmede şunları söyledi:

"Bu miting bizim mitingimizdi, fakat hakim olan polislerdi. Başlangıçtan itibaren tamamıyla psikolojik bir savaşımla karşı karşıya idik. Yasal mitingimiz için hazırlamış olduğumuz pankart ve dövizlerin pek çoğuna el konuldu. Miting başlamadan birçok arkadaşımız gözaltına alındı. Tüm bunların sebebi bundan sonra gerçekleştireceğimiz kitle eylemlerine gözdağı vermektir. Mitingten sonra hiçbir gerekçeleri olmaksızın dağılan emekçi kitlesinin üstüne copla saldırmaları da bunun ifadesidir. Tavrımız bundan sonrada aynı olacak, hakkımız olanı alıncaya dek..."

Yapılan diğer bir açıklamada ise polisin tutumu şöyle değerlendiriliyordu:

"Bu saldırı, genelde Kamu Çalışanları mücadelesine, özelde 21 Aralık'ta yapacağımız Ankara'ya gidişin engellenmesine yöneliktir. Bugüne kadar her türlü baskıya, her türlü saldırıya rağmen kamu çalışanları mücadelelerine yılmadan devam etmişlerdir.

Bu saldırıyla da Ankara'ya gidişimiz engellenemeyecektir. 21 Aralık'ta Kamu Çalışanları olarak Ankara'da olacağız."

Memur mitinginde sosyalist basında baskılardan nasibini aldı. Dergimiz Yazışleri Müdürü Mustafa Arslan'ında içinde bulunduğu birçok gazeteci saldırıya uğrayıp yaralandı ya da gözaltına alındı. ■

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
ÖZEL KALEM-MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı :1400.002/1520 16.12.1992
Konu:

Kamu Çalışanları Sendikaları Platformunu oluşturan sendikaların "Toplu Sözleşmeye Çağrı" adı altında bir dizi faaliyete girişecekleri istihbar edilmiştir.

İliniz hudutları içerisinde söz konusu Kamu Çalışanları Sendikalarına mensup memur statüsündeki üyelerin izinli veya izinsiz işyerlerini terketmeleri ve göreve gelmemeleri gibi bir durumun meydana gelmemesi için gerekli tedbirlerin alınması, benzeri yasa dışı yollara başvuran memurlar hakkında yasal işlemin yapılması ve gerektiğinde durumun ilgililere duyurulması uygun görülmüştür.

Bilgi edinilmesini ve gereğini rica ederim.

DAĞITIM:
76 İl Valiliğine

İsmet SEZGİN
İçişleri Bakanı

KAMUOYUNA

İçişleri Bakanlığı 1400.002/1520 sayılı, 16/12/1992 tarihli, tüm valiliklere gönderdiği yazısıyla, YASA TANIMAZLIĞINI SÜRDÜRÜYOR. Sendikalarımız ve üyelerimiz üzerinde baskı kurup, hak alma sürecimizi engellemeye çalışıyor.

Meclis'te imzalanan İLO sözleşmelerine rağmen, çifte standart ve pervasızlık uygulamaları devam etmektedir. Kamu çalışanlarının;

- Sefalet ücretine karşı,
- Baskı, sürgün ve kıyımlara karşı,
- Çalışanları bölen, parçalayan yasalara karşı,
- Sendika yöneticileri ve üyelerine yönelik baskılara karşı,
- Grevli-Toplusözleşmeli sendika talebimizi, Danışma Kurullarına çevirmek isteyenlere karşı, yükselttiğimiz sesimiz boğulmak isteniyor.

Gerek 15 Temmuz hak direnişinde, gerekse de sendika kurmamızı engellemek için çıkarılan genelgede ve son olarak yayımladığı yazı da İçişleri Bakanlığı taraf olduğu yeri açıkça ilan etmektedir. İçişleri Bakanlığı, son tavrıyla onurlu ve insanca bir yaşam için mücadele eden, Kamu Çalışanlarına karşı gerçekleştirdiği pervasızca uygulamalara bir yenisini eklemiştir.

Herşeye rağmen, biz KAMU ÇALIŞANLARI;

- Sefalet ücreti değil, ücretimizin belirlenmesinde sendikalarımızın taraf olması ve insanca yaşamak için gerekli ücreti istemek için,
- Tüm anti-demokratik uygulamaların kaldırılması, sürgün edilenlerin eski görevlerine dönmeleri, kamu çalışanlarının gönüllülüğü olmadan tayinlerinin yapılmaması için,
- İş Güvencesi sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması ve veto ettirilen 158 sayılı İLO sözleşmesinin bir an önce Meclis'ten çıkarılması için,
- Ortak ve demokratik bir çalışanlar yasası çıkarılması ve çıkarılacak yasada taraf olmak için,
- Danışma Büroları değil, grevli-toplusözleşmeli bir sendikal düzenleme için,
- Bugüne dek süren insan hakları ihlallerinin durdurulması için, BİR KEZ DAHA ANKARA'DAYIZ.

Bizler, haklı ve meşru mücadelemizle bugüne geldik.

Devlet eliyle beslenen sendikalar olmadığımız bilinmelidir.

Bugüne kadar uygulanan baskı, sürgün ve kıyımlar bizleri engelleyemedi.

Dün yasadışı uygulamaların sahibi olan İçişleri Bakanlığı, bugünde aynı yasadışılığını sürdürüyor. Bakanlığın bu tutumunu kınıyoruz.

Ankara'da bir kez daha istemlerimizi dile getireceğiz.

Taleplerimizin yerine getirilmemesi halinde doğacak tüm sonuçlardan taleplerimize kulaklarını tıkayanlar sorumludur.

Biz bu taleplerimizi haykırmak için, bütün engellemelere rağmen 21 ARALIK'TA YENİDEN ANKARA'DAYIZ.

KAMU ÇALIŞANLARI PLATFORMU

"Kamu Sendikaları Platformu"nun
ANKARA YÜRÜYÜŞÜ

A.Aslan

Memurların giderek yükselen demokratik-sendikal hak mücadelesi de, 1992 yılında düzenlenen iki Ankara yürüyüşü, dönüm noktaları özelliğini taşıdı. Geçtiğimiz Haziran ayında düzenlenen "Ankara Hak Yürüyüşü" İstanbul'dan başlayıp kitlesel bir katılımla Başbakanlık binası önünde son bulmuş ve bir hafta boyunca gündemde kalmıştı. Bu yürüyüş sonucunda memur sendikaları yasal olarak tanınmış, ancak grev ve toplu sözleşme yapabilme hakkı tanınmamıştı. Bu arada sürgünler, baskılar devam etmiş, sendikaların yasal olarak tanınması da bunların önüne geçememişti.

Bunun üzerine katılım sayısı 17'yi bulan "Memur Sendikaları Platformu" bu kez grevli toplusözleşmeli sendikal hak ve baskı ve sürgünlerin son bulması için yürüme kararı aldı.

Ülkenin her tarafından Ankara'ya gelen sendikalı memurlar, 21 Aralık günü saat 12.30'da Ulus Bulvarında toplanmaya başladı. Alkışlarla başlayan toplanmayı sloganlarla kortejler oluşturma izledi. Sendikalar önceden belirlenen sıralar halinde korteje girdi. Güvenlik zincirleri oluşturuldu. Emniyet Müdürlüğü bir gün öncesinde gazetelere "eğer Başbakan veya yardımcısından randevu alınırsa polis yürüyüşü engellemeyecektir" demeci verilmişti. Birkaç gün öncesinde de İçişleri Bakanı Sezgin, işyerlerine iletilmek üzere valilere bir genelge göndererek, "memurların eylem yapacağı istihbar edildi, bu maksatla görevini ihmal edenler hakkında" tahkikat başlatılması istenmişti. Bunlardan hareketle, platform, Başbakan ve yardımcısından randevu talebinde bulunmadı. Randevu alınmadığından polisin saldırısı özellikle bekleniyordu. Sendikaların güvenlik zincirini disiplinli bir şekilde oluşturmasından sonra yürüyüş başladı. Başbakanlık önüne kadar devam eden yürüyüş boyunca "Yaşasın grev, yaşasın toplu sözleşme", "Toplu sözleşme hakkımız, grev silahımız", "Yaşasın demokrasi mücadelemiz", "Devlet terörüne son", "Vur vur inlesin, hükümet dinlesin", "Memuruz, haklıyız, kazanacağız", Devlet güdümlü sendikaya hayır", "Kayıplar bulunsun hesap sorulsun", "Yaşasın halkların kardeşliği", "İşçi memur elele genel greve", "İşçi memur ayrımına son" sloganları atıldı. Yürüyüş boyunca polisin müdahale etmemesi dikkati çekti. Yaklaşık 1200 memurun coşkulu katılımıyla gerçekleşen ve Başbakanlık önündeki alanı hınca hınç dolduran kitlenin eylemi sürerken Sendikaların Genel Başkanları, Başbakanlık binasına girdi. Dışarda bekleyen memurlar ise sloganlar atıp davul eşliğinde halay çekti. Yaklaşık on dakika sonra Genel Başkanlarla birlikte Başbakan Yardımcısı İnönü, muhteşem el sallamasıyla memurları selamladı. Sonradan yapılan açıklamada İnönü'nün, "Hak arayışı için buraya gelmeniz çok olumlu bir olay. Haklarınız elbette alacaksınız. İLO'nun istediğiniz maddelerini meclisten geçirmeye çalışacağız. Şimdi bir randevum var, yetişmek zorundayım, özür dilerim" dediği belirtildi. Bir süre sloganlar atarak eylemini sürdüren memurlar korteji bozmadan dağılmaya başladı.

Katılmadan hoşnut olan sendika yöneticileri, "daha önceki Ankara yürüyüşünün çoşkusunu bu kez göremekten korktuklarını ancak, ikinci yürüyüşün beklediklerinin de üstünde bir katılım ve coşkuyla geçtiğini" ifade ettiler.

Fakat, coşkulu 2. Ankara yürüyüşü sonrasında yapılan görüşmelerden memnun olmadıklarını da ifade eden sendikacılar önümüzdeki süreç için yaptıkları açıklama ise şöyle:

"Bundan sonra örgütlü gücümüzü grevlerde göstereceğiz ve haklarımızı almak için grev silahını kullanacağız"

Platformda yer alan Tüm Sağlık-Sen'den yirmi kişi Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna ile görüşmek istedi? Bakandan randevu almaya çalışan Tüm Sağlık-Sen'li memurlara sonuç alamayınca, Bakanlık binasına fiili olarak gidip görüşmek kararı aldı. Sağlık Bakanlığına geldiklerinde onları iki resmi polis karşıladı. Merdivenleri çıkmaya çalışan memurları engelleyen polisler, randevusuz giremeyeceklerini söyledi. Bu arada çıkan tartışmaya Bakanın Müşteşar yardımcısı da katıldı. Tartaklamalar ve iteklemelere maruz kalan memurlar, Müsteşar yardımcısının, "ancak birinizi alabiliriz" sözleri üzerine "ya hepimizle görüşülür ya da protesto eder gideriz" cevabı verildi. Bunun üzerine Tüm Sağlık-Sen Genel Başkanı Fevzi Gerçek: "Aktuna bize daha önce sürgün ve baskılar konusunda güvence vermişti. Ancak o günden sonra sürgünler ve baskılar durmadı, devam etti. Bizim Bakanla görüşmemiz işte bu yönde olacaktı ama binada tartaklanarak çıkarılmaya çalışıldık.. Bundan sonra alanlarda, kitleyle iletişim kurabildiğimiz her yerde bu iki yüzlülüğü teşhir edeceğiz" dedi.

Örgütlenme özgürlüğü gibi doğal bir istemle başlayan memurların sendikal hak mücadelesi gün geçtikçe boyutlanıyor. 12 Eylül darbesinden sonra TC tarihinde ilk kez 15 Temmuz'da grev yapan memurlar, (üstelik sendikaları yasal olarak tanınmamışken) mücadelelerinin meşruluğunu ispatladılar. Bu haktı ve alınacaktı. İlk aşamada sendikaları tanındı. Bu başarıdan sonra kitle ve sendikalar rahatlayıp oturmadılar. Devletin istediği "Dayanışma Büroları" olmadıklarını, sınıf sendikacılığını benimsediklerini, grev ve toplusözleşme olmadan bir sendikanın hitap ettiği sınıfın çıkarları doğrultusunda hareket edemeyeceğini ve haklarını koruyamayacakları bilinciyle kararlı mücadelelerini sürdürdüler. Devletin ve hükümetin sözlerine kanıp demokratikleşme paketinin sonuçlarını beklemek yerine, haklarını almak ve bunun için örgütlenmek gerektiğini ortaya koydular!..

1993 yılının, işçi ve memur hareketliliği yönünden yeni ve büyük kitlesel eylemliliklere gebe olduğu ve '93 yılının, memurların grev yılı olacağının belirtileri gözleniyor. memur Sendikaları Platformunun açıklanmasıda bu yönde.

TC hükümetinin kendiliğinden hak vermeyeceği; ekonomik, demokratik ve grevli-toplusözleşmeli sendikal hakların alınabilmesi için memurların mücadele etmesinin ve bunun içinde örgütlü mücadelenin yükseltilmesinin zorunluluğu, bugün açıkça görülmekte. ■

15 Ocak 1989 tarihinde Yeşilyurt köylülerinin onurları, gururları, insanlıkları ayaklar altına alınmaya çalışılmış; sindirilmek, korkutulmak, onursuzlaştırılmak istenmişti.

Bir çığlık kopmuştu Yeşilyurt'ta: Ey insanlık, insanın(!) insana dışkı yedirildiği bir alemde yaşıyoruz, biz bunun hesabını sormaya kararlıyız diye. Yıllardır kamuoyunda yeralan, bazen unutulur gibi olsa da, yeniden gündemdeki yerini alıp belleklerde bu insanlık dışı uygulamaları canlı tutmayı başaran ve faillerini insanlık adına mahkum edene kadar da unutulmayacak olan bu olay, şimdi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde görülmekte.

15 Ocak'ta yapılacak olan ilk duruşmaya, davacılardan halen ülkede bulunanların katılmasını TC yetkilileri pasaport vermeyerek engelliyor.

Dışkı yedirme olayını ve bugüne kadar süren gelişmeleri M. Şerif Müştak Almanya muhabirlerimizden Hasan Sarıtaş'a anlattı.

TC, STRASBURG'DA YARGILANIYOR

Röportaj: Hasan Sarıtaş

Newroz: Sayın M. Şerif Müştak, kendinizi Newroz okurlarına tanıtır mısınız?

M.Şerif Müştak: 1952 yılında Cizre'nin Yeşilyurt (Cinebire) köyünde dünyaya gelmişim. Aynı köyde ilkoklu bitirdim. Orta ve liseyi Cizre'de, fakülteyi ise Diyarbakır'da bitirdim. Meslek hayatına atıldım ve uzun seneler sendikacılık yaptıktan sonra, Silopi lisesi matematik öğretmeni olarak görev yaptım. Daha sonra aynı okulda üç yıl müdürlük yaptım. Şu anda ise Almanya'da bulunmaktayım.

12 Eylül öncesi dönemde gençlik hareketi içerisinde aktif çalışmalarım oldu. 12 Eylül askeri harekatının gelişiyle birlikte yaptığım siyasi çalışmalarımdan dolayı çok büyük baskılarla karşı karşıya kaldım. Zaman zaman gözaltına alındım, hapis yattım. 248 günlük gözaltı sürem vardır. Bu günde siyasi çalışmalarım devam ediyor.

- Yeşilyurt (Cinebire) olayını okuyucularımıza anlatır mısınız?

-Yeşilyurt olayı aslında 13 Ocak 1989'da Cizre'nin Karayolu semtinde iki sivil polisin öldürülmesiyle başladı. Bu iki siyasi polis azgın faşisttir. Bütün Cizre halkını rahatsız ediyorlar. Bilinmeyen kişilerce bu polisler öldürüldü. Başlayan operasyon, 14 Ocak'ı 15 Ocak'a bağlayan gece saat 002'de Yeşilyurt köyüne kadar genişletildi. Sabaha doğru saat 002 sıralarındaydı. Köyün yakınında otlakta otlayan bir eşek ve iki sıpasını gören askerler buna ateş etmişlerdi.

M.Şerif Müştak(Solda), Muhabirimiz Hasan Sarıtaş'a Yeşilyurt olayını anlatırken

-Peki askerler, eşeklerin karartısıyla insanın karartısını ayırt edemediklerinden mi ateş ettiler, ne dersiniz?

- Olay açıktır. Amaç bölgeyi sindirmektir. Bahane aramaktır. Ve zaten Yeşilyurt'u basmaya gelmişler. Önlerine çıkan ve çıkacak olan canlının türü önemli değil. İnsanda olsa farketmez. Bunun örneği var. Derebaşı köyünden Silopi'ye pazara mal götüren köylüler yoldan geri çevrildi ve "teröristtir" diye hepsini kurşuna dizdiler. Bunun yapanlar tabiki Yeşilyurt etrafında her türlü canlıyı öldürecekler.

-Peki sabah olay nasıl gelişti?

- Ortalık ağarınca anons yapıldı: "Kadın, erkek, yaşlı, genç herkes köy meydanına toplansın. Evdeki bebekler bile beşikleriyle birlikte kapıların önüne çıkartılacak. Aksi taktirde evin sahibi sorumlu tutulacak" dendi.

-Bebeklerden ne istiyorlar?

- Kürdistan'da adamlar suçladıkları bir insanı konuşsun diye zaman zaman çocuklarını da gözaltına alıp anne babalarının gözü önünde işkence etmişlerdir. Veya bağırtırlarki büyükler konuşsun! Ben bir olayın canlı tanığıyım. 24 Haziran'da gözaltına alınmıştım. Silopi'den (ismini şu anda açıklamak istemediğim) iki kişide alınmıştı. Cizre Merkez Jandarma Karakoluna getirdiler . Ve yanla-

rında eşi ve çocuğunu da getirmişlerdi. Çocuğunu ellerine alıp çırılçıplak soyarak dövüp ağlatıyorlardı. Çocuk henüz 9 aylıktı.

-Yeşilyurt'a dönelim, sonra neler oldu?

- Çocukları kadınları bir tarafa ayırdılar, erkekleri bir tarafa. Önce kadınların üzerini aradılar, sonra da erkeklerin. Kimlik yoklaması yapıldıktan iki saat sonra köylülerin dağılması istendi. Köylüler tam dağılırken telsizden emir geldi. Asayiş Bölge Komutanının köye geldiğini, kimsenin ayrılmaması gerektiğini, herkesin sıraya geçmesini istediler.

-Kadınların askerler tarafından aramasına köylülerin tepkisi ne oldu?

- Bu tür olaylar Kürdistan'da günlük yaşanan olaylar durumundadır. Köylünün askere karşı yapacağı hiç bir şey yoktu. Çünkü askerin köyü basmasındaki amaç sindirmekti. Yani onun ahlakına saldırmak, namusuna saldırmak geleneğine, kültürüne, herşeyine saldırmak. Onun için kadının da erkeğinde üstünü ararlar.

-Asayiş Bölge Komutanı geldikten sonra ne gibi gelişmeler oldu?

- Geldikten sonra durum bütünüyle değişti. O ana kadar askerler tarafından köylüye işkence yapılmamıştı.. Binbaşı daha köy meydanına ulaşmadan 100 metre öteden "hainler, bölücüler, sizler hepiniz PKK'lısınız! Bu köyü yakıp yıkacağım! Sağ kalanlarıda süründürüp Diyarbakır zindanlarına göndereceğim" gibisinden bağırıp çağırdı. Sırada bekleyen köylülere yaklaşınca ilk sıradaki kişiye tekme, tokat ve yumrukla girişti. Yat komutu verdi. Yat komutunu verdikten sonra ayak topukları ile herkesin sırtından geçip yoruluncaya kadar tekmeledi. Sonra askerlere emir verdi. Bütün askerler komutanın yaptığını tekrarladılar. Çiğneme faslı bitince komutan(!) muhtarı çağırdı. Bir jop alıp yoruluncaya kadar dövdü. "Köyden kaçanlar nerede? Bu kaçan teröristleri derhal teslim edeceksin. Aksi halde hepinizi yakacağım" dedi. Oysa ki, kaçan kimse yoktu. Ardından Kamil Müştak, Abdullah Gündoğan ve Selahettin Müştak'a da aynı muameleyi yaptı! "Okulun camları pencereli kırılmış, okul pislikle doludur" bahanesiyle Kamil Müştak'ı yanlarına alarak okula doğru götürdüler. Okulun bütün pencereli, kapıları parmaklıklı ve sağlamdı. Kimsenin içeri girmesi mümkün değildi. Kapılar kilitli ve anahtarı da muhtarda! Yalan söyleyip iftira attıkları ortada idi. Kamil Müştak'ı okula doğru götüren Cizre Merkez Jandarma Komutanlığında görevli bir yüzbaşı ile bir kaç subay ve er geri geldiklerinde binbaşı hala o işkence muamelesini devam ettiriyordu. Yüzbaşı: "Komutanım okula gidip kontrol ettik. Okulun içi dolu pislik. O pislikleri biz Kamil Müştak'a toplatıp getirttik. Ne yapalım?" dedi. Asayiş Bölge Komutanı "o pisliği köylülere (bütün) birer birer yedir" diye emir verdi. Kamil Müştak'tan başladılar. Her ne kadar Kamil Müştak itiraz ettiyse de ortada ölüm tehlikesi vardı. İşkenceyle boyun eğdi. Ve 12 yaşından 60-70 yaşlarına kadar bütün köylülerin ağzına pislik doldurdular. Buda yetmiyormuş gibi Kamil'in oğlu Bahattin'i çağırdılar; pisliği eline verip babasına yedirmesi için zorladılar. Başardılar da. İğrenç bir şey. Bunu yaptıktan sonra asker bütün köylüleri köyden çıkarttı. Okula doğru götürdüler. Ondan sonra Kamil Müştak ile 6-7 kişi birlikte yalınayak ve pijamalarla cemselere atıldı. Karşı tepeye çıkarıldılar. Daha sonra yalın ayak şeklinde kar-kışta tepe başında işkence edip bağırtıyorlardı. Orda bırakıp gittikleri anlaşılınca köylüler gidip omuzlayıp köye getirdiler.

-Bu gelişmelerden sonra sizin tepkileriniz neler oldu? Neler yaptınız?

- Bizim o an yapacak hiçbirşeyimiz yoktu. Kamuoyunu nasıl harekete geçirebileceğimiz düşünüyorduk. Çünkü 9 yıldır devamlı bir biçimde bu tür baskılar, saldırılar ve işkenceler bize yapılıyordu. Fakat köy abluka altındaydı. Biz dışarı çıkamıyorduk. Köyün etrafı asker doluydu. Ayın 15'ine kadar köyde mahsur kaldık. Ancak ayın 16'sında Cumhurbaşkanına, Başbakana, Adalet Bakanına, İçişleri Bakanına, Genel Kurmay Başkanlığına ve bütün gazetelere birer dilekçeyle olayı duyurduk. Şikayet dilekçemizi Cizre Cumhuriyet Savcılığına da verdik.

-Peki basının bu olaya karşı tepkisi ne oldu? Olaylar yankı uyandırdı mı?

- Türk basının tutumu bellidir, özellikle Kürdistan açısından bellidir. Yıllardır bu işkenceler, bu baskılar yapılıyor. Yeşilyurt olayı ilk değildir. Bunun gibi yüzlerce olay vardır. Fakat devletin en büyük şanssızlığı bu olayı Yeşilyurtta başlatmasıydı. Çünkü Yeşilyurt çevrenin okumuş, aydın bir köyüdür. Cizre'nin 36 köyü içerisinde Üniversite mezunu veren tek köy burasıdır. İnsanlarımızın demokrat kesimlerle, geniş bir bürokrat kesimle, basın mensuplarıyla ilişkileri var. Sonuçta bu vahim olayı Kürt halkına, Türk halkına ve tüm dünyaya duyurabildiler.

-Faşist-sömürgeci Türk devletinin sizlere tepkisi ne oldu?

-Alışılagelen tepkiyi gösterdi. Saldırıya geçti. Örneğin 7. Kolordu Komutanı Hulusi Sayın davadan vazgeçmemiz için baskılara başladı. "Davadan vazgeçmezseniz sizin ocağınızı söndürürüm" dedi. Bu onun sözlerinden en basiti idi. Bu da yetmedi, çuval dolusu silah ve bomba getirdiler. Amcamın 10 senedir boşalttığı eve indirdiler. Abimi getirip üstünde fotoğraf çektirdiler. Tutanak imzalatmaya çalıştılar. Tam o sıra ben, Cumhuriyet Gazetesi muhabiri Celal Başlangıç ve iki parlementerle birlikte köye girdik. Baktık ki köyün etrafı askerle dolu. Köylülerden hiç kimse dışarda yoktu. Sadece muhtar damın başında bekliyordu. Bizi görünce daha çok korktu. Çünkü biz iki sivil taksiyle köye girmiştik. Önünde durduğumda şaşırmış bir haldeydi. Beni görünce bir an açıldı. "Korkma yanımdakiler basın mensupları ile parlamenterlerdir" dedim. "Askerler artık birşey yapamaz" dedim. Adamın verdiği cevap; "yaparlar" oldu. "Çünkü" dedi. "çuval dolusu silah bıraktılar. Üstünde fotoğraf çektiler. Köy okulunu sağınak yaptılar. Eski mezar olan keşhapkeziyi açıp sığınak yapmışlar. Planlı bir baskın". Biz konuşur-

ken bir subay, 4-5 erle birlikte bize doğru geldi. Yüzbaşı ve beraberindeki 5 er bize yaklaşınca Cüneyt Canver: "Ben milletvekili Cüneyt Canver. Yanımdakiler basın mensuplarıdır" dedi. Cüneyt Canver'in ısrarı üzerine okula girmemize izin verdiler. Okulu gezdik, oyunları boşa çıktı. Yüzbaşı ve askerler dönüp gittiler. Ancak bizden önce olayı yapan Binbaşı köye gelmiş, muhtardan kaçan teröristleri bir daha istemiş. Muhtar da "yakaladım. Buyurun ahıra koydum, size teslim edeyim, teröristlerden biri yaralı ikiside sağ" demiş ve yaralı sıpa ile iki eşeği göstermiş.

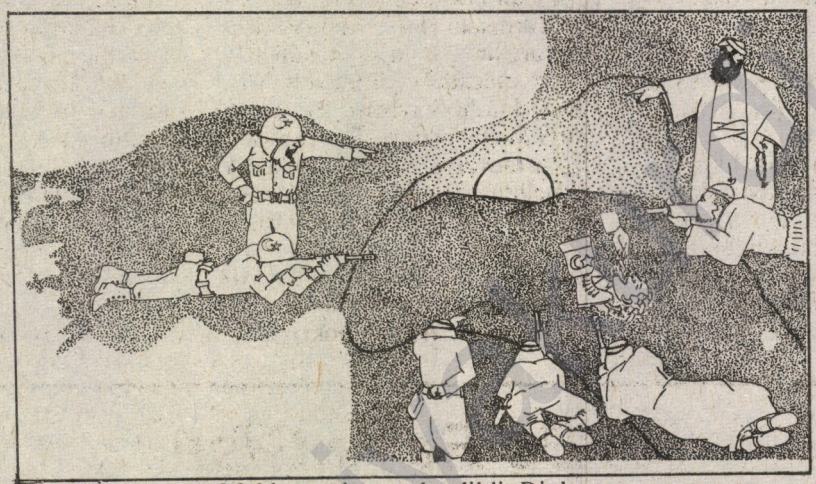

Olay her tarafa yansımıştı. Kamuoyunun duyarlılığı sonucu her gün ekipler halinde basın mensupları, televizyon ve radyo muhabirleri, parlamenterler, İnsan Haklarından heyetler, Dünya Adalet Komisyanu, Af Örgütü, Almanya ZDF, ARD televizyonları, büyük gazetelerden Le Mandon gibi Amerika'dan ekipler de sürekli bir biçimde Yeşilyurt'a akmaya başladı. Bunun sonucu Türkiye yönetimi içinde de olay çok boyutlu bir hal aldı. Muhalefet devreye girdi. Demirel; "Terör olaylarını acaba devlet mi yapıyor? Yeşilyurt'ta oturan insanlara dışkı yedirme olayını gerçekten devlet yaptı mı? Yedir di mi? Eğer böyle bir şey varsa iktidara gelirsek süründürürüz, burunlarından getiririz" demişti. İnönü'de "devlet insanlara dışkı yedirme olayını örtbas çabasındadır. Yani ANAP dışkı yedirmiştir. Biz bunun hesabını er geç soracağız" demişti. Şimdi ise Kürt halkı daha acımasız olaylarla yüzyüzedir.

-Şikayet dilekçesi verildikten sonra neler oldu?

- Şikayet dilekçesi 16 Ocak 1989 günü savcılığa verildi. Dosya mahkemeye gönderildi. O gün işkence gören insanlar, Cizre Devlet Hastahanesine sevkedildi. İşkence yapıldığına dair rapor alındı. Ayın 25'inde ve oluşan kamuoyunun baskısı sonucu ilk defa 5 asker ile Binbaşı savcılığa çıkarıldı. İfadeleri alındı. Sanıklar savcılıktan çıkarken basın mensupları soru sorup fotoğraf çekmek istediler. Yüzbaşı ve diğer askerler G3'lerini basın mensuplarına çevirip "alnına yapıştırırım" deyip tehdit ettiler. Olay daha sonra İlçe İdara Kuruluna sevk edildi. İlçe İdare Kurulu da mahkemenin açılması yönünde karar verdi. Dava Mardin Ağır Ceza Mahkemesine sevk edildi. Binbaşı "can güvenliğim yok" diye itiraz edince, dosya Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesine havale edildi. Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi dosyayı kabul etmedi. Üst mahkemeye verildi. Yargıtay dosyanın takibi ve tekrar 3. Ağır Ceza Mahkemesine iadesi yönünde karar verdi. Ankara 3. Ağır Ceza da dosyayı ikiye ayırdılar. İşkencenin yapıldığına dair raporlar olduğu için bunu kabul ettiler. Kötü muameleyi, yani pislik yedirmeyi kabul etmediler. Sonuçta da bir buçuk-iki buçuk ay hapis, 175 bin lira para cezası verdiler. Avukatların itirazı üzerine bu 4'e katlandı. Her sanığa 1.500,000 TL para cezası ve ikişer buçuk ay hüküm verdiler. İtirazlarımız sonuçsuz kaldı. Bu sefer Avrupa'nın kapılarını vurmak zorunda kaldık. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine itirazda bulunduk. Sonuçta Ağustos ayında mahkemenin açıldığına dair bize çağrı belgesi geldi. Ve 12 Ocak 1993 günü Strasburg'da dava başlayacak.

-Davacılar Strasburg'a gelecekler mi?

- Gelmeleri çok zor. Gelmek isterler. Yurt dışına çıkmaları için pasaport ihtiyaçları var. Edindiğim bilgilere göre şu ana kadar bunlara pasaport vermeyi engellemişler. "Vereceğiz" diyorlar vermiyorlar.

-Strasburg'daki mahkemenin davacı olan insanların pasaport almasına yönelik TC nezdinde bir girişimi var mı?

- Sanmıyorum. Strasburg'daki mahkemenin şu an yapabileceği şudur; bu insanları mahkemeye çağırmak. Çağırmıştır. Çağrı belgelesi ellerine geçmiştir. Bizim elimizdedir. Avukatların da elindedir. Fakat TC pasaport vermiyor. İkinci duruşma için mahkeme, TC'ye "bunlara pasaport verin" diyecek mi bilmiyorum. Çünkü Adalet Bakanı Strasburg'a gelip devletin savunmasını yapacaktır.

-Siz 23 Ağustos 1992 tarihinde, Almanya'nın Hamburg kentinde Yeşilyurt olayı ile ilgili, Avrupada'ki tüm demokratik kurum ve kuruluşlara bir çağrı yaptınız. Bu çağrı hakkında bize bilgi verir misiniz?

- Efendim gönül isterdi ki Kürdistan'daki her olayı yaşayanlar, kamuoyuna götürsünler, duyursunlar, direnisinler. Çünkü kamuoyu büyük bir silahtır. Avrupa kamuoyunu duyarlı kılmak için bu çağrıyı yaptık.

-Bu çağrıdan sonraki gelişmeler nelerdir?

- Çağrı, kamuoyu tarafından olumlu karşılanmıştır. Özellikle Kürdistanlı demokratik kurum ve kuruluşlar, Avrupadaki ilerici kurum ve kuruluşlar, yani insanlıktan yana olan tüm kurum ve kuruluşlar olayımızı sahiplenmektedir. Yeşilyurtla Dayanışma Komitesi" kurulmuştur. Bu dayanışma komitesinde Newroz dergisi

taraftarları, Hevkarî, Komkar ve diğer kitle örgütleri dayanışma halindedir. 11 Ocak 1993 günü saat 10'da yürüyüş yapılacaktır. O gün, bunların çıkardığı afiş, bildiri çağrılar ve kendi tabanları ve kitleleriyle Strasburg'da yürüyüş yapacaklardır. Evet 11 Ocak 1993 günü saat 10'da yürüyüş yapılacaktır. Afişleme yapılacaktır, bildiriler dağıtılacaktır. Çağrılar şimdiden yazılı ve sözlü olarak yapılıyor. Basın mensuplarıyla görüşmeler sürdürülüyor. Ayrıca protesto için kartlar hazırlanmıştır. Kişilere, kurumlara gönderilecektir.

-Mahkemenin Kürt halkının ulusal ve toplumsal mücadelesine sağlayacağı etkiler ve tepkiler nelerdir?

- Böylesi insanlık dışı bir olayın Avrupa'daki mahkemelere taşınması Kürt Halkı açısından büyük önem taşımaktadır. En azından Kürdistan'da neler olup bittiğini dünya kamuoyu daha yakından öğrenecektir.

-TC bu mahkemede kendisini nasıl savunacaktır?

- Kanaatimce bunların yapacak pek birşeyleri yoktur. Yeşilyurt'daki insanlara dışkı yedirildiğini muhalefette iken kabul etmişlerdi. Adalet Bakanı mahkeme günü gelip katılacaktır. Belgeler ve önceki kabulleri karşısında ne diyeceğini bende merak ediyorum.

-Güney Kürdistan'daki Kürt Federe Devleti hakkında neler düşünüyorsunuz?

- Federe Kürt devleti Kürtler açısından çok önemli bir mevzidir. Kürdistan Halkı yüzyılı aşkın bir süredir çok ağır koşullarda politik mücadele yürütüyor. Mehabat'ı kurdu, kaybetti. Bu bizim ikinci Mehabat'ımız. Bence Kürtler bu mevziye çok büyük önem vermelidir. Desteklemek zorundadır. Sahiplenmek zorundadır. Ulusal temelde ileri bir adımdır. Onun için diyorum ki Kürtlerin kitle kuruluşları, partileri ve Türkiye'deki devrimci demokrat güçleri direk destek vermelidir. Ve yaşatmaya çalışmalıdır.

-Sayın Şerif Müştak, Dergimiz NEWROZ aracılığıyla Kürt ve Türk halkına iletmek istediğiniz bir mesajınız varmı?

- Sayın Hasan Sarıtaş, teşekkür ederim. Ayrıca Newroz okurlarına da teşekkür etmek isterim. Kamuoyuna yapacağım çağrı şu: Devlet tarafından yapılacak her türlü baskı karşısında sessiz kalınmaması, kamuoyuna duyurulması, demokratik haklara sahip çıkılması gerekir. Özellikle Kürt halkının bu yöndeki taleplerine, Türk halkının devrimci ve demokratlarının destek sağlaması gerekir. Kürdistan halkı ezildiği sürece, Türk halkının da özgürlüğü olmayacaktır. Bu yönüyle olaya yaklaştığımızda, çok sıhhatli bir mücadele biçimi seçebileceğimize inanıyorum. Newroz dergisi okurlarına ve size çok çok teşekkür ederim.

Biz de teşekkür ederiz.

Ji Bo Raya Gişti

Dewleta Tirk di 12 ê Çileya Paşîn de li STRASBOURGÊ tê mehkeme kirin.

SÛC: Bi darê zorê pîsîya însan bi gundîyên Cinebîrê (Yeşilyurt) dan xwarin!!!

Kuştîn îşkence lêxistin ne bes bû, leşkerên Tirk di 14-15 ê Çileya Paşîn a 1989 an de bi darê zorê pîsîtîya insan bi gundîyên Cinebirê (Cizîra Bota) dan xwarin. Di Dîroka pirî wehşet, pirî barbari a polîtikaya dewleta Tirk de bûyera Cinebirê ne bûyera yekem û ne jî ya duyem e, lê bêrûmêt tirîn awayê zulmê ye. Gundîyên Cinebirê li dijî vê zulma heywanî bi hemû awayan li ber xwe dan. Tevî îşkence û tehdîden piştî bûyerê jî, Cinebirîyan bûyer gihandin dengê giştî ê Tirkîyê û yê Cîhanê. Wekî ku herkes li bendê bû, mehkemeyên Tirk leşkerên gunehkar ên Tirk 'bêsuc' dîtin.

Gelî xwîşk û birayan!

Di 12 ê Çileya Paşîn de wê Dewleta Tirk ji ber gunehê Cinebirê li Mehkemeya Navneteweyî bê mahkeme kirin.

Divê em li dijî zordaran rûmeta xwe biparêzîn. Ji bo parastina insanîyetê li dijî barbarîya dewleta Tirk dengê xwe bilind bikîn.

Bûyera Cînebirê sucek e li dijî her kesê ku bibêje ez insan im. Divê em bi protestoya xwe tev cîhanê ji vê bûyera bêrûmet agahdar bikin. Berî mehkemeya navneteweyî divê em bi name û telefonan lenetan li dewleta Tirk bibarînîn, bi name û telefonan protestoyên xwe bigihînîn Mehkemeya Navnetewî.

Xwîşk û birayên karker, xwendekar, ronakbîr!

Li dijî Dewleta Tirk a ku wê ji ber bêrûmetîya xwe li Strasbourgê bê mehkeme kirin, dengê xwe bilind bike. Li Strasbourgê di 11 ê Çîrîya Paşîn de meşeke protestoyê li dijî Dewleta Tirk çêdibe, Piştgirîya gundîyên Cinebirê bike!

Komîteya Piştgirîya Cinebirîyan
Piştgir: HEVKAR, KOMKAR, KKP, Hevgirtin-PDK, HEVKARÎ

Adress: Conseil de L'eorope Bulpe Pospale 431 R 6,
67004 Strasboug - Cedex FRANCE

KURDISTAN RESOLUTIONU

Hamburg Kürdistanlı Öğrenciler Birliği, bir yıl önce Hamburg Üniversitesi ve Yüksekokullarında öğrenim yapan öğrencilerden oluştu. Kürdistan'ın dört parçasından bir araya gelen öğrencilerin amacı, süreç içerisinde Alman kamuoyunu, Kürdistan'ın dört parçasındaki gelişmelerden duyarlı kılmaktır. Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin gerilla temelinde ulaştığı bugünkü boyutu artık sömürgeci TC devletini çileden çıkarmışa benziyor. İlhakçı TC devleti her şeyi "Şeffaflık" ve "Demokrasi" adı altında göstermeye çalışarak, Kürt halkına topyekün savaş ilan ediyor. Her gün Kürdistan'ın dört parçasındaki halkımız katliamlardan ve kırımlardan geçiriliyor. Bizler burada, bu gelişmeler karşısında sessiz kalamayız ve kalmamalıyızda. Sömürgeci TC devletinin Kürt halkına yönelik soykırımını, ekonomik ve askeri olarak destekleyen ülkeleri de teşhir ve tecrit etmeliyiz.
Bu somut gerçeklerden hareketle Kürdistanlı Öğrenciler Birliği, aşağıdaki "KURDISTAN RESOLUTIONU" Hamburg Üniversitesi ve Yüksek Okullarında imza kampanyasına açtı. Üniversite ve Yüksek Okullarda okuyan binlerce Öğrenciler, Doçentler ve Profesörler imza kampanyasını desteklediler. Toplanan imzalar "KURDISTAN RESOLUTIONU" ile Alman Parlamentosuna ve T.B.B.M. ve Kürt Federe Devletine nota türünde gönderildi.

Türk devletinin Kürdistan'ın değişik parçalarında yaşayan Kürt halkına yönelik uyguladığı son saldırıları karşısında, biz Kürt Öğrencileri olarak aşağıdaki talepleri Federal Almanya Cumhuriyeti, Türkiye ve Güney Kürdistan'daki savaş taraflarına yöneltiyoruz.

A- FEDERAL ALMANYA'YA

- Federal Hükümet tarafından Türkiye'ye yapılan bütün askeri ve ekonomik yardımların derhal durdurulması
- Türk devletinin Kürtlere karşı şimdiye kadar ki politik tutumu değişmediği müddetçe; Türk devletinin talep ettiği her türlü askeri ve ekonomik yardımlarının karşısında, bütün Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerinin ve diğer devletlerin seferber edilmesi,
- Federal sistemdeki eyaletlerin Türkiye ile olan ekonomik ilişkilerin açıklanmasını (örneğin Hamburg Limanının silah sevkiyatındaki rolü)

B- TÜRKİYE'YE

- Türkiye tarafından Kürt illerinde yürütülen Özel Hal uygulamasının derhal kaldırılması
- İnsan haklarına riayet edilmesi
- Sivil halka yönelik savaşın durdurulması,
- Gazetecilere yönelik işlenen cinayetlerin derhal aydınlatılmasını
- Kürt halkının Kendi Kaderini Tayin Hakkının Türk devleti tarafından tanınması
- Sivil Kürt halkına yönelik savaşı ve cinayetleri hala en sert biçimde sürdüren TC hükümetinin ve onun politikasını askeri ve ekonomik olarak destekleyen Federal Alman hükümetinin, resmi olarak Kürt halkından özür dilemesi ve oluşan zararların maddi ve manevi olarak tanzim edilmesi

C- GÜNEY KÜRDİSTAN'DAKİ SAVAŞ TARAFTARLARINA

-Bütün Türk askeri birliklerinin Güney Kürdistan'dan geri çekilmesi
-KDP ve KYP Peşmergelerinin PKK mevzilerine saldırıda bulunmamaları
-Güney Kürdistan'a BM ve Irak tarafından uygulanan ekonomik ambargonun kaldırılması; sınır trafiğinin PKK ve Türkiye tarafından engellenmemesi
- Sivil halkın korunması ve savaş bölgesinde yaşayan Kürt halkına acil kış yardımı yapılması
- Kürdistan Federe Devletinin uluslararası düzeyde tanınması
- İlgili bütün halkların ve tarafların katılacağı bir uluslararası Kürdistan Konferansının toplanması

- Biz Hamburg Üniversitesi, Yüksek Okulları ve Araştırma Merkezlerinde çalışan Profesör, Doçent ve Öğrenciler olarak yukarıdaki talepleri destekliyoruz.

Hamburg Kürdistanlı Öğrenciler Birliği Adına
Hasan Sarıtaş

RUS KOMÜNİSTLERİ SESLERİNİ YÜKSELTİYOR (*)

Çeviri: A. Fethi

Aşağıdaki yazı Rus Komünist İşçi Partisi ile ilgili bir makaledir. Parti Merkez Komitesi Sekreteri ***Viktor Tyulkin*** *tarafından Workers World'e gönderildi. Tyulkin, geçen Nisan'da Dünya İşçi Partisi yetkilisi Sam Marcy ile SSCB ve ABD'deki politik durumu tartıştığı bir toplantıdan sonra bu makaleyi göndermeye karar verdi. Tyulkin ile Marcy, Başkan Kim İl Sung'un 80. doğum yıldönümü kutlamaları sırasında, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti başkenti Pyongyang'da karşılaştılar. Bu makale Viktor Tyulkin ve RKİP'nin görüşlerini ifade ediyor. Rusça orjinalinden yer açısından biraz kısaltarak çevirdik.*

Böyle bir parti var!

Rusya Federasyonu da dahil, SSCB'nin şu an içinde bulunduğu durum, birleşmiş gerici güçlerin (yabancı ve yerli) anavatanımızın özgürlük ve bağımsızlığına olduğu kadar işçilerin politik ve ekonomik haklarına da devam eden saldırıları biçiminde karakterize edilir.

İktidarı ele geçiren ve kendilerine demokrat diyenler hileyle ve iğrenç bir ihanet pahasına sosyopolitik sistemi değiştirip en kötü türden kapitalist uygulamaları restore ettiler. İşçilerin direncini zayıflatmak için kitle iletişim araçlarını kullanarak toplumu bölünme ve çatışma içine soktular ve halkın özellikle de gençliğin ruh halini bozuyorlar...

Rusya'ya ve Sovyetler'e ait her şeyden nefret etmek kadar, milliyetçilik ve ayrılıkçılık ateşi de en trajik sonuçlara yol açıyor. Etnik çatışmalar çok hızlı bir şekilde sınırların yeniden belirlenmesi konusunda yerel savaşlar düzeyine sıçrıyor ve muazzam tahribata ve çok sayıda insanın kurban olmasına da yol açıyor.

Bütün bunların kendi içinde bir amacı vardı: Üç başkanın -referandumda ifade edildiği gibi halkın iradesine karşı gizli bir şekilde Belovezh Orman Koruma bölgesinin sessizliğinde ve var olan Anayasayı ihlal ederek- SSCB'nin likidasyonunu düşmanca ilan edebilecekleri koşulları yaratmak. Fakat bozulma devam ediyor ve tam da Rusya'nın devlet olma durumu tehdit altındadır.

Bir zamanlar birleşik bir ulusal ekonomik bütünlük olarak var olan büyük ulusal ekonomi, yeni sınırlarla parçalanmış ve önemli ölçüde zayıflamıştır. Yeltsin-Gaidar yönetiminin hain politikaları ekonomiye vurulan en son darbe oldu.

Mali sistemin felce uğratılması bilinçli olarak yaratıldı. Devlet girişimleri, kollektif çiftlikler ve devlet çiftlikleri iflas durumuna getirildi ve şimdi eski yönetim kadrolarının, cani burjuvazi ve bütün soyguncu namussuzların temsilcileri tarafından yok pahasına satın alınıyorlar.

Sonuçlar kendini yavaş yavaş göstermiştir. 1991 ile karşılaştırıldığında üretim hacmi sanayide % 15-20, tarımda % 30-40 düştü. Fiyatlar on kat arttı ve belirli mallarda yüz kat artmaya kadar bile gitmiştir.

Örneğin, 0.14 rubleye maledilen ekmek şimdi 8.00 rubleden satılıyor; 2 rubleye maledilen et 100 rubleye, 0.40 rubleye maledilen süt 12 rubleye, 1 rubleye maledilen şeker 80 rubleye, 150 rubleye maledilen bir takım elbise 3.000 rubleye, 0.05 rubleye maledilen metro yolculuğu 1 rubleye, 25 rubleye maledilen bir çift ayakkabı 2.500 rubleye satılıyor.

Ücretler 3 ile 8 kat artmıştır. Böylece nüfusun % 80'i yoksulluk sınırının altına, % 40'ı biyolojik olarak yaşamı devam ettirme sınırın altına düşmüştür. Bedava çocuk bakımı, eğitim, tıbbi bakım, yeterli konut, rekreasyon ve kültürel etkinlikler yavaş yavaş ortadan kaldırılıyor.

İşsiz, muhtaç ve evsiz insanların sayısı hızla yükseliyor. Rüşvet, cinayet, çürüme ve hukuksuzluk dalgası bütün ülkeye yayılmıştır. Halkın çoğunluğu hayal kırıklığına uğramış, şaşkın ve acı içindedir.

Yetkililerin toplumsal huzursuzlukları önleme çabalarına karşın, sorunları gündeme getirme ve güçleri toparlama süreci devam ediyor; ülkenin kapitalistleştirilmesiyle bütünlük içinde halk karşıtı politikalara işçilerin direnişi yükselmektedir. Toplumun, insan güçlerinin etrafında toparlandığı çekirdek, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yasaklanmasından sonra Rusya Komünist İşçi Partisi'ni oluşturmak için birleşen komünistlerden oluşuyor.

RKİP'nin doğuş tarihi, Yekaterinburg'daki bir toplantıda 525 delegenin bu partiyi kurma kararını aldığı 23 Kasım 1991 olarak kabul edilir. Ne var ki, doğal olarak, Rusya'da var olan verili politik durumda parti kurulduğu zaman zaten uzun bir tarihi geçmişe sahipti.

RKİP kuruluş toplantısı tutanaklarında, SBKP'nin son otuz yıldaki durumu iki karşıt eğilimle karakterize edildiği belirtilir:Bilimsel Marxist-Leninist bir çizgi ve oportünist çizgi.

Perestroikanın ortaya çıkışıyla birlikte, yavaş yavaş gerçekleşen, zor farkedilir olan bu süreç komünist güçler ile anti-komünist güçler arasında açık bir çatışma biçimini aldı. Anti-komünist güçler, elit hükümet-parti kodrosu olma konumlarıyla bir bütün olarak parti adına yürütülen resmi gidişata egemen

oldular.

Komünist unsurlar esas olarak partinin alt tabakalarında yaşıyor ve savaşıyorlardı. Bunların varlığının oldukça örgütlü ve en iyi bilinen örneği Komünist İnisiyatif Hareketi ve bu hareketin Rusya Komünistleri toplantısına öncülüğüdür. (1989-1991)

SBKP içinde, KİH uzun süre düşüncelerini dile getirmiş ve perestroikaya (yani var olan sistemi değiştirmeye) ve Gorbaçovculuğa karşı aktif bir şekilde savaşmıştı.

KİH'nin Rusya Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti Komünist Partisinin oluşturulmasına karşı mücadelesini SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreterliği seçimi yapıldığında Teimuraz Avaliani'nin Gorbaçov'a muhalefetini ve sosyalizmi kapitalizmle iyileştirmek için seçilen yolun ülkeyi ve SBKP'yi yıkıma götüreceği konusunda halkın ve partinin uyarıldığı 28. Parti Kongresinde azınlığın (1259 delegenin) ifade ettiği temenniyi anımsamak yeterlidir.

Bu öngörüler gerçekleşti; ama mücadele devam etti. Rusya Cumhuriyeti başkanlık seçimleri yapıldığında, parti çizgisine karşı izlenecek bir eylem çizgisi için yalnız iki komünist -General Makashov ve Profesör Sergeyev- mücadele etti.

Çeşitli gazetelerde bildirilen Partinin en üst kademelerindeki politik çatışmalar, "Şimşek" (Molniya), "Ne Yapılabilir" (Chto Delat), "Tercihimiz" (Nash Vyobr), "Bizim Rusya" (Nasha Rossiya), "İşçilerin Sesi" (Golos Rabochego) ve diğer işçi yayınları alanında olduğu kadar Moskova, Leningrad, Nizhny Novgorod, Novosibirsk ve diğer 30 kentte İşçi Konseylerinin kurulmasıyla gerçekleştirilen özenli çalışmaları güçlendirdi.

Bir işçi hareketinin örgütlenmesi, Lenin Müzesinin ve Mozolesinin korunması için bir ağ ve kızıl Meydan ve Arena Meydanlarında kitle gösterileri örgütlemek için mücadele deneyim kazandırdı.

Böylece aktarılan bilgiler temelinde temel bir olguya işaret edilebilir: Karşı- devrimci Ağustos darbesi oportünist SBKP'yi dağıttı. SBKP'nin Komünist kanadı dağıldı ve partinin rengi cumhuriyetçilikten sosyal demokratlığa dönüştü. Sertleşen ve kızgınlaşan komünist kanat RKİP'nin saflarına katıldı.

RKİP bugün Rusya'da kaydedilen ilk komünist partidir. Ayrıca en büyük politik partidir. (150.000 üyesiyle). Ve en aktif partidir.

Bu nedenle, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik), Rus Komünist Partisi (Bolşevik), Bütün-Birlik Komünist Partisi (Bolşevik) ve SBKP ardışık halkalarından zincir bugün RKİP içinde devam ediyor. Bu parti Leninist ilkelere dayanır; kağıtla yasaklayamazsınız, kararnemelerle yok edemezsiniz. Parti şu anda hızla büyüyor ve şimdi yapısal birimlerini örgütleme işiyle meşguldür.

RKİP bir programı, bugünkü halk karşıtı kliğin iktidardan uzaklaştırılması ve İşçi Konseyleri aracılığıyla işçi denetiminin -Sovyet iktidarı- kurulması asgari talepleri programını uygulamaya soyunmuştur.

"Çalışan Rusya" hareketinin özü olarak ortaya çıkan, Moskova meydanlarına 350.000 kişiyi toplayan (17 Mart ve 1 Mayıs 1992'de) ve bütün Rusya kentlerinde seçim yarışına giren Komünist İşçi Partisidir.

Temel politik amacını -iktidarı işçilere devretme- belirlemiş olan Parti şu anda fabrikalarda ve kentlerde öz- yönetimli işçi konseyleri kuruyor. 19 Nisan'da Nishny Novgorod'da ilk Bütün Rusya İşçi Sovyetleri Kongresi toplandı ve Rusya'da en büyük 37 kenti temsil eden bir yürütme komitesi seçildi. Bu, gelecekteki yönetim yapısının oluşmasının yolda olduğu demektir.

Biricik, yüzeysel olmayan gerçek bir muhalefeti hisseden Yeltsin-Bush rejimi ,bir baskı aygıtını devreye soktu.

OMON (AP'ye göre İçişleri Bakanlığı Asayiş Polisi) güçleri, 23 Şubat'ta -Sovyet Ordu Günü- ve 22 Haziran'da hükümete karşı pankartlar altında yapılan işçi gösterilerini şevkle bastırdı.

Part, Rusya Adalet Bakanlığından bir uyarı alırken, İşçi Konseyleri Yürütme Komitesi de savcı tarafından uyarıldı. Komünist ve işçi basını ekonomik araçlarla boğuluyor ve hükümet, radyo ve televizyondan görünmemizi (ve başka seçeneğimiz yoktur) engelliyor.

SBKP'nin mali ve diğer kaynaklarına bütünüyle el konuldu. Fakat bu bizi mücadeleden alıkoyamaz. RKİP, Yeltsin ve diğer yerel politikacıların istifası için yasal olarak gerekli olan bir milyon imzanın toplanması işine girişecektir. Televizyonu kullanmak için daha fazla çaba harcamıyor. Örgütsel birlik daha da güçlendi; değerli mücadele deneyimleri kazanılıyor ve saflarımızda güven artıyor.

Rusya komünistlerinden Amerikalı yoldaşlara yoldaşça selamlarımızı iletirken, sizi temin ederiz ki, ne kadar güç olursa olsun, teslim olmayacağız ve çalışan halkın çıkarları uğruna mücadele etmeye devam edeceğiz. Sovyet iktidarının restorasyonu, SSCB'nin yeniden doğması ve sosyalizmin korunması ve geliştirilmesi platformumuzun en önemli hedefleri arasındadır.

Açıkça belirtirsek, bizim hedefimiz Kremlin üzerinde Kızıl Bayrağı dalgalandırmaktır. Dünya Komünist Hareketinin kaderi büyük ölçüde bizim mücadelemizin sonuçlarına bağlıdır.

Aynı düşüncede olan herkese sesleniyoruz: Sovyet Rusya için mücadeleyi destekleyin. Bu bizim ortak davamızdır. Zafer bizim olacaktır.

Dipnot:
(*) -Workers World adlı derginin 3 Eylül 1992 tarihli sayısından çevrilmiştir.

Viktor Tyulin
Rusya Komünist İşçi Partisi
Merkez Komitesi Sekreteri

ULUSAL SORUNA SOMUT VE TARİHSEL YAKLAŞIM -IV-

S.Çiftyürek

C- ASYA (DOĞU), ANTİK VE ALMAN ÜRETİM TARZI...

Öncelikle Anadolu ile Kürdistan'daki mülkiyet ve bürokratik yapıları kavrayabilmek ve de Osmanlı İmparatorluğu'nun 600 yıl gibi uzun bir süre yaşayabilmesinin sırrını çözebilmek için, kapitalizm öncesi toplumların temel birimi olan "cemaat"in üzerinde durmamız gerekiyor.

Cemaat'ın temellerinin ilk olarak oluştuğu Asya, Antik ve Alman tarzlarını genel çizgilerle ve Marx'ın soruna yaklaşımını esas alarak üzerinde duracağız.

Asya, Antik ve Alman tarzları arasındaki ayrımlar farklı coğrafik alanlarda oluşmuşlar. Asya tarzının: Çin, Hindistan, Anadolu, Slav ve Romen, Meksika (Aztek), Peru (İnka)'da geçerli olduğunu belgelerde okumaktayız. Antik Tarzı: Esas Roma, fakat Yunan ve İbrani uygarlıklarında da geçerli olduğu belirtilmekte. Alman Tarzı; Kuzey Avrupa'daki Cermen aşiretlernin tarzıdır.

Her üçünde de başlangıçta sınıflar ve dolayısıyla sınıf ayrımlarına dayalı yapılar yoktur. Bu anlamda, cemaat, başlangıçta ilkel komünal toplum olarak belirir.

Her üçünde de bireyin mülk edinebilmesi ancak cemaatin üyesi olmasıyla olanaklıdır. Fakat bu mülk edinme hakkı her üçünde farklı biçimlerde kendini açığa vurur. Bu mülk edinmedeki farklılıklar, her birinde hukuki ilişkilerin ve iktidarın oluşumunda da kendini açığa vurur.

"İnsanı, insan kendi elleriyle yaratmıştır!" der, S. Tanilli hoca. İnsan kendi emeğinin ürünüdür. Hayvan atadan insana varışta, emek önemli rol oynar. Eskitaş çağın sonlarına doğru insan toplulukları ilk sürüsel yapısını yitirmiş, üretici güçlerin gelişimi ve ilkel işbölümünün az-çok ilk filizlenmesine paralel olarak ilk sosyal örgütlenme ortaya çıkmış. Bu ilkel klan örgütlenmesidir. Burada çok kaba işbölümü olarak, erkekler ava gider, kadınlar ve çocuklar doğadan hazır yiyecek toplarlar.

Ardından, M.Ö. 4. yıllarda Ortadoğu'da ve 3 bin yıllarında Batı Avrupa'da, o günün koşullarında büyük bir devrimci dönüşüm simgeleyen gelişmeler yaşanır. Bu Yenitaş Çağında, taştan balta, keser, orak ve çapa üretime sokulur. Ok ve yay bulunur. Artık tarım üretimine geçilmiştir, hayvanlar yetiştirilmeye başlanır. Bu aynı zamanda, özellikle Mezopotamya ve Ortadoğu başta olmak üzere, göçebe yaşamından yerleşik yaşama geçiştir de. Maden Çağı ile birlikte insanın ilk kez bakırı sonra da demiri bulup kullanması devreye girer.

Tarımda tekniğin gelişmesiyle, git gide her bir insan topluluğunun (aşiretin) başka toplulukların ortaklaşa çabaları olmadan da toprağı işleyebilmesi olanağı doğar. Toprak yerleşik aşiretlerde yine ortaklaşa mülkiyettir, fakat her bir aile kendisine ayrılan toprak parçasını kendisi işler, kendisi yararlanır. Çobanlıkla geçinen aşiretler de de sürüler yavaş yavaş aile mülkü haline geliyor. Bu ataerkil aileler, artık başka aileler (aşiretler) ile ortak üretim yerine kendi egemenlikleri altındaki toprakta kendilerinin "öz malı" olarak üretime başlar. Teknik ve işbölümünün gelişmesi her bir aşiretin iç yapısını parçalarken, topluluğun üyeleri, pazarda değiş-tokuşa sunulan ürünleri ayrı ayrı üretmeye başlamış ve böylece yeni bir kurum olarak özel mülkiyet ortaya çıkmıştır. Emek üretkenliğinin artmasıyla artık-emeğin oluşumu ve bu artık emeğe el koyarak çalışmadan geçinenler ortaya çıkar. İnsan üzerindeki mülkiyetle birlikte kölelik doğar. Kölelikle birlikte de sınıflar... Böylece *"toplum üretim aletleri ve araçları bakımından, durumundaki değişikliklere göre üç gruba bölündü: Bu gruplar en başta her çeşit mülkiyetten yoksun ve efendilerin servetini oluşturan* ***köleler;*** *sonra üretim alet ve araçlarını ellerinde bulundurdukları gibi, emeklerini sömürdükleri kölelerin de sahibi olan* ***efendiler;*** *son olarak da, üretim alet ve araçlarının özel mülkiyetine sahip bulunan ve kendi küçük işletmelerinde üretim yapan topluluğun* ***özgür üyeleri****. Zamanla bu küçük mülk sahiplerinin büyük çoğunluğu da yıkılır ve kendileri de köle haline gelirler." (1)*

Hukuki yapıdaki biçimleniş olarak "klan demokrasisi" baskı mekanizması olan devletten farklıydı. Klan demokrasisinde güç ve yetki babadan oğula geçmezdi. Halkın oyuna dayanıyor ve her an halk tarafından görevden alınabiliyordu. Klan demokrasisine göre, klan ya da aşiretin -yani topluluğun-

tüm üyeleri kamu işlerinin yürütülmesine eşit haklarla katılırlardı. Bunun tam örneğini "Atina Demokrasisi" oluşturur.

Süreçte, zenginler ve nüfuzlu kimseler topluluğun silah güçlerini de ellerine geçirdiler ve onları topluluğun yararından çok, kendi kişisel amaçları için, yeni zenginliklere el koymak ve en başta yeni köleler, yani maddi değer üreticilerini ele geçirmek için kullanmaya başladılar. *"Efendiler ancak sürekli bir baskı örgütünün varlığı ile köleleri ve toplumun özgür üyelerini ellerinde tutabilir ve onları kendi yararlarına, kendi zenginliklerini artırmaya ve bitip tükenmez açgözlülüklerini doyurmaya zorlayabilirlerdi". (2)*

Evet artık, zenginler edindikleri malları güvenlik altına almak için politik üst kurumları ele geçirirler. Politik erk, egemen güçlerin devlet yapısında yoğunlaşmasıdır artık.

Bütün mülklerin ilk temeli olan cemaat'ın irdelenmesine geçmeden evvel genel olarak bir iki noktayı belirtelim.

Mülkiyetin ilk biçimi olarak aşiret mülkiyetinde halkın hayvan yetiştirme, av ve balıkçılık, bazı yerlerde tarımla kendini ürettiği görülür. Üretimin gelişmesinin bu ilk evresinde, iş bölümü çok az gelişmiş olup doğal iş bölümüyle sınırlıdır. Toplumsal yapı ise ailenin genişlemesiyle sınırlıdır. *"ataerkil aşiretin reisleriyle, bunların altında aşiret üyeleri ve en son köleler. Aile içinde gizli kölelik, nüfusun ve gereksinmelerin artmasıyla ve dış ilişkilerin, savaşın genişlemesiyle olduğu kadar, trampanın genişlemesiyle de ancak yavaş yavaş gelişir".*

İlkçağ komünal toplumlarının, üretim faaliyetlerinin başlıca amacı insandı. Sınıfların ortaya çıkışıyla birlikte, şekillenen tüm toplumlar da üretimin amacı insan değil servet biriktirme olmuştur.

*"Mülkiyetin ikinci biçimi, antikçağda rastlanan ve özellikle birçok aşiretin sözleşme yoluyla ya da fetih yoluyla bir tek **kent (ville)** halinde birleşmesinden ileri gelir ve köleliğin varlığını sürdürdüğü komünal mülkiyet ve devlet mülkiyetidir"* (3) Burada işbölümü ve dolayısıyle sınıflar ilerlemiştir. Esas olarak Antik tarzının boy verdiği alanlarda görülen bu mülkiyet tarzında, kent ile kır arasında karşıtlık, kentlerin çıkarlarını temsil eden devletler ile kölelerin çıkarlarını temsil eden devletler arasında ve hatta süreçte kentlerin kendi içlerinde deniz ticareti ile sanayi arasında karşıtlık bulunur"

Üçüncüsü, antik tarzının tersine kırdan hareket eden ve orada ilk gelişimini sağlayan zümre feodal mülkiyettir.

Bu kısa genellemeden sonra, Doğu destpotluğunun ortak mülkiyete, ilk çağ cumhuriyetlerinin tarım yapan kentlere, Roma İmparatorluğunu latifundialara ve Cermenlerde feodalizmin (kırın), kent üzerindeki egemenliğinin nasıl oluştuğunu ve bütün bu birimlerin ilk temeli olarak cemaatin, bu biçimlerde nasıl farklı işlevler üstlendiğine geçebiliriz.

İlkçağ komünal toplumlarının, üretim faaliyetlerinin başlıca amacı insandı. Sınıfların ortaya çıkışıyla birlikte, şekillenen tüm toplumlar da üretimin amacı insan değil servet biriktirme olmuştur. İlkçağ'daki yazarlar, bilim adamlarının, hangi toprağın yada hangi mülkiyet biçiminin en fazla serveti yaratacağı üzerinede araştırmaları yoktur. "Cato pekalâ tarlaların nasıl işlenirse, en verimli olacağını incelemiş olabilir; hatta Brutus parasını en yüksek faiz hadleriyle borç vermiş olabilir" ama yine de servet edinme, üretim faaliyetinin başlıca amacı olarak gözükmez. Üzerinde kafa yorulan, hangi biçimin yurttaşlar için en sağlıklı olacağıdır. Bundan dolayı eski dünyada insan tatmindir, yeni dünya ise, insanı tatminsiz bırakır. Yine Marx'ın Grundrisse'deki belirlemesinde "Bu nedenle, hangi dar ulusal, dini, politik sınırlar çerçevesinde tanımlanırsa tanımlansın, insanın daima üretimi nihai amaç olarak belirdiği eski dünya görüşü, insanın amacının üretim , üretimin amacının da servet olarak gözüktüğü modern dünyaya oranla çok yüce, çok soylu gözükür" der.

1- Genel Olarak Cemaat

İlk mülkiyet biçimlerinden biri olarak bilinen Asya tipi üretim tarzı (A.T.Ü.T) yalnızca adıyla anılan Asya kıtasında değil, kısmen Doğu Avrupa'da (Slav, Romen) ve kısmen Latin Amerika'da Aztek (Meksika) ve İnka (Peru) uygarlıklarında da geçerli olmuştur. Elbette, A.T.Ü.T tüm bu alanlarda belirli farklılıklar taşımakla birlikte, sadece toprak mülkiyetinin geçerli olduğu alanlarda değil, Antik ve Alman tarzlarında da cemaat ilk temeldir. *"Bu mülkiyet tarzına rastlanan bütün biçimlerde temel, aralarında biçimsel birtakım ayırımlar bile olsa, üyeleri **mülk sahibi** olan bir **cemaatir**. Bu mülkiyetin orijinal biçimi, o halde **dolaysız ortaklaşa mülkiyettir.** (Doğu Tarzı; Slavlar'da belli değişikliklerle; Antik ve Alman mülkiyet tarzlarında antitetik biçime bürünmüş, fakat karşıtıyla birlikde dahi olsa, mülkiyetin gizli temeli olarak)".* (4) Antitetik, burada da, birbirinden ayrı hatta karşıt birimlerin bir arada bulunmasıdır. Yani, bir yandan bireysel özel mülk, öbür yandan dolaysız cemaat mülkünün aynı anda aynı tarz altında bulunmaları sözkonusudur.

A.T.Ü.T'da piramidin tabanını toprağa bağlı olan kırsal cemaat oluşturur. Cemaatin üretim alanı esas kırdır. Yaşam tarzı yine esas çobanlık ve dolayısıyla göçebeliğe dayanır. İnsanlar yerleşik düzene karşı hep direnmişlerdir. Olağanüstü koşullar dayatmadan yada olağanüstü gönenci (bolluğu, refahı) sunan topraklar -örneğin Orta Asya'nın bozkırına karşın, İran Mezopotamya'ya ve Anadolu'nun- zengin toprakları olmadan yerleşik düzene yanaşmamışlardır. *"Çobanlığı yada genel olarak **göçebeliği**, yani klanın belirli bir yere yerleşmeyerek bulduğunu otlandığı yaşam tarzını varoluşun ilk biçimi olarak kabul edebileceğimize göre (yerleşmeye yatkın-*

lık insanın tabiatı gereği değildir- olsa olsa belli olağanüstü verimli bir doğal çevrede, bir ağaçta oturan maymunlar gibi yerleşebilirler; aksi takdirde yabani hayvanlar gibi roamina) ***klan topluluğunun,*** *yani doğal cemaatin,* ***toprağın topluluk tarafından*** *(geçici olarak) mülk edinilmesinin ve* ***kullanılmasının sonucu*** *değil, önvarsayımı olduğu görülür"* (5)

Asya tarzında cemaatin üretim alanı, yukardaki yaşam tarzı nedeniyle doğal olarak kırdır. Çobanlık, göçebelik ve sürekli kervan birliğinin hareket alanının kaçanılmaz gereği kırdır. Elbette, Asya tarzında kentte vardır. Ancak kent doğrudan bir üretim meskeni değildir. Başlangıçta daha çok, despotun ordu karargahı ve cemaat piramidinin doruğunda bulunan idari, askeri bürokrasinin yerleşim-konaklama alanıdır. Ordunun karargahı etrafında hizmetlerini-ürünlerini satan zanaatkârlar, dükkancı, işportacı, ulak, sanatçı vb. kesimlerle, tüm tarımsal artığın sahibi olan hükümdar ve bürokrasisi arasındaki mübadele alanları olarak "koskoca konaklama kentleri doğabilir". Bu anlamıyla "Asya tarihi, kentle kırın bir çeşit farklılaşmış birliğidir" (Gerçek büyük kentler, burada salt hükümdarın ordugahları, ya da asıl ekonomik yapının tepesine kondurulmuş bir üst yapı olarak görülmelidir.) Bu yapı, yani tarım ile zanaatın, kır ile kentin, kendi kendine yeterli olan bu "farklılaşmış birliği" Asya despotizminin uzun ömürlü oluşunun temel nedenlerinden biridir. Örneğin Osmanlı İmparatorluğun da, küçük zanaatkârlar olarak loncaların hep kendi kendine yeter konumda tutulması, bunu aşmayı hedefleyen her adımın frenlenmesi, kır ile kentin hem sürekli kendi kendine yeterli konumda tutulması hem de kır ile kentin farklılaşmış birliğindeki dengenin korunmasının hedeflenmesinde.

Antik Tarzında, cemaat hem tarihi hemde yerel-bölgesel koşulların ürünü olarak kendi içinde farklılıklar taşır. Bununla birlikte, Asya tarzında olduğu gibi, Antik tarzda da cemaat yine önvarsayımdır. Fakat Asya tarzından farklı olarak, burada cemaatin temeli kır değil, kenttir. Toprak sahiplerinin yerleşim birimi olarak varolan bu kentler, bir anlamda "toprak mülkiyetine ve tarıma dayalı kentlerin tarihidir." Kent, kıra hakimdir. Kır olarak sözkonusu edilen kentin çevresinde işlenebilir arazi ile sınırlıdır. İlk çağdaki kent cumhuriyetlerinin kent ve etrafındaki topraklar sınırlı Site devletleri oluşlarının nedeni buradan gelir. Antikte, zanaat tarıma göre ikincil önemdedir, başka bir ifadeyle "itibarsızdır".

Alman Tarzın'da da, cemaat var ve etkindir. Fakat cemaatin hem yapısı hem de dayandığı zemin farklıdır.

En başta cemaatler, Antik ya da Asya tarzında olduğu gibi, gerçek anlamda birlik oluşturmazlar. Daha çok biribirinden bağımsız, hatta kırsal alanda uzun mesafelerle yerleşmiş ve aile reislerinin sadece cemaat vesilesiyle biraraya gelişleri sözkonusudur. Cemaatin her üyesi (birimi) adeta özerktir. Ve yerleşim alanı olarak temel kent değil, tamamıyla kırsal arazidir. Kırda oturan çiftçi aileleri, biribirinden bağımsız olarak vardır. Alman tarzında **cemaat;** diğer iki biçimden farklı olarak, toprak sahiplerinin doğrudan bireysel toprak sahipleri sıfatıyla birbirleriyle kurdukları ilişkiler şeklinde bir biraraya geliştir.

Bağımsız ve biribirinden yalıtık çiftçi aileleri, Antik tarzında olduğu gibi devletin yurttaşı değildir ve kentte oturmaz. Burada cemaat üyelerini birleştiren, bir araya getiren toprağın ortak kullanımı, dolayısıyle toprağın kendisi değildir. Cemaatin birliğini oluşturan toprak değil, daha çok, dil birliği, kan, soy ve ortak tarihtir. Yine Marx'ın tesbitleriyle *"Almanlar da, cemaat,* ***dışsal*** *anlamda, ancak üyelerin belirli aralarla toplandıkları kurultaylarda varolur- her ne kadar ortak soy, dil, ortak bir geçmiş ve tarih vb. etkenler, bir iç birliği oluşturuyorsa da* ***cemaat,*** *demek ki, bir birlik değil,* ***biraraya gelme*** *biçiminde ortaya çıkar. Birlik değil, toprak sahiplerinin bağımsız özneler olarak oluşturdukları bir birleşiklik. Bir kent biçiminde varolmayan cemaat, bu nedenle, antikitedeki gibi fiilen bir devlet, bir politik varlık olarak da mevcut değildir. Fiili bir varlığa kavuşması için, özgür toprak sahiplerinin* ***kurultayı toplamaları*** *gereklidir; oysa söz gelimi Roma'da bu kurultaylardan bağımsız olarak* ***bizzat kentin*** *ve onu yöneten memurların varlığında cemaat bir varlığa sahiptir"* (6)

Almanlar'da her çiftçi hanesi bağımsız ve kendi toprağında kurduğu ekonomik birim olarak vardır. Tarımın yanı-sıra zanaat daha çok "kadınların vb evdeki yan uğraş"larından ibarettir. Alman tarzı esas ortaçağda atağa kalkar ve gelişir. Antik Tarzı nasıl ilk çağ ile özdeşleşmiş ise, Alman tarzı da ortaçağla. Yine nasıl ilkçağ (Antik) kentin kırlaşması tarihi ise ortaçağ da (Alman tarzı da) kırın kentleşmesi tarihidir. Zamanla boş veren derebeyleri kırdan hareket ederler ve gelişmelerini "kent-kır antitezi içinde" sürdürürler. Avrupa'daki ve modern tarih kırın kentleşmesi tarihidir. Bilindiği gibi sermayenin ilk birikimi ve manüfaktür'ün doğuşuyla birlikte Avrupa'nın kırında dev sanayi kentlerinin yaygın oluşması, Alman tarzının yolaçtığı gelişmeydi.

Emeğin Nesnel ve Öznel Koşullarının Birliği Olarak Cemaat

Kapitalizm de emeğin nesnel koşulları ile emeğin kendisi biribirinden ayrışmıştır. Emeğin nesnel koşullarının mülkiyetine sahip olan burjuvazi ile emeğin öznesi olarak proletarya biribirinden ayrı; hatta toplumsal konum olarak uzlaşmaz bir karşıtlık içerisindedirler. Elbette bu ayrışma kapitalizmle birlikte hemencecik bıçak kesiği gibi birden ortaya çıkmadı. Emeğin nesnel koşulları ile öznel koşulların biribirinden ayrışması, kapitalizmden önceki sınıflı toplumlarda ortaya çıkmıştı. Kapitalizm bu bakımdan en net, ya da en çıplak ayrışmayı temsil eder. Fakat, tüm kapitalizm öncesi toplumların temel birimi kabul edilen ve kökeni ta ilkel insan sürülerine dayanan ve tarihi süreç içerisinde kendi ze-

minlerinde kendini her defasında yeniden üreterek-dönüştürerek kendini aşan-çözen- Cemaatte durum kapitalizmden kökten farklıdır. Şöyleki: Cemaatte her üç tarzda da, emeğin nesnel ve öznel koşullarının birliği sözkonusudur. En başta her üç tarzda da emeğin nesnel koşulları, doğal olarak toprağın kendisidir. Ve öznel koşul olarak emek, ya toprağın doğrudan sahibi ya da **zilyedlik** hakkına sahip olarak üretim sürecindedir. Emeğin üretim koşulu ya da üzerinde kendini yeniden ürettiği toprak, emek ürünü olarak elde edilmemiş olup verili durumda doğanın kendisidir. *"Bir yandan canlı birey, öbür yanda bireyin yeniden-üretiminin nesnel koşulu olan toprak. Böylece daha ilk başta bile birey, salt çalışan bir birey, soyut bir emekçi değildir; toprak üstündeki mülkiyeti ona eyleminin salt sonucu değil, önvarsayımı.... olan **nesnel bir varoluş tarzı** kazandırır. 2) Ama çalışan bireyin, toprak üzerindeki mülk sahibi olma konumu, bu ilişki, onun bir cemaatin üyesi olmasıyla dolayımlanmıştır." (7)*

2- Asya, Antik Ve Alman Tarzında Mülkiyetin Niteliği

Her üç tarzda da bireyin mülk edinmesi cemaatin kendisiyle olan ilişkileriyle doğrudan ilgilidir. Birey ile üyesi bulunduğu cemaatin ilişkileri; her cemaatin boy verdiği tarihi, coğrafik koşulları, klanların kökleri, doğal karakterleri ve hatta toprağın sahip bulunduğu fiziksel özellikler ve iklim, uğradığı işgaller-göçler...vb. bütün bu koşulların ürünü olarak farklı farklı biçimler olacaktır. Yani cemaat ü Asya mı, Antik mi yoksa Alman tarzı mülkiyet biçimine mi dayanacağı bu koşullara bağlıdır. İş bu koşullar, her biri kendi içerisinde de yine ayrı koşulların ürünü olarak belli farklılıklar taşısa da, esasta yine üç farklı mülkiyet biçiminin doğuşuna analık etmiştir.

*"Bireyin cemaat içindeki varlığıyla dolayımlanmış olan bu mülkiyetin, (a) bireyin sadece zilyedliğe sahip olabildiği ve toprakta özel mülkiyetin bulunmadığı **komünal mülkiyet mi,** (b) mülkiyetin, devlet ve özel kişi mülkiyeti olarak aynı anda ve yanyana varolan iki biçimde belirdiği, ancak ikincisi birincisi tarafından vazedilmiş olduğu ve dolayısıyla sadece devletin yurttaşlarının özel mülk sahibi olabildiği ve olmak zorunda olduğu, buna karşılık yurttaş sıfatıyla sahip oldukları mülkün özel mülklerinden ayrı bir varlığı olduğu mülkiyet mi (c) yoksa, nihayet, komünal mülkün, temel olan bireysel mülkün sadece tamamlayıcısı olarak belirdiği ve genelde cemaatin üyelerinin toplantıları ve ortak amaçlar uğruna biraraya gelmeleri dışında, kendi başına bir varlığa sahip olmadığı mülkiyet mi olacağı... ekonomik koşullarına bağlıdır: "*(8)

Asya Tarzı: İlkel komünal toplumda, toprak mülkiyetinin komünün bütününe ait olduğu ve kişinin toprağı kullanma hakkı yani tasarruf edebilmesinin şartının ancak sözkonusu komünün bir üyesi olmasına bağlı olduğunu gördük. A.T.Ü.T; bu ilk komünal mülkiyetin belli bir evrime uğraması, tarım ile zanaatın farklılaşmış birliği ve toprağın gitgide cemaat adına cemaatın tepesindekilerin hatta tek bir despotun elinde merkezileşmesinin ve daha bir dizi karmaşık iş bölümünün despotun merkezi yapısı altında uyum sağlamasıyla ortaya çıkabilir. Köy cemaatlerinin kendi kendine yeterli üretimi ve düzenli olarak bir artık ürünün varlığına meydan veren gelişmeler, beraberinde, cemaatte sosyal bir farklılaşmayı ve üretim farklarına el koyan cemaatin diğer üyelerini sömüren bir azınlığın -despotun iktidarının- oluşmasını da yaratır. Dolayısıyla:

Asya Tarzında, toprak mülkiyeti, cemaatin ortak mülkiyetindedir. Ve cemaatin üstünde yer alan birliğin-devletin elinde hatta çoğu kez en tepedeki despot olarak kişinin şahsında toplanmıştır. Cemaatin üyesi olarak bireyin ise, sadece zilyedlik (kullanma) hakkı vardır. Yani, özel veya bireysel mülkiyet sadece zilyedlik hakkı ile sınırlıdır. Elbette, gelişmenin belli bir aşamasında, cemaatın daha çok dış baskıların sonucu çözülmeye başladığı süreçte (hatta öncesinde) özel mülkiyetin çok sınırlı da olsa oluştuğu görülür. Ve yine bu özel mülk edinmenin esas ticari alanda geliştiği genel bir doğrudur.

Asya Tarzında, toprak hatta daha kapsayıcı bir ifadeyle doğa emeğin her şeyidir. Gerek üretim araçlarının gerekse hammaddesini ve yerleşim yerini... vb. tüm bunların temelini toprağın-doğanın kendisi oluşturur. Toprak ile emek arasındaki bu kopmaz ilişkiden dolayı, Marx, emek için toprak "büyük atölyedir, cephaneliktir" der. Göçebeliğin, çobanlığın esas yaşam tarzını oluşturduğu yerlerde mülk edinilen ve yeniden üretilen şey toprak değil, sürüdür. Uçsuz bucaksız topraklar ise geçici konaklama yerlerinde ortak olarak kullanılır. Çobangöçebe toplumlarda toprağın doğan ürünleri -koyunlar vb.- üzerindeki mülkiyet, beraberinde bunların üzerinde dolaştığı otlakların mülkiyetini de içerir. Tersinden de, ya da genelde toprak üzerindeki mülkiyet, toprağın doğal ürünleri üzerindeki mülkiyeti de kapsamıştır.

Diğer bir açıdan A.T.Ü.T. mülkiyetinin esas niteliğini belirleyen küçük çaplı üretim olmasıdır. Kendi kendine yeterli olan ve belli bir miktarda üretim fazlasını vergi (haraç) adı altında üst cemaate -yani devlete- ödeyen, kapalı bir ekonomik birimdir. Zanaat ile tarımın ayrışması cılızdır. Para ilişkileri yok denecek kadar azdır. Belirleyici olan ürünlerin mübadelesidir. Kendi kendine yeterli bu kapalı ekonomik yapısıyla, kendi kendini çözecek -üst bir üretim biçimine dönüştürücek- olan iç çelişkileri de son derece zayıftır. Zaten evrimleşmeye karşı, diğer tarzlara oranla, en dirençli toplum olması da bu özelliğindendir.

A.T.Ü.T, yukarda sözünü ettiğimiz koşullara bağlı olarak özünde aynı, fakat biçimsel farklılıklar gösterir. Çin, Hindistan, Anadolu, Slav, Romen, Meksika, Peru..vb. bu biçimsel farkılıkları simgelerler. *"Cemaat mülkiyetinin çeşidi, emek yoluyla fiilen realize ediliş tarzı açısından; iki biçimde gözükebilir; ya küçük cemaatler birbirinden bağımsız olarak yan yana bitkisel hayatlarını sürdürürler, birey*

de kendisine ayrılan toprak parçasında ailesi ile birlikte bağımsız olarak çalışır; (bir yandan komünal rezervler, ya da bir çeşit sigorta için, bir yandan da cemaatin cemaat olarak giderlerinin yani savaş, ibadet vb. harcamalarının karşılanması için belli bir emek gereklidir; ağa ve beylerin egemenliği, en ilkel anlamıyla, ilk burada ortaya çıkar; Slav, Romen vb. cemaatlerin de olduğu gibi. Serflik vb. ilişkilerine geçiş de buradan kaynaklanır.); ya da birlik, Meksika'da, özellikle Peru'da, eski Kelt'lerde, bazı Hint klanlarında olduğu gibi, bizzat emeğin ortaklaşa gerçekleşmesi noktasına varabilir. Ayrıca klan sistemi içindeki ortaklaşalık, klan ailesinin bir başının, ya da aile reislerinin birbirleriyle bağlantılarının, ortak birliği temsil etmesi biçiminde gözükebilir." (9)

Antik Tarzı, Roma ve Yunan da mülkiyet yönünden de Asya (Doğu) tarzından belli farklılıklar taşır. En başta, mülkiyetle hem kamu, hem de özel mülkiyet birlikte yanyana bulunur. Fakat kamu mülkiyetinden yararlanabilmek ve esas toprağı özel mülk edinebilmek için, Roma yurttaşı olmak zorunluluğu vardır. Roma'da yaşayan herkes yurttaş sayılmaz. Köleler, hatta zamanla azad edilmiş köleler ve yabancılar Roma'nın, dolayısıyla cemaatin yurttaşı sayılmazlar. Bunlar hiç bir biçimde mülk edinemezler. Kaldı ki, Roma cemaatı yurttaşları arasında da farklılaşma vardır. Klan sistemi her zeminde "üstün ve aşağı sayıların ayrışmasına" neden olmuştu. Üstün (soylu) klanlar olarak Patric'ler ile, Plebler olarak adlandırılan aşağı klanlar (yani şehir ayak takımı, avamlar) arasında net bir ayrım vardır.

Patriciler, kamu-devlet arazisi üzerinde doğrudan kullanma ve mülk edinme hakkına sahipken, pleblerin bu kamu arazisi üzerinde göstermelik hakları vardı. Roma yurttaşları arasındaki bu farklılık, özel mülk sahibi olan azınlık Roma soylu çiftçilerinin varlığını da izah eder. Zaten Roma soylu çiftçisinin özel mülk edinmesi başlı başına bir amaç edinip mülk üzerine mülk biriktirmesi, buna paralel olarak mülkten koparılan emeğin (köleleşen emeğin) ekonominin başlıca temeli haline gelmesiyle Roma Cemaatinin çöküşünü de hazırlayacaktır.

Antik'te özel mülkiyet sahibi çiftçi, Roma'nın-cemaatin- üstünde yer alan birliğin yurttaşıdır ve Roma kentinde oturur. Sahibi bulunduğu özel mülk olarak toprak, bir nevi bu üst birlik (devlet) tarafından ona vaazedilmiştir. Çünkü, Roma tarafından ele geçirilen her toprağın bir kısmı kamu mülkü olarak devlete, bir kısmı da özel mülk olarak Roma'nın soylu çiftçisine verilir. Ayrıca Roma'nın bir soylu çiftçisi, sahip olduğu özel mülkiyetin yanı sıra, üst cemaatin bir üyesi olarak cemaatin komünal mülkü denilen "ager Publicus", üzerinde de belirli haklara sahiptir. Görüldüğü gibi Antik'te özel mülkiyet, sadece kamu mülkiyetinin zilyedlik hakkına sahip olmak şeklindeki Asya Tarzının tersine, dolaysız olarak çiftçi cemaatin bireysel mülküdür. Ve sonra da birey olarak çiftçi, cemaatin-Roma'nın yurttaşı olduğu içinde mülkü dolaylı olarak cemaatındır. Asya Tarzın'da ise, tam tersine, mülk önce doğrudan doğruya devletindir (kamu mülküdür) sonra da cemaatin üyesi birey, bunun zilyedlik haklarına sahiptir. Ki, bireyin mülk edinmesi devletin mülkiyeti ile dolayımlanmıştır.

Antik'te de çiftçi başlangıçta kendi kendine yeterli bir ekonomik birimdir. Cemaat-devlet ile cemaatın üyeleri karşılıklı birbirlerinin güvencesi, hatta varlık nedenleridir. Cemaatın yaşayabilmesi için, cemaat yurttaşlarının kendine yeten, kendilerini yeniden üreten sürecin dışında fazla zamanlarını artık-emek olarak ("savaş hizmeti" imar işleri vb. türlerden) cemaate-devlete ayırmaları gerekliydi. Böylece *"Birey, yaşamını kazanma mücadelesinde hedef olarak servet biriktirmeyi değil, kendine yeterli olmayı, kendini cemaatin bir üyesi olarak yeniden üretmeyi, belli bir toprak parçasının sahibi ve bu sıfatla da cemaatın bir üyesi olarak yeniden-üretmeyi amaçlayacağı koşulların çerçevesine yerleştirilmiştir."* (10) Fakat çok geçmeden, bireyin bu kendi nesnel varoluş zemini olan kendi kendine yeterli konumunu, gelişmelerle kaybetmeye başlayacaktır. Çünkü "Cemaatin dayalı olduğu koşulların tahri-bini kendi içinde barındır"dığından, çok geçmeden bireyin sahip olup kendini ürettiği toprak yetmeyecek, nüfus artacak, küçük mülkiyet, büyük mülkiyet lehine git gide ortadan kalkacak ve tüm bunlar yeni toprakların fethi-kolanizasyonu ve de beraberinde savaşları getirecektir. Bu süreç köleci Roma ile doruğa ulaşacaktır.

Doğu despotizminde güçlü devlet zayıf bireye karşılık, Alman Tarzında tam tersine mülkiyetten yoksun zayıf devlet ve mülkiyet sahibi güçlü bireyin varlığı sözkonusudur. Bu durum, tüm Batı Avrupa'da bireyin hak arayışı ve bu uğurdaki kavgasını, hatta Batı Avrupa'da kitlesel burjuva demokratik devrimlerin tarihte ilk kez boy vermesini ve daha genel bir tabirle hak arayışı kavgasında dün de bugün de güçlü kitle hareketlerinin varlığını da izah eder.

Alman Tarzı olarak bilinen mülkiyet biçimi süreçte Avrupa feodalizminin temelini oluşturacaktır. Ve bir bütün olarak Ortaçağ Avrupa'sına damgasını vuracaktır. Bu tarzda esas olan, bireysel özel mülkiyettir. Kamu mülkü var fakat, özel bireysel mülkün tamamlayıcı unsurudur. Av arazisi, meralar, koruluk... vb. biçiminde varlığını sürdüren bu kamu (cemaatin ortak mülkü) arazisi özel mülk olarak bölündüğünde zaten işlevini yerine getiremiyecektir. Kaldı ki özel mülk sahibi çiftçiler, ortaklaşa bu kamu arazilerini kullanırlar. Yani, sonuçta kamu arazisinde de devlete bir şey yoktur, yine özel mülk sahiplerinin ortak kullanımına aittir.

Alman Tarzında, Doğu ve Antik'in tersine devle-

tin mülkü yoktur. Dolayısıyle devlet zayıf, birey güçlüdür. Doğu despotizminde güçlü devlet zayıf bireye karşılık, Alman Tarzında tam tersine mülkiyetten yoksun zayıf devlet ve mülkiyet sahibi güçlü bireyin varlığı sözkonusudur. Bu durum, tüm Batı Avrupa'da bireyin hak arayışı ve bu uğurdaki kavgasını, hatta Batı Avrupa'da kitlesel burjuva demokratik devrimlerin tarihte ilk kez boy vermesini ve daha genel bir tabirle hak arayışı kavgasında dün de bugün de güçlü kitle hareketlerinin varlığını da izah eder.

Her çiftçi ailesi, bir diğerinden bağımsız, özerk olarak kendi toprağı üzerinde kurulu kendi kendine yeten bir "ekonomik üretim merkezi"dir. Süreçte bu özerk birimin iç evrime uğramasıyla Alman feodalizmi/derebeylik sistemi bu özel ve özerk mülkiyet üzerinde yükselecektir. Ve giderek te tüm Avrupa feodalizmine temel teşkil edecektir. Çünkü "*Avrupa feodalizmi, Alman aşiretlerinin Roma'nın çöküş çağında imparatorluğun Batı yarısını istila edişinin ve Alman askeri şeflerinin elde ettikleri toprak mülklerine ve askeri güçlerine dayanarak bölgelerindeki köylüleri serfleştirmesinin, yerel derebeylikler oluşturmasının ürünüdür.* ***Bu derebeyi aileleri arasındaki hukuki ilişkilerin kökeni,*** *Alman aşiret düzenindendir; geniş karşılıklı özerklik kan, namus, akrabalık vb. kavramlarına dayalı karşılıklı yükümlülüktür; derebeyi kurultayına dayanan ve yargı alanı dışında fazla yetkisi olmayan üst otorite. Büyük ölçüde sınıfsız bir aşiret düzeninin tarihin en karmaşık sınıfsal sömürü düzenlerinden birine ve ilkel cemaat yapısının feodal* ***devletin*** *yapısına nasıl dönüştüğünü izlemek son derece ilginçtir.*"(11) Federal Alman devletinin bugünkü eyalet yapısının ve bu eyaletlerin her birinin sahip olduğu yerel parlemento, hükümet ve Başbakan gibi güçlü yetkilerle donatılmış olmalarının temelleri bu ilk özerk cemaatlere -özerk derebeyler-kontlar- dükler'e kadar gitmektedir.

3- Doğu (Asya) Despotizminin Niteliği ve İşlevleri

Alman Tarzında devletin şekillenişi ve mülkiyet ilişkilerinin üzerinde belli yönleriyle yukarıda durduk. Alman Tarzında cemaat gerçek anlamda bir birlik değil, daha fazlasıyla bir biraraya geliştir. Gerçek iktidar özerk yapılardadır. Devlet ancak bu özerk yapıların federal birliğinin ürünüdür ve dolayısıyla federal yapılıdır. Özerk cemaatlerin oluşturduğu ve gevşek bağlarla birbirine bağlanan birlik, yani merkezi federal hükümetin otoritesi de, geleneksel karşılıklı yükümlülükler esasına dayanır. Oldukça sınırlı ve koşullu bir otoritedir. Zaten hükümdarın kendisi de aslında diğer derebeyler gibi yerel bir derebeydir. Doğu despotizmine karşılık, bürokrasi oldukça sınırlıdır.

Doğu despotizmi olarak da anılan Asya Tarzında iktidar niteliği, hükümdarın otoritesi ve dayandığı temel günümüze kadar, tarihçilerin siyasetçilerin ilgilendiği bir olgu olmuştur.

Küçük cemaatlerin üstünde yer alan birlik/ devlet tüm kamu mülkünün tek sahibidir. Ve tüm artık-ürünün toplandığı merkezdir. Bu yapısıyla da fiilen cemaatin tabanını oluşturan küçük (tekil) cemaatlerden ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Piramidin tepesindeki despot bazen tanrının yeryüzündeki temsilcisi, bazen halife ve bazen de cemaatin babası'dır. Bu sıfatıyla da tarımsal üretimdeki artığın tek sahibidir. Aslında despot ve etrafındaki üst bürokrasi sömürücü bir sınıftır. Fakat görünürde özel mülkiyete sahip olmamaları sömürüyü gerçekleştiren bir azınlıktır. **Mülkiyetin kamu niteliği üst birlik olarak despotun sömürücü özelliğinin üstünü örtmektedir. Bu A.T.Ü.T'ni diğer tarzlardan ayırt eden bir diğer özelliğidir.** Çünkü toprakta bireysel/ özel mülkiyete doğru bir gelişim daha gerçekleşmeden, yönetici ve sömürücü bir kesim ortaya çıkmıştır. Antik'te (Roma'da) ise, yönetici-sömürücü kesim cemaatin köleci topluma doğru değişmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. "Cemaatin artık-emeğinin bir kısmı, son tahlilde bir **kişi** niteliğini kazanan üst cemaate aittir. Ve bu artık-emek, haraç vb. biçiminde olduğu kadar, birliğin kısmen gerçek despotun kısmen de klanın hayali özünün, yani tanrının şahsında, yüceltilmesi için ortaklaşa harcanan emek biçiminde de gerçekleşebilir." (12) Zaten ortaklaşa harcanan emek azalıp ortadan kalktıkça, başka bir ifadeyle, ortak toprak, su vb.nin ortaklaşa emek ile kullanılması ortadan kalktıkça ilkel komünaldan kopuşta derinleşir.

A.T.Ü.T'nin bir diğer özelliği, kamu hizmetlerini yöneten ve hatta kamu yatırımlarını gerçekleştiren bir otoriter devlet/despot yapının varlığıdır. Dağınık yerleşimin varolduğu bu koşullarda, toprak mülkiyetinin sahibi olarak devletin kamu hizmetlerini sunması bir zorunluluktu. Ayrıca, küçük cemaatlerin tepesine dikilen üst birlik olarak despotik devleti, cemaat adına kimi kamu işlevlerini yerine getirerek ve böylelikle, siyasal egemenliğini sosyal işlevlerin oluşturacağı temele az-çok dayandırmak zorundadır. Bu işlevleri arasında esas olarak ülkenin imarı, özellikle de sulama sistemlerini oluşturmak, iletişimi sağlamak ve ülkeyi yabancı işgallere karşı korumak... İklim ve coğrafik koşullar nedeniyle Büyük Sahra'dan başlayıp, Arabistan, Mezopotamya, İran, Moğolistan, Hindistan boyunca Asya'nın doğusu'na kadar uzanan geniş kara parçasında sûni sulama, tarımın vazgeçilmez temelidir. Ki bu alanlarda bu vazgeçilmez temel halen önemini koruyor. Fırat, Dicle, Nil ve Hindistan'ın İndus-Ganj ovalarının batı bölümünü sulayan Ganj ırmağının tarımdaki önemi dünkünden az değildir. Dolayısıyla bu alanlarda geçmişte en büyük kamu hizmeti olarak imar, bu sulama sistemlerinin kurulmasında düğümlenmekteydi. "*Çeşitli belgeler III. bin yılın ortalarında Aşağı-Mezopotamya'nın ekonomisi hakkında ayrıntılı bilgiler veriyorlar. Bunlara göre tarımın temeli, tarlalara düzenli sulama olanağı veren, kanallardan, barajlardan ve bentlerden oluşan geniş bir sulama sistemi idi*". (13) Benzer bir durum, Çin, Hindistan ve Mısır'da da görülür.

Elbette sözü edilen imar, o günün koşullarında, hükümdarın/despotun hayli bilgili olmasını da zorunlu kılmaktaydı. Çünkü tanrının, ilahi bir kuvvetin bir nevi yeryüzündeki temsilcisiydi. Hükümdar, Cemaatini tabiat koşullarındaki gelişmelerden önceden haber etmeliydi, uyarmalıydı. Bu nedenle hükümdar ve çevresinde topladığı bilginler ile birlikte, tarım işlerinin zamanını, mevsim değişikliklerini bilmeliydi ve hatta meteoroloji gözlemlerini yapan rasathanelere sahip olmalıydı ve sahipti de.

Doğu Tarzında hükümdar tüm zenginliklerin ve bütün gücün toplandığı ve oradan dağıtıldığı merkezdir. Tüm zenginlikleri elinde toplayan hükümdarın, ülkeyi yönetmede belli başlı üç temel idare bölümü vardı. Maliye idaresi buna; ülke içi yağma da diyebiliriz. Savaş işleri idaresi; buna yabancı halkların yağmalanması diye biliriz ve bayındırlık olarak ülkenin imarı.

Son bir irdeleme; A.T.Ü.T'nin şu veya bu oranda ya da biçimde gerçekleştiği Asya'dan Meksika-Aztek ve Peru-İnka uygarlıklarına kadar geniş alanlardaki birlik cemaatleri olarak tüm iktidarlar despot muydu? Bu sorunun yanıtının çok daha ayrıntılı bir araştırmayı gerektirdiğini belirtmekle birlikte şunları söyleyebiliriz. Birincisi, birlik içerisinde emeğin ortaklaşa gerçekleşip gekçekleşmediğine ve ikincisi; üst birliğin tek kişi ile mi yoksa tüm aile reislerinin birliği ortak temsil edilip edilmeğine bağlı olarak cemaatin iktidarı "daha despotik ya da daha demokratik bir biçim alabilir"

Antik'te, özellikle de Roma'da devletin yapısı ve işlevleri sırasıyla Bizans'ı (Doğu Roma), Selçukluları, Osmanlıları, Kürt Beylikleri... Zincirleme olarak bu olgular üzerindeki azalan bir oranda da olsa etkisi vardır. Belirtmiş bulunduğumuz bu zincirleme olguların sırasıyla birbirini etkilediğini ve ta köleci Roma'nın Fetihler ile birlikte toprakla bağlantılı askeri örgütlenmesini değişen koşullarda belli farklılıklar ile Osmanlı İmp'da da nasıl uygulandığını, sonraki bölümde ele alacağız.

Antik Çağ'da devlet, Roma ve Atina'da Site/Kent devleti niteliğindedir. Kent devleti, çevresinde oturan ve tarımla uğraşan yurttaşlarla sınırlıdır. Daha sonra Roma'da cemaatin çözülüşü, sınıflar ve kölelerin ortaya çıkışı ve giderek fetihlerle birlikte Roma dünyanın en büyük imparatorluğu halini alacaktır.

Bireyin özgür iradesiyle ve ortaklaşa emekle ve ortaklaşa toprağı işlediği ilkel komünal topluluğun çözülmesi beraberinde bir yandan karın tokluğuna çalışan köleler ve diğer yanda toprağın özel mülkiyetine sahip Roma çiftçi yurttaşları olarak sınıfların ortaya çıkışı; tarihi süreçte yabancı işgaller ve saldırıların yoğunlaşması-kuzeyden barbar akınları- ve Roma yurttaşı klanın kendi özel mülkü olan topraktan kopup uzaklarda yabancı işgallere yönelmesi ve Roma devletinin ordu ile bürokrasinin nakdi ödemelerinde zorlanması vb. şu sonuçları doğurdu: Cemaatin-devletin-başlangıçtaki içsel birliği şeklindeki niteliği yerini daha çok dışa karşı bir birlik halini alır, Roma devleti gittikçe savaşçı bir nitelik kazanır ve önemlisi, savaşçı/fetihçi temellerde toprağın askeri örgütlenmesi gittikçe belirginleşir. Devlet biçimindeki cemaat artık salt özgür ve eşit özel mülk sahibi yurttaşların "ortak bağı", dışa karşı birliği - buradaki dış, artık içindeki ezilen köle ve diğer ezilen kesimleri de içerecektir- ve varlıklarının teminatı halini alacaktır. *"Savaş, o halde, canlı varoluşun koşullarını işgal etmek, ya da böyle bir işgali korumak ve sürdürmek için gereken büyük toplumsal görev, büyük komünal çabadır. Dolayısıyla, ailelerden oluşan cemaat, ilk başta savaşçı bir temelde- bir savaş, ya da ordu düzeniyle- örgütlenir."* (14) Savaşçı temellerde toprağın askeri örgütlenmesi, Osmanlı İmparatorluğundaki fetihler ve timar sistemiyle toprağın örgütlenmesi arasında biçimsel de olsa ciddi bir benzerlik var. Aradaki köklü fark ise, Roma'da ele geçirilen her yeni toprak parçası esas olarak özel mülk haline getirilerken Osmanlı'da tersine kamu (devletin) mülkü, bireye ise zilyedlik verilir.

4- A.T.Ü.T Neden Değişime/Evrime Karşı En Dirençli Olanıdır...

A.T.Ü.T'nin ekonomik evrime karşı en uzun süre direnebilen yapı olduğunun başta Marx olmak üzere bir çok bilim adamı ve tarihçi üzerinde durmuştur. Ayrıca toplumların tarihinde, Asya Tarzının ekonomik evrime karşı en dirençli yapı olduğunu doğrulayan bolca tanık bulunmaktadır. Bu tanıklardan bizi yakından ilgilendiren ikisi, Bizans (Doğu Roma) ve Osmanlı İmparatorluğu'dur. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrıldığı 395 yılından kısa bir süre sonra Batı Roma'nın 476'da yıkılışına karşın, Doğu'nun (Bizans'ın) 1453'e kadar -yani bin yılı aşkın hatta yıkılıştan öncesi dikkate alınırsa daha da fazla- yaşabilmesinde, özellikle politik yapı olarak doğu despotizmine uygun yapılanması belirleyicidir. Yine Osmanlı'nın 600 yıl gibi uzun sayılabilecek bir süre yaşamasında da hem politik hem de mülkiyet ilişkisi olarak Asya Tarzı yapısının rolü büyüktür.

A.T.Ü.T, neden ekonomik evrime karşı en dirençli cemaati barındırır? Neden iç çelişkiler değil de esas dış etkilerin sonucu ancak çözülme sürecine girebilmiştir?

Birincisi; Belli bir arazi parçası üzerinde üretim yapan cemaatin ayrı ayrı bütün dallarda kendi kendine yeterli üretim yapabilen bir "organizma"yı oluşturması. Yeniden üretim ve hatta artık-ürün için üretim fazlasını yapabilecek yetenekte olması. İşte başta bu durum, ekonomik çözülmeye karşı, Alman ve Antik tarzına oranla O'na çok daha fazla direnç sağlıyordu.

İkincisi; Mülkiyet tarzının, hükümdarın ve diğer sömürücü kesimlerin sömürüsünü gizleyen/üstünü örten bir nitelikte olmasıdır. Hükümdar kutsaldı, tanrının elçisiydi ve hükümdara/devlete ait olan toprak mülkiyeti adeta tanrınınmış gibi mistik bir hava ile üstü örtülmüştü. Öyleki, hükümdar ve diğer sömürücü yandaşlarının, üreticiler üzerindeki sömürüsünün ve hatta yoğun baskılarının adeta "bir tabiat yasası" yada ilahi bir emirmiş gibi algılanması. Sömürücü kesimlerin artık-ürünü ele geçirmesinin tıp-

kı yağmurun yağması, kuraklık veya deprem..vb. gibi doğal tabiat olayları olarak görülüp algılanması.

Üçüncüsü; *"Üstelik köylünün, sürekli intifa- faydalanma kullanma b.n - hakkı sahibi olarak kazandığı ekonomik statü ve cemaat içindeki sosyal statüsü, kırsal komünü her türlü değişime karşı direnen bir birim haline getirir. Bu da mantıkîdir. Çünkü üretim tarzının evrimi ister istemez, köylüyü köleleştirip hayat tarzını bozacak olan iki doğrultuda, ya kölelik ya da feodalizm doğrultusunda olacaktır. Bu yüzden statüsünü bozan her değişime karşı, çoğu zaman da şiddete başvurarak tepki gösterir."* (15) **Batı'nın etkisiyle, feodalleşmeye doğru evrimleşmenin sonucu olarak, feodal derebeylerin egemenliğinde serf durumuna düşmektense, Osmanlı egemenliği altında ekonomik yapısını olduğu gibi sürdürmek, tarih boyunca dinginliği/statükoculuğu benimsemiş köylü cemaatlerine daha uygun düşer ve buna uygun da davranır.**

İşte, İstanbul ve Balkan halklarının; yıkılışına yakın tarihte, artık tümüyle Batı Avrupa'nın etkisi altına girmiş ve Batı paralelinde evrimleşmeye "evet" diyen Bizans iktadarına karşı, eski yapısını olduğu gibi savunan ve Batı etkilere karşı tutum vaad eden Osmanlı İmparatorluğunu desteklemesi hatta fetihlerini kolaylaştıracak ittifaklara girmesinin esas nedenini de buradan aramak gerekir.

Dördüncüsü; Asya Tarzında birey, cemaat karşısında bağımsız davranış gösteremez. Bunun ekonomik temeli yoktur. Örneğin Alman tarzında olduğu gibi, birey ekonomik olarak özenli bir yapıda olmadığından dolayı cemaatteki üst birliğe karşı tutum da geliştiremez. Hatta, şu veya bu sorunda geliştirdiği "sosyal eleştiri"sinde sistemin kendisini ve hatta piramidin en üst tepesindeki hükümdarın kendisini bile çoğu kez hedef almadan salt uygulayıcılarına karşı tutum geliştirilir. Örneğin Osmanlı İmparatorluğunda herhangi bir sorundan hareketle gündeme gelen isyan, sayısız örnekleriyle görüldüğü gibi, Osmanlı askeri-idari ve mülkiyet sistemini değil, uygulayıcılarını ve daha çok da sadrazam ve vezirleri hedefleyerek, bunların ya kellesini padişahtan almış ya da görevden aldırtmıştır. Sistemin kendisi adeta ilahi bir lütuf ya da dokunulmaz bir varlık olarak algılanagelmiştir. Bu algılama bu günü bile etkilemektedir.

Bütün bu faktörlerden dolayı Asya Tarzı en dirençli en uzun dayanabilen biçimdir. Marx'ın tabiriyle *"Doğu Tarzında, bütünüyle dışsal etkenler haricinde, bu kaybediş hemen hemen imkansızdır. Çünkü üye bireyin cemaatle ilişkisi hiçbir zaman cemaatle arasındaki (nesnel, ekonomik) bağı kaybetmesini mümkün kılacak biçimde özgür bir ilişki değildir. Kökü yerdedir. Zanaatle tarımın, kentle (...) kırın bütünleşmesi de aynı sonucu doğurur."* (16)

Değişime karşı bütün bu direncine rağmen A.T.ÜT'de sancılı ve uzun bir zaman dilimi içerisinde olsada, sonunda çözülmüştür. Özellikle yerleşik düzene geçildiğinde, ilkel komünal topluluğun yapısı çeşitli dışsal, coğrafik, fiziksel vb. nedenlerle çözülmüşken; Asya Tarzında çözülme ve değişme kendi iç çelişkiler üzerinde olmamıştır. Başka bir ifadeyle Asya toplumları, kendi özünde taşıdığı çelişki ve çatışmaların ürünü olarak bir başka (daha üst) üretim yapısına geçişi sağlayamamışlardır. Hemen hemen hepsi dışsal bir etki olarak Batı kapitalizminin önlemeyen etkisi sonucu çözülmüşlerdir. Azalmış da olsa bu kimi yerlerde halen devam ediyor.

Anadolu'da Batı kapitalizminin ekonomik gücünün dayattığı evrim ve çözülme, doğu despotizminin zorunu geçte olsa yeniyor. Ekonomik evrim gecikmişte olsa, önce Bizans'ı, sonra da nöbeti devralan Osmanlı İmparatorluğu'nu dize getiriyor.

İlkel komünal haliyle, mülkiyet, çalışan üreticinin (öznenin) kendi üretim koşullarıyla kendi malı olarak ilişkiye girmesi demekti. Bu ilişkinin çözülüşü farklı koşullar nedeniyle, farklı alanlarda, farklı tarzların doğuşuna neden oldu.

Anadolu'da Batı kapitalizminin ekonomik gücünün dayattığı evrim ve çözülme, doğu despotizminin zorunu geçte olsa yeniyor. Ekonomik evrim gecikmişte olsa, önce Bizans'ı, sonra da nöbeti devralan Osmanlı İmparatorluğu'nu dize getiriyor.

Asya Tarzına karşılık, Antik özellikle de Alman tarzında, kendini çözecek ve değiştirecek tüm çelişkiler mevcuttu. Alman tarzındaki cemaatin çözülüşü önce feodalizmi, sonra feodalizmde kapitalizmi doğurdu. Şöyleki:

Bireyin toprakla girdiği ilişkinin çözülmesi ve toprakta özel mülkiyetin üretimin başlıca koşulu haline gelmesi. Devamla lonca-korporasyon düzenine, yani tarımla zanaatın ayrışmasına yol veren "bireyin üretim aracı üzerindeki mülk sahibi olduğu ilişkinin çözülmesi" süreçte sermayenin birinci tarihi ön koşulu olan, emekçinin "emeğin koşullarıyla sermaye olarak ilişkiye" girmesi ve salt emek gücünün sahibi olarak "özgür" işçi...

5- Antik ile Asya Tarzlarının Çatıştığı Alan Olarak Anadolu..

Tarihte, Akdeniz dünyasının Batı'sı ile Doğu'sunun, Kuzeyi ile Güneyi'nin üzerinde aynı anda hakimiyet kurabilmiş herhangi bir güç, Roma İmparatorluğu'nun dışında olmamıştır. İskender İmparatorluğu, sonra Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz'de belirli bir etkinlik kurabildiler. Ancak bunlardan hiç birisi Akdeniz'i bütünüyle kendi egemenlikleri altına alıp bir iç göle çeviremediler. Bunu başarabilen tek politik güç, Roma İmparatorluğu'dur. Akdeniz'de İspanya'dan Kürdistan'ın batısına kadar, Afrika'nın kuzeyinden Avrupa'nın güneyine kadar... Bu geniş alanda siyasal egemenliklerini kardular. Kaldıki Roma'nın kendisi de en güçlü olduğu döneminde bunu askeri gücüne dayanarak ancak kısa bir süre için sağlayabilmiştir. Ve

Roma'nın siyasal egemenliği altında bile Akdeniz'in özellikle Batı ile Doğu'su arasında ekonomik , sosyal ve siyasal yapı yönünde ciddi farklılıklar hep varolmuştur. Zaten çok geçmeden bu farlılıklar birincil önemde rol oynayacaktır.

Roma (Bizans) öncesi, Pers ve Büyük İskender'in kısa süreli egemenliklerinin yaşandığı dönemlerde Anadolu'da, esas olarak da Batı Anadolu'da bir çok küçük mahalli devletler bulunuyordu. Bunlar Antik Çağ'ın site kentleriydi. Ki yabancı istilalara rağmen bunlar özerk yapılarını belli oranda hep korudular. Buna Batı Anadolu'nun Helenleştirilmesi dönemi de diyebiliriz.

Bu süreçte, Anadolu'da büyük mülkiyet ile küçük mülkiyet yan yana yaşıyordu. Ve Antik tarzının mülkiyet ilişkileriyle benzerlik göstermekteydi. Bizans'ın egemenliği ve süreçte kırsal cemaati (küçük mülkiyeti) temel dayanaklarından biri haline getirme yönelişlerinin de etkisiyle, büyük malikane mülkiyeti giderek zayıflar. Bu sürecin derinleşmesiyle birlikte küçük Asya'nın kendi kendine yeterli kırsal cemaati ile Bizans'ın yönelişi çakışacak, her biri diğerinin varlık koşulu halini alacak ve Roma İmparatorluğu ikiye ayrılacaktır. *"Dördüncü yüzyıl, ilk başlarında, iki farklı görünüşle karşı karışyadır: Bir yanda, Batı'nın gerçek ekonomik ve sosyal kaleleri olan, merkezi gücün bütün müdahalelerine karşı direnen henüz askerileşmemiş büyük malikaneleri; öte yanda, Doğu'da ilk isteği vergi toplamak ve asker devşirmek olan bir imparatorluk için biçilmiş kaftan, kırsal cemaatlerin çevrelediği bir şehirler ağı. Böylece Roma İmparatorluğu'nun bölünüşü kendiliğinden beliriyordu. İmparator Diokletien'in yaptığı sadece, daha önce ortaya çıkmış eğilimleri yasalaştırmak oldu."*. (17)

Roma'nın parçalanmasıyla Bizans Küçük Asya'da yaşayabileceği uygun bir zemin bulur, ancak yıkılışına kadar Batı ile Doğu arasında başka bir ifadeyle Antik-Roma-tarzı ile Asya tarzı arasında sıkışıp kalır. Hem Antik, hem de Asya tarzına özgü yapıları bir arada korumak zorunda kalır ve bu sürekli iç çatışmaların temelini oluşturur. Bu en çarpıcı olarak mülkiyet alanında görülür. Kırsal cemaate ait komünal topraklar, büyük mülk sahiplerine ait özel topraklar ve devlete ait topraklar. Ki kırsal komüne ait topraklar hep büyük toprakları ile devlet (bürokrasi) arasında çekişme ve çatışma konusu olmuştur. Bu çatışmada özgür kır cemaatinin eğilimi, merkezci/tutucu yani devletin eğilimi ile çakışırken, büyük toprak sahiplerinin eğilimi hep merkezden kopma yönünde olmuştur. Zaten Bizans'ta gerek büyük toprak sahiplerinin ve gerekse sınır/uç bölgelerinin merkezden/imparatorluktan kopma eğilimlerine karşı barrier (engel) işlevini görecek olan toprağa dayalı askeri örgütlenmeye gidecektir. Gerçi toprakla bağlantılı askeri örgütlenmenin ilk adımları 3. yüzyıldan başlayarak bir çok faktörün etkisiyle ekonomik bunalıma giren Roma'nın askerlerin ve idari bürokrasinin maaşlarını nakit ödemede zorlanınca âynî ödemeye yönelecektir. Bu daha sonra paralı askerlerden meydana gelen ordunun yerini, toprağa dayalı ordu örgütlenmesine bırakacaktır. Yani gerek Bizans'ta ve gerekse Osmanlı'da (Tımarlı sipahilerin) toprağa dayalı ordu örgütlenmesinin ilk adımları çok önceden Roma tarafından atılmıştı.

Bizans, mülkiyet ilişkilerinde, daha genel bir deyimle ekonomik ve sosyal olarak, A.T.Ü.T. ile birebir çakışmadı ve Asya tipi bir toplum biçimi olmadı ya da tersinden kendisi bunu yaratamadı. Buna karşılık, politik olarak Doğu despotizmi ile tam olarak çakıştı ve Asya tipi idari/askeri bürokrasinin temelleri üzerine oturdu. Ve zaten bu Doğu tarzı idari yapısı hem kırsal cemaatin feodalleşmesini uzun süre engelledi, hem de bu nedenle sür-git büyük toprak sahipleri ile çatıştı.

"Bizans İmparatorluğu'nun coğrafik varlığı, iki ayrı üretim tarzıyla bunlardan doğan sosyal biçimlerin, yani bir yanda Grek ve Roma dünyasının, öte yandan da doğu imparatorluklarının birbiriyle temasa gelmesinde ve iki üretim tarzı arasındaki zıtlıkta ifadesini bulur. Bu zıtlık, tarihte yalnız Bizans devletinin yaşadığı dönemde değil, onun öncesinde ve sonrasında da vardır.

"Devletle büyük toprak mülkiyeti arasında, imparatorluğun yıkılışına kadar bir çözüme varamadan süren bu mücadele, sonunda Batıyla Doğu arasında kesin farklılaşmayı getirdi.... Bizans varlığını sürekli kılma konusundaki olağanüstü iradesiyle evrimleşmeyi önledi." (18) Batı Avrupa, önce feodalizm ardında da kapitalizm doğrultusunda yol alırken, Batı Roma'dan kopan Bizans tarihi boyunca Doğu despotizmine özgü bir yönelişle hep kır cemaatinin tutucu tavrıyla çakışıp evrimleşmeye karşı durması adeta varlığının gerekçesi haline gelmiştir. Ve Bizans tarihi bir başka açıdan, Batı da filizlenmekte olan feodalizmle, Ortadoğu İmparatorluklarının ve hatta genel olarak Doğu despotizminin kır cemaatine dayalı "devlet anlayışı arasında bir mücadele alanı" olarak yıkılışına kadar devam eder. Bütün bu çatışmalara ve despotik devletin tüm tutucu/engelleyici tutumlarına rağmen, feodalizm ağır da olsa gelişir. Özellikle Batı Avrupa'nın Bizans toprakları üzerinde sağladığı ticari imtiyazlarla birlikte feodalleşme süreci hızlanır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun nöbeti devralmasıyla birlikte, kır cemaati feodalizme karşı kavgasında taze ve daha dinamik bir koruyucu kalkana kavuşur. **(Sürecek)**

Dipnotlar:

1) S. Tanilli, Yüzyılların Gerçeği ve Mirası Cilt 1 Sf. 21
2) a.g.e. Cilt 1 sf. 21-22
3) K. Marx, F. Engels. Alman İdeolojisi sf. 40
4) K. Marx. Grundrisse. sf. 561
5) a.g.e. sf. 525
6) a.g.e. sf. 538
7) a.g.e. sf. 541-542
8) a.g.e. sf. 542
9) a.g.e. sf. 527-528
10) a.g.e. sf. 532
11) a.g.e. sf. 537'deki dipnot
12) a.g.e. sf. 527
13) S. Tanilli a.g.e. 44
14) Karl Marx. a.g.e. sf. 530-531
15) S. Yerasimos, azgelişmişlik Sürecinde Türkiye. sf. 88-89
16) K. Marx a.g.e. sf. 556
17) S. Yerasimos, a.g.e. sf. 25
18) a.g.e. sf. 71

TEORİ VE PRATİK

H. İbrahim URFALI

Ben yaşlılarımızdan hep şunu duyardım: "Kişinin ne dediğine değil, ne yaptığına bakmak lazım." İnsanlarımız bunu derken elbetteki öğrenmeyi küçümsemiyorlardı. Öğrenmek kadar güzel bir şeyin olmadığını onlar da biliyorlardı. Öğrenmeyen, kendisini yetiştirmeyen bir insan ne kendisi için ne de toplum için yararlı olabilir. Bunu herkes bilir ve kabul eder ama bu yetmez; bir de öğrendiğini, yani bir kişi olarak, insan olarak, bildiği doğruları uygulamak gerekir. Hele hele bu, toplumu değiştirmeyi hedeflemiş bir kişi veya bir parti ise önce kendisini değiştirmek için bir mücadele vermek zorundadır.

Bizler kapitalizm koşullarında yaşıyoruz. Kapitalizm kandır, irindir, sömürüdür, vahşettir, kandırmadır, üçkağıttır. Bizlerin kişi olarak, bu düzenin pisliklerinden, kirli havasından, bir bütün olarak kendimizi uzak tutabileceğimizi sanmıyorum. Hele hele bunu kolay becerebileceğimizi hiç zannetmiyorum. Ancak "ben Komünistim, ben toplumu dönüştüreceğim" diyen, bu iddiada olan biri, herşeyden önce kendisi ile hesaplaşmak, kendisini değiştirmek zorunda veya en azından böyle bir çabası, böyle bir derdi olmak zorundadır. Çünkü doğruyu savunmak yetmez; bir komünist, teori ve pratiğini bütünleştirebilmeli, onu bir yaşam biçimine dönüştürebilmelidir. Yoksa, hocanın "dediğimi yap, gittiğim yoldan gitme" misali olur ki, bunun da ne bizlere ne de bir başkasına yararı olur. Hele hele marksistlere hiç de yakışmayan bir davranıştır. Yunus Emre derki, "Ya göründüğün gibi ol, ya da olduğun gibi görün". Ben herkesten fazla komünistlerin buna ihtiyacı olduğu inancındayım.

Neden herkesten fazla komünistlerin? Çünkü, biz komünistler insanlık, kardeşlik ve eşitlik için mücadele ettiğimizi, toplumsal çıkarları kendi kişisel çıkarlarımızın önüne aldığımızı ve daha da ötesi kendimizi toplumun çıkarları için feda ettiğimizi söyleriz. Hem bunu iddia edip, hem de buna uygun davranmayıp, hele hele ilk fırsatta parazitleşip kene gibi topluma yapışmak marksistlerin işi olamaz. Olsa olsa koyun postuna bürünmüş kurt veya çakal işi olabilir. Ben kendi parti politikamı kitlelere götürürken halkımızın şu kuşkuları ile çok karşılaştım. "Kardeşim sizin anlattığınız herşey güzel de bu dünya çıkar dünyasıdır. Yarın devrimciler iktidar olsalar onlar da herşeyi kendilerine doğru çekeceklerdir. Bugün zenginler yapıyor, yarın sizler yapacaksınız." Tabi ben bizim alnı açık, devrimci onuru yükseklerde tutan yiğitlerimizi örnek vererek, "hayır kardeşim yanlış düşünüyorsun. Komünistler bunu yapmazlar, örnek mi istiyorsun işte Deniz, işte Mahir, işte Sinan, Avni ve benzerleri. En ufak bir kişisel çıkar gözetmeden halkı uğruna ölümü kucakladılar. Komünistler eşitlik, kardeşlik ve insanlık için mücadele etmekte ve savaşmaktadırlar." diyerek karşıdakinin kaygılarını gidermeye çalışırdım ve ikna da edebiliyordum. Çünkü yukarıda belirttiğim gibi halkımızın örnek kahramanları ve yaşayan bir sosyalizm vardı. Ama şimdi o insanların kaygılarında ne kadar haklı olduklarını daha iyi görüyorum. İşin kötüsü şimdi bu kaygılara karşı savunabileceğimiz birşey de bulamıyorum. Ancak şunu diyebilirim: "Evet kardeşim haklısın, kendi işini kendin gör, kimseye fırsatını verme; bu sosyalizm de olsa." Ben kendi adıma bundan başka söyleyebilecek başka birşey bulamıyorum.

Eski sosyalist ülkelerin bazı insanları ile konuştum. Hem de birkaç ülkenin. Hepsinin de savunduğu, ortak birşey var. Oda şu: "Kardeşim sen sosyalizmi kitaplarda okumuşsun, ben ise pratiğini yaşadım. Sosyalizmin teorisi ile pratiği bir değil. Sosyalizmin teorisi çok iyi ama yaşadığım sosyalizm teoride okuduğum gibi değil." Ve tabi pratiğinden somut örnekler vererek yaşanan sosyalizmden teori ve pratiğin farlılığını koyabiliyorlar. Bir Romen askerle konuştuğum da dedim ki, "siz Çavuşesku'yu neden öldürdünüz ve İlyesku'dan memnun musunuz?" Askerin cevabı şu oldu: "Neden benim üç odalı evim var iken Çavuşesku'nun iki villası olabiliyor? Bu iki villayı nereden getirmiştir? Ha, İlyesku'ya gelince, Çavuşesku'nun kafasına sıktık; eğer İlyesku durumu düzeltmezse, onun da kafasına sıkarız." Askerin bu sözleri beni çok düşündürmüştü. Tabi birincisi, teori ve pratik arasındaki uyumsuzluk. Gerçekten de Çavuşesku nereden getirmişti bu iki villayı? İkincisi, kendinden bu kadar emin konuşan bir asker "İlyesku durumu düzeltmezse, dediklerini yapmazsa, o da Çavuşesku'nun uğradığı akibete uğrayacaktır. Hangi sosyalist teoride vardır bir Devlet Başkanının iki villasının olması" sözünü düşünürken, ilk aklıma gelen şu oldu: Kendi Devlet Başkanından iki villanın hesabını sorup, onu ölümle cezalandıran bir toplum, kapitalizmi nasıl kabul edebilir? Çünkü, hepimiz biliyoruz ki, kapitalizm denince ilk bankaların, fabrikaların kısacası tüm mülkiyetin birkaç elde toplanmasıdır. İki villanın hesabını soran birileri kapitalizmi nasıl hazmedebilir? Tabi bu işin bir yanı, yazımın konusu işin bu yanı olmadığından bu konuyu geçiyorum. Esas konumuz teori ve pratiğin kopukluğu olduğundan bu yan üzerinde durmak istiyorum

Evet kapitalizm ile kıyaslandığında -örneğin Koç'ların, Sabancı'ların sermayesi ile kıyaslandığında- iki villanın lafı bile edilemez. Bu ne kadar doğru ise "benim üç odalı evim var iken Çavuşesku'nun neden iki villası olabiliyor ve bunu nereden getirmiş?" sorusu da o kadar doğru ve haklıdır. Çünkü kapitalizmde bir hiç olan iki villa bence de sosyalizmde çok şeydir. Ve nereden getirmiş?

Acaba teori ve pratiğin uyumsuzluğu sadece sosyalist ülkelerde mi varolmuştur? Bence değil. Bu uyumsuzluk bizde de su yüzüne çıkmıştır. İsterseniz biraz da kendimizden örnek vereyim. Biz Malatya Cezaevinde hükümlüyken her cezaevinde olduğu gibi Malatya'da da zaman zaman açlık grevleri günde-

me gelirdi. Her siyasi hareketten tek tük insanlar ve TKP'li arkadaşlar hepsi bir koğuşa toplanmış hiçbir eyleme katılmıyorlar; cezaevi müdürü TKP'li arkadaşlara "bunlar benim meleklerimdir" derdi. Şu an ismini hatırlayamadığım ve oradan tahliye olan TKP'li bir arkadaş yasal bir dergiye yazı yazmıştı ve cezaevlerinin nasıl direnmesi gerektiğini yazıyordu. Ve bence çok doğru şeyler de yazıyordu. Fakat terslik yine teori ve pratik arasındaydı. Bu güzel şeyleri yazan arkadaşın Malatya cezaevinde bulunduğu süre zarfından en az 10 açlık grevi eylemi yaşanmıştı, ne hikmetse bu doğruları yazan arkadaş bu eylemlerden hiç birisine katılmamıştı. Bu arkadaş bu eylemlerden bir kısmını yanlış görebilirdi; bu eylemlerin hepsi mi yanlıştı, hiçbir tanesi doğru değil miydi, neden bu eylemlerin hiç birisine katılmadılar? İnsanlar günlerce açlık grevinde yatarken bu arkadaşlarımız yemek yemekteydiler. Hem pratiğin bu olacak, fakat tahliye olduktan sonra yazacaksın; "ey cezaevleri şöyle direnin böyle direnin" diyeceksin. Anlamıyorum; pratiğin bu olduktan sonra ne kadar doğru şeyler yazarsan yaz hiçbir kıymeti harbiyesi olmayacağı gibi, yapılan ukalalıktan başka birşey de değildi. Tabi sorun bir TKP değil, bu sadece bir örnektir. Kimisinde az kimisinde çok; Türkiye ve Kuzey Kürdistan devrimci örgütlerinin tümünde teori ve pratiğin kopukluğunu görmek mümkündür. Örnek çoğaltma gereği görmüyorum.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'daki örgütsel yapıların hiç birisinin gerçekte demokratik merkeziyetçi bir düzey tutturduğunu göremiyoruz Program ve Tüzüğe madde olarak koymakla demokratik olunmuyor veya bu yetmiyor. Önemli olan onu kağıt üzerinde bırakmadan pratiğe uygulamaktır. Yani sorun yine teori ve pratiğin bütünlüğü sorunudur.

Toplumun komünistlere güveninin zayıfladığını herkes biliyor. Yalnız toplumun değil, her örgütün kendi içinde de bir güvensizlik vardır. Devrimci hareket saflarında eski güven duygularının kalmadığı, en azından zayıfladığı çok açık. Nedir buna yol açan neden? Belkide, herkesin dediği gibi Sovyetler Birliği ve Sosyalist Sistemin dağılışıdır. Peki yalnız bu mu? Veya gerek bizde gerekse sosyalist ülkelerde devrimci onuru ayaklar altına alan, koca bir sistemin çöküşüne sebebiyet veren, biz komünistleri maskara durumuna düşüren hangi anlayıştı.? Ve bugün devrimci onuru ayaklar altında çiğneten anlayışlara karşı bizler kendi çapımızda ne kadar tedbir alabildik veya ne kadar bu anlayışların üzerine gidebildik? Ben önce biz komünistleri dünya aleme rüsva eden mantığı izah etmek istiyorum.

1917 yılları savaş döneminde Lenin bir patatesi yerken bile rahatça yemiyor. "Bir patatesle bir asker bir gün savaşır" diyor. İşte devrimci tavır budur. Ve komünist onuru yükseklerde tutan anlayış da buydu. Peki biz bu kültür biçimini özümleyebildik mi? Ben komünistim diyen ve partinin teorisyeni ve yöneticisi olan insanlarımız Lenin'in bu anlayışına sahip olabildiler mi?

Sayabileceğimiz birçok hastalıklara kendisini kaptırmış kişi veya bir yapı komünist onuru yükseklerde tutabilir mi? Özellikle böylesi bir zor dönemde tek kelimeyle, hayır! Olsa olsa varolan komünist değerleri kemirir. Bu tür hastalıklara yakalanan birileri sosyalizmi yaşatamayacağı, komünist onuru yükseklerde tutamayacağı gibi bana göre koca sosyalist bir sistemi bitiren, devrimci onuru ayaklar altına alan ve biz komünistleri insanlığın gözü önünde beş paralık eden, devrimci saflarda güvensizliğin mikroplarını eken ve kapitalizm canavarını sarhoş edercesine sevindiren kafa işte bu kafa, işte bu anlayıştır.

Birileri şunu diyebilir: "efendim bu hastalıkların bizimle bir alakası yoktur. Bu hastalıklar sadece sosyalist ülkelerde ve onlara kardeş olan TUDEH ve TKP gibilerine bulaştı. Biz şükür onlardan uzak durduk, biz tertemiziz." Bana göre böyle düşünmekle sadece kendimizi kandırmış oluruz. Bizlere bir yararı olamayacağı gibi bu tür hastalıkların mikroplarının aramızda dolaşmasına da müsaade etmiş oluruz.

Evet bizde Çavuşesku gibi villa sahibi olan olmamıştır ve olamazdı. Çünkü, bizdekiler Çavuşesku kadar imkan ve zaman bulamamışlardır da ondan. Yoksa bize hiçbir hastalığın bulaşmadığından değil. Deyim uygunsa, bizde daha fare olunmadan çuval delmeler başlamıştır. Ve bana göre devrimci saflardaki güvensizliğin en büyük nedenlerinden biri de budur. Ve bundandır ki, insanlar haklı olarak her şeye kuşku ile bakmaktadırlar.

Peki devrimci saflardaki bu hastalıkların mikropları nerede üremektedir? Ve bunlara karşı ne gibi önlemler aldık ve almalıyız? Bu mikropların birçok kaynağı olmakla birlikte, iki temel kaynağı olduğu kanısındayım. Bunlardan birincisi, demokratik merkeziyetçilik, ikincisi ise, açıklık politikasının işletilmemesi. Bu iki konu aynı şey olmamakla birlikte hayatın her alanında iç içe geçmekte ve birbirini tamamlamaktadır. Bunlar sağlıklı işletildiğinde en azından sözünü ettiğim hastalıkların asgari düzeye ineceği kanısındayım. Bu konular hakkında bugüne kadar çok şeyler yazıldı, çizildi. Özellikle demokratik merkeziyetçilik konusunda. Tüzüğümüze de koyduk, her yerde savunduk da. Ama uygulamaya gelince Türkiye ve Kuzey Kürdistan'daki örgütsel yapıların hiç birisinin gerçekte demokratik merkeziyetçi bir düzey tutturduğunu göremiyorum. Program ve Tüzüğe madde olarak koymakla demokratik olunmuyor veya bu yetmiyor. Önemli olan onu kağıt üzerinde bırakmadan pratiğe uygulamaktır. Yani sorun yine teori ve pratiğin bütünlüğü sorunudur. Yoksa, salt kağıt üzerinde kaldımı, sözde savunmanın, program ve tüzüğe koymanın fazlaca bir kıymeti olmuyor.

Hangi harekete sorarsan sor "ben demokratik işleyişe sahip bir yapıyım" der. Ama pratiği hiç de öyle değil. Hangi yapının karnını yararsan yar, bir sürü pislik ve anti-demokratik uygulamaları bulabilirsin. Ve bence böyle olduğunu artık herkes farketmektedir.

Nedir bu demokratik merkeziyetçilik olayı, bun-

dan ne anlıyoruz? Sadece kararların oy çokluğuyla alınması mıdır demokratik merkeziyetçilik? Tabiki hayır! Demokratik merkeziyetçiliği hayatın her alanında ve her zaman; kısacası günlük politik faaliyetinin bir parçası haline getirememiş bir yapı demokratik merkeziyetçi bir yapı olamaz. Veya öyle bir yapı olmayı beceremiştir. Bunu beceremeyen bir yapının da fazla şansı olmadığı açıktır. Belli bir süre başarılı olsa bile bir yerde patlak vermek zorundadır. İnsanlar "teori iyi ama pratik kötü" deyip haklı olarak onu yerden yere vuracaklardır. Böyle olacağının en açık örneğini yaşanan sosyalizm deneyinde de gördük. Kendi somutumuza baktığımızda, gerçekte demokratik merkeziyetçilik olayını işletemediğimizi görebiliriz. Örneğin: Dev bir kente, bir bölge veya bir ülkeye, bir insanımızı bırakıyoruz; o ne derse doğrudur. Obölgede parti o kişidir. Partinin tüm yükünü omuzlamış, partisini ayakta tutabilmek için dişi ve tırnağı ile işe asılan, deyim uygunsa partinin hamallığını yapan yığınca insanın sesine kulak verilmemekte, hatta o kilit noktaya koyduğu tek bir insana kulak verildiği kadar bile yüzlerce insana kulak verilmemekte. En kötüsü, yüzlerce kişi o kilit noktadaki tek kişi kadar partisinde söz ve karar hakkına sahip olamamaktadır. Taban, gördüğü birçok olumsuzlukları homurdayarak sineye çekiyor ve olumsuzluğun üzerine gidemiyor. Veya gidebilmesini beceremiyor. Yetkili yerlere iletmek istediği düşünceleri, kilit noktadaki insana çarparak geri dönüyor. Kafasındaki sorunları çözemeyen ve içinde bulunduğu yapıda söz ve karar sahibi olmadığını gören bu insanlarda ister istemez partisine karşı bir inanç zayıflaması başlıyor ve giderek partisinin dışına düşüyor. Parti de yılda bir de olsa "benim bu adamım ne yapıyor, iyi mi yapıyor kötü mü yapıyor bu bölgede ne gibi sorunlar var" deyip bir seferliğine de olsa bölgeyi kontrol etmiyor, varolan sorunları anlayıp çözümü için sorunun üzerine gidemiyor. Bilgi kaynağı tek kişi olduğundan hastalık giderek kangrenleşiyor. Partide bir çürüme ve erezyon başlıyor. Gerek parti gerekse kilit noktadaki, partisinde yaşanan bu erezyonu değerlendirirken nedenleri doğru tesbit edemeden kendi konumuna uygun teori üreterek kendisini rahatlatmaktadır. 'Partide yaşanan tüm olumsuzluklar nesnel koşullar vs.den kaynaklanmaktadır', yaşanan olumsuzluklardan kendisine hiçbir pay çıkarmaz, kendisinin hiçbir eksiği ve zaafı yok, yaptığı herşey çok güzeldir... Kendimizi değiştirmeyi, hatalarımızın üzerine gitmeyi hiç düşünmeyiz. Böylece taban ve tavan arasındaki kopukluk ve erezyon devam edip gider. Sadece bu kadar mı? Tabiki değil, bu olumsuzlukların sonucu olarak kilit noktadaki tabandan uzaklaştığı gibi, partiye, açıkca demese de "ben yapmazsam işlerin durur" gibi imajlar da vermektedir ve zannedersem bunu belli ölçüde kabul ettirmektedir. Ve yapı olayların üzerine cesaretle gidemez.

İşin diğer bir yanı ise gereksizce illegalite yapmak. Bu nasıl oluyor? Örneğin, illegal tutulmasında hiçbir yarar olmayan bazı şeyleri illegal tutmak veya bir bölgede insanların gözü önünde açık yaptığı bir şeyi partinden gizlemek veya partiyi bilgilendirmemek... Bölgesinde çok önemli sorunlar olmasına rağmen ilgili yerlere iletmemek gibi birçok olumsuzlukları, yapılara bulaşmış hastalıklar olarak görüyorum. İllegalite adı altında kendi hantallığını örtmek veya kendi küçük hesaplarını korumak olarak değerlendiriyorum. Yoksa partisel faaliyetle alakası olmayan 'illegalitelere' başka bir anlam veremiyorum. Bu da yukarıda belirttiğim gibi kendimizi değiştirme, zaaflarımızın üzerine gitme yerine, konumuza uygun teori yapmak olur ki bunun uzun vadede ne bize ne de başkasına yararının olmayacağı açıktır. Çünkü, bir beden varolan hastalığını hep içinde gizli tutamaz. Yukarıda belirtmeye çalıştığım olumsuzlukları bünyesinde barındıran bir yapı, "demokratik merkeziyetçi işleyişe sahip bir yapıyım" diyebilir mi? Veya bu alanda ne kadar başarılı olduğunu iddia edebilir ve ne kadar genişleme şansı olabilir? Ya şöyle bir silkinip etrafımıza kuş bakışı bakarak bugüne kadar beceremediğimiz sorunlarımızın üstüne gideceğiz, hastalıklarımıza karşı bir mücadeleye girerek önümüzdeki tıkanıklıkları açacağız, yada bazıları gibi sorunların karşısında korkuya kapılıp bocalayarak hastalıklara teslim olacağız. En önemlisi, eğer biz gerçekten birşeyler yapmak istiyorsak teori ve pratiğimizin bütünlüğünü sağlamak zorundayız. Program ve tüzüğüne birşeyler koyacaksın fakat pratikte başka telden çalacaksın; kendini bundan kurtaramayan birileri hep küçülmeye mahkumdur.

Bence komünistler herşeyden önce medeni cesarete sahip olmak zorundadırlar. Romen askeri ile konuştuğumda kafamda doğan soru işaretlerinden biri de "neden insanlarımız bu insanlar gibi kendine güvenmiyor? Yukarıda, kilit noktadakinin zaaf ve eksikliklerini belirtirken fakat ona çarparak dökülen, yıllardır emek verdiği partisini terkeden suçsuzmudur? Tabiki suçsuz değildir ve doğru yapmamaktadır. Parti işleyişinde gördüğü bir takım olumsuzluklardan dolayı mücadele alanını terketmek deyim uygunsa "dağa küsen ayı" misali işleri bırakıp gitmek çözüm değildir. Doğru tutum takınıp ilk etapta görevini yapan ancak partisini terkedenleri bile görüyorum. Bu gibi anlayışlarla bir yere varamayız. Önce kendimize güvenmeli, bizim de o kilit noktadaki gibi bir insan olduğumuzu, onun olduğu kadar bu yapının bizim de olduğu bilinciyle davranarak varolan sorunlarımızla bıkmadan usanmadan mücadele etmesini bilmeliyiz. Kısa vadede önümüzdeki tıkanıklıkları çözemeyebiliriz. Ancak hiçbir şeyin kolay olmadığını da bilmeliyiz.

Şunu da belirtmeliyim ki, biz haklı da olsak, doğru şeyler de savunsak mücadele alanını terkettiğimizde o savunduğumuz doğruların bir kıymeti olmayacaktır. Ne zamanki o doğrularımızı inatla savunur, yanlışın yerine doğru birşeyi koyarsak veya koymasını becerirsek, işte o zaman savunduğumuz doğrunun bir önemi olacaktır. Yoksa "e, işte şu gibi olumsuzluklar vardı da, ben de terkettim" demek bize hiçbir haklılık vermez. Savunduğumuz ne olursa olsun.. Sorunlar karşısında elimizi başımıza koyup ümitsizce ve zavallıca bir kenara çekiliyorsak bence bizim yanlışımız hiç de küçük değildir. Başkasının yanlış yapması senin doğruluğunu ispatlamaz; sen doğru bildiklerin için çaba göstermedikçe... ■

ALEVİLİK ÜZERİNE

- 2 -

Konuk Yazar: Teslim Töre

Anadolu Rafızi Akımları

Anadolu'da genel adıyla Rafıziliğin (bugün yaygınlaşmış adıyla Aleviliğin) düşünce akımları ve hareketlerinden söz ederken, bunun çerçevesini sadece Anadolu'da yaşayan Türkler ve Kürtlerle sınırlı tutmak mümkün değil. Aynen Anadolu'nun, OrtaAsya'dan Çin'e, Balkanlar'dan Arabistan'a, Mezopotamya'ya uzanan zengin tarihi gibi, dini ve yarı-dinsel düşüne akımları ve hareketlerinin kaynakları da bu zengin farklı kültür harmanı içinden doğmaktadır. Mısırlı Araplar bu zengin farklı kültür harmanı içinden doğmaktadır. Mısırlı Araplardan, Filistinliler, İranlılar, Türkler, Kürtler, Yahudiler ve Yunanlılar'dan gelme bilgin ve filozofların, çeşitli düşünce akımlarının yarattığı bu harman, Anadolu'da, kimisi etkin olup yaygınlaşmış, kimisi dar sınırlar içinde kalmış çok çeşitli Rafızi akımların doğmasına yol vermiştir.

Farklı dönemlere ve birbirini takip eden yüzyıllara damgasını vuran bu akımların ortak noktası; "Hak"kı, "hakikat"ı insanda somutlaştırmak, insanların birliği ve kardeşliğini savunmak, tanrının insanlara bahşettiği toprağı, suyu, hayvanları ve bunların ürünlerini ortaklaşa kullanmaktır. Osmanlı fetihlerinin Avrupa'ya yönelmesiyle, Avrupa'daki Rafızi akımlar ve hareketlerle de bağ kurup, birbirini etkilemiş olan bu akımlar, gerek islam kültürünün geliştirilip yayılmasında, gerekse de Anadolu ve Türk kültürünün yaşatılıp geliştirilmesinde önemli rol üstlenmişlerdir. Toplumsal yaşam felsefelerini ortaklık üzerine temellendiren bu akımların, yaradılış ve evren üzerine görüşlerini ise, "Batınilik" denen kaba materyalist felsefeye dayandırdıklarını görmekteyiz.

Batınilik: Tasavvuf felsefesi içinden doğan ve giderek gerek Kuranın gerekse islamın yorumunda, meselenin dış görümüne değil, "özü"ne, "hakikata", "içine" bakmak gerektiği (Arapça Batın: iç, içyüz kavramından hareketle Batıniler denmektedir) noktasından hareketle Tasavvufu da aşan ve şeriatı toptan reddeden bu akım, özellikle 12. yüzyıldan sonra yayılmıştır.

Batıniler, islam fakihleri ve dinadamları tarafından "Haric-il Şeria" (Şeriat dışı) olarak ilan edilmiş ve bunların müslüman olmadıkları üzerine, yoğun ve sürekli bir saldırıyla yüzyüze kalmışlardır. Buna rağmen, Batınilik, İran, Horasan, Hindistan ve Türkistan yörelerinde yayılmış, buralarda çeşitli kollar ve akımlar oluşturmuşlardır. Kimi bölgelerde etkinliklerini tasavvuf akımları içinde sürdürmüşler, Kalenderilik, Hayderilik, Melamilik, Safevilik ve Bektaşilik gibi tarikatları etkilemişlerdir.

Batıniler, Batlamyos'un evren teorisi ile ilk çağ filozoflarının yaradılış teorilerinden etkilenerek, kendilerine bir evren görüşü oluşturmuşlardır. Batınilikte tanrı, yaratıcı kuvvettir. Ve yaratılış, allahın iradesiyle değil, bir oluştur, bir zorunluluktur. Yaratan da bizzat yaratıcı kudret değil, ondan zuhur eden akl-ı küll'dür. (Yani insan aklıdır) "Aynı zamanda **yaratılışın daimi oluşu, alemin evveline bir evvel sonuna bir son bulmayışı inancı (a.b.c)** (*) hem Allah tarafından yaratılışı, hem de ahiret inancını ortadan kaldırmaktadır" [1]

Görüldüğü gibi Batınilik, kendisi başlı başına bir tarikat, bir akım olarak değil, çeşitli tasavvuf akımları ve tarikatları içinde varlığını sürdüren bir dünya-evren görüşü olarak yaşamıştır. Bundan dolayı, Bektaşiliğin, Şeyh Bedreddin hareketinin ve genel olarak Anadolu Aleviliğinin dünya görüşü, din bilginlerince "Batınilik" olarak yorumlanır. Ve yine bu dünya görüşü ve ortak yaşam felsefesinden ötürü, Bektaşilik, Kızılbaşlık, Alevilik "müslümanlıktan sapmış "Haric-il Şeria" akımları olarak görülür.

Bektaşilik: Bugün de Anadolu Aleviliği içinde en yaygın akım olan Bektaşilik, gerek Osmanlı döneminde, gerekse de cumhuriyet döneminde, Türk halk kültürünün yaşatılmasında ve geliştirilmesinde temel bir öneme sahiptir.

Bektaşiliğin ortaya çıkışı ve savunduğu fikirlere ilişkin çeşitli görüşler vardır. Kimisi, bunun Ahmet Yesevi tarikatından doğduğunu, kimisi Babailer hareketinin bir devamı olduğunu, kimisi, daha sonradan Rafıziler tarafından ele geçirilen bir tarikat olduğunu ve Batıniliği yaymakla görevli kılındığını ileri sürmektedir. Kuşkusuz, bu görüşlerden herhangi birisi tek başına ele alındığında Bektaşiliği açıklamaya yetmez.

Bektaşilik 13. yüzyıla damgasını vuran ve sonraki yüzyıllarda da hem kendi varlığını, hem de başka hareketler içinde kimi görüşlerini sürdüren bir akım olarak; örneğin bir Nakşibendicilik ya da Mevlevilik gibi belli oranda homojen nitelikli tarikatlardan farklıdır. O bakımdan da; hem Yesevilik'ten, hem Babailer hareketinden, hem Batınilik, hem de Rafızilikten izler ve etkiler taşımaktadır. Bu yapısıyla dinden de (sadece müslümanlık değil, hıristiyanlıktan ve diğer dinlerden de) insana, dayanışmaya, kardeşliğe dair görüşler almış, hatta Türklerin en eski dinlerine (Manicilik, şamancılık gibi) uzanan kimi geleneklerin izlerini taşımıştır.

Bektaşiliğin dünya felsefesi Batıniliktir. Tarihi belgelere göre bizzat Hacı Bektaş Veli'nin kendisi, gittiği yerlerde "Batıni görüşleri yaymış"tır. Yaygın olarak bilinen şu şiir; Bektaşiliğin insana ve doğaya bakışını açıklar:

Keramet nardadır sacda değildir

Hakikat baştadır tacda değildir
Her ne ararisen kendinde ara
Kudüste Mekkede Hacda değildir.

Bektaşilik dünya felsefesine yaratanı; insan, akıl olarak koyar. "En el hak" (hakikat, tanrı benim) dediği için derisi yüzülerek öldürülen Hallac-ı Mansur'u menkıbelerinde yaşatır, "hak beni ademdedir" görüşünü savunur. Toplumsal yaşam felsefesinde, ortaklığı, kardeşliği, dayanışmayı savunur.

Hacı Bektaş Veli 13. yüzyılda (1210-1271) yaşamıştır. Döneminin ileri düşünürlerinden ve eylem adamlarından biridir. Görüşlerini, menkıbelerini, halkın kolayca anlayacağı dilden vezinden anlatması, zalimliğe, haksızlığa karşı, kardeşliği, dayanışmayı, insan sevgisini yayması ve "eline (yurt, il anlamında) Bilik'e (bilim anlamında) ve diline (ana dil anlamında) sahip çık, savun" aforizmasıyla yurtseverlik ve ulusal bilinç öğeleri taşıyan biri olması, kısa sürede halk kitleleri ve özellikle göçebe Türkmenler üzerinde sempati ve iz bırakan bir kişilik olmasını sağlamıştır. Hacı Bektaş Veli ve Balım Sultan'ın yaydığı bu fikirler ve kurdukları tarikat, Hacı Bektaş Veli'nin ölümünden sonra da yaşatılmış, yaygınlaştırılmıştır. Ve Hacı Bektaş Veli'nin ölümünden sonraki yıllarda ve takip eden yüzyıllarda ortaya çıkan aynı yoldaki bütün şahsiyetler ve çeşitli ekollerde Bektaşiliğin etkisini ve geleneklerini görmek mümkündür. Aynı çağı paylaşan Mevlevilik ise daha çok saray aristokrat çevrelerin destekleyip güç verdiği bir tarikat olduğu için, halkın içinde yayılamamış, halk tarafından desteklenmemiştir. Çünkü Mevlana Celaleddin Rumi, (1207-1273) "şiirlerinde, bir şair olarak Şeriat ölçülerini zaman zaman aşarsa da temelde bir şeriat adamı olarak kalmıştır. "Din ve mezhep ayrımı yanında ırk ve ulus ayrımı da yapar. Türk'ü ve Hintli'yi kötüler. Toplumde en yukarda gördüğü, şeyhler, ermişler, padişahlar, varlıklılardır. Alt katta ise halk ve köylüler vardır ve kötüler onları. Bu yanlarıyla tipik bir egemen sınıfın sanatçısıdır. Öyle olduğu için de Mevlevilik bir "burjuva tarikatı" olarak saraylarda, konaklarda, seçkinler arasında yayılıp desteklenecektir."[2] Bu niteliğinden dolayı, S. Tanilli, Mevlana ile, aynı dönemde yaşamış olan Yunus Emre'yi "iki kutup" olarak görür. Yunus Emre ve yine aynı dönemde yaşamış olan Hacı Bektaşi Veli, diliyle, gönlüyle ve yoluyla "halk adamları" iken, Mevlana, "seçkin" sınıfın sanatçısıdır. Ve yine, Mevlana'yı "Türk ulusal kültürü içinde" görmenin bütünüyle yanlış" olduğunu söyler.

Buna karşılık, halk içinde hızla yayılan ve halkın özlemlerini, isyanını dile getiren Bektaşilik egemen sınıf ve egemen din tarafından sürekli baskı görmüş, Bektaşi ileri gelenleri kimi zaman öldürülmüş, kimi zaman sürgün edilmiş, dergahları sık sık kapatılmıştır.

Bektaşilikte insana saygı ve insan sevgisi, canlılara, bütün hayata sevgiyle bütündür. Bektaşi şiirleri, gülbengleri bu sevgiyi anlatırken, toplumsal eleştiriyi tipik bir hiciv sanatı biçiminde ortaya koyan Bektaşi fıkraları ise, bağnaz-yobaz tiplere ve dini bağnazlığa karşı halkın isyanını dile getirir. Ve öyleki, Türk halkı, çağlar boyu, ruhunu kararatan ve kini, inadı besleyen resmi din yobazlığı ve bağnazlığına karşı çıkarken Bektaşi fıkralarına ve Bektaşi menkıbelerine başvurmuş, korkunun ağır bastığı durumlarda isyanını Bektaşi diliyle ifade etmiştir. Bektaşiliğin tarihi ve Bektaşi tipi üzerine araştırma yapan yazarların çoğunun birleştiği nokta; Bektaşiliğin, Türk toplumunun dini bağnazlık karşısında adeta nefes almak için sığındığı son pencere olduğu yolundadır. Türk hiciv, mizah ve nüktedanlığına damga vurmuş hemen hemen bütün tasavvufi espiri anonimliği temsil eder biçimde Bektaşi imzasının bulunması bu durumu izah etmektedir. Bektaşilikte dinler, insanlara iyiliği, barışı, kardeşliği öğretmek için vardır. Tanrı sevgisi, insan sevgisi demektir. Tanrının nimetlerini birlikte paylaşmak ve ortak yaşam felsefesi; "Kazancımızı meydana getiririz /Eksikliğimiz varsa bitiririz/ Dost evinde otururuz/ Bine sayılmıştır birimiz bizim" biçiminde onlarca dizelerde dile getirilir.

Her dönem, egemen sınıf ve egemen-resmi din tarafından horlanan, baskı gören Bektaşilik, doğal olarak, çoğu zaman tarikatını, dergahlarını bir gizlilik içinde yürütmek zorunda kalmış ve bu zorluklara göğüs gererek yaşama disiplini oluşturmuştur. Din Bilgini, Abdulbaki Gölpınarlı "Türkiye'de mezhepler ve Tarikatlar" adlı kitabında, bir yandan Bektaşiliği islamiyet dışı, Allahı kabul etmeyen, bütünüyle "Batını bir tarikat" olarak anlatırken, Bektaşi tarikatının yeni üye alırken, "bu yolun güçlülüğünü" şöyle sembolize ettiklerini söyler: "demirden leblebi, demirden yay, ateşten gömlek". Tarikata üye olacak talip, bütün bunları önceden kabul ederek gelmek zorundadır. Başka eserlerde de yine Bektaşilik yolunun zorluğunun, fedakarlık gerektirdiğinin şöyle formüle edildiği yer alır: "gelme-görmedönme" ."Gelirsen malından, görürsen dininden, dönersen canından olursun".. Yani, ya gelme, ya da gelirsen bunları kabul et biçiminde, baskılara ve zorluğa karşı durmanın gerektirdiği bir iç disipline sahip olduğu anlatılır.

Bektaşiliğin Rumeli ve Balkanlarla Bağları

Tarihi araştırmalar, Osmanlının "kılıç fetihleri"nden önce, Balkanlara ve Trakya'ya Bektaşiler'in "gönül fetihleri"nin gerçekleştiğini ortaya koyuyor. Doç. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ve başka araştırmacıların Bizans tarihçilerine dayanarak ortaya koydukları bilgiler Balkanlar'da müslümanlığı kabul eden topluluklar üzerinde Bektaşi dervişlerinin büyük rol oynadığı görülüyor.

Türklerin müslümanlığı kabul etmelerinden sonra, Türk insanını müslümanlığa ısındıran tasavvuf dervişliği, önce Türkistan'da yayılıyor. Sonra Yesevilik doğuyor ve Türkistan'da büyük hizmetler veriyor. Bu hareket, Anadolu'da Fütüvvet-ahilik, Bektaşilik faaliyetlerine etkide bulunuyor. Bu görüş ve hareketin Anadolu ötesine, Balkanlar ve Rumeli'ye taşınması ise Bektaşilik eliyle gerçekleşiyor.

Bu tarihçilerin verdikleri bilgilere göre, bugünkü Balkanlarda bile, "Müslümanların dinle ilişkilerinin düğümünü tutan kudreti tahlil ettiğinizde, karşınıza tasavvuf çıkmaktadır"

Bektaşı geleneğinin son yıllarda yapılan çalışmalarla doğrulanan bir rivayetine göre, Hacı Bektaş Veli'ye "Balkanlarda müslümanlığı yaymak için harekete geçmeleri" gerektiği söylendiğinde, Veli, şu cevabı veriyor: "Biz zaten Sarı'yı oraya saldık". Balkanlara "Salınan" Bektaşi dervişi, tarihe Sarı Saltuk diye gelmiş bulunan Muhammed Buhari (öl. 1264)dir. Sarı Saltuk, Dobruca ve civarında islamı yayıyor. Kaynaklar, Sarı Saltuk'un Rumeline geçiş tarihini 1264 olarak verdiklerine göre, bu Bektaşi dervişlerinin gönül fetihlerinin Osmanlı ordularının kılıç fetihlerinden önce başladığı rahatlıkla söylenebilir. Sarı Saltuk'u, yine onun gibi

Bakteşi dervişi olan Seyid Ali izler. Seyid Ali'nin ölümü 1300 yıllarına raslıyor. Bu da yine, Osmanlı'nın Trakya'dan başlayan fetihlerinin öncesinde, o bölgelerde Bektaşi dervişlerinin kendilerine "gönül dostları" bulduklarını gösteriyor. Ayrıca, Güney Rusya Tatarlarının müslümanlığı kabulleri de Sarı Saltuk ve Seyid Ali faaliyetlerinin bir eseri olarak görülüyor. Ünlü Seyyah (gezgin) İbn Batuta, 1232'de Güney Rusya topraklarından geçerken oralarda Sarı Saltuk'un destanlaşan mankıbeleriyle karşılaştığını belirtiyor.

Bektaşı dervişlerinin "kılıçsız fetihleri"nin temelinde yatan sırrı anlamak için iki önemli olguya işaret edilmelidir. Birincisi; Bektaşiliğin, ilkeleri itibariyle insana sevgiyi ve saygıyı, hizmeti varoluşun temeli sayması, insanlar arasında kardeşliği ve ortaklığı savunması, bu niteliğinden dolayı, Hıristiyan, yoksul halkla ortak noktalar bulabilmesidir. İkincisi: Bektaşi dervişlerinin gönül fethine çıktığı bu alanlarda, -Bulgaristan, Yunanistan, Bosna-Hersek vb.- güçlü Rafızi akımları ve hareketlerinin (Katharlar) varlığıdır. Önceki bölümde de özetlemeye çalıştığım gibi, Katharlar (Rafıziler) zaten Bektaşiliğin de kendisine temel felsefe yaptığı, ortaklığı, "senin, benim değil bizim olan"ı savunan, Kiliselerin, kralların, imparatorların egemenliğine karşı çıkan ve ateşe atılarak yanmayı göze alarak Rafiziliği yaşatmaya ve yaymaya çalışan kesimlerdir. Bektaşi dervişlerinin, kendi görüşleriyle uyum içinde olan bu akımlarla bağ kurması, onları etkilemesi ve onlardan etkilenmesi bu tarihi köklerden ileri gelmektedir. Nitekim, Bizans'dan tarihçi Kiryakides, Dukas tarihine dayanak şu bilgileri veriyor:

"Bektaşi dervişleri Osmanlı ordularından çok daha önce Balkanlara girip yerli halkla kaynaştılar. Çünkü onlar, kadın hariç, toprak ve hayvanların halkın ortak malı olduğunu söyleyerek zulüm ve yokluk içinde kıvranan halka merhametli birer kurtarıcı gibi görünüyorlardı." (akt. Doç. Dr. Yaşar Öztürk). Bektaşi dervişlerinin bu fikirleri yaymalarında, Balkanlardaki Rafızilerin büyük destek verdikleri kuşkusuzdur.

Örneğin, Bugün Bosna-Hersek olarak bilinen bölgede, o dönemde Rafızilerin büyük bir etkinliği vardır. 1234 yılında Bosna, Macar haçlıları tarafından yakılıp yıkılır. Rafiziler uğradıkları bu kanlı baskınlardan sonra yeniden toparlanıp haçlı seferlerine karşı sert direnişler gösterirler. Öyleki, 1400'lerde "Katharcılık resmi devlet dini ilan edilir. Sonunda, 60 bin kişilik Macar-Polonya ordusu "Kathar"ların gücünü kesin olarak kırar. Ama bu haçlı seferlerinden Hıristiyanlar zararlı çıkar. Çünkü, Türklerin 1385 yılında Sırplara karşı ezici bir zafer kazanmalarından sonra, Balkan yarımadası hızla islamlığın etkisine girer.

Haçlılar, Bosna halkını hıristiyanlıktan iyice nefret ettirdikleri, kiliseler Bosnalı Katharlara saldırmaya devam ettikleri için, Türkler 1463'te Bosna'yı kuşattıklarında Bosna halkı savaşmaksızın teslim olur. Halk arasında Kiliseye karşı duyulan kin o kadar büyüktür ki, Bosnalı Rafiziler, Kiliseye karşı yılmaksızın savundukları Mani'ci anlayışlarını bırakarak topluca müslümanlığa katılırlar.

Osmanlı fetihlerine ve Bektaşi dervişlerine gönüllü destek veren sadece Bosnalı Katharlar (rafiziler) değildir. Anadolu'dan Avrupa'ya çok sayıda rafızi gelir. Avrupa'da Rafızi hareket, en büyük baskı ve katliamı kiliselerden gördüğü, kiliseler o dönemde hem toprak ve mülk sahibi odaklar durumunda hem de haçlı seferlerinin organizatörü olduğu için, kiliselere düşmandır. Gerek Türk Bektaşi dervişlerinin malların ortaklığı inancı, gerekse de Osmanlı fetihlerinin kiliselerin mallarına el koyup Osmanlı devletinin mülkü ilan etmesi nedeniyle Avrupa ve Balkanlarda Rafiziler, Osmanlıları gönüllü olarak desteklemişlerdir.

Bu tarihi veriler, Anadolu'daki Rafizilik, Bektaşilik harmanına, Avrupa ve Balkanlardaki Rafizi hareketlerden de kaynak katıldığını, Anadolu Bektaşiliğinin Rumeli ve Balkanlarda yayılmasında bu kültür harmanının esas rol üstlendiğini göstermektedir.

Osmanlının kılıç fetihleri sırasında, Bektaşi dervişlerinin, "biz tımar(*) hatırı için insana kılıç çekmeyiz" diyerek fetihlere katılmaları ve bu defa Osmanlı yönetimine başkaldırmaları, çeşitli isyanlar tertiplemeleri, Bektaşiliğin inanç ve ilkelerinde samimi olduğu görüşünün Rumeli ve Balkanlarda yayılmasını sağlamıştır. Batı Trakya Bektaşiliği hakkında araştırmalarda bulunan Abdurrahim Dede, daha önceleri Bektaşilerin fikirlerinde samimi mi, yoksa müslüman misyonerler olarak başarıyı kuvvetlendirmek amacıyla mı bu fikirleri savunuyorlar biçimindeki kuşkuların, Osmanlının kılıç seferlerine karşı çıkmamalarıyla ve bu fetihlere katılmamalarıyla giderildiğini belirtir. Balkanlarda bugüne kadar müslüman toplulukların dinle temel ilişkisinin, Bektaşi tasavvufundan öteye gitmemiş olması, Bektaşi dervişlerinin inanç ve görüşlerindeki bu samimiyetine bağlanmaktadır. Nitekim, Bektaşilerin bu tutumlarını Padişaha şikayet eden Şeyh Mahmud, Padişaha yazdığı bir takrir (mektup) de şöyle söylüyor: "tımar hatırı için ere kılıç çekmeyiz diyen bu taifenin içinde şeriat ve sünnet eseri yoktur". Tabiki, şeriat ve sünnet, "cihad" adına insanlara kılıç çekip, insanları kesmeyi mübah gördüğü için, Bektaşilerin bu tutumu şeriatı da karşısına almıştır.

Sonraki yüzyıllarda da, Bektaşilerin imparatorlukla, resmi din yobazlığıyla çelişkileri ve mücadelesi sürdü. Devlete karşı gericiliğe ve insanlık dışı baskılara karşı kıpırdanan, başkaldıran her ileri hareketin içinde ya da başında mutlaka Bektaşilere rastlandı. Örneğin, 19. yüzyılın Osmanlı tarihinde büyük yeri olan Jön Türk hareketinde Bektaşi dervişlerin rolü olduğu Avrupalı araştırmacılar tarafından da kaydedilmektedir. Genç Türk hareketinin örgütleyicilerinden biri olan ve kimi kaynaklarda Fazıl Bey, kimilerinde izzet Bey diye adı geçen kişinin Bektaşı olduğu ve onun örgütlediği tarikatın uzun yıllar genç Türk hareketinin teşkilatı olarak faaliyet gösterdiği belirtilmektedir. Jön Türk hareketinin, halifeliğin kaldırılması, kadınlara eşit hak tanınması, düşünce özgürlüğü vb. gibi reform isteklerinin, Bektaşilerin öteden beri dile getirdiği istekler olduğu ve bu ortak çizginin Bektaşi tarikatlarıyla Jön Türk hareketini birleştirdiği yazılmaktadır. Jön Türklerin çoğunun Bektaşi tarikatının üyeleri olduğu, Jön Türk liderlerinden filozof ve şair Rıza Tevfik'in bir Bektaşi olarak yeteneklerini Bektaşi şiirleri yazmak için kullandığı belirtilmektedir.

Böyle olması doğaldır. Hem Jön Türk hareketinin reform istekleri, hem de Bektaşilerin o dönemin ulusalcılığı çerçevesinde Türk ulusal gelenek ve değerlerine sahip çıkması (örneğin, kendi çağdaşı olan Mevlevilik Türk'lüğü horlarken, Nakşibendicilik ortodoks dinci bir akım olarak din birliğini ulusalın yerine geçirirken, Bektaşilik şiirlerinde Türkçeyi kullanmış, Türklerin taa eski dinlerinden gelen kadınların da eşit hakla katıldığı cem ayinleri vb. gibi geleneklerini yaşatmış, sazıyla, şiirleri ve fıkralarıyla Türk kültürü ve hiciv sanatını geliş-

tirmiştir.) Ulusalcı nitelikler taşıyan Jön Türk hareketinin içinde ve hatta önderleri arasında yer almasının tarihi nedenleridir.

Şeyh Bedreddin Hareketi

Şeyh Bedreddin hareketi, gerek ortaya koyduğu toplumcu fikirler, gerekse bugünkü Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan sınırları içinde kalan topraklarda başlattığı halk ayaklanmasıyla kendinden önceki asrın Bektaşiliğini üst düzeyde yeniden üreten bir akımdır. Tarihsel olarak, Rafızîliğin, Bektaşiliğin fikir ve geleneklerini içermekle birlikte hareketin enternasyonal niteliği ve kendisini çok yönlü yetiştirmiş olan Bedreddin Simavi'nin açık toplumcu görüşleri kendisinden önceki akımlardan bir üst düzeyi ifade eder.

Anadolu Rafızileri, Balkanlar ve Batıyla olduğu gibi, Arabistan'la da sıkı ilişkilere sahiptir. Hatta, Türklerin müslümanlığı kabulünden sonra, dönemin Türk filozof ve bilginleri mutlaka Mısır'da eğitimden geçerek yetişmişler, Arap islam aleminin ünlü bilgin ve filozoflarından dersler almışlardır. Örneğin, islam hukuk bilgini olarak ünlenen Şeyh Bedreddin uzun yıllar Kahire'de kalır. Orada, İbni Haldun, Hüseyin Ahlati, Ebu Said Meyhani gibi Arap bilgeleriyle tanışır.

O dönemde özellikle de Mısır'da, felsefe, tarih, pozitif bilimler alanında, çok sayıda ileri bilgin ve yeni buluşlar vardır. İbni Rüşt'lerin, İbni Haldun'ların, Farabi ve Alkindi gibi filozof ve bilim adamlarının yetiştiği Arap aleminde, Avrupalılar haçlı seferleri sırasında ummadıkları bir felsefi ve kültür düzeyiyle karşılaşırlar. Aristo'yu ve Aristo yorumunu İbni Rüşt'ün eserlerinden öğrenirler. İbni Haldun, bugünkü sosyologlar düzeyinde, büyük bölümü yakılan mukaddeme eseriyle, insan toplumunun, her türlü, din, ahlak kuralları ve önyargıları dışında bilimsel bir incelemesinin yapılabileceğini ortaya koyar.

Nevarki, islamiyet ilk ortaya çıktığı dönemdeki hoşgörülülüğünü, insanlara iyiliği, dayanışmayı anlatma yönünü egemenlerin resmi dini olmaya başlayarak hızla yitirir. Resmi görüşün, resmi inanışın dışına çıkanlar öldürülür, sürülür, eserleri yakılıp yıkılır. İslamiyetin giderek insanlara nefes aldıramaz boyutlara çıkan mutaasıplığı ve bilim düşmanlığı, hem Arap alemini, hem de Anadolu'yu bir felsefi sefalet içine sürükler.

Arap filozof Hüseyin Ahlati'nin yolunu izleyen Ebu Said Meyhani, "basit halk için meclisler" kurduğu, zenginlerden aldığı "armağanlar" la fakirlere sofralar kurduğu, "hakikat sevgisi"ni ayetlerle değil, "aşk şarkılarıyla" (buradaki aşk insan sevgisi anlamındadır) insanlığa duyurduğu için, ünü ve bilim adamlığı sayesinde ölümden kurtulur ama "lanetlenir". Sürgünlere yollanır. İslamiyetin despot şeriat yönetimlerine dönüşmesi sonucu aklın yerini maneviyatçılık, hoşgörünün yerini mutaasıplık alır. Ve büyük düşünürlerin eserlerinden günümüze ya çoğu imha edilmiş bilgi kırıntıları, ya da kulaktan kulağa aktarılan bilgiler kalmıştır. İslam dünyasının bütün alanlarda hızla gerilemesinde, eskiden ileri düzey tutturduğu bir çok bilim dalında geri kalmasının önemli sebeplerinden birisi de islamiyetin şeriatçı despotik niteliğe büründürülerek mutaasıplığın, yobazlığın egemen hale gelmesidir.

Oysa, İslamiyet de diğer dinler gibi ilk çıkışını halkın yaşadığı acıları gidermek, iyiyi, kardeşliği geliştirmek, doğruyu bulmak, kurtuluşu sağlamak vb. gibi temalar üzerine kurmuştu. Egemenlere değil, ezilenlere hitap ederek yaygınlaşıp gelişmişti. Ezilen halk kesimleri, islamiyet yasalarının, egemenlerin sınır tanımayan baskı ve zulmüne belli sınırlamalar getireceğine inanarak islamiyeti desteklemişlerdi. Ama diğer dinlerde olduğu gibi, islam dininde de egemenler etkin oldu. Halifelikler, devletin ve zengin sınıfın çıkarlarının korunmasının tanrı tarafından görevlendirilmiş yönetimleri haline geldi.

Halifelik çelişkileri, Ali'nin halifeliğinin önlenmesi, Ömer ve Osman halifelikleri döneminde zengin ile yoksul arasındaki uçurumun daha da derinleşmesi ve yoksul kesimin halifeliğe karşı başka yollar, mezhepler araması, Ömer'in açık açık "allah zengini sever" düşüncesiyle zenginden yana olması ve Ali'yle halifelik çelişkilerinin temelinde bu sınıf farklılıkları yatıyordu. Ali, Ömer'le olan çelişkilerinde yoksul kesimle ittifak yaptı. Fakat halifeliğe geldikten sonra o da şeriat yasalarıyla, zengin sınıfla uzlaşıp eski sistemi sürdürmeye başladığı için, Ali'nin en önemli ittifak gücü olan Hariciler (kent dışı yoksulları) Ali'nin kendilerine ihanet ettiğine inanarak, Ali'yi öldürdüler.

Ali'nin ölümünden sonra Muaviye'nin kendisini halife ilan etmesi ve Ali'nin "ehlibeyt"i (ev halkı) ile çatışmasını sürdürmesi ve sonunda "ehlibeyt"i tümden ortadan kaldırmak için Yezid'i görevlendirmesi, islam dünyasındaki rejim alehtarlarını yani despotik islam düzenine karşı olan güçlerin Alevilik adı altında örgütlenip şeriat despotizmine karşı mücadele etmelerine neden oldu.

Kuşkusuz, bu olayların hikayesi çok uzun. Burada çok özet olarak değinilmesinin sebebi, islamiyetin de aleviliğin de tarihinin tıpkı diğer toplumsal olaylar gibi bir sınıflar mücadelesi tarihi olduğunu vurgulamaktır. Alevilerin tarihinin, islamın despotik şeriat düzenine karşı ezilenlerin mücadele tarihi olduğunu söylemek mümkündür. Hoşgörüyü, başka din ve mezheplerden insanlara karşı saygıyı ortadan kaldıran mutaasıp şeriatçılığın aksine, Alevilerin müslüman, hıristiyan veya başka mezhepten olup olmadığına bakmaksızın genel bir insan sevgisi düzeyi tutturmuşlar. Bu hümanizma, Alevilerin tarihler boyu, baskıya, zulme, ezene karşı bir mücadele içinde olmalarını sağlamıştır.

İşte, bu mücadele tarihinin içerisinde, Şeyh Bedreddin Simavi ve onun ortaklar örgütlenmesiyle başlattığı halk ayaklanması hareketinin özel ve önemli bir yeri vardır.

Şeyh Bedreddin, Simavna kadısı Bedreddin Mahmudun oğlu olarak 1358'de Simavna'da doğmuştur. Osmanlı despotluğu tarafından idam edilerek öldürüldüğü tarih 1420 olarak geçer.

Onun,kendisini yetiştirme sürecinde özellikle Mısır'da geçen yıllarında yaşadığı düşünsel evrim ve ortaya koyduğu toplumcu görüşler, gerek kendisinden önceki çağlarda yaşamış düşünürlerin ve gerekse kendi çağdaşlarının görüşlerinden etkilenir. Ancak onlarla tartışmalı bir sentez olarak ortaya çıkar. Bu yapısıyla, her ne kadar kullandığı dil ve üslupta, halkın bildiği ve kolay anlayacağı dini tabirlerle tanımlamalarda bulunmuşsa da, toplumcu görüşleri gerek kendisinden önceki akımların gerekse kendi çağdaşlarının tasavvurlarından daha açık ve daha ileridir. Şeyh Bedreddin, hıristiyan, müslüman, yahudi ayrımı gözetmeksizin, tüm sıradan insanları kardeşliğe çağıran bir öğreti geliştirir.

S. Tanilli, İnsanlık Tarihine Giriş adlı araştırmasında Şeyh Bedreddin ile ilgili şunları yazar: "Şeyh Bedreddin'in öğretisi, tasavvuf çerçevesi içinde her bakımdan toplumcu bir nitelik taşır. Kendisi toplumsal

düşüncesini şöyle anlatmaktadır: "Tanrı dünyayı yarattı ve insanlara verdi. Böylece, dünyanın toprağı ve bu toprağın tüm ürünleri insanların ortak malıdır. İnsanlar eşit olarak yaratılmışlardır. Birinin mal toplayıp ötekinin aç kalması tanrının amacına aykırıdır. Ben, senin evinde kendi evim gibi oturabilmeliyim, sen benim eşyamı kendi eşyan gibi kullanabilmelisin. Çünkü bütün bunlar hepimiz içindir ve hepimizindir."

"Ancak, nikahlı kadınları bu mal ortaklığının dışında tutuyordu.

"Ona göre düşünce ve vicdan özgürlüğü temeldir. Devlet de de hükümet seçimle kurulmaktadır. Halk tam bir özgürlük içinde oyunu kullanabilmelidir. Kıyan ve zorba (zalim ve mütegallip) bir yönetimin buyruklarına uymamak gerekir. Saray, saltanat, yeniçeri, tekkeler, dervişler hep zorbalığın ürünüdür. Bu zorbalığa buyun eğmemelidir.

"Bedreddin'in toplumunda köleler de yoktu.

"Yunus ve O, Türk hümanizmasının iki büyük sütunudurlar" [3]

Bu toplumcu öğretisinden ötürü, şeyh-mürid, ya da tekke, dergah biçiminde bir örgütlenme yerine, ortaklar hareketi, ortaklar köyleri kurmayı, insanlar arasında eşitliği savunmuştur. Öğretisi, insanların eşit yaratıldığı ilkesine dayandığı için, kadını toplumun eşit haklı bir üyesi olarak görür. Ve "malların ortaklığı" fikrinde, "kadınların da ortaklığı" biçiminde bir düşünce aklına bile gelmez. Ama, kadını, sahiplenilen bir mal olarak gören mutaasıp yobaz çevrelerden, "malların ortaklığı" görüşüne karşı büyük saldırılar gelir. Buna rağmen, Şeyh Bedreddin ve hareketi, "malların ortaklığı" fikrinden taviz vermez ve "yarin yanağından gayrı her şeyde hep beraber" ilkesini savunmayı sürdürür. Ve hatta, bu ortaklık ilkesini hayata geçiren köyler kurulur.

Bedreddin Simavi, aslında, başta babasından olmak üzere uzun süre din eğitimi almış, dönemin ünlü fakihlerinden (islam hukuk bilgini) biri olmuştu. Ama, giderek, Hüseyin Ahlati, İbni Haldun gibi düşünürlerden de etkilenerek, iktidar ve zenginliği, haksızlık ve yoksulluğu değişmez bir kader gibi öne süren şeriat yasalarının eşitlikle bağdaşmadığı, islam fıkıhı adına o güne kadar öğrendiklerinin ve verdiği eserlerin dönen bu haksızlık ve adaletsiz çarkı halka kader gibi sunup boyun eğdirmekten başka bir şeye yol açmadığını görmeye başlar. Ve bu sonuçlara ulaştığında, islam fakihleri arasında kendisine büyük ün sağlayan islam hukuku üzerine yazdığı eski eserlerinin çoğunu yok eder.

Dönemin görerek, yaşayarak öğrenme metodunu kullanarak, gerçeğe ve eşitliğe ancak halkın yaşadığı acıları tadarak ulaşılabileceğini ileri süren Sofi şeyhleri (özellikle Ahlati) yanında "kendini mükemmelleştirme" denilen ve beden acılarını da yaşamayı gerektiren sıkı bir eğitimden geçer. Eşitliğin öbür dünyada değil bu dünyada, gökyüzünde değil yeryüzünde sağlanacağını söyler. Devletin kendisine sunduğu şeyhlik ünvanını reddeder. Devlet ve resmi din yobazlarının "zındık", "din sapkını" gibi suçlamalarına aldırmaksızın, gerçeğe ulaşmanın yolu, akıl ve yüreğin birliği, madde ve ruhun birbirinden ayırd edilemeyeceği, cennet ve cehennemin olmadığı, bunların birer simge olduğu ve yeryüzünde bulunan durumları izah ettiği, insanların öldükten sonra dirileceği biçimindeki düşüncelerin aldatmaca olduğu üzerine öğrencilerine verdiği dersler ve yorumlarıyla o güne kadarki resmi din yorumunun dışına çıkar. Yeryüzünde eşitliğin sağlanmasının bir tek yolunun, toprağın ve tüm zenginliklerin ortaklaşa kullanılmasından geçtiğini ileri sürer.

Bu düşüncelerini yaymak için Konya, Aydın, İzmir'de kalır, Edirne'de çeşitli tekke ve dergahlarla ilişkiye geçer, Batı Anadolu kasaba ve kentlerini içine alan yolculuklar yapar. İznik'e mecburi ikametle sürgün edildiğinde, örgütlenme çalışmalarını hızlandırır. Sığanak ve çeşitli bölgelere örgütleme çalışmalarına giden adamlarıyla (ki hareketin en aktif önderlerinden Torlak Kemal ve Börklüce Mustafa) ilişki noktası olarak kullandığı Yakup Çelebi tekkesinde hummalı bir faaliyet sürdürülür.

Şeyh Bedreddin üzerine uzun süren bir tarihi kaynak taramasına dayanarak yazdığı "Ben de Halimce Bedreddinem" adlı kitabında Radi Fiş, bu haketin enternasyonalist niteliğini şu pasajla verir:

"... görünüş olarak gezginci dervişlerden ayırdedilemeyecek bir takım yabancılar gitgide daha sık uğrar olmuşlardı tekkeye: ... Tekkeye uğrayanlar arasında Araplar, İranlılar, Türkmenler, Valahlar, Bulgarlar, Ermeniler hatta Yunanlılar reibile- vardı. Dört bir yandan,... Halep'ten, Kahire'den, Ankara'dan, Bursa'dan, Edirne'den, Silistre'den, Manisa'dan, Aydın'dan Şeyh'in adını duymuş, ona gönül vermiş insanlardan haberler getiriyorlardı bunlar. Yol yorgunluklarını atıp biraz dinlendikten ve Şeyhleriyle oturup konuştuktan sonra, güvenilir adamlar toplamak Şeyhin bilim gücüyle eriştiği hakikatı, hakikatın kelamını aktarmak göreviyle ya geldikleri yere ya da başka diyarlara yeniden yola çıkıyorlardı." [4]

Şeh Bedreddin'in iki yakın adamı Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal'in Aydın ve Manisa illerinde yürüttüğü örgütlenme ileri boyutlar kazanmış, Ahiler örgütünün desteğini de alan bu ortaklar hareketinde, gerçekten yörede yaşayan Rum'u, Ermeni'si, Türk'ü, Torlağı, Türkmen'i herhangi bir ayrıcalık gözetilmeksizin yer almıştı.

Bayezid'in Timur karşısındaki yenilgisiyle ve öldürülmesiyle bunalım ve Bayezid'in oğullarının taht kavgaları yıllarına giren Osmanlı; savaştan, baskıdan, zorbalıktan, açlıktan yorulmuş, bitkin düşmüş emekçi halkın hoşnutsuzluklarıyla çalkalanıyordu. Hoşnutsuzluk ordu saflarında da yayılıyor, özellikle gazilerin yer yer ayaklanmaları doğuyordu. Şeyh Bedreddin hareketi, gazilerin bu ayaklanmalarıyla da ilişkiye geçti. Toplumcu öğretisini onlara da götürdü.

Torlak Kemal ve Börklüce Mustafa (Dede Sultan)ın fiili önderliğinde Aydın- Manisa yöresinde başlatılan halk ayaklanması büyük bir direniş gösterir ama bütün gerici egemen güçlerin ve şeriatçı din çevrelerinin kuşatması ve kanlı saldırılarıyla ayaklanma bastırılır. Torlak Kemal, Börklüce Mustafa idam edilir. Ayaklanma hareketi yüzlerce şehit verir. Deliorman'da ele geçirilen Şeyh Bedreddin, Çelebi Mehmet'in Serez'de kurdurduğu şeriat mahkemesinde din adamlarının verdiği fetva ile idam edilir. Şeriatın yobaz din adamları; "yeryüzü sultanına başkaldırmış birinin katli vaciptir" fetvasını verirler. Çelebi Mehmet, Şeyh Bedreddin adının ve ününün kitlelerdeki saygı ve sempatisini dikkate alarak böyle düzmece bir din mehkemesi kurar. Şeyh Bedreddin Serez'de gömülür. Daha sonra kemikleri İstanbul'a getirilir. Zamanla mezarı da ortadan kaldırılır.

İşte, Şeyh Bedreddin ve ortaklar hareketinin, eşitliği, kardeşliği, ortak yaşamı ve cenneti yeryüzünde kurma ütopyası böyle son bulur. Ancak, bu ütopya, Anadolu tarihine derin izlerle kazılır. 1600'lü yılların Pir Sultanları, 1900'lü yılların Rıza Teyfik'leri, Mücrimi (Çolak Dede)leri ve Nazım'lar, Sebahattin Ali'ler anadolu tarihine kazılan bu ütopyanın köklerinden gelirler.

Pir Sultan destanı ve 20. yüzyılın sosyalist şahsiyetler ve örgütlenmelerinin doğuşu ve tarihi herkes tarafından bilindiği için, burada yakın tarihimizde yaşayıp sessizce göçüp giden büyük bir Alevi Filozofu Mücrimi (*) (Çolak Dede) den kısaca sözetmek istiyorum.

Daha çocukluk sayılabilecek yıllarda, şiirleri ve toplum içindeki egemen görüş ve geleneklere aykırı görüş ve tutumlarıyla beni derinden etkileyenbir filozoftu. G. Antep'in Keferdiz köyünde yaşıyor, giderek taliplerden para toplama kurumuna dönüşmeye başlamış dedeliği redettiği için malcılık yapıyordu. Kendi kuşağından insanlara göre tahsili de yüksekti. İdadiyi (ortaokul) bitirmişti. Anadili Türkçenin yanısıra Arapça ve Farsça biliyordu. Bolca okuyan, kültürlü bir insandı. Örneğin, ben Marx'ın adını ilk olarak bu yaşlı Çolak Dede'den duymuştum. "Marx diye bir Yahudi varmış, benim arayıpta bulamadığım sırrı bulmuş, maddeyi bulmuş maddeyi" diye bir çocuk sevinciyle anlatırdı. Marx'ın adına ve madde üzerine görüşlerine İranlı bir Molla'nın kitabında rastlamıştı. Molla'nın eleştirilerini değil, eleştirilen görüşü kendisine yakın bulmuş, daha fazlasını öğrenmek için yoğun bir çabaya girmişti.

Madde buluşuna sevinmiş, üzerine "yeri göğü yaratan bir maddedir bir madde" dizelerinden oluşan şiirler de yazmış, ama maddeyi, insanı yaratan maddede tıbbi ismiyle "meni"de somutlaştırmıştı. Onu, "yaratan" olarak niteliyor, bununla kendi edebiyatına kuramsal bir zemin yaratıyordu.

Beni şaşırtan, Mücrimi'nin o yaşında; bilime, insanın evrenin varoluşuna ve geleceğine ilişkin bilgilere büyük bir coşkuyla sarılmasıydı. Kendince ve okuduğu eserlerden vardığı ve bugün kaba materyalist bakış olarak niteleyebileceğimiz sonuçları, geçmiş Alevi filozoflarında olduğu gibi şiirleriyle anlatıyordu. Herşeyi yaratan olarak insanı temel alıyor, öbür dünyaya , cennete-cehenneme inanmıyor, islam mitolojisinin kahramanlarıyla (örneğin Kesik baş hikayesi) alay ediyordu. Bu yüzden mahkemeye verilip yargılanmıştı. Şöyle diyordu Mücrimi:

"Velakat kerrimne beni ademdir / Ne hoş yaratmıştır halis madendir / Hemin ümmül kitap hem cevidandır / Biz adem perestiz puta tapmayız / Hacere-secere secde etmeyiz."

Yani, Mücrimi, en büyük yaratıcı insandır, halis madenden oluşmuştur, hem kitapların , hem de iyiliklerin anasıdır, bundan dolayı biz puta, taşa, ağaca değil insana taparız demekteydi.

Cennet-Cehennem konusun da da, aynen Batıniler gibi düşünmekte, bunların yeryüzündeki farklı sosyal yaşamların bir sembolü olduğunu söylemekteydi.

"Kim bulmuştur bu dünyanın ötesini, / Buldum diyen, bildim diyen yalandır. / Dünya iki diyenin çoktur hatası / Uydurma doldurma bu bir plandır. / O dünyadan gelenleri görünüz / Teftiş edip arayıpta bulunuz / Ne var ne yok bir havadis sorunuz, desinler ki falan oğlu filandır.

" Bu dünyadan başka bir dünya yoktur. / Bu dünya içinde dünyalar çoktur / Bunu bilmeyenler küllü ahmaktır / Ahmakların aklı fikri talandır."

Görüleceği gibi, Çolak Dede'de henüz, Bektaşi filozoflarının, Şeyh Bedreddin, Pir Sultan, Yunus Emre, Nesimi, Kaygusuz Abdal, Kazak Abdal gibi Alevi düşünür ve şairlerinin insanı, aklı yaratıcı kabul eden, Batınilik düzeyini aşamamaktadır. Yoksul bir köylü olduğu için, görüşlerini yayacak araçlara, olanaklara sahip olamamış, bilgisini, görüşlerini daha üst boyutlara ulaştıracak çevrelere ulaşamamıştır.

Ama sürekli arayış içinde olmuştur. Gerek bu düzen, gerekse de dedelik kurumu içinde yer almadığı için mütevazi-yoksul bir yaşam sürdürmüş, ama hiç bir şeyi sorgulamadan bir ot gibi yaşayıp göçen kendi yaşıtlarından farklı olarak insanlığa fikirleriyle büyük hizmetler vererek sessizce yaşama veda etmiştir.

Sosyalist Düşüncelerin Gelişmesi ve Alevilerin Konumu

Alevilik Anadolu'da tarihin hiç bir döneminde yasal olmadı. Yani, yasal bir statü kazanıp sistemin bir parçası haline dönüşmedi. Tarihi boyunca yasadışı, düzen dışı ve de düzene karşı tarihsel toplumsal bir akım olmaya devam etti. Bu, aleviliğin islam içi bir mezhep olmadığının göstergesidir. Çünkü islamiyetteki bütün mezhepler düzen içi birer hizip, şeriat sisteminin legal öğeleridir. Bütün mezheplerin, sistem içinde yasal ya da yarı yasal bir yerleri vardır. Ama Alevilik böyle bir konum da olmamıştır. Sadece şeriat ve hilafet sistemleri döneminde değil, cumhuriyet döneminde de böyledir. Aleviler, hilafeti yıktığı için değil, cumhuriyeti desteklemişlerdir. Özellikle de Türkiye Cumhuriyetinin kendisine "laik" lakabını takması Alevileri cumhuriyete yakınlaştırmıştır. Ama, cumhuriyet yöneticilerinin hem "sınıfsız sömürüsüz bir ulus" sözlerinin, hem de "laiklik" ilkelerinin sahte çıkması Alevileri yeniden düzenden uzak kalmaya, kendi içine dönmeye itmiştir.

Sosyalizm düşüncesinin Anadoluya yayılması sırasında ve daha çok da sosyalizmin yarı yasal konumlar elde ettiği 1960'lı yıllarda Aleviler de sosyalist düşünceye doğru büyük bir akın olmuştur. Burjuvazinin onca suçlamalarına, karalamalarına, "komünistler ana-bacı tanımaz" yollu karaçalmalarına aldırış etmemişlerdir. Çünkü, aynı türden karalamalara yüzyıllar boyu Aleviler de maruz kalmıştır. O nedenle, bu gerçek dışı suçlamaları ciddiye almamışlardır.

Sosyalist düşüncede, Alevilerin ilgisini çeken ve sempatisini kazanan en önemli yön, eşitlik, kardeşlik, ortaklık şiarıdır. Dünyevi görüş sistemi bakımından nominalizm düzeyini aşamamış, inançla bilimi birlikte savunan, çeşitli dini söylem ve kimi hurafelere de yer veren bir edebiyata sahip olsalar da, insan sevgisini temel alan yapıları nedeniyle materyalist dünya görüşüne daha çabuk ikna olmuşlardır. Toplumcu görüş bakımından, yüzyıllardır ütopik bir biçimde savundukları ve sembolik değerler olarak yaşattıkları, eşitlik, kardeşlik, kollektif yaşam felsefesinin, bilimsel sosyalist felsefeye aşinalığı Alevi kitlelerinin sosyalizmi benimsemesini sağlamıştır.

Alevi kültürü ve edebiyatı içinde büyük yer tutan şiirler, Bektaşi menkıbeleri, yüzyıllar boyu, eşitliği, kardeşliği, insan sevgisini, ortak yaşamın güzelliğini, haksıza, zalime karşı durma bilincini anlatagelmiştir. Hacı Bektaşi Veli, "Zalimden yana olma haa.../ Mazlumun ahını alma haa..." derken, Şeyh Bedreddin "Yarin yanagıdan gayrı her şeyde hep beraber" derken, Pir Sultan "Gelin canlar bir olalım, münkire kılıç çalalım, mazlu-

mun hakkın alalım" derken sadece bir güzelleme dizesi döktürmüyorlardı. Bu dizeler, ekonomik, sosyal düzen anlayışını, buna denk bir felsefi düzlemi ve bir toplumsal sistem ütopyasını sergiliyorlar, insanlara bunun özlemini ve bilincini taşıyorlardı. Bu uğurda savaşmış, can vermişlerdi. İşte, bu bilgeler ve yüzyıllar boyu süren kavga, Anadolu'da eşitlik ve kardeşlik ütopyasını yaymış, kökleştirmişti.

Kuşkusuz, eşitlik, insanların kardeşliği ve ortaklık fikrini Anadolu'da kökleştiren bu bilgeler ve onların başçektiği mücadeleler olmuştur. Ama "malların ortaklığı" anlayışı ve sisteminin çok daha eskiye uzandığı görülür. Server Tanilli'nin araştırmaları, VIII. yüzyılda,"daha hakça bir din olan" ve ezilenlerin "kurtuluş sorununa daha fazla eğilen" bir din olan Maniciliğin Orta Asya'da bir Türk devletinin resmi dini haline geldiğini ortaya koyar. Manicilik, Orta Asya Türkleri arasında islamiyetin egemenliğine kadar yaşamaya devam etmiştir. Manicilik, VIII. yüzyılda Orta Asya'da kurulan bir Türk devletinin resmi dini haline getirilmiştir ama Manicilik ve onun öğretisinden kaynaklanan Mazdekçiliğin çıkış kaynağı Sosaniler yani İranlılardır.

Ancak Anadolu, bu dinlerin en yakın yayılma alanlarından biri olduğu için, bu dinler sadece Orta Asya Türkleri tarafından değil, Anadolunun konumunun taşıdığı kültür hazinesi tarafından yayılmıştır.

İşte, Anadolu Alevilerinin, Anadolu insanına ve dolayısıyla da insanlığa en büyük hizmetleri, bu zengin Anadolu kültür mozayiğini egemen güçlerin baskılarına rağmen bugüne kadar taşımalarıdır.

Anadolu Alevilerinin kültürü irdelendiğinde, hem Arap kültürünün insancıl yönlerini, hem VIII, yüzyıldan kalma Manicilik ve Mazdekçiliğin kalıntılarını, hem de Yunan felsefesinin etkilerini bu "kültür arşivinde" görmek mümkündür. Ne yazıkki bu kültür mozayiğininin yazılı eserleri çok çok azdır. Fakat, işlevsel ve geleneksel olarak, kuşaktan kuşağa, babadan oğula bir miras biçiminde yaşatılan bir kültür arşividir.

İşte bu kültürel yapı, Anadolu'da Aleviliğin sosyalist fikirlere yabancılık çekmemesini, sosyalist fikirlerin karşısında değil kimi zaman içinden çıkan aktif güçlerle katılım, kimi zaman pasif destek biçiminde yanında yer almasını sağlamıştır.

Değilse, Alevilerin sosyalist düşünceye duydukları sempati ve ilgi, Marxist bilimi okumuş, özümsemiş olmalarından kaynaklanmıyor. Sosyalist düşünceye ilgi duymaları, Alevilerin yüzlerce yıllık ütopyalarına, sosyalizmin bilimsel bir dünya görüşü ve hareketin üzerinde ilerleyeceği gerçek temeller sunmasından kaynaklanıyor.

Belirtmek gerekir ki, bugün Alevilerin sosyalizme, sosyalistlere duymuş olduğu ilgi dünkü gibi yoğun değil. Bunun bir çok nedeni var. En önemli nedeni, sosyalist sistemin dağılışı olmakla birlikte, diğer bir önemli neden de, sosyalistlerin içine düştükleri fraksiyonculuktur. Fraksiyonculuğun yarattığı bölünmeler, ortak ideallar etrafında biraraya gelememek, bu fraksiyonculuğun sosyalistler arasında yaratmış olduğu sen-ben kavgası, kendine daha çok güç toplamak için ötekini dirsekleme anlayışları ve bunların sosyalitler arasında yarattığı samimiyetsizlik, kitlelerin sosyalistlere duyduğu ilgi ve güveni sürekli kemirmektedir.

TC Devleti Aleviliğin Özünü Boşaltmayı Hedefliyor

Anadolu'da Aleviliğin bir dinsel fonksiyon, bir mezhep olmadığını tarihsel, sosyal ve siyasal bir akım olduğunu belirttik. Bu tarihsel misyonun, her zaman zalime, ezene karşı mazlumdan yana olma tutumuyla belirlendiği, Aleviliğin mücadele tarihince kaydedilen bir gerçektir. Aleviler, milliyeti, dini, inancı, mezhebi ne olursa olsun zulme, haksızlığa uğrayan herkesin yanında yer almışlardır. Osmanlının, Balkanlarda sürdürdüğü "kılıç fetihleri"ne katılmamaları, hatta ona karşı ayaklanmalar düzenlemeleri bu hümanizmanın ürünüdür. Ermeni soykırımına katılmamaları, hatta kimi bölgelerde yakalandığında başına gelecekleri bildikleri halde ulaşabildikleri kadar Ermeni, kadın ve çocuğunu kaçırıp saklamaları bunun ürünüdür. Ne milliyet ne de dini kaygılarla Ermeniler üzerinde uygulanan soykırıma destek vermedikleri gibi, Ermeniler'e güçleri oranında yardım eli uzatmışlardır. Devletin ve devletin silahlandırıp kışkırttığı müslüman kitlelerin Ermeniler'e karşı müsamahasız davranışlarına rağmen, Aleviler, Ermenilerin kadın-çocuk, yaşlı demeden kesilmesine razı olamamışlardır. Bu tarihi yaşayan ve bilen Ermenilerin, Alevilere "emmioğlu" demelerinin nedeni, bir dini ya da ortak gelenekten değil, bu destekten kaynaklanmaktadır. Bazı Alevi aileleri, zulümden kaçırıp kurtardıkları ermeni çocuklarını kendi ailelerinin bir ferdi gibi göstermiş, çoğu yerde gerçek kimliklerini gizlemişlerdir. Bu aile ilişkisi "emmioğlu" hitabını yaratmış , sonraları da, bu desteği anlatmak için kullanılan bir simgeye dönüşmüştür.

Mustafa Kemal, Alevilerin haklıdan, mazlumdan yana olma yönünü iyi bildiği için, Kuvayi Milliye hareketine ilk desteğini yine Alevilerden sağlamıştır. Alevi ileri gelenleriyle özel olarak görüşmüş, toplantılar yapmış ve emperyalist işgale ve halifeliğe karşı Alevilerin desteğini rahatlıkla alabilmiştir. Devletten, egemen güçlerden gördükleri onca baskıya rağmen, ülke emperyalist işgale ve zulme maruz kalır kalmaz hiç tereddütsüz ulusal kurtuluşa katılmışlardır. Ulusal kurtuluştan sonra yine baskı göreceklerini bile bile katılmışlardır. Nitekim, TC'nin kuruluşundan sonra da Alevi cemleri devlet tarafından basılmış, şehir içinde Alevilerin sakalları, bıyıklarının yarısı polis-jandarma eşliğinde kesilerek hakarete uğratılmış, Alevi köylerine camiler yaptırılarak namaz kılmaya, oruç tutmaya zorlanmıştır. CHP'nin tek parti ve iktidar olduğu (ve özellikle İnönü'nün tek şef olduğu dönemde) Aleviler büyük baskılar yaşamıştır.

Ayrıca, Dersim isyanı sırasında da ve isyanın acımasızca bastırılmasında da Aleviler Dersim'i desteklemiş, devlete tavır almışlardır. Dersim olayında da Aleviler milliyet farkı gözetmemiş, Kürt Alevilerde, Türk Aleviler de Dersim'den yana tavır almışlardır.

Yaşanan somut olaylar da göstermektedir ki, Türkiye Cumhuriyeti devleti, yıllarca Alevileri sindirmeye, Aleviliği yok etmeye çalışmıştır. Bunu hep kaba kuvvete, baskıya, yobaz dincilerin saldırılarına dayanarak yapmıştır. Ama zorun, beklediği sonucu vermemesi, tersine Alevi kitlelerini, devlete, düzene karşı her muhalefetin, başkaldırışın içinde yer almalarına yol açması ve son olarak da sosyalist fikirler ve hareketlerle kaynaştığını görmesi, devleti daha sinsi politikalar oluşturmaya yöneltmiştir.

Önceki bölümde de belirttiğim gibi, TC devleti, Aleviliğin kültürel birikimini eritmek, resmi din şemsiyesi altında ona bir yer açarak içini boşaltmak ve Aleviliğin varlık nedeni olan zalime, baskıcıya, sömürücüye karşı olma niteliğini ortadan kaldırmak için yeni politikalar geliştiriyor.

Bakanlar, milletvekilleri, bazı devlet bürokratları, Abdal Musa, Hacı Bektaş Veli şenliklerine katılmaya, onlara övgü nutukları atmaya başladı. Alevilerin, çeşitli vakıflar, dernekler kurmalarına izin veriliyor, çeşitli Alevi yatırlarının onarım ve bakımları yaptırılıyor.

Bu politikayla, Türkiye'de Alevi kitelesini yanına çekmeye, işbirlikçi, burjuva Alevi dedeleri vasıtasıyla, düzenin resmi dinin bir parçası hilane getirmeye, Kürdistan'da Alevi-Sünni Kürt ayrımını körükleyip bunları birbirine düşürerek, ulusal kurtuluş davasını bölüp etkisizleştirmeyi amaçlıyor.

Alevi Kürtlerle, özellikle Kürdistan'da daha yaygın olan dini taassub bakımından da en hoşgörüsüz kanadı temsil eden sünni-şafii Kürtler arasında ezelden beri bir güvensizliğin olduğu gerçektir. İşte, TC devleti, bu güvensizliği daha da körüklemek, bunların ulusal özgürlük kavgasında birleşmelerini önlemek için ne gerekiyorsa yapıyor.

Devlet, dün baskı ve zorbalıkla yapamadığı, politik manevralarla gerçekleştirmeye çalışıyor. Alevileri, saz çalan, deyiş söyleyen, içki içerek mest olan hiç bir toplumsal, siyasal olayla, sorunla ilgilenmeyen bir mestaneler topluluğuna dönüştürmeye çalışıyor. Böylece, Aleviliğin gerçek terihsel toplumsal özünü silmeye, şekli yönünü öne çıkartıp, Alevilerin bu sahte inanç özgürlüğü ortamından tatmin olarak seslerini kesmeye çalışıyor. "Sosyalistlerden yana olma, Kürt ulusal mücadelesini destekleme, cem mi yaparsın, dernek mi kurarsın, yatırlarda ağlayıp sızlarmısın, ne yaparsan yap özgürsün" diyor.

Bu sahte inanç özgürlüğü ortamıyla, bir yandan Türk-Kürt düşmanlığını körüklerken, bir yandan da Kürt-Alevi-Sünni ayrımını derinleştirmeye çalışıyor.

Aleviler Tarihi Köklerine Ve İlkelerine Sahip Çıkmalıdır

TC devleti, Kürt halkına karşı kirli ve haksız bir savaş yürütmektedir. Yıllardır uyguladığı olağanüstü hal ve Kürdistan'ı kuşattığı bütün militarist kurumlarıyla, Kürt halkına kıyıyor, eziyor. Her savaş gibi, bu savaşın da bir haklı, bir de haksız tarafı vardır.

Bu savaşta Kürt halkı ezilen ve son derece insani ve demokratik haklarını almak için mücadele eden haklı taraftır. Devlet ve onun çevresindeki sömürücü egemen güçler ezen, zalim, haksız taraftır.

Tarihler boyu, haklıdan, ezilenden yana olan, hiç bir milliyet, ayrımı gözetmeden ezilen emekçi insanın yanında yer alan, zalime, baskıcıya, haksızlığa karşı duran Aleviler, bu savaşta da, bu tarihi ilkelerine uygun davranarak Kürt halkının yanında yer almalı, Kürt halkının özgürlük mücadelesini desteklemeli, devlete, onun militarist baskı kurumlarına karşı çıkmalıdır.

Kürt halkı ulusal demokratik haklarını, en genelde insani haklarını istiyor. Bu bütün ezilen halkların olduğu gibi onların da çok doğal haklarıdır. Bu haklarını gasbeden şoven, despot devlet, zalimce yöntemlerle Kürt halkını eziyor.

Hem Türk, hem de Kürt Aleviler, eğer dedelerinin, babalarının tarihsel mirası olan mazlumdan yana olma, haksızlığa, zalimliğe karşı çıkma mirasına sahip çıkacaklarsa, Kürt halkının mücadelesine destek çıkmalı, onunla kardeşlik bağlarını güçlendirmelidir. Zalimin zulmüne hayır demelidir. Türk Aleviler, oğullarının mazlum Kürt halkına karşı savaşmaya gönderilmesine karşı çıkmalı, hem Türk anaların, hem de Kürt anaların evlat acısına son verilsin çağrılarını yükseltmelidir.

Devletin, Kürt halkının haklı ulusal demokratik haklarını, PKK ile özdeşleştirip, toplumun gözünde bir "öcü"ye dönüştürdüğü "PKK terörü" imajından hareketle, emekçi halkların birbirine desteğini önleme politikasını boşa çıkarmak için, Kürt halkının haklı taleplerine kulak verilmelidir.

Devlet, PKK'nın yanlış strateji ve taktiklerini öne çıkartıp, bazı acımasızlık örneği olan eylemlerini afişe ederek, devletin bu acımasızlığı önleme uğraşısı içinde olduğu gibi yanılsamalar yaratarak, kendi zalimliğini, despotluğunu örtmeye çalışıyor. Devletin bu politikası, Alevilerin bir kesiminin de olsa, Kürt halkının istemlerine sırt çevirmelerine neden oluyor.

Aleviler bu oyunlara gelmemeli, mazlumdan yana olma geleneklerini elden bırakmamalılar. Özgürlüğün, eşitliğin, kardeşliğin hüküm sürdüğü bir dünyaya ulaşma özlemleri ve hümanizmalarına uygun davranarak, TC devletinin bu zorbalığına karşı ses çıkarmaya, haklıdan, doğrudan yana olduklarını göstermeye başlamalılar.

Unutulmamalı ki, sürü halinden çıkıp topluluğa dönüşen insanlık, bir milyon yaşındadır. Bu uzun yaşın ancak beş bin yılını, özel mülkiyetçi, çıkarcı, despot, acımasızlıklar düzenleri altında yaşamıştır. Köleci, feodal ve kapitalist sınıflı, sömürücü baskıcı sistemlerin insanlığın yaşındaki yeri beş bin yıldan bu yanadır. İnsanlık, bunlardan geriye kalan dokuzyüz doksanbeş bin yılı, ortaklık, eşitlik altında yaşamıştır. Özel mülkiyetçi, bireyci, sömürücü sistemlerin ürünü olan eşitsizlik, zulüm, hırsızlık gibi insanlık dışı toplumsal yaşamın sonuna gelinmektedir. Eşitsizlik ve sömürü, baskı ve zulüm sistemlerinin sonuncusu olan kapitalizm de her şey gibi kendini bu değişimden kurtaramayacaktır. İnsanlık yeniden ve bilinçli bir şekilde, kendi doğasına uygun olan eşitlik ve kardeşlik sistemine, sosyalizme geçecek, bütün haksızlık ve zulmü tarihin çöplüğüne gömecektir. İnsanların birbirini ezmediği, birbirini sömürmediği, doğanın zenginliklerini hakça paylaştığı, din, ırk, ulus ayrımlarının insanları bölüp birbirine düşman etmediği bir dünyaya insanlık mutlaka ulaşacaktır.

Aleviliğin yüzlerce yıllık hasreti de bu değil mi?

(Bitti)

Dipnotlar:

(*) Altını çizdiğim bu satırlar dikkatle incelendiğinde, gerek Marxist Materyalist felsefenin, gerekse de çağdaş evren bilmin ipuçları daha 12. yüzyılda (yani 1100'lü yıllarda) Tasavvuf içinden doğan Batınilikte de görülmektedir. Bu felsefe, daha sonraki yüzyıllarda gerek Avrupa'da gerekse de Türkiye'de rafızilerin Marxist felsefeye uyumda fazla bir zorluk çekmemesinin ve onunla kaynaşmasının tarihi cevabı durumundadır. Yani, evrenin bir başlangıcının ve bir sonunun olmadığı, bulunmadığı gibi görüşlere aşinalık, Marxist felsefeyle kaynaşmada kolaylık sağlamıştır.

1) Abdulbaki Gölpınarlı. **Mezhepler ve Tarikatlar.**

2) Server Tanilli. **Yüzyılların Gerçeği ve Mirası. İnsanlık tarihine Giriş.** II. Cilt sf: 359)

*(*) **Timar:** Osmanlı Devletinde 20 bin akçeye kadar gelir getiren ve kişiye askeri hizmet karşılığı verilen idari birim.*

3) a.g.e. II. Cilt sf: 559)

4) a.g.e. sf: 19-20

(*) Gerek Aleviliğin hurafelerine, sömürücülüğe dönüşmeye başlayan dedelik müessesesine karşı tutumu, gerekse de resmi din ve devlet ideolojisine karşı görüşleriyle, şiirleri, espirileriyle hem devlet bürokrasisi hem de kimi Alevi işbirlikçi dedeler tarafından suçlanan Çolak Dede, kendisini bu baskıcı zorba düzene karşı olmak "suçu"nu işlemekle yükümlü gördüğü için kendisine Mücrimi yani Suçlu mahlasını takmıştı.

ÖRGÜT ve ÖRGÜTLÜLÜK

Konuk Yazar: S. ZANA

Genel anlamıyla kurtuluş mücadelesinde halkın öncü gücü olan ÖRGÜT, uğruna mücadele verdiği toplumun bağrından çıkar ve o toplumun elit insanlarından oluşur. Eski toplumun bağrından çıkmasıyla birlikte bu insanlar ve örgütleri, kurulacak yeni toplumun da temel taşı konumundadır. Dolayısıyla kurulacak yeni toplumun sorunlarına yanıt verebilecek ve çözüm olabilecek nitelikte olması büyük önem taşır. Yeni bir toplum kurma gereksinimi, eski düzenin halkın sorunlarına çözüm olamadığından ötürü doğar. Toplumları oluşturan halklar olduğuna göre, sorunlar, doğrudan doğruya halkın sorunlarıdır. Durum bu olunca, örgütsüz bir halkın kurtuluşu düşünülemediği gibi, halksız bir örgüt de düşünülemez.

Örgüt; uğruna kurtuluş mücadelesi verdiği toplumun evlatlarından oluşur. Halk ise, bu insanların anası,babası, kardeşidir. Yani halk ile örgüt birbirlerini tamamlayan bütünün birer parçalarıdırlar. Örgüt halkın salt öncüsü değil, aynı zamanda kılavuzu ve tercümanıdır da. Bir halkın tercümanlık ve kılavuzluğunu yapabilmek için de, o halkın dilinden ve derdinden çok iyi anlıyor olmak gerekiyor. Tersi bir durumda ise birbirinin dilinden ve dolayısıyla derdinden anlayamaz ve birbirleri için var olan bir bütünün birer parçası olmaktan çıkmış olurlar.

Bir örgütün ideolojik-politik çizgisi ile halkın toplumsal amacı; örgütün örgütsel çıkarı ile halkın toplumsal çıkarları çelişiyorsa, o örgütün, halktan aldığı güç ve desteği bitmiş demektir. İsmen veya grup olarak varlığını sürdürmeye çalışsa ve varlığını sürdürebilse bile örgüt olma özelliğini yitirir. Örgüt, eleman sayısına göre değerlendirilemez. Örgüt ideolojik ve politik ilkelerine göre değerlendirilir. Dolayısıyla üç kişi az, beş kişi fazla olmanın büyük bir önemi yoktur. Önemli olan o insanların nitelikleridir. Örgüt; sağlam bir ideoloji, sağlam politika ve nitelikli bir kadroya sahip olduğu sürece her zaman ve her zeminde güç kazanma ve büyüme şansına sahiptir. Tersinde ise, hüsrana uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır.

Düşman, sağlam ideolojiye, güçlü politikaya sahip ve halka malolmuş bir hareketi hiçbir zaman ortadan kaldırma olanağına sahip değildir. Eğer bir hareket yok olmaya maruz kalıyorsa, nedenini o hareketin bünyesinde taşıdığı zaaf ve yetmezliklerde aramak gerekiyor. Örgütün kitleselleşmesini engelleyen önemli zaaflardan biri de örgütü toplum üstü, örgüt elemanlarını da insan üstü gibi görmek ve göstermektir. Örgütlü insanların insanlara diyalog kurmaları için, insanların demokratik, yurtseverlik ve dürüstlük duygularını önemsemeksizin o insanların örgütle ilişkide olması gerekiyor mantığıyla hareket etmek, örgütün halktan uzaklaşmasına ve halkla kaynaşmamasına neden olur. Artık bürokratizmin ve sekterizmin sayfasını çevirip, devrini kapatmak gerekiyor.

Devrim yapmayı başarmış bütün dünya toplumlarında halk ile kurtuluş hareketleri içiçe ve kaynaşarak gelişmiştir. Durum: Lenin'in Rusya'sında da, Mao'nun Çin'inde de, Ho Şi Minh'in Vietnam'ında da ve Castro'nun Küba'sında da budur. Bugün Kürdistan'da PKK'nın en büyük başarılarından biri de, halk ile içiçe olması ve halkla kaynaşmasıdır. Aslında, PKK'nın bünyesinde taşıdığı zaaf ve yetersizlikler küçümsenmeyecek boyutlardadır. Ancak bu zaaf ve yetmezliklerini, mücadeleyi halka mal etmek gibi bazı olumlu yanlarıyla şu veya bu şekilde telafi edebiliyor.

Örgüt, dünyadaki değişme ve gelişmelere bağlı olarak kendini yenilemek zorundadır. Bunu yapamazsa dönemin koşullarına ayak uyduramaz ve çağın sorunlarına yanıt veremez. Yerinde sayması bile gerilemesi demektir. Çünkü, zaman sürekli ilerlemektedir, değişme ve gelişmelerle süslenmektedir. Dolayısıyla kendini yenileyemeyen örgüt; değişme ve gelişmelere bağlı olarak hergün biraz daha ivme kazanan mücadele gerçeğinden uzaklaşmış olacaktır. Gelişmelerin yararlı dayatmalarından biri de örgütlerin gerçek seyir ve konumlarını belirlemeye zorlamasıdır.

Her dönemin zorunlu olarak dayattığı görevler vardır. Teorik olarak değil, sadece pratik olarak da bu görevleri yerine getirmek, yada getirmemek; varolmak yada olmamaktır. Üçüncü alternatif yoktur. Her dönemde böylesi durumlara rastlamak mümkündür. Günümüzde de yaşanan budur. Bir çok hareket halkın kurtuluş mücadelesi bir yana, var olabilme mücadelesini vermektedir. Bugün ülkemizde PKK önüne koyduğu görevleri yerine getirmeseydi, olaylara zamanında müdahale etmemiş olsaydı; bugün ismen bile unutulmaya mahkûm olmuş onlarca örgütten hiçbir farkı kalmazdı.

Nasıl Bir Örgüt?

Her dönemin koşullarına uygun politika üretebilir, ürettiği politikalarla ideolojisini sağlamlaştırabilir, her zeminde ideolojisine güvenebilir, örgüt yapısını insanların çevresel ve fiziki durumlarına göre değil, yetenek ve niteliklerine göre ikamelendirebilir ve dolayısıyla halka mal olmuş Marksist-Leninist çizgide bir örgüt... Böylesi bir partinin zafere ulaşmasını hiç bir güç engelleyemez.

Günümüz koşullarında, Marksizm-Leninizmin yönlendiriciliği olmadan, halkların ulusal ve sınıfsal kurtuluşları mümkün olamayacaktır. Bu olmadan sosyal adalet ve sosyal refahtan da bahsedilemez. Marksizm-Leninizm salt çağımızda ihtiyaç duyulan

bir dünya anlayışı değil, gelecekte de ihtiyaç duyulacak bir dünya anlayışıdır. Zira, Marksizm-Leninizm halkların ulusal ve sınıfsal kurtuluş yolu olmasıyla birlikte bilinç, inanç, cesaret ve insanlığın temel esin kaynağıdır. Dolayısıyla dar bir çerçevede kalmamak, fanatizm ve dogmatizm gibi kalıpçı ve çağdışı bir konuma düşmemek için, değişen ve gelişen dünya olayları ile birlikte dönem ve toplumların özgün koşullarına uygun olarak her zaman ve her zeminde, Marksist-Leninist parti mekanizmasını tam olarak çalıştırmak gerekiyor.

Marksist-Leninist olmak için, Marksizmi yazmak, çizmek ve ezberlemek yeterli değildir. Marksist-Leninist olmak; Marksizmi-Leninizmi özümseyerek, ruhuna işleyerek, dönem ve toplumların mevcut koşullarına uygun olarak uygulamakla mümkündür. Dolayısıyla Marksist-Leninist bir örgütü, bu görevleri pratikte yerine getirmediği zaman sağ oportünizm çizgisinde; dar bir çerçevede kalarak ve kalıpçıl olarak yerine getirmeye çalıştığı zaman da sol sekterizmin çizgisinde yer almasına neden oluyor. Sözkonusu hatalara düşmemek için, geniş ve çağdaş bir örgütsel perspektif oluşturmak gerekiyor. Ve bu perspektife uygun, dönemin yüklediği görevleri eksiksiz olarak yerine getirebilir, bilinçli ve zengin ufuklara sahip öncü kadrolar yetiştirmek gerekiyor. Aksi halde zaaf ve olumsuzlukların yaşandığı nicel ve muğlak bir örgüt konumuna düşmekten kurtulunamaz.

Zaaf ve olumsuzlukları taşımaya açık bir örgüt; yaşanan olumsuzluklardan kurtulmak için, çareyi ideolojik çerçeveyi daraltmak ve kuralları katılaştırmakta bulmaya çalışıyor. Daraltılan ideolojik çerçeve ve katılaşan örgütsel kurallar; beraberinde demokratik merkeziyetçilik yerine merkeziyetçilik, örgüt iradesi yerine birey iradeciliğini getiriyor. Yani, hataları hatalarla onarmaya çalışmak misali. Bu da hataların katmerleşmesine neden oluyor.

Bir çok konuda olduğu gibi, örgüt ve örgütlenme konusunda da hatalar yaşanmaktadır. Bir insanı örgütlerken veya örgütlenirken, örgütün ideolojik-politik ilkeleri ile o insanın kişisel düşünce ve özellikleri birbirine uyuyor olması veya en azından yakın olması gerekirken; yaşanan, kişinin kişisel ilkeleri ile yada örgütün ideolojik-politik ilkelerini dikkate almaksızın, örgüte daha fazla insan kazanmak amacı güdülüyor. Kişi ise, bazı çevresel ve duygusal ilişkiler ve etkilenmeler sonucu örgütsel yaşam ve ortama dahil oluyor. Ve bu insanlara içinde yeraldığı ideoloji doğrultusunda prensip ve kişilik kazandırılmaya çalışılıyor. Belirlenmiş ve dar gelen ideolojik çerçeveye sığmayanlar, bir süre sonra ayrılmak ve bu çerçevenin dışında kalmak zorunluğunu duymaya başlıyor.

Böylece kadrolaşmada yer değişimi olup, gerçek halk önderleri olan politik insanların saf dışı kalması ve yerini apolitik insanların alması gündeme geliyor. Her konuda yetersiz kalan bu kadroların ise, ürettikleriyle ve hatalı taktikleriyle yanlışlıklara saplanma meydana geliyor. Bu stratejik yaklaşımlarda da etkisini gösteriyor. Ortaya çıkan ideolojik, politikleşmiş bilinçli aydın insanlar tarfından eleştirilince de, bu insanlar hizipçilik, komploculuk ve provakatörlükle suçlanıyorlar. Bir de "örgüt halkın çıkarları için vardır. Birey ise kendi çıkarları için, dolayısıyla her zaman için haklı olan örgüttür" mantığı var olduğu için; eleştiri-özeleştiri yerine salt özeleştiri mekanizması çalıştırılıyor ve kendi ideolojisiyle çelişen ve eleştiren insanlar dışlanıyor, hatta fiziki olarak ortadan kaldırılabiliniyor. Kaldı ki hataları eleştirenlerin çoğu, uzun erimli devrim çıkarlarını düşünen politikleşmiş insanlardır. Yeterli bilince sahip olmayan bir örgüt yapısı; olumsuzlukları zamanında kavrayamadığı, insiyatif kullanamadığı ve yukarıdan aldığı direktiflerle hareket edeceği için eleştirilecek yan bulamıyor. Dolayısıyla böyle bir yapıyı yönetmek kolay oluyor.

Demokratik bir örgüt işleyişine tahammülsüzlük kendi ideolojisine güvenmezliktir. Kendi ideolojisine güvenmeyen bir örgüt, kariyerizm, sekterizm, kişisel çıkar (egoizm), septisizm (kuşkuculuk) ve yoldaşlık ilişkilerinde ölçüsüzlük gibi zaaflara gebe olduğu için, güçlenme, gelişme ve başarı şansından uzaktır. Buna paralel olarak, örgüt yönetiminin bilinçli aydının elinden çıkıp, köylü mantığının eline geçmesiyle birlikte, proleter önderlikli örgüt konumundan çıkılıp, küçük burjuva önderlikli bir örgüt konumuna geçmiş ve gerçek sınıfsal niteliğini yitirmiş demektir. Böylece örgütsel çıkar, devrim çıkarları üstüne çıkarılıp, amaç insanları devrime kazanmaktan öte, kendi örgütüne kazanma öne çıkıyor; ve bu da ayrılmaların, dökülmelerin yaşanmasına neden oluyor. Yalnız bunları vurgulamaya çalışırken; bütün bu olumsuzlukların tek nedeni örgütsel yetersizlikler veya bireysel hata ve yetmezlikler demek istemiyoruz. Dökülmeler, gereksiz ve amaçsız ayrılmalar her toplumda ve her dönemde yaşanmıştır ve yaşanacaktır.

Demokratik bir örgüt işleyişine tahammülsüzlük kendi ideolojisine güvenmezliktir. Kendi ideolojisine güvenmeyen bir örgüt, kariyerizm, sekterizm, kişisel çıkar, septisizm ve yoldaşlık ilişkilerinde ölçüsüzlük gibi zaaflara gebe olduğu için, güçlenme, gelişme ve başarı şansından uzaktır.

Bir de; mükemmel bir örgüt ve hatasız bir mücadele düşünülemez. Zira, hatalar pratik sonucu ortaya çıktığı için, hata yapmamanın tek yolu hiç bir faaliyette bulunmamaktır. Deneyimler de pratikten çıkartılır. Dolayısıyla önemli olan hata yapmak değil, hataları tekrar etmemek, hatalardan ders çıkartmak ve mevcut hataları telafi etmeye çalışmaktır. Hataların devam etmesi, devrimci değerlerin yitirilmesine neden olur.

Karıştırılmaması gereken önemli olaylardan biri de legalizm, illegalizm ve devrim aşamalarıdır. Legal alanda mevcut yasal olanaklardan yararlanmak ve

asıl önemli güç olan illegal mücadeleye güç ve destek vermek büyük bir önem teşkil ediyor. Devrim aşamalarında yapılan yanlış uygulamalar, düşman tarafından doldurulması kolay boşlukların doğmasına ve bu uygulamalardan ötürü halkın düşman saflarında yer almasına neden olabilmektedir.

Nasıl Bir Kadro?

Açık olarak görülmese de, kabul edilmese de bugün ülkemizde ciddi bir kadro sorunu yaşanmaktadır. Ancak bu sorun; toplumumuz da devrimci nitelik ve özelliklere sahip, bilinçli aydın insanların yetersiz sayıda olmasından değil, bu insanların düşündükleri ve hak ettikleri konuma gelememelerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun temel nedenlerinden biri olan, köylü-aydın çatışmasına her toplumda rastlamak mümkündür. Bu çatışma aynı zamanda küçük burjuva ile proleteryanın çatışmasıdır. Ve bu çatışmanın galibi; örgütün gerçek seyir, konum ve niteliğini de belirliyor. Öncülüğün bilinçli aydınların elinde bulunması durumunda sağlam ideolojik ve güçlü politik yapıya sahip, etkin ve proleter önderlikli bir örgütün varlığı mümkündür. Aksi halde örgüt; edilgen, zaaf dolu ve küçük burjuva önderlikli bir konuma gelmekten kurtulamaz.

Bilincin bulunduğu yerde zaaf ve olumsuzlukların yetmezliği; zaaf ve olumsuzlukların bulunduğu yerde bilinç yetersizliği var demektir. Dolayısıyla bünyesinde zaaf ve olumsuzluk taşımayan bir örgüt, ancak, güçlü devrimci bilinç, inanç, kişilik ve yeteneğe sahip kadroların öncülüğüyle mümkündür. Bunlar, teorik olarak kavranıp, pratikte uygulanmadığı sürece, bir örgütün olumsuzluklardan kurtulma şansı da yoktur. Savaş örgütü zaaf taşımaya gelmez. Zira, zaaf sıcak savaş ortamında bütün netliği ile ortaya çıkıyor. Savaşta zaaf başarısızlıktır. Zaaf hüsrandır.

Aslında, dünyanın bir çok toplumunda olduğu gibi ülkemizde de, devrimci güçlerce hedeflenen yere varılamamasının tek nedeni, düşmanın güçlülüğünden değildir. En önemli nedenlerden biri de; örgütsel bir hata olarak, niteliği dikkate almaksızın, daha kısa zamanda daha fazla insan kazanmak için, örgütlenmek ve kadrolaşmakta niceliğe önem vermek gibi yanlış metotlara baş vurmaktır.

Yeterli devrimci bilince sahip olmayan kadro; döneme göre ve şartlara uygun olarak kendini yenileyebilme ve politika üretme bilinç ve yeteneğine sahip olmadığı gibi, nitelikli ve etkin kadrolarında insiyatif kullanamayacak şekilde önünü tıkanmasına ve dolayısıyla safdışı kalmasında rol oynuyor; örgütde devrimci bilinç ve seviyesinin düşmesine ve olumsuzlukların yaşanmasına yol açıyor.

Yaratıcı, irdeleyen, yargılayan ve eleştiren kadro; dar olan örgüt perspektifinin dışında kalınca, örgüt, sadık ve itiatkar olan yaratamayan, yargılamayan, irdelemeyen ve eleştirmeyen bir kadro oluşturma yoluna baş vuruyor. Ve gerçek devrimci kadro nitelik ve özelliklerine sahip, bilinçli aydınlar ise; entellektüellik, güvenmezlik, oportünistlik ve işgüzarlık gibi basit kelimelerle suçlanıyorlar. Yalnız çok iyi bilinmelidir ki, bir kadronun, bir militanın, bir sempatizanın örgüt ile olan bağını belirleyen ve sağlamlaştıran örgütün ideoloji ve politikasından başka bir şey değildir.

Kadro; bir çok alanda ve konuda olduğu gibi, insiyatif kullanmak ve taktik geliştirmekte de yetersiz kalınca; aldığı direktifler doğrultusunda hareket etmek zorunda kalıyor ve taktik önderlikte stratejik önderliğe bağlanmış oluyor. Stratejik önderliğin kendisi sıcak savaşın dışında ve uzağında bulunduğu için, taktikler ve eylemler zaman ve zemine göre değil, isteğe bağlı gelişiyor. Bu gerçeğin açık örneği devrim yapmış kurtuluş hareketlerinin pratiğinde net olarak görülmüştür.

"Her zaman için kadro örgüte muhtaçtır" mantığı, kadronun harcanmasını kolaylaştırıp, insiyatif kullanmak ve örgütsel hataları eleştirmek hakkından mahrum bıraktığı gibi, demokratik tartışma ortamı ve özgür eleştiri-özeleştiri mekanizmasının yollarını tıkıyor. Örgütsel hataları eleştirmek hakkına sahip olmayan, yanlış-doğru bakmaksızın bağlı bulunduğu ideolojinin dışında ki düşünceleri eleştirmek hakkına sahip olan kadro; yanlışa doğru demek, haksızın yerine güçsüzü eleştirmek ve haklının yerine güçlüyü savunmak zorunda kalıyor. Böylesi durumlarda kadronun iki alternatifi vardır. Örgüt saflarının dışında kalmak yada herşeyi doğru olarak kabul etmek.

Geri kalmış toplumlarda niceliğe bakarak değerlendirme yapıldığı için; haklılığı haklı olarak kanıtlamanın güçlülüğü katmerleşiyor. Dolayısıyla, ne denli haklı olursa olsun, birey durumunda kalan kadro, haklılığını kanıtlama şansını yitiriyor. Bu durumlar salt kadro ile sınırlı kalmıyor. Aynı zamanda; gereksiz yere devrimci zoru ön plana çıkarıp, devrimci otoritenin ikinci planda kalmasına neden oluyor. Ve haksızlığa karşı savaşan güç konumunda olan devrimci güç, zaman zaman haksız durumlara düşebiliyor.

Kadronun değişik zaaflar taşımasına neden olan istikrarsızlık, özelde o insanın kişiliğine, genelde ise örgütsel istikrarsızlığa bağlıdır. Örgütsel istikrarsızlık doğrudan doğruya kadroya yansır. Ve kadroyu zaaflara sürükler. Bu zaaflar o kadroyu düşmanın kucağına kadar itebilir. Elbetteki o naktada önemli ve belirleyici olan o insanın kişiliği ve devrimci inancıdır.

Bütün devrimci özelliklere sahip bir kadro oluşturmanın kolay olmadığını; hele Kürt halkı gibi yıllarça yabancı güçlerin tahribatlarına maruz kalmış, doğal olarak bir çok zaaf taşıyan bir toplumda bunun daha da zor olduğunun bilinmesi gerekir. Buna rağmen, kadronun birçok devrimci özellikle birlikte sosyal kişilik ve ikna yeteneğine sahip olması şarttır. Eğer bir kadro şiddet yoluyla insanları ikna etmeye çalışıyorsa; o kadro devrimci otorite ve ikna yeteneğinden mahrumdur.

Yüzyıllardan beri kurtuluş mücadelesi veren Kürt halkını düşünün! Mücadelesinde, hiç bir zaman askeri olarak yenilgisi yoktur. Bütün yenilgilerinin temelinde, politik yetersizlik ve içinde barındırdığı zaaflar yatmaktadır. Bunu aklımızdan çıkartmayalım. ■

MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ
- 1946 -
(2)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNA DOĞRU

Araştırmamızın bu bölümünde Kürdistan Demokrat Partisi'nin kuruluşunu, Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin ilanını, Cumhuriyetin karşılaştığı sorunları ve yıkılışını kısaca ele alıp inceleyeceğiz.

Kürdistan Demokrat Partisi Kuruluyor

Sovyet yetkilileri Azerbaycanlılara ve Doğu Kürdistan yetkililerine birer parti kurma önerisinde bulunmuşlardı. Azeriler Eylül 1945'te partilerini kurdular. Partinin ismi **Azerbaycan Demokrat Fıkrası** (ADF) olarak belirlendi.

Azerilerin bir parti kurmasıyla daha da hareketlenen Komela yetkilileri de bir parti kurmak için harekete geçti. 16 Ağustos 1945'te Kadı Muhammed'in çağrısı üzerine parti kurmak için bir toplantı düzenlendi. Toplantıya 16 aşiret reisi, 4 din adamı, 10 aydın, 42 mülk sahibi ve esnaf olmak üzere toplam 72 kişi katıldı.

Toplantıda partinin ismi **Kürdistan Demokratik Partisi** olarak belirlendi. Yeni bir parti kurulduğu halde, bunun kuruluşu Komela'nın merkezi yapısında herhangi bir değişiklik meydana getirmedi ve Kadı Muhammed de yine üye olarak kaldı.

Sözkonusu toplantıda aynı zamanda KDP'nin programı ve kuruluş bildirgesi oluşturuldu. O dönemde oluşturulan programın maddeleri hakkında araştırmacı ve tarihçilerin aktardıkları şeyler farklıdır.

A. Kasemlo Özgürlük Uğruna 40 Yıl Mücadele adlı eserinde KDP Programının 8 madde halinde bir kuruluş bildirgesiyle yayınlandığını yazar. A. Kasemlo'nun aktardığı kuruluş bildirgesi şöyledir:

"Bismillahirrahmanirrahim,
Kürdistan Demokrat Partisinin Duyurusu
Vatandaşlar, kardeşler,

Özgürlük ve demokrasi düşmanlarınca çıkartılan dünya savaşının ateşi, büyük dostlarımız olan özgürlük savaşçılarının güçlü elleriyle söndürülmüştür. Tüm dünya halklarını ve uluslarını birkaç zalim diktatörün esiri yapmaya çalışan faşizm yenildi, dağıldı. Demokrasi cephesi kazandı. Ayrıca beklendiği gibi, ulusların ve hakların özgür olmasının şartları oluştu. Bugün büyük, küçük tüm dünya halkları bu ortamdan yararlanmak, ünlü "Atlantik Anlaşması"nın verdiği sözlerden faydalanmak, kendi işlerini kendi ellerine almak ve kaderlerini kendi arzularına göre tayin etmek istiyorlar.

İran'da yaşayan biz Kürtler, ulusal ve bölgesel iktidar için yıllarca ve hatta birkaç yüzyıllar boyu mücadele ettik. Bu uğurda kurbanlar verdik. Ama ne yazık ki, İran'ın diktatör yöneticileri, bizim haklı taleplerimizi herhangi bir biçimde kabule yanaşmadılar. Hatta İran Anayasasında yer alan il ve eyaletlere tanınan haklardan yararlanmamızı engellediler. Taleplerimizin cevabı kurşun, bomba, top, zindan ve sürgünler oldu. Özellikle Rıza Şah'ın 20 yıllık iktidarı döneminde elbise giyme konusunda bile özgür değildik. Süngü gücüyle hain, hırsız ve talancı subaylar tarafından mallarımız darmadağın edildi, namusumuza, şerefimize el uzatıldı. Neslimizi ortadan kaldırmak, bizi kökünden kurutmak için hiçbir vahşice uygulamadan kaçınmadılar. Biz de insanız, bizim de tarihimiz, sevdiğimiz dilimiz, örf ve adetlerimiz var. Niçin haklarımız ayak altına alınsın? Niçin kendi evimizde özgür olmayalım, kendi kendimizi yönetmeyelim? Niçin çocuklarımızı kendi dilimizde okutmamıza engel olunuyor? Niçin Kürdistan'ın özerk olmasını Anayasa'da belirtildiği gibi Kürdistan şehirlerinin il encümenleri tarafından yönetilmesini engelliyorlar?

Sayın vatandaşlar bilmelisiniz ki hak verilmez, alınır. Biz bölgesel ve ulusal iktidar hakkımızı ele geçirmek için mücadele etmeliyiz. Bu mücadelede birlik ve beraberlik, örgüt ve liderlik gereklidir. Bu kutsal amaçlar, gözlerinizi açıp ulusal partinizin etrafında toplanmalı, haklarınızı elde etmek için fedakârlıklar yapmalısınız. KDP sizin önderiniz ve yol göstericinizdir. Kürt halkı yalnız onun bayrağı altında yokolma tehlikesinden kurtulabilir, ulusal varlığını, namus ve şerefini koruyabilir. İran sınırları içinde otonomiyi elde edebilir.

Vatandaşlar, biz insani haklarımızın dışında hiçbir şey istemiyoruz. Sloganlarımız aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir, okuyunuz, fert fert tüm Kürt halkına anlatınız. Sloganlarımız şunlardır:

1- Kürt ulusu İran'da kendi bölgesindeki işleri yönetmek için özgür ve bağımsız olmalı, İran devleti sınırları içinde özerkliğini ilan etmelidir.

2- Ana dili ile okuma hakkı olmalı, devlet dairelerindeki tüm işlerde Kürtçe konuşulmalıdır.

3- Anayasa temelinde Kürdistan Vilayetleri Encümen heyeti seçilmeli, tüm devlet ve toplumsal işleri yönetmeli, kontrol etmelidir.

4- Devlet yöneticileri tartışmasız bölge halkından olmalıdır.

5- Genel bir kanun temelinde, köylüler ve büyük toprak sahipleri arasında bir anlaşmaya varılmalı, her iki kesimin de geleceği güvence altına alınmalıdır.

6- KDP, Azeri ulusu ve Azerbaycan'da yaşayan Ermeni, Asuri ve öteki azınlıklarla, mücadelede birlik ve kardeşlik oluşturmak için çaba sarfeder,

8- Biz tüm İran halklarına ülkelerini geliştirmek için özgür çalışma ve mücadele etme fırsatının verilmesini istiyoruz" (16)

Cumhuriyetin Kuruluşuna Doğru Yapılan Çalışmalar

Bir kuruluş bildirgesiyle kuruluşunu duyuran KDP ilk iş olarak propaganda çalışmalarına ağırlık verdi. Amaç, KDP'nin görüşlerini kitleler arasında yaymak ve açıklanan programı onlara benimsetmekti.

Yapılan propaganda çalışmaları kısa bir sürede Kürt halkı arasında ulusal duyguların güçlenmesine yol açtı. Halk yığınları bilinçlenerek ulusal davaya sahip çıkıyor ve her geçen gün KDP'nin saflarını güçlendiriyordu.

KDP'nin demokratik niteliğinden dolayı kimi aşiret reisleri ve şeyhlerle zaman zaman çeşitli sorunlar ortaya çıkıyordu. Ama yine de KDP - kendi çindeki aşiret reislerinin ve şeyhlerin de etkisiyle- bu tür kişilerle ilişkileri iyi bir şekilde kurmaya çalışıyordu.

A. Kasemlo bu konuda şunları söyler: *"Parti o dönemde 15-20 bin arasında bir nüfusu barındıran Mehabad şehrinde kök saldı. Mehabad halkının büyük çoğunluğunun desteğini kazandı. Ama KDP şehirde gösterdiği bu başarıyı köylerde tekrarlayamadı. Bu başarısızlık sadece köylülerin örgütü istememeleri değil, aynı zamanda ağa, şeyh ve aşiret reislerinin engellemesinden kaynaklanıyordu. Aşiret reisleri, şeyh ve ağalar partide, kendilerini sanki köylüler tarafından seçilmiş gibi, köylülerin temsilcileri olarak gösteriyorlardı. Aslında onlar kendi kendilerini seçiyorlardı ve o dönemin şartlarında Kürdistan Cumhuriyeti onlarla uzlaşmak zorunda idi.* (17)

Öte yandan KDP bu dönemde özellikle Barzani'nin 3000 kişilik silahlı gücü sayesinde askeri alanda epey gelişmiş durumdaydı. Fakat KDP'nin ekonomik durumu iyi değildi ve silah bakımından da oldukça yetersizdi. Sovyetler Birliği bu dönemde sözverdiği silahları göndermedi, sadece çok az sayıda silah verdi. Soyvetlerden gönderilen silahlar KDP'nin askeri kuruluşu için son derece yetersizdi.

Yine kadro sorunu partinin önünde duran en büyük sorunlardan biriydi ve mücadele içinde belli bir tecrübesi bulunan çok az insan vardı.

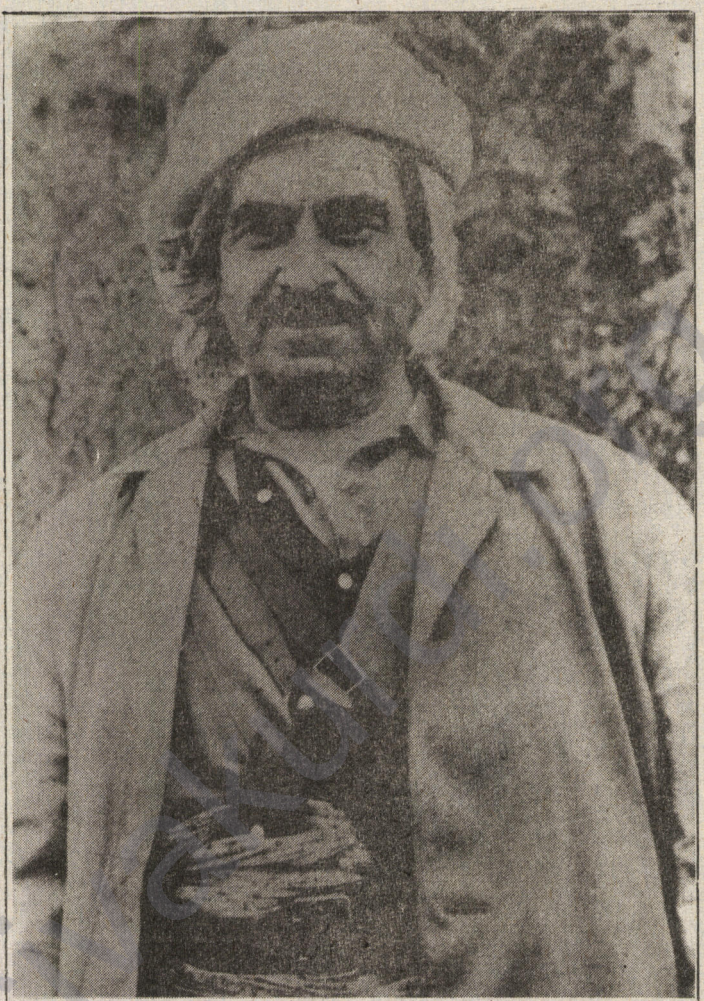

Mehabad'ın savunmasını üslenen Mustafa Barzani

Bu dönemde Sovyetler Birliğine askeri eğitim görmek amacıyla bir grup Kürt genci gönderildi. Sovyetlerden bir matbaa makinesi getirilerek Mehabad'da kuruldu ve yayın çalışmalarına hız verildi. Kısa bir süre sonra da KDP'nin yayın organı niteliğindeki **Kürdistan Gazetesi** düzenli bir şekilde çıkartılmaya başlandı.

Öte yandan **Alman Nazizmi** ve **İtalyan Faşizmi** yaşanan savaşta yenik düştü. Japonya'ya karşı atom bambasının kullanılmasıyla Japon emperyalizmi de yenilgiyle yüz-yüze kalmıştı.

Yine bu dönemde Doğu Azerbaycan'da yaşanılanlar Doğu Kürdistan'daki halkın ulusal hareketliliğinin canlanmasına yol açtı.

1945 Ekim'inde Azerbaycan'daki Sovyet birlikleri çekilmeye başlayınca Azerbaycan Demokratik Fıkrası hemen harekete geçti ve İran ordusunu **Tebriz**'den kovmayı başardı. Tebriz'deki bütün devlet binalarını işgal eden ADF, buralara el koydu.

İran Hükümeti bölgeye askeri birlik göndermeye çalıştıysa da bu Sovyet yetkilileri tarafından engellendi.

12 Aralık 1945 günü **Azerbaycan Ulusal Meclisi** 101 üye ile toplanarak bölgenin özerkliğini ilan etti.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulması üzerine harekete geçen KDP yetkilileri Seyfi

Kadı başkanlığında kurulan bir heyeti Tebriz'e gönderdi. Yapılan görüşmelerde olumlu bir sonuç alınamadı. Çünkü, Azerbaycan yetkilileri bir Kürdistan Cumhuriyeti'ne karşı çıkıyor ve Kürt halkının Azerbaycan'a bağlı bir belediye meclisine sahip olabileceğini öneriyorlardı. Heyet bu önerilere karşı çıkarak tekrar Mehabad'a döndü.

Tüm bu gelişmeler "Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti"nin de çok geçmeden ilan edileceği mesajını veriyordu. Nitekim **17 Aralık 1945** günü İran Hükümetinin Mehabad'da bulunan son karakolu ele geçirildi ve sembolik olarak **Kürdistan Bayrağı** göndere çekildi.

KDP çok geçmeden "Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti"nin ilan edileceğini duyurarak Doğu Kürdistan'da yaşayan halk temsilcilerini Mehabad'a çağırdı.

Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti İlan Ediliyor

Yapılan çağrı sonucu **22 Ocak 1946** günü Mehabad'ın ünlü **Çuwarcıra** meydanında büyük bir kitle toplanmıştı.

A. Kasemlo'nun anlattığına göre 22 Ocak günü Mehabad'ın tüm sokakları karla örtülmüştü ve hava çok soğuktu. Bu soğuğa rağmen tüm halk büyük bir sevinç ve neşe içindeydi. Şair **Hejar** bu günden şöyle sözetmektedir: "Sed behar nokare ew zıvıstanê" (Yüz bahar o kışa kurban olsun)(18)

Kadı Muhammed kendisine ayrılan kürsüye çıkarak yaklaşık 15 dakika süren bir konuşma yaptı ve konuşmanın sonunda Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti. Halk o gün büyük sevinç gösterileriyle Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşunu kutladı.

Bu sürecin ardından Kadı Muhammed Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin **Cumhurbaşkanlığına** seçildi. Çok geçmeden bir Hükümet kurma çalışmaları da başlatılarak Kürdistan gazetesinin **11 Şubat 1946** tarihli sayısında bir Hükümetin kurulduğu ilan edildi. Hükümet şu kişilerden oluşuyordu:

1- Başbakan : **Hacı Baba Şeyh**
2-Savaş Bakanı: **Muhammed Hüseyin Seyfi Kadı**
3- İçişleri Bakanı : **Mehmet Emin Muini**
4- Sağlık Bakanı : **Muhammed Eyubiyan**
5- Devlet Bakanı : **Abdurrahman İlhanizade**
6- Ulaştırma Bakanı : **İsmail İlhanizade**
7- İktisat Bakanı : **Ahmet İlahi**
8- Posta ve Telgraf Bakanı : **Kerim Ahmediyan**
9- Ticaret Bakanı : **Mustafa Davudi**
10- Kültür Bakanı : **Menaf Kerimi**
11- Tarım Bakanı : **Mahmut Velizade**
12- Propaganda Bakanı : **Sıdık Haydar**
13- Çalışma Bakanı : **Halil Hüsrevi** (19)

Bu arada 1946 Şubatında Sovyetler makineli tüfek ve tabancadan oluşan 5000 adet silahı Mehabad'a gönderdi. Gelen silahlarla birlikte askeri çalışmalar daha da teçhizatlandırılarak, güçlendirildi.

Kızılordu İran'dan Çekiliyor

Daha önceleri **28-30 Kasım 1943** tarihinde Tahran'da gerçekleştirilen, **Stalin, Churcil** ve **Roswelt**'in katıldığı **Tahran Konferansında** bölgedeki ABD, İngiliz ve Sovyet ordularının savaşın bitiminden **6** ay sonra çekilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştı.

2 Eylül 1945 tarihinde Japon Emperyalizminin yenik düşmesi üzerine Tahran Konferansında İran'dan çekilme konusunda bağıt altına alınan anlaşmada otomatikmen yürürlüğe girmiş bulunuyordu. Amerikan orduları sürenin bitiminden önce, İngiliz olduları da sürenin bitiminde (1 Şubat 1946'da) İran'dan çekildi. Kızılordu ise hala İran'daydı.

Bunun üzerine Amerika ve İngiltere Kızılordu'nun İran'da kalmasına karşı çıktılar. Bir süre ABD ve İngiltere ile Sovyetler Birliği arasında gerginlik yaşandı. Durumu fırsat bilen İran Hükümeti de **16 Mart 1946**'da **BM Güvenlik Konseyi**'ne başvuruda bulunarak Kızılordu'nun derhal İran'dan çekilmesini istedi.

Sonunda usta bir politikacı olan İran Başbakanı **Gevam** Moskova'yı ziyaret etti. Ziyaret sonunda **6 Nisan 1946** günü Sovyetler Birliği ile İran arasında şu anlaşmaya varıldı:

1- Kızılordu 24 Mart'tan itibaren birbuçuk ay sonrasına kadarki süre içerisinde İran'dan çekilecek.

2- İran ve Sovyetler Birliği'nin katılımıyla bir petrol şirketi kurulacak ve 24 Mart'tan itibaren 7 ay sonrasına kadarki süre içerisinde petrol şirketiyle ilgili anlaşma onay için İran'ın 15. dönem Meclisi'ne sunulacak.(20)

Bu görüşmeler sonucunda Kızılordu 10 Mayıs 1946 tarihinde İran'dan çekildi

23 Nisan 1946 Anlaşması

Baştan itibaren Kürt sorununu Azerbaycan'a bağlı olarak gündeme getiren Sovyet yetkilileri sonunda Kadı Muhammed'in **Azerbaycan Başbakanı Cafer Pişewri** ile görüşmesini istediler. Amaçları yine aynı idi.

Bunun üzerine Kadı Muhammed Tebriz'e giderek Cafer Pişewri ile görüştü. Görüşmeler sonunda **23 Nisan 1946** tarihde **7** maddeden oluşan bir anayasa imzalandı. Anlaşma şu maddelerden oluşuyordu:

1- Her iki milli hükümet gerekli gördükleri yerlerde karşılıklı olarak resmi temsilcilikler kuracaklar.

2- Azerbaycan'da Kürtlerin çoğunlukta bulunduğu yerlerde, devlet işleri Kürtlerin elinde olacaktır. Aynı şekilde Kürdistan'da da Azerilerin çoğunlukta olduğu yerlerde devlet işleri Azerbaycan Milli Hükümeti'nin memurları tarafından yürütülecektir.

3- Her iki hükümet ekonomik sorunların çözümü için bir komisyon oluşturulacak. Komisyonun alacağı kararlar her iki hükümetin başkanları kontrolünde olcaktır.

4- Gerekli olduğunda Azerbaycan ve Kürdistan Milli hükümeti arasında askeri alanda birlik oluşturulacak, her iki taraf birbirine yardım edecektir.

5- Eğer Tahran rejimiyle görüşmek gerekli olursa görüşme her iki hükümetin onayı ile olmalıdır.

6- Azerbaycan Milli Hükümeti, Azerbaycan'da yaşayan Kürtlerin ulusal kültürlerini geliştirmeleri için gücü oranında çaba sarfeder. Aynı şekilde, Kürdistan Milli Hükümeti de Kürdistan'da yaşayan Azerilerin ulusal kültür ve dillerini geliştirmeleri için çaba sarfeder.

7- Kürt ve Azeri halklarının tarihi dostluklarını

bozmak isteyenler, bu birliği kaldırmak veya bulandırmak isteyenler her iki tarafça cezalandırılacaktır. (21)

Yapılan bu anlaşmaya rağmen Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti ile Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti arasında sık sık çeşitli anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Bu sorunlar daha çok **Hoy, Salmas, Ormiye** ve **Miyandav** şehirleri yüzünden başgörteriyordu. Her iki taraf da bu şehirlerin yönetimini kendi elinde bulundurmak istiyordu.

İran Hükümetiyle Çatışmalar Başlıyor

Tüm bunlar olup biterken İran başbakanı Gevam bir yandan diplomatik ve siyasi manevralarla binbir türlü dolap çeviriyor, diğer yandan da ordusunu toparlayarak güçlü bir ordu kurmaya çalışıyordu.

Sakız'dan Kirmenşah'a kadar uzanan Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nde de yeni düzenlemelerle Barzani güçlerinin içinde yer aldığı bir ordu kurulmuş ve askeri alandaki çalışmalar hız kazanmıştı. Yapılan çalışmalar sonucu düzenli askeri birlikler kurulmuş ve toplam 12.750 kişi silah altına alınmıştı.

24 Nisan 1946 tarihde Sakız'da bulunan İran Birliği, topçu ve süvari birliklerinin de desteğiyle **600** kadar askerle Kürdistan'a doğru harekete geçti. Amaçları peşmergelerin elinde bulunan Sakız-Bane, Sakız-Serdeş hattını ele geçirmekti.

İran birlikleri Qehrava (qarava) köyü yakınlarında Barzanilerin kurmuş olduğu bir pusuya düştü. Barzaniler pusu sırasında 21 İran askerini öldürdü, 17 kişiyi yaraladı ve 40 askeri de esir aldı. Birliği oluşturan diğer askerler ise Sakız'a doğru geri çekilmek zorunda kaldı.

Qehrava çatışması İran ordusunda moral kaybına yolaçarken, Kürtlere büyük bir moral verdi. KDP'nin halk içindeki prestiji bu çatışmayla büyüdü ve çatışmadan sonra KDP çok sayıda taraftar kazandı.

20 Mayıs 1946 tarihinde bu kez Barzaniler bir İran keşif bölüğüne saldırı düzenlediler. Saldırıda İran keşif bölüğünden **Yüzbaşı Hüsrev** ve iki asker öldürüldü. Bu saldırı da diğeri gibi halk arasında büyük bir moralin oluşmasına yol açtı.

Çok geçmeden İran Hükümeti Kürt temsilcileriyle bir görüşme yapmak zorunda kaldı. **26 Mayıs 1946** tarihinde Sakız'da İran Hükümet yetkilileri ile Kürt temsilcileri arasında bir görüşme gerçekleştirildi. Görüşmede Sakız-Bane ve Sakız-Bokan yönüne doğru 3 kilometrelik bir alan tarafsız bölge olarak kabul edildi.

İran yetkilileri bir süre sonra Azerbaycan yetkilileriyle de görüşerek onlarla da bir anlaşma imzaladılar. Görüşme sırasında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti yetkilileri Azerbaycan'ın İran'ın bir parçası olduğunu, İran'dan ayrılmak gibi bir düşüncelerinin olmadığını aktararak bu konuda İran yetkililerine güvence verdiler. Görüşmeler sırasında Kürdistan Azerbaycan'a bağlı olarak değerlendirildi. KDP yönetimi Azerbaycan ve İran arasında yapılan anlaşmada Kürdistan Azerbaycan'ın bir parçası olarak değerlendirildiği için anlaşmayı kabul etmediğini açıkladı.

İran ordusu, çok geçmeden Kürtlerle yapılan anlaşmayı bozdu.

Haziran 1946'da Sakız bölgesindeki ordu birlikleri **Genelkurmay Başkanı General Rezım Ara**'ya bağlandı. Çok geçmeden General Rezım Ara Sakız'a gelip KDP'ye yönelik büyük bir saldırı hazırlığı içerisine girdi.

15 Haziran 1946 günü General Rezım Ara komitesinde 2 topçu bataryasının ve hava kuvvetlerinin desteğiyle **Mameşah** dağına doğru büyük bir saldırı başlatıldı.

Bunun üzerine Mameşah eteklerinde son derece çetin bir çatışma başladı. Fakat Kürt güçleri nicelik olarak İran ordusu karşısında güçsüzdü ve komutan **Halil Xoşewi**'nin öldürülmesi üzerine geri çekilmek zorunda kaldılar. Çatışmalarda 22 İran askeri öldürülmüştü. Kürtler ise tek bir kayıp vermelerine rağmen geri çekilmek zorunda kalmışlardı.

Bu çatışmanın ardından General Rezım Ara ve Kadı Muhammed arasında yeniden bir görüşme gerçekleşti. Görüşme 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılan anlaşmanın sürdürülmesi kararı ile sonuçlandı.

Yine bu dönemde KDP çeşitli saldırılar düzenleme hazırlığına girişti. Fakat bu saldırılar Sovyetler Birliği tarafından engellendi. Sovyet yetkilileri saldırı olması halinde Mehabad'a olan yardımı keseceklerini bildirmişlerdi. Bunun üzerine KDP kendi arasında yaptığı görüşmeler sonucu hazırlığını yaptığı saldırıları durdurmak zorunda kaldı.

İran'da Durum

Tüm bunlar olup biterken İran'da bir dizi gelişme başgöstermiş, İran çalkalanmaya başlamıştı. Komünist bir parti olan **TUDEH** yaptığı çalışmalar sonucu Anglo-İraniyen Petrol Şirketi'nde büyük bir grev başlatmıştı. **2 Ağustos 1946**'da da TUDEH'in üç üyesi hükümete girmiş ve TUDEH'in çalışmaları kitleler içerisinde giderek yayılmaya başlamıştı.

Ağustos ayının sonlarına doğru TUDEH'in çeşitli üyeleri gözaltına alınırken, İngiltere'de Basra'ya asker çıkartmıştı.

Öte yandan TUDEH'e ve İran Hükümeti'ne karşı çıkan başta **Kaşkavi** ve **Bahtiyari** aşiretleri olmak üzere çeşitli aşiretler de İran'ın güneyinde bir ayaklanma başlatmışlardı.

Şah'ın isteği üzerine Başbakan **Gevam** önce hükümetten istifa etmiş, ardından da kurduğu yeni hükümete TUDEH'lileri almamış, bir yandan Azerbaycan'a karşı bir saldırı hazırlığı başlatmış, diğer yandan da TUDEH'e savaş açarak bu partiye mensup yüzlerce insanı gözaltına almıştı.

1946 Ağustos'unun ilk günlerinde Kadı Muhammed bir heyetle birlikte Tahran'a giderek Başbakan **Gevam**'la görüştü. Görüşmeler sonucunda Kürdistan eyaletinin kurulması konusunda anlaşıldı ve Kadı Muhammed eyalet Genel Valisi olarak Mehabad'a atandı.

Gevam'ın asıl amacı İran'daki karmaşaya son vermek ve büyük saldırılar başlatmak için zaman kazanmaktı.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti Yıkılıyor.

Politik manevralara devam eden Gevam önce, **Zencah**'ın Azerbaycan'a bağlı olmadığı gerekçesiyle buraya birlik gönderdi. Kısa bir süre sonra Zencah İran birliklerince işgal edildi. Azerbaycan Demokra-

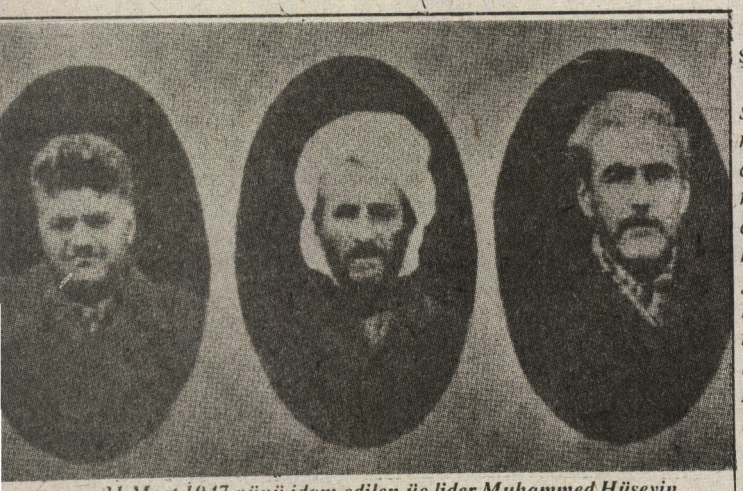

31 Mart 1947 günü idam edilen üç lider Muhammed Hüseyin Seyfi Kadı, Kadı Muhammed, Abdülkasım Sadri Kadı

tik Fırkası mensupları saldırı karşısında hiçbir direniş göstermemişlerdi. Zencah'ı ele geçiren ordu birlikleri çok geçmeden diğer şehirlere de yönelmeye başladı ve 12 Aralık 1946'da Tebriz'e vardı.

Gevam Zencah'a yaptığı saldırıyla aslında ADF'nin tepkisini ve gücünü ölçmek istemişti. En ufak bir direnişin bile olmadığını görünce de diğer şehirlere saldırmış ve Tebriz'e bir **Savaş Konseyi** toplanmıştı. Savaş konseyinde yer alan **Eyalet Valisi Selamullah Cavid** ve **Bölgesel Meclis Başkanı Şabesti** direniş yapılması fikrine karşı çıktılar. 11 Aralık'ta halkı direnişe çağıran bildiriler yayımlandıysa da Genel Valinin İran hükümetine bağlılık talgrafı çekmesi üzerine direniş gerçekleşmedi. Kısa sürede şehirde hakimiyet Genel Vali'nin eline geçmiş ve ADF yöneticileri gericiler tarafından birer birer öldürülmeye başlanmış, yöneticilerin büyük bölümü ise apartopar şehri terketmişlerdi.

İran birlikleri bu koşullar altında Tebriz'e girdiler ve direnişle karşılaşmadılar. Tebriz'den sonra diğer şehirlerin ele geçirilmesi de yağdan kıl çeker gibi rahat bir şekilde gerçekleşti.

Mehabad'da Durum

Gelişmelerin olumsuz bir şekile büründüğünü gören Kadı Muhammed 5 Aralık 1946 günü 10 kişilik bir Savaş Konseyi oluşturarak bunlarla bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantı sonunda Savaş Konseyi direnme kararı aldı.

Alınan direniş kararı ertesi gün **Hebas Ağa Camii**'nde yapılan bir toplantıda halka açıklandı. Toplantı sırasında **Mela Abdullah** ile **Mela Hüseyin Mecidi** direnme kararına karşı çıkarak halk arasında yılgınlık yarattılar. Bu arada kimi aşiret liderleri de saf değiştirmeye başlamıştı. **Şıkakan** ve **Hêrki** aşiretleri çok geçmeden İran ordusunun saflarına katıldı.

Derken Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin en ufak bir direniş göstermeden teslim olması Kürt halkı arasında karamsarlık ve yılgınlığın giderek büyümesine neden oldu.

Bunun akabindeki gelişmeleri A. Kasemlo şöyle anlatıyor:

"14 Aralık günü-KDP yöneticilerinin çoğu son kararı vermek için Peşeva (Kadı Muhammed kast ediliyor BN) nın evine gittiler. Aslında merkezi devlete karşı direnmeme kararı verilmişti. Şimdi yöneticilerin kendi durumlarını açıklığa kavuşturmaları, iltica hakkı tanıyan ülkelerden (Sovyetler Birliği ve Irak) hangisine gidileceğini belirlemek gerekiyordu. Peşava Kadı, KDP yöneticilerinin teslim olmama kararını uygun buldu ve onlara "siz gidin, ben Mehabad halkıyla kalıyorum" dedi. Molla Mustafa Barzani, 16 Aralık günü son kez Peşava ile görüştü ve ona "Barzanilerin Peşava'nın emri altında olduğunu ve kendileriyle birlikte gelmesini" söyledi. Kadı Muhammed cevap olarak "biliyorum, hayatım tehlikede. Ama önemli değil, halkı terketmeyeceğim" dedi.(22)

17 Aralık günü İran orduları Mehabad'ı işgal ettiler. İşgalin ardından birkaç gün sonra (21 Aralık günü) aralarında Kadı Muhammed'in de bulunduğu 28 kişi tutuklandı.

A. Kasemlo Kadı Muhammed'in yargılanmalarını şöyle anlatır:

"Halk düşmanları, Kadı'nın dize gelip yaptıklarına pişman olduğunu bildirip af dilemesini sağlamak için çok çaba sarfettiler. Ama Peşava, askeri mahkemeyi ve Şah ordusunun subaylarını dize getirdi ve onları, büyüklüğü ve yiğitliği karşısında boyun eğmeye mecbur etti. Mahkemenin "mahkeme" olmadığı, dinleyici ve avukatların bulunmadığı kapalı bir odada, Kürt halkına yapılan bir hakaret üzerine Kadı Muhammed, sandalyesini askeri savcının başına geçirdi. Sadece İran gericiliği değil, aynı zamanda onların patronu olan Amerikan ve İngiliz emperyalizmi de Peşava'nın aldatılacağından, teslim olup halkına ve yaptıklarına sırt çevireceğinden umutlu idiler. Kadı Muhammed idamından 10 gün önce kendisini ziyarete gelen Amerika temsilcisinin önerilerini şiddetle reddedip, temsilcinin tehditlerinden korkmadı ve vaadlerine kulak asmadı. Peşava 13 Şubat 1946 tarihinde ülkesi ve halkı için ettiği yemine bağlı kaldı, halkının onurlu yaşaması için canını feda etti, şehid oldu."(23)

A. Kasemlo'nun belirttiği gibi **Kadı Muhammed 30 Mart 1947** tarihinde Mehabad'ın ünlü Çuwarçıra meydanında iki arkadaşıyla birlikte sabaha karşı idam edildi. Kadı Muhammed'le birlikte idam edilen diğer iki kişi ise Seyfi Kadı ile Sadri Kadı idi.

Dipnotlar

16- A. Kasemlo. age.
17- A. Kasemlo. "
18- A. Kasemlo. "
19- A. Kasemlo. "
20- A. Kasemlo. "
21- A. Kasemlo. "
22- A. Kesamlo. "
23- A. Kasemlo. "

NAMEYÊN WELAT

Welatparêzên Hêja,

Di van rojên agirê şoreşê herî geşbûyî de, li çar alî min têkoşîna çekdarî û konevanî li dar e. Heya hûn çavên xwe vedikin û digirin bûyerên nû di qewimin. Teva van bûyeran nîşan dide ku, rûpelek nû li dîroka we vebûye. Lê belê misoger e di şerê şoreşgerî de hin seret hene ku, serwerî tevgera şoreşê ne. Eger şoreşa tê behs kirin netewî be, seret hêşta zêdetir in. Sereta yekemîn: Têkoşîn ji bo mafên netewî, sereta duwenîm: Têkoşîn ji bo rizgarîya civakî. Îro şerê we bi gelemperî ji bo mafên netewî ye. Di têkoşîna netewî de jî armanca yekemîn, mafên serekîn. Çin in mafên serekîn? "Netewe, di becayîş kirina mafên xwe de azad be" Girêdayî vê seretê; têkoşîna çekdarî çiqas pêwîst be, têkoşîna konevanî ewqas pêwîst e. Bi hemberî têkoşîna çekdarî û konevanî têkoşîna çand û wêjeya netewê xwedî giranîyek eşkere ye. Anku, tişta ji we re di bêjim va ye: Dara çeq dayî fêkî dide.

Welatparêzên hêja, ji vê hejmarê û paşve di vî rûpelî de ez dê li tevî we bim. Carîna ji we re bûyeran şirove bikim, carîna jî dê li guhdarî we bim û kul û derdên we bînim ziman.

BİRÎN

Merheba!...

Di van rojên Çileyê Paşîn de ev nameya pêşîn e ji we re dinivîsim. Serma li vir herî zêde ye, roj bi roj berf dibar e. Teva birînên gîyanê min ji ser ve qerisîn e, ji nav de jî roj bi roj dikewin. Xwîna şoreşgeran tevilhevî rihên gîyanê min bû ne. Zivistana îsal wekî zivistanên borîn tesîr li min nake. Her çiqas ev rojên diborin sar jî bin dîsa germahîyek herî xweş di mêlaka min de serwer e. Carîna xerîbîya biharê dikim, li çaverîyî meha Adar rawestîme, li hêvî bêhna sosin û beybûnan im. Dema bihar tê hizra min, kerb ji vê demsalê werdigirim. Carînan jî hizrên xwe dikim, pê re kêfxweş dibim. Rastî jî wusa ye. Eger, xerîbî nebûna me qer û qêmeta hev nidizanî. Lê belê çiqas min xerîbîya we kiribe jî, sedemê nivîsîna vê namê nexerîbî ye. Di germehî de şirove kirina bûyeran ji mêjde ye daxwazîya min e. Lê bûyer ewqas li pey hev di qewimin ku ez heya niha negehiştûme tu tişt ji we re binivîsim. Bi rastî hinik jî ji we dilmayî me. Eger hûn pirsa sedemên dilmana min bi kin, herî dûr neçin bûyerên li başûr qewimîn bînin hizra xwe. Ne gingaz e ku, teva van bûyeran ji we re bi nivîsim. Eger hinik hizrên xwe bikin dê jana bîrîna mêlaka min fêm bikin.

Di serî de, berî xeberkirina bûyerên van rojên em tê de dijîn, di xwazim hinik ji were behsên kevin bikim. Li ser rastînîya min heya îro gelek tişt hatîne nivîsîn û gotin, yê zanî û yê nizanî lê belê herkesekê tiştek gotî ye. Hinan rastî hinan jî newejî gotî ne. Romî ji rojhilatê Asyayê bi mêhvandarî hatibûn vir a. Bav û kalê we dergehên xwe li ber van vekirin. Şîv û têşt danê. Dawî peyman bi hevre imze kirin. Heya rojek hat Romîyan inkara dîraka ve kirin. Birîn roj bi roj kûr bû, pirsgerik mezin bû. Ji roja pêşî û heya îro kar û barîya Romîyan li ser direwan e. Wan evqas direv kirin dawî tu encam jê nederînan. Piştî rûyê direwkerî derketî ronahîyê, rastîn kêfa min herî xweş bi bû. Lewra ji salan û vir de dîroka we ya hatî inkar kirin eşkere bi bû. Mirovê gunehkar, serokwezîrê devlewleta Romî jî ev rastînî qebûl kir. Jixwe, pişkdarên din Ereban û Eceman ji mêjde ye ev rastînî qebûl kirî. Piştî teva van qewiman ez li berbendî pêngavek nû rawestîbûm. Di têkoşîna şoreşgerî de, bi hinikî nayên qebûl kirin ev geşbûnîyên çêbûn. Li alî bakur neyar bêcare bû, rastînîya netewa we qebûl kir, li alî başûr pêngavek hêşta pêşve çûyîtir hate avêtin. Dewleta Federe hat îlan kirin. Wata van geşbûnîyan, ji bo azadîya çar alî bi tenê hejmarek demjimêr mane. Anku, pêvajo bi temamî di alî de dibore. Li vir tişta pêwîstî kirin va bû: Barê li ser milên we herî girane. Yek bi yek parsenganê di demên borîn be we di çavên xwe dît ku, betalî ye. Madem kî we tevan ev rastînî bi çavên xwe dîtîye çima fêm nakin? Dema zivirin dîroka xwe hinik çavger bikin, gelek mînak bi vî lewnî dê pêşçav we bin. Yek jî dîroka gelên dinê sehkin, tiştek wusa bi eşkerehî pêşçav dibe, mîna dîroka we dinav dîroka gelan de mînak tunin. Dîsa, bi tenê di nav dîroka gelên rojhilata navîn de bi nihêrin dîroka xwe encamek wusa derdikevî; bav û kalê we kar û barîya serxwebûn û berxwedanan nîşan gelên bindest dane. Gelên kar û barîya berxwedanê ji bav û kalê we girtî îro azadin, lê mixabin hûn hêşta bindestin. Bi rastînî, tu deman zulm û zordarî bav û kalê we qebûl nekirî ye, lê belê hemî deman zulm û zordarî bûye risqê we.

Êdî, herkesek bi eşkerehî vê rastînîyê qebûl dike; dîroka we herî kevn e. Ewqas dirûdên welatê we hene ku, dercînarên we çav li van dirûdan e. Lê îro hûn çi dikin? Berdin yên bûne çehşê neyar û li pey hêzên welatparêz digerin. Hêzên welatparêz bixwe bûne neyarê hev. Neyarê rastîn ewqas fêlto ye ku hûn li hev xistîn e. Hizrek wusa xistî ye serê we; heçê tifinga xwe avête milê xwe şêr waye, lê neyarê yekemîn xezeba zike. Dema xezeb li pêşî be neyar jî nayê naskirin. Berê tifingên we neyar ji xwe guhaztîye birayê we bixwe. Hin ji we jî li malên xwe de rûniştîn e. Sobeyên we herî geşin. Germahiya mezelan hişên we anîne serê we, wî demî hûn dibin Kurd û Kurdistanê rizgar dikin. Eger di dîroka dinê de netewek wusa rizgar bibe, bêşik Netewa Kurd dê mînaka yekemîn be. Îro agirê têkoşînê herî pêşve çûye, bêşik evqas pêşve çûne ji xwerihî çêne bûne, têkoşhina we bi xwe, hûn heya vê derece anîn e. Anku, sexweratî dilovanîya şehîdan agir evqas geş bûye. Lê ji bîr nekin, di demên borî de gelek caran agirê rizgarîyê bi vî qasî gur bûye lê cardin daketî ye. Niha bingehek gahîm we ji xwe re danî ye. Eger, avahîyê hûn li ser vî bingehî avadikin bixvazin bêkêmasî be, wî demî guhdarîya van çend şîretan bikin!...

- Bi destê hev bigrin, piştgirîya hev bikin. Tu deman ji bîrnekin neyarê we neyek e. Bi eşkerehî we çar neyar hen e. Bi eşkerehî di bêjim, lewra li ser pirsgerika we gelek dîn jî di leyîzin. Gelekan çav li metingerîya niştimana we ye.

- Îro li çar alî têkoşîn herî peşve çûye. Li başûr, di têkoşîna netewî de we çeperek sitandî ye, pêngavek hatî ye avêtin. Eger, daxwazîya we teva "Yekitîya Kurdastana Azad û Sosyalîst" be ji tarîtî konevanî nekin. Li dijî hev tu caran qelenderî ji dest nekin Pervewendî pêwist be -Ku pêwîst e- xwe jê nedin paş.

- Azadî li çar alî ye. Heya çar alîyên niştimanê rizgar nebin gehiştina armanca nîhayî negingaz e. Di pêvajoya têkoşîna rizgarîyê de eger li alîyekî pêşveçûnek, sitandinek çebi be, pêwîst e ev sitandin bê xebitandin. (Bi rastînî birîna mêlaka min jî va ye. We heya îro ev çeper gelek caran sitandî ye lê nizanî ye bi xebitînin)

Çileyê Paşîn 1992

A. Zozani

Jîyîna Lenîn

-3 -

Nîvîskar: Bareş Alan

SEROKÊ ŞOREŞA OKTOBER V.İ.LENİN

V.İ.Lenîn vegerî navçeyê tevgêre şûnde karên wî yên giran hên jî bêtir bûn. Civîna bolşevîkan 4 ê avrîle navê "Tezên Avrîle" gotînên xwe hêja pêşkeş kir. Ev tezna ji partîyê re xetek rast û ji bo derbaz bûyîna şoreşa sosyalîst planên karûbar bi van tezên xwe ronahî xist. Lenîn, daye xuyakirin, ku hukumata muwakad ji bo kapîtalîst û derebegan kar dike. Dijî şer derdiket û sazûmanek Sowyêtan avakirin dixwest, ku pêkbe. Digot anca sazûmana Sowyêtan ji gel re aşitî, ji gundîyan re ax (erd), ji birçîyan re jî yê nan bide. Bang nedikir, ku hukumata muwaqet bixile. Lê belê dixwest, ku piranî yê li Sowyêt hîşyar û bolşevik bikin. Di va şertan de bi reva birin rêyek aşitî de mûmkûn e, ku di dest karker û gundîyên xizan kevê. Lenîn, digot, ku anca hevgirtî yê karker û gundîyan yê şoreşê sosyalîst pêkbîne. Di nav gundîyan de karên şoreşgêr pêwîst e, ku pir bibe û pêşda biçe.

V.İ.Lenîn, pêşneyar dikir, ku kongreyek partîyê biciv hev û navê partîyê "Partîya Komunîst" be. Program jî nû va ber çavan were raxistin û saxbe. Çonku tiştên program de hêdî pêkhati bûn. Armanca esasî di program de sazûmanê Çar wergerandin bû. Ev jî cîyê xwe girti bû. Lenîn sazbûyînek înternasyonala komunîstî III. an karûbarê hemû bolşevîk û şoreşgêrên Marksîst didît. Dixwest şoreşgêr wane pêkbînin.

Karkerên bi şoreşê mafên bi dest xwe xistin, hukumata muwaqat dixwest dîsa bide bircuvazî. Şerê împeryalîstî berdewam dikir. Leşker diçûn şer, mirov dihatin kuştin. Ji bo mirovên xizan tû tişt pêknedihatin. Ji berkû gel sîyaseta hukumata muwaqat ne razî bû û dihat xwestin, ku ev ji orte rabe, sazûmana Sowyêtî cîh bigire. Di roja 3 yê tîrmehê li Petrogradê bi disîplînekî şoreşgêrî pêşengîya bolşevîkan xwepêşanek çêkirin. Hukumata muwakat dijî xwepêşandane (demonstrasîyon) çek teqandin û xwîna gel dîsa hate rijandin. Li ser partîya bolşevîkan û rêxistinên karkeran zordarî û zûlum hîn jî bêtir giran bû. Bolşevîk hatin girtin û avêtin zindanan. Çapxana Pravda û cîyê wê hate şewitandin û xilandin. Hukumata muwakat ji bo Lenîn û bolşevîkên din bîryar derxist, ku werin girtin. Tedbîr hilgirtin Lenîn bidin kuştin. Serokê hukumata muwakat Kerenskî, daxuyanîk kir, ku yên Lenîn bigirin û teslîm bikin re pere wadkir.

Partîyê û karkerên şoreşgêr Lenîn vedişartin. Paşê nezîkî Petrogradê dora gola Razlîvê di xanîkî de wek palekî Fînî dijî. Di wê demê de pirtûka bi navê "Dewlet û Şoreş" amade dikir. Bi tevgêrê va dayîn û danistandina xwe nebirî, hîn jî xurt kir.

V.İ.Lenîn, kongre ya partîyê ya VI. an dizî amade kir. Kongrê di sala 1917 an di tîrmehê de li Petrogradê kom bû. Kongrê, silavên şoreşgêrî ji Lenîn ra rê kir. Di kongrê de rapora komîteya birêvabirî gîştî Stalîn xwend. Kongrê gazî partîyê kir, ku dijî sazûmana bircuvazî şer were kirin. Di kongrê de di nav xortan de karên bibin û li ser çêkirina komelên xortan hate rawestandin û biryar hate girtin. Pêşneyarên Lenîn, di kongrê de qebûl bûn û bûne bîryarên partîyê. Hemû bîryarên kongrê li ser çîna karker û gundîyên bêheyîn ji bo serhildana çekdarî, şoreşa sosyalîst bûn.

Lenîn, nêzîkbûna şoreşê didît. Partî ji bo wî karî amade dikir. li paş kongrê di bin serokatîya Lenîn de partîyê li fabrîkan, li gundan di navçeyên ordîyê de, karker rençber û leşker hîşyar dikir û dicivandin hevdû. Komîtên leşkerên sor sazbûn. Karkeran sîlah temîn dikirin û şerê çekdarî hûdibûn.

Lenîn, pirtûka xwe bi navê "Dewlet û Şoreş" de, zehmetkêşan (proleterya) birêvabirin dest xwe xistin şûnde sazûmanek çawa sazbikin û pêşda biben, ronahî xist. Proleterya mecbûre, ku sazûmana bircuvazî herêfin û cîhê wê sazûmana xwe sazbike. Ev sazûmana nû ji bo, ku hemû mafên mirovan diparezê, dewletek demoqratîk yê pêkbê. Ev dîktatorîya proleteran di esasên Marksîstîyê de jî cîh girtîyê. V.İ.Lenîn, di "Dewlet û Şoreş" de pêşva çûna civata komunîstî de li ser sosyalîstî û komunîstîyê disekine. Lenîn, ramanên Marks û Engels pêşda birin. Peşdaçûna rêya sosyalîstî û di wê rêye de sazûmana komunîstî nîşan bide, li ber çavan rêxist û rola partîya komunîstî da xûyakirin.

Di meha tebax (agust) de Lenîn, derbazî Fînlandîyê bû. Demekê nêzîkî bajarê Helsînkî li gundekî ma, paşê çû Helsînkî û li wir bi cîh bû. Rêwşa Rûsyê gelek xirab diçû. Xizanî pir dibû,

bênzîn tûnebû. Bi hezaran mirov bêkar û di birçîyê de jîna xwe berdewam dikirin. Xwedanên fabrîkan, fabrîkên xwe digirtin, karker dihavetên derî. Rojên tûneyî û xizanî, di şêvreşîyê de dirêj dibûn.

Lenîn, di van rojên tarî de ancax bi rêya sosyalîstî were xilaskirin, welat ancax bi sosyalîstî azad bibe nîşan da. Lenîn, neyarên şoreşê û karên wan xiste ber çavan. Dijî şoreşê amadekirina êrîşa bircuvazî, feodal û serleşkerên kevneperest, pêşda xeber da partî û gel. Nîşan da, ku dijî wana şer amade bibe. Wek gotina Lenîn, bircuvazî êrîş bir ser şoreşê. 25 ê tebaxê împeryalîstên din bi împeryalîstîya Rûsî va bîryar hilgirtin, ku êrîş bibin ser Petrogradê. Bi serokatîya general Kornîlov leşker hemle Petrogradê bû. Kornîlov, dixwest, ku bi çekdarî şoreşê ji ortê rake, sazûmanek dîktatorîya leşkerî sazke. Lê bawerîya wî di qursaxa dilê wî de ma. Bolşevîkan ew şerê dijî şoreşê şikandin. Petrograd û bi bajarê Moskovê bûne bolşevîk. Hêza Sowyêtan pir û dengê wan bilind bû.

Di meha îlonê de Lenîn, li Fînlandîyê du namên ji komîta partîyê ya birêvabirî gîştî, komikên Petrograd û Moskovê re şand. Digot: "Bolşevîkan pêwîst e, ku sazûmanê bi dest xwe xin." Ji bo vê plana serhildanê çêdikir. Hêzên şoreşgêr û yên dij şoreşgêr hesap dikir. Di şertên wê demê de welat hemû dida ber çavan. Wext wexta şer dest pêkirinê bû. Mûfrezeyên serhildanê çêdibûn, Lenîn, nîşan dida, ku hemû komunîst di navçeya gel de, di fabrîkayên mezin de kar bikin. Li ser vê ha dinvîsand: "Damara jiyîn û rizgarîya şoreşê di van wargan (cîyan) de pêyda bibe."

Li ser van pêşneyarên Lenîn, partîyê hemen dest bi amade kirina şerê serhildanê kir. Bolşevîkan li hemû cîyan hêzên şerê leşkerî çêdikir. Lenîn, ji bo, ku di nav şer de cîh bigire, di meha îlonê de ji Helsînkî derbazî Vyborgê bû. Rojnama bolşevîk "Rêya Karkeran" de nivîsanên wî derdiketin. Li ser şer û demhatina şer bîrûbawerîya xwe dîyar dikir. Dixwest, ku wext derbaz nebe, şer hêdî dest pêbike. Di heftê oktobir de li Vyborgê bi dizî derbazî Petrogradê bû.

Di 10 ê oktobirê de di komîteya partîya birêvabirî gîştî de serhildana çekdarî dihate dengkirin.

Lenîn di meha oktobir sala 1918 an de di Kremlînê de wexta rojnameya Pravda dixwend.

Di wê cîvînê de, Lenîn di axiftina xwe de da xûyakirin, ku dem hatîye proleterya û gundîyên xizan sazûmane bi dest xwe xin. Pêşneyara Lenîn, hate qebûlkirin. Birêvabirina serhildanê di bin serokatîya Lenîn de, polîtbûro sazbû.

Di 16 ê oktobirê de di civîna komîteya birêvabirî gîştî de nûnerên komelên karkeran va civînek fireh kom bû. Di wê civînê de Lenîn, dengkir. Yên, ku di civînê de bêşdar bûyîn, piranî ya wan pêşneyarên Lenîn, qebûl kirin.

Di vê civînê de komîteya şer ya şoreşgêr hatç hilbijartin. Endamên komîtê A.S. Bubnov, F.E.Dzerjînskî, Y.M.Sverdlov, İ.V.Stalîn û M.S.Urîtskî bûn.

Di nav partîyê de Kamenev û Zînovyev dijî Lenîn û pêşneyarên wî derdiketin. Di civîna dawî de tesîra wan hemû winda bû. Li ser vê dijî partî û Lenîn, hatin der, îxanetek mezin dikirin. Di rojnama menşevîkan de bi navê "Jiyîna Nû" de dijî komîteya birêvabirî gîştî dinîvîsandin. Dijî şerê çekdarî derdiketin. Biryarên partîyê yên bi dizî aşkûrê xistin û neyaran ev tiştên gelek mûhîm bihîstin. Li ser vê, hukumata muwakat ji bo serhildana çekdarî tedbîr girt.

Li ser vê daxûyanîyê şûnde Lenîn, dijî wan derket û xwest, ku ewna ji partîyê werin avêtin. Komîteya birêvabirî gîştî ewna ji partîyê ne avitin. bi navê partîyê mafê daxûyanî kirinê ji destên wan hate sitandin.

Trotskî, dijî bîryara komîteya birêvabirî gîştî dernediket, lê belê heta çekdarî were rawistandin. Lenîn, li dijî wê pêşneyarê jî bû. Dixwest serhildana çekdarî pêşîya kongreya Sowyêtan dest pêbike. Kongrê 25 ê oktobirê yê biciva. Hêzên dijî şoreşê ev roja çav dikirin, ku darbeyek mezin li şoreşê xin. Ji bo, ku ew plana wan pûç bibe pêwîst bû, ku berî kongrê şerê çekdarî dest pêbike.

Li ser pêşneyara Lenîn, 24 ê oktobirê şer dest pêkir û her cîyan bilav bû. 25 ê oktobir şoreşgêran hemû noqteyên mûhîm bi dest xwe xistin. Komîteya şer ya şoreşgêr bi navê amade kirina Lenîn, ji welatîyên Rûsyê re belavokek pêşkêş kir. Di vê bilavikê de wergerandina hukumata muwaqat, sazbûyîna sazûmana Sowyêtan û serketina şer dîyarkir. Di vê rojê de saet 11 an de civîna Sowyêtî li Petrogradê vebû. V.İ.Lenîn, wexta ketî salonê nûneran gelek tezehurat ji bo wî nîşan dan. Lenîn, serketina şoreşa sosyalîstî dîyarkir.

Şeva ku 25 ê oktobirê bi 26 ê ve giredîde Lenîn, xwest ku ew cîyê hukumata muwaqat lê rûdinin dormandorê ê bixin çemberê. Gemîya Avrora bi topên xwe êrîşî cîyê wezîran kir. Hukumata bircuvazî ew cîyê, ku pişta xwe dayê bi serê wan de kavil bû.

Di dîroka mirovetî di bi okto-

bira mezin û bi serketina şoreşa sosyalîstî, çaxêk nû dest pêkir. Ev çaxe kavilbûna împeryalîzmê, zafera sosyalîzm û komunîzmê ye.

LÎ CÎHANÊ DEWLETA SOSYALÎST YA NÛ Û SAZKARÊ WÊ LENÎN

Êvara 25 ê oktobir (Li gor salnama mîladî 7 ê çirîya paşin) li Smolnîdê, kongra Sowyêtan ya duwemîn vêbû. Li kongrê 650 nûner bêşdar bûn. Ji wana 400 bolşevîk bûn. Giranîya kongrê kete destê Sowyêtan.

Wexta V.İ.Lenîn, hate ser kursîyê nûner hemû rabûn ser pêyan. Bi çepik û bi deng "Bijî Lenîn" û nedihîştin ku Lenîn, bi dest gotina xwe bike. Di gotina xwe de pêşî li ser aşitîyê axaft. Kongrê bîryara aşitîyê kabûl kir. Polîtîka aşîtîxwaz bû polîtîka yekemîn ya Sowyêtê. Sazûmana Sowyêtan li ser vî hîmî avabû.

Li cîhanê dewleta sosyalîstî ya nû di destpêkê de polîtîka xwe ya aşîtî, dostî dervayî welat li ser hîmê di navçeyê gelan de biratî bû. Di bîryara aşitî de li ser şer dihat gotin, ku şer ji bo mirovatîyê qedayek (felaketek) mezin û dijwar e. Ji bo vê çandê hate daxuyanî, ku dewleta sosyalîst bi dewletên kapîtalîstî va bi aşitî û li gel hev bijîn. Lenîn, di gotina xwe de li ser reforma axê disekinî û bîryara reforma axê xwend. Hemû erd dibû malê gel. Ev biryara bi hilbijartin û qerara nûneran hate qebûl kirin.

Kongra Sowyêtan ya duwemîn, mebusên Rûsyê yên karker û leşker, komîtêya birêvabirî û kar pêkanîne hilbijart. Hukumata nû sazbû. V.İ.Lenîn, bû serokê hukumata nû. Gel bi vê bîryarê birêvabirina welat, da partîya bolşevîk. Bi serokatîya Lenîn, li cîhanê hukumatê karker û gundîyan bi vî avayî sazbû. Navê Lenîn û sazûmana wî li hemû cîhanê hate bihîstin û bilav bû.

Partîya bolşevîk bi rêvabirina dewletê bi dest xwe xist şûnde, gotinên xwe destpêke de ji gel re kirin, amade kir. Aşitî cîh girt. Erd û azadî dane hemû mirovan. Pêşî her tiştî jî armanc xurtbûyîna çîna karker bû.

Karker û gundîyan di bin rêvşek nû de jiyîna xwe sazdikir. Şoreşa sosyalîst welatekî bi aborî (ekonomîk) paşda mayî pêşva bir û gîhand zaferê. Piranîya gel gundîyên biçûk bûn. Şerê dibû welatê wîranê û mirovên birçî hîn jî bêtir dikir. Neyarên dijî Sowyêtan bi sabotaj, bi kuştin û bi pravakasîyonan dixwestin, ku sazûmana nû ya sosyalîst biherivînin.

Di sala 1917 an de Lenîn di bangekê de deng li gel kir, ku li dor û paşê Sowyêtan bicive. Dixwest birêvabirina dewletê de kar bikin. Di bîrbawerîya wî de bo sazkirina sosyalîstîyê doza girîng kar kirin bi komikên gel ra bû.

Di destpêka şoreşa oktobir de hukumatê Sowyêt di Smolnîde bû. Serokê gel û partîyê V.İ. Lenîn li wir ser karûbar bû. Ji her çar koşên welat karker, leşker, gundî dihatin bi Lenîn ra bipeyîvîn. Lenîn gûhdida wana, li ser problemên wana disekinî, ji wan re pêşneyar dikir, tiştên ne dizanî ji wan fêrdibû.

Di demeke kurt de leşkerê kevn hevdû hate belav kirin. Cûdabûna di nav mirovan de heyî rabû. Cûdabûna darûdazge yê dewlemendan ji wan hate sitandin. Rêya hesin û bahr, bank, bazirganîya derva ketin bin destê dewletê. Fabrîka ji kapîtalistan hatin sitandin. Çîna karker li hemû cîyan giranîya xwe peyda dikir û di sazûmanê de gavên xwe yên nû pêşda avêt.

Di bin serokatîyê Lenîn de komîkên birêvabirin sazdibûn. Lenîn, zagona bingehî Sowyêtan ya "Daxûyanîya zehmetkêşan û mafên gelên di bin kedxurîyê de dijîn." amade kir û nivîsand. Di vê daxûyanîyê de mafên hemû gelên li Rûsyê dijîn wek hevin. Her gel gihîşt mafê çarenûsîya xwe. Gelên dixwazin dewletek serbixwe dikarin, ku sazbikin. Va daxuyanîya gelan li welatê Sowyêt di nav hevdû de biratîyek xurt pêkanî.

Karên, ku partî û sazûmana Sowyêt pêşkeş dikirin ji alîyê hemû zehmetkêşan va bi şahî dihatin pîrozkirin. Di navbera çîna karker û zehmetkêşan de roj bi roj yeketî xurt dibû. Piştgirîya sazûmana Sowyêt di nav hemû hêzên gel de dihat kirin.

Şer berdewam dikir. Welatê Sowyêt di bin mercên (şertên) giran de bû. Ber her tiştî gerek bû, ku şer bihata sikinandin. Pir sal derbazbûbûn, ku leşkeran mala xwe ne didîtibûn. Pêşneyarên hukumata Sowyêt ji bo rawestandina şer û masa aşitî hukumatên Ingîlîzî, Fransizî û Emerîkî qebûlnedikirin. Li ser vê Lenîn bang Elemanyê kir, ku peymana aşitî çêbibe, împêryalîstên Eleman razîbûn. Lê belê gelek erd ji welatê Sowyêt dixwestin.

Partî û hukumata Sowyêt ya wê şertên aşitî yên giran qebûl bika, ya jî şerê berdewamke. Lenîn, peymana aşitî xwest were îmzekirin. Çonku gel aşitî dixwest. Şerê, ku salan vir de dibû welat wêrane kiribû. Lenîn ji bo komara Sowyêt were parastin fêdakarî gerek bû û digot: "Ji bo sazûmanê Sowyêt xurtbe, şoreşa proleterya were parastin, pêwîst e, ku şer bisekine. Ji bo pêkanînên şoreşê werin parastin pêwîst e leşkera karker-gundîyan çêbibe." Hin komkên din dixwestin şer berdewamke, hinan jî dijî aşitîyê derdiketin.

Li ser pirsa aşitîyê di komîta partî ya birêvabirî giştî de dihat dengkirin. Bi Elemanyê ve dest bi hevpeyîvîna aşitî bû. Komîteya Sowyêt di bin serokatîya Trotskî de bû. Trotskî dijî gotina Lenîn û komîteya partî ya birêvabirî gîştî û plana hukumata Sowyet şertên Eleman qebûl ne kir. Hevpeyîvîna aşitî di nîvcih de ma. Ev îxanetek mezin bû. Trotskî bi vê xetayi xwe rûn li nanê împêryalîstan kir. Leşkerê împêryalîstên Elemanyê di sala 1918 an meha sibatê de êrîş bir ser Sowyêt. Armanca împêryalîstan sazûmana Sowyêt hilweşînin û Rûsyê di bin nîrê kolonyalîstîyê kin.

Welatê Sowyêt rojên teng de dijî. Lenîn û partîya komunîst ji bo şer were sikinandin di 21 ê sibatê de navî komsarîyên gelê Sowyêt ji gel re daxuyanîyek belav kir. Nîşan da, ku welatê sos-

yalîst di rewşeka dijwar de bû. Di wê bangê de dihat gotin: Wazîfeya karker û gundîyên Rûsyê, komara Sowyêt ji împêryalîstên Eleman biparêzin" V.İ.Lenîn, dixwest, ku hemû hêz û çare bergirî (mûdafa) were kirin. Ev bangkirina alîyê zehmetkêşan de bi dilsozîyek şahî cîh girt. Li Petrograd li Moskov li Ekaterînburg û bajarên din karker, gundî û leşkeran hevcivîn (mîtîng) û xwepêşandanên (demonsrasîyon) mezinkirin. Li ser bangkirina Lenîn, partîya komunîst û hukumata Sowyêt bi deh hezaran karker û gundî ji bo welatê sosyalîst biparêzin navên xwe nivîsandin. Li her cihî leşkerê gel yên şoreşgêr sazbûn.

Li Pskof, Reval û Narva şerên dijwar bûn. Di şerên dijî împêryalîstên Eleman de leşkerên şoreşê yên qehraman peydadibûn. Gelê Sowyêt ji wê rojê vir de 23 ê sibatê rojê leşkerê Sowyêt pîroz dikin.

Bi pêşneyara Lenîn, komîteya birêvabirî gişti bi Elemanyê va bîryar girt, ku pêymana aşitî were îmzekirin. Pêyman li bajarê Brest-Lîtovsk îmza bû. Ji bo vê yekê bi wê pêymanê re pêymana Brest tê gotin. Di sala 1918 an meha adarê de civîna partîyê ya heftemîn de wek nîşandayîna Lenîn, bername ya aşitî hate qebûlkirin. Ji bo wê xizmeta Lenîn naye bîrkirin. Li ser pirsê şer û aşitî ramanên wî yên rast û durbîn cîye xwe girtin.

Di sala 1918 an 11 ê adarê hukumata Sowyêt çû bajarê Moskovê. Moskova bû payîtaxtê Yeketîya Sowyêtî û Lenîn di Krêmlînê de cîh girt.

Ji bo sazûmanêk sosyalîst cîh bigire pêwîste, ku şev û roj hemû mirov kar bikin. Pêwîste Rûsya ne tenê komara Sowyêt be, gereke ew komarek sosyalîst be jî. Ji bo vê gelek silogan (duruşim) pêşkeş bûn. Di nav wan di "Di dema pere xerçkirine de dûrûst be, hindik xerç bike, baş kar bike, pir rûnene, nedize, dîsîplînîyê kar wîna şûne." Ji bo kar pêşda here ji karkeran re bang derket. Ji bo sinayîya (pêşesazîya) mezin, petrol, hesin, makîna pir derkeve û pêşde biça, xwendin û çandîya gel pêşva here, dîsîplînîya kar pêkbê, rêşan (talîmat) derketin. Sazbûyîna sosyalîstîyê de ev tiştan gelek rolên mezin lihîstin. Ew karûbara roja îro jî li Sowyêt ji bo sazûmana komunîstî li ser van bingehên bere pêktê.

Di havîna sala 1918 an de tûnebûna nan û xwarinê de rolê bircuvazîyê gundan pir bû. Te-

Lenîn di sala 1922 an meha tebaxê de bi Krupskaya, Ulyanova-Yelîsarova û bi Neffen Viktor û Vera va. Vera keçek karkereki Gorkîyê ye.

neyê xwarinê vedişartin, ku şoreşê bi rêya birçîkirinê bidin fetisandin. Di wê demê de Lenîn digot: "Têkoşîna nan, têkoşîna sosyalîstîyê ye." Li ser vê gotinê partîyê jî bang kir, karker li gundan jî hêdî kar bikin. Lenîn di nivîsandinek xwe de got: "Gelî hevalên karker! Şoreş di tehlîke de ye. Wênê ancax hun biparêzin, ancax hun..." Li ser vê bangkirinê pêşkişandina karkerên Petrogradê bi deh hezaran karkerên şoreşgêr çûne gundan, xwarinê peyda bikin. Lenîn di sala 1918 an tîrmehê de ji bo komîteyên gundîyên xizan sazbibin qerarnameyek îmzakir. Karê wan komîteyan ew bû, ku dijî axa xebat bikin. Ji bajar û leşkerê re nan peyda bikin. Ji dewleta Sowyê re gelek piştgirîya wan çêbû.

Di sala 1918 an tîrmehê de kongra Sowyêtan ya pêncan kombû. Zagona (qanuna) komara Rûsyê ya binhgehî qebûlkir. Şoreşa sosyalîst bi zagona bingehî hîn xurtir bû. Lenîn digot: "Li cîhanê wek zagona me ya bingehî hîn tu zagon ne hatine dîtîn. Di zagone me ya bingehî de li welat û li hemû cîhanê dijî mêjok û kolonyalîstan têkoşîna hêzên proleter û organîzekirina wê têkoşînê de tecrûbeyên pêkhatine hatine nivîsandin."

ŞER Û ROJÊN DİJWAR

Dema aşitî pir dirêj ne kişand. İmpêryalîstên bîyanî bircuvazîyên serdest ji welat hatin avêtin bi axan va ne dixwestin, ku sazûmana karker û gundîyan berdewam bike. Wana dizanî, ku agirê şoreşê yê li welatên din jî belav bibe. Sermîyandarên (kapîtalîstên) Fransizî, Emerîkî û İngîlîzî pereyên dayin Çar ne dixwestin, ku ji dest wan derkeve û winda bibin. Salan vir de li Rûsyê dewlemendîya sererdî û binerdî dikişandin welatên xwe û ne dixwestin, ku ji destên wana derkeve.

Di sala 1918 an mehên biharê de leşkerên İngîlîz, Emerîka û Fransiz bajarê Murmanskê dest xwe xistin. Japon û İngîlîzan paşê jî Emerîkan, Vladîvostok kirin bin destê leşkerên xwe. Bi vî şêweyî împêryelîstên dijî Sowyêtan dest bi şer kirin. Armanca împêryalîstan ew bû, ku dewleta sosyalîst ya nû sazbuyî bi şerê çekdarî ji navberê rakin. Li welatê Sowyêt şerê hundurî destpêkir. Leşkerê sor di şeran de mezin dibû. Serokên leşkera di nav karker û gundîyên şoreşgêr de dihat hilbijartin. Kurs didîtin. Partîya komunîst û Lenîn ji leşkera sor re M.V.Frunze, V.K.Blûher, M.H.Tuhaçevskî, S.M.Budyonî, K.E.Voroşîlov, G.İ.Kotovskî, A.Y.Parhomenko, V.İ.Çarpaef û wek N.A.Şçors serleşkerên baş amade kirin.

Lenîn bi hemû hêza xwe kar dikir. Yên dijî şoreşê bi alîkarîya împêryalîstan dixwestin, ku hukumata Sowyêt gêrbikin, Lenîn û havalên wî bikujin. Bi navê Kaplan jinekê di sala 1918 an 30 yê tebaxê (agust) de Lenîn bi qurşînên jehr (zehîr) birîndar kir. V.î.Lenîn bi wê birînê kete xetera mirinê. Bajarên ketibûn destên dijmin roj bi roj azad dibûn. lenîn jî bi kêfxweşî birîndarîya xwe derbaskir. Dîsa di nav partî û birêvabirina welat de cîyê xwe yî teybetî girt.

İmpêryalîstan di zivistana sala 1918-1919 an de êrîş birin ser Sowyêt. Bi bêtirî mîlyonek leşker împêryalîstan dora welatê Sowyêt girtibûn. Ji bo enîya (cepheye) rojhilat hezaran karker diçûn rojhilatê Sowyêt.

Lenîn qasî cephê şer, cephê hundur jî girîng didît. Çonku xwarin, kinc û çekên leşkerê yên alîkarîyê cephê dikin yanî yên paş cephê amadedikir. Lenîn û partîyê bang gel dikirin, ku ji bo cephê alîkarî pir bibe. Li ser vê bangkirine hemû karker û zehmetkêşan alîkarî bi qehramanîtî dikirin. Karkerên rêya hesin li Moskovê sala 1919 an di biharê de ji bo dewletê rojên şemî bêpere kar pêkdanîn. Ev tevgera bi navî "Şemîyên Komunîst" di nav hemû karkeran de bilav bû. Li Kremlînê di sala 1920 an 1 ê gulanhe de Şemîyên Komunîstî Lenîn jî tevê bû. Bîrhubawerîya wî ew bû, ku peydakirina emege ji bo cîvatek nû gelek girînge. Kar nebe, pêşvaçûyîn nabe.

Welatê Sowyêt di bin rewşek xirab de bû. 14 dewletan êrîşî Sowyêtan dikir. Gelê Sowyêt neçar dima, ku welatê xwe biparêze. Ji bo vê li her yalîkî sazîyek leşkerî sazbû. Ji bo leşkerê û karkeran tiştên gerek peydabibin tedbîrên giran çêbûn. Piranîya aborî li gundan heyî alîyê dewletê de dihat sitandin. Ji bo vê îhtîyacê xwe hilgirtin şûnde tiştên mayî didan dewletê. Hemû kes pêwîst bû karbikin. Yên kar dikirin tenê xwarin distandin. Bi navî "Komunîstîya Leşkerî" polîtîkek aborî her tişt bi rê va dibir.

Çîna karker û gundîyên xizan bi hevra Şoreşa Oktobir ya Sosyalîst pêkanîn. Pale û gundîyên xizan piştgirîya hukumatê sowyêt dikirin. Gundîyên rewşa wan baş bêalî man û bûyeran meyzedikirin. Ne dijî şoreşê, ne jî li gel wê. Di sala 1918 an mehên payîzê de gundîyên biqezenc nezîkî hukumatê Sowyêt dibûn. Lenîn ew nezîkbûna dît û di kongra partîyê de "Bi gundîyên biqezenc va wexta hevkarî kirinê ye. Hevkarîya ha nebe, sosyalîstî saznabe." digot. Li ser gotina Lenîn, kongrê bi gundîyên rewşa xwe baş va yeketî çêkirin, bîryar girtin. Li dijî bircuvazîya gund ew yeketîya sazbûyî rolekî mezin lihîst.

Di nav xortan de komunîstên zana kar dikirin. Di birêbirina Lenîn de "Yeketîya Xortên Komunîst" sazbû. Kongreya Komsomol ya yekemîn di sala 1917 an meha oktobir de çêbû. Lenîn ji bo amadekirina civînê nivîsandina xwa de li ser erkên organîzasyonên xortan, dengkir. Xortan re digot: "Zana bibin, bizanin, bizanin!" Wana ra sazkirin û hîşyarbûyîna komunîstî pêşneyar dikir û digot: "Ancax komunîstî hemû mirovatîye yê azad bike û çewsandinê hilîne. Teknîk, zanabûn nebe, kar amadekirin dijwar e. Lenîn ji xortan ra ahlakê komunîstîyê û prensîbên wênê aşkere dikir û dîyardikir, ku civata komunîstî ancax li ser ahlakê komunîst û bingehên wênê yê sazbibe.

Ji bo înternasyonalîstîya komunîstî kongra xwe ya yekemîn di sala 1919 an meha adarê de li Moskovê di bin sêrokatîye Lenîn de çêkir. Li ser demokrasîya bircuvazî û dîktatorîya karkeran raporek xwend li ser sazûmana Sowyêtan daxûyanî pêşkeş kir. "Dîktatorîya Proleterya Çi ye?" jî dîyarkir. Yên dijî dîktatorîya karkeran derdikevin ancax ewna xulamên bircuvazîne û Rûyê wana aşkere kir. Partîya komunîst, çîna karker û karûbarê komara Sowyêt ji hemu gelan re wek nimûneyên mezin daxûyakir.

Kongra yekemîn sazbûyîna înternasyonalîya komunîst nîşan da. Komîntern, serketina Lenînizmê ya mezin bû. Kongreya komîntern ya duwemin di sala 1920 an de, kongreya sêmîn sala 1921 an, kongreya çaremîn sala 1922 an de çêbûn. Lenîn li hemûyan beşdar bû. Karên Lenîn, bîryar ji bo pirsên gundî, netewî, gelên bindest, rola partîya komunîst û taktîkên wênê amadekiri bûn.

V.İ.Lenîn ji bo partîyên karkerî û partîyên komunîst bi hevdu re yeketî û piştgirîyê bikin li ser wan û li ser prensîbên înternasyonalîstîya proleterya disekinî.

Lenîn di sala 1920 an de tecrubeyên komunîstên Rusyê ji bo partîyên nû li welatên din jî fêrbibin bi navî "Nexweşîya Zarokî di Komunîzmê de: Çepitî" pirtûkek nivîsand. Di vê pirtûke de wî sazbûyîna partîya bolşevîkî, pêşvaçûn û tevgera wênê çawa mezin û xurt bû ronahî kir. Dijî dijwarîyan çawa xebat dikir û dijwarî çonî li ortê radikir û partîyên din ji wan têcrûban çonî dersan bigirin dîyarkir.

Serokê proleterên cîhanê Lenîn digot: "Kombûyînê gel li kuderêye, komunîst jî li wir yê kar pêkbînin." Ji bo pêşvabirina kar wê pirtûkê partîyên marksîst re rê nîşan da.

V.İ.Lenîn li hemû cîhanê di nav karker û zehmetkêşan de hûrmet û hezkirinek mezin dihat naskirin. Proleterya cîhanê û komunîstên hemû welatan lenîn ji xwe re serok û mamhostê didîtin.

Di sala 1919 an de împeryalîstan ji her yalî de êrîş anîn ser Sowyêtan. Di dawîyê wê salê de leşkera sor li hemû cephan dijmin gêrkirin û welat dîsa gîhîşt aşitîyê. Lenîn û partîya Bolşevîk hemû hêzên li cephe kişandin ji bo aborîya welat pêşda here, bi çalakî xistin nav kar. Ji bo sosyalîzm û komunîzm çêbibe, pêwîst bû, ku pêşesazîya (sinayî) mezin pêşva biçe, li welat elektîrîk bilav be, Lenîn digot: "Zanîst û teknîk pêşda nere ne mûmkûne sosyalîzm sazbibe. Zanîstîya di bin nîrê kapîtalîstîyê de ancax sosyalîstî yê wê derxe. Ew ramanên Lenîn di demek nezîk de dest bi cihanîna wan bû. Bircuvazî û împeryalîstan bawer nedikirin, ku ewna yê bi serkevin. Ew tiştên wek mûcîzê didîtin hosteyê mezin derheqê wan derket û ewna pêkanîn.

(Dê bi dome)

BÊMAL

Adil Zozanî

Klamek bû "Bêmal" Şevên reş-tarî li bin sapîtikên dû girtî, li ber kuçikên hindur qenteran, li serê çîyayên bilind dengbêjan vedilorand. Şeq şeqa tizbîyên karebî, tehahayîkên guhdarên dilovan.

"Were bêmal
Were bêmal
Felek li me xayîne
Miratê, wêranê bêmal...

Gazîya evîndaran bû, diha banî kirin. Evîn çi Eyşo, çi Meyro ferq tunebû. Navên teva "Bêmal" bû. Xweserî xwe "Bêmal" gazîya felekê bû, wata evîn û evîndarî bû.

Agirê kovilên kevnar geş bû. Qembel qembel dûyê qelûnên kala û cigaran tevilhevî tirîjên çira dibûn. Tirîjên çira wunde dibû di nav mij û morana qelûn û cigaran de. Dengê girîyê zarokek ji mezela paşîn tê. Dayîk landik di hejînî, velorîka jêre di bêjî. Li hindur qenterê zarok pêxas, rûdest jengarî, cil divêl divêl dimeşin. Navê wan danîye "zarokên tarîye" Bêmal, ne li mal e, zarok belingaz mane, bav hêvî ji dengbêj dikin, "Ji min re Bêmal bêje"

Lê dem borî wata bêjan jî veguhurî. Êdî Bêmal gazîya evînê nîn e. Bêmal, nabe gazîya evînê. Li ba dilan evîn û evîndarî jê re bi dur ket, paşroş bû. Dengbêjan jî dest jê berdan. Klama Bêmalê û şeqandina tizbîyên karebî tevilhevî rûpelan bû. ... Na, Bêmal, tu deman nayê wunde kirin, veguhartin. Bêmal, evîn e. Evîn hemî deman habû, niha jî heye. Mademkî wusa ye, rast e Bêmal jî heye. Heye lê li kû ye? Zarok çima bêxweyî ne?

Kumşîn xuya bûn li welatî. Zulm û zordarî xuya bû. Dergehên girtîxanan hesenî kirin, xort û yar li paş van dergehan xistin. Hejmara hevs û zîndanan zêde bû. Mirov li hundir meydanan civandin, pîsatî pêdane xwerin. Şerm û heya nebû li ba zordaran, mêr rûskirin li hundir meydanan teşîr kirin. Dilê Bêmalê şikest. Evîn û evîndarî danî nava mêlaka xwe û meşîya. Meşîya got "Çîyano ew Bêmal hat"

Li çîyê dengê bilûrên şivanan wunde bû. Berîvanan parzun danîn, mencilok û dewdank ji bîrbûn. Rojan biharê zerî êdî naçin pançarî. Mendê, bûk heliz liser kokê xwe beyîn. Jajîyê xavan ji bîrbû. Bêmal çîya çîya di gerî, tevî babelîska dibî li serê giran, tevi ava kanîyan dibî li zozanan. Dibe lêlav dihelî ber binê sosin û beybûnan. Barêna berxan şon da nalêna xortan li paş dergehên hesenî de. Çîya di girîn, hure hur û hume hum bi erdê ket. Nalîna birîndarekî tevilhevî şevên reş-tarî tê. Roj û hîv êdî di vî warî de naborin. Riya xwe guhastîye. Şev dest pêdike roj nayê. Stêr li asîmanî nabiriqin. Ewrên baranê rû guhard, birûsk xurttir dibiriqin. Bûka baranê rojân biharê êdî erdê naxemilînî... Hêşta di bêjî, kanê Bêmal li kû ye?...

Hirç, gur teva hovan jêre bûne dost û yar. Agirê şivanan li çîyê vemirîyan lê Bêmalê hêşta xurttir agır hilkirîye. Her çiqas roj û hîv di vî warî de neborin jî xemnake, şewqa agirê Bêmalê hilkirî dê bibe sedemê pêşemanîya wan. Lê, kanê ew roj dê çi dem bê? ... Niza. Bersîv kurt e. Doşeka Bêmalê erd, lihêf asîman e. Balgî çî ye? Reşik, kalik. Na... darê tifingê. Nalîna xortane ji girtîxana banî dikin çîyê "Dergeh li me girtîne, mîratê felek li me xayîn e. Raweste emê bên"

Dayîk, namînin por û evdel, bav por û perîşan. Zehmeta salan êdî fêkîyê xwe dide. Şêr ji bîşî derketin hindur meydanan, hirên pêketin. Hêriş dikin neyaran.

Dîlan û şênahî neman. Keçan mehra mêran li xwe heram kirîye. Rapêça bûkanî xistin sindoqan, pôşî û kesrewana şon da kêfî û egalan, kiras fîstan ji ber xwe xistin rapêça mêran li xwe kir. Sûtikên rîs rakirin patisqe li navtengên zirav girêdan, kemerên zîv vekirin qebîre li şon girêdan. Teşî avêtin gora bav û kalan tilîyên nerm û helîm mîna şifka hinarê danîn ser lolebkên xedaran. Banî dikin çîyê "Rawestin, em jî şêrîn, rawestin em hatîn" Hêşta pirs dikîn kanê, Bêmal li kû ye?... Cardin nîşa dijmin da, nîşa çîyan da, nîşa xortên evîndar da ku, Bêmal nemirîye. Eyşo, Meyro her Bêmalin. Lê Bêmal ne Bêmala kevn e. Enîya xwe li evînê nakê girê, dilê xortan naşewutîne.Destê xwe miçandîye mist li nav çavên neyarê kumşîn didin. Bawerîya neyarî hejandîye, çîyayên paş deryan li pêş çavan kirin birkox û lê wunde kirin. Tirîjên şer bilind dikin. Bêmal li tevî mêran car li girtîxanan car li zîndanan, car jî bîşê xelasnabin. Serxwebûn yek e. Çîya warê jin û mêran e. Şîrr ji kavlanî derketî ye.

· Dayîk, namînin por û evdel, bav por û perîşan. Zehmeta salan êdî fêkîyê xwe dide. Şêr ji bîşî derketin hindur meydanan, hirên pêketin. Hêriş dikin neyaran.

Hêşta, di bêjî kanê Bêmal li kû ye?...

Hêşta ji îro de roj û hîv pêşemanî warê me bûn e. Hesûdahî bi agirê Bêmalê li serê çîyan hilkirî dibin. Ne dûr e, nêzîk e. Roj dê bê dengê bilûra şivanan dîsa bi serbestî li çîyê bilind be asîman. Roj dê bê dîlan û şênahî li darbin. Bûk û belbûk di kolanan de bi meşin. Lê dengbêj narûnin ber kuçika tizbîyên karebî naşeqînin û nabêjin 'Were Bêmal, xayînê Bêmal" Lewro newusa ye herwekî dengbêj gotî...■

Li Ser Jîyanê Sê-Çar Gotin

Seîdê Dewrêş

Şevek tarî...
Stêrk hêdî hêdî diçûrisin. Ji derva dengê baranê, dengê bahozê, dengê musiqek bê zman digihêje tarîyê. Dengê ezanê kuçên vala dadigre. Amedê tû carî evqas bi tirs nebûbû. Tarîya zivistanê.. Strana Rodrîgo hinek din bi dil şewatî tarîyê diçirîne..

(Bihar xweşe.. Dema rojên nuh e.. Dema agir, azadî û serîhildanê ye.)

Fikr û hişê min çû qirkirina mirovên Spanyol, yê li ber zilma û faşizma Franco de serî hildaye (şehid ketîye)

Gunehê min hinek din jî bi gelê min hat.. Gelê min î di welatê xwe de bêkes, mihacir û xerîp.. Nale nala dayik û bavan, bi musiqa Rodrîgo ve gîhaşt min.. Dilê min bi gurm û gurmek mezin, dikirama dîn bibûma. Di nav mejîyê min hezar dahol li hev dikeve û yek caran jî dengê lingê hesp û çekan dikeve nav.

(Dengê lingên hespê emperyalîstan, mêtingehankaran.. Yavuz, Dehaq, Kemal, İsmet û yê din.. Welat çar parî.. Çar parî dil, çar parî kole.. Çar alî xwin, çar parî mirin.. Dengê lingên leşkeran di çîya û newalê welatê min de diqîri.. Oyyy roja dil bi xwîn, oyy tû bimrî tene bûn)

Tû car jîyan bi min evqas gran nehatî bû.. Dora min tarî, dora min qêrîn.. Rodrîgo li ber şehîdê xwe qonçertoyek çê kir.. Lê ez? Ez çi bikim? Bankirîna Mamoste Cegerxwin, ji Pol Robson re bû.. Ez bangî kê bikim..

Şevek tarî.....

Stêrk bi salan ji min dûr e.. Ez li welatê xwe tenê, bê kes û xerîp..

(Hew porên wî yê spî tê bîra min.. Çavên wi, tirêja xwe berdida rojê.. Peyvandina wî pirr zelal û kubar bû.. Hezar ramûsan li destê wî, hezar ramûsan ji jîna serbilindî..

Apê Musa!..
Te me sêvî xist..
Tû hîn pirr xwort bû)

Şevek tarî....

Bîranîn li ser bîranîna min bê hiş xist.. Xeyalê rojnamevanê şehid ket ber çevê min.. Oyy dil oyy..

Ev bajar tu carî evqas bê kes nema bû..

Dawîyê, di nav vê tarî bûnê de roj tûrêjên xwe ber dide ezman.. Tarî bi dengê çekên şervanan diçire.. Dengê mirovan dikevi banîyan. Li ber tirsa tarîyê, li ber zilma dijmin agirek geş dibû li çîyayên Kurdîstan. Ji heftê û du miletan însan li ber vî agirî rûniştî bûn. Tîrêja vî agirî digîhîşt erş û ezman.

Ez fikirîm.. Agîrê çaran ket xeyalê min.. Deng ê marş û sloganan ket guhê min..

Şev tarî bû..

Çar hêsir gîhaşt çavê min..■

EY ŞEREFKENDÎ PÊŞ ME RONAHÎ YE

Ey brayê hêja, mirovbestî
Tu şehîdê welatê bindestî,
Şerdarê azadî, Şerefkendî!
Kê jibo çi tu desîse şandî?
Tu bi hevalên xwe va werin
Li bajarê Berlîn danîşin,
Paşê xwîna we birêjînin.
Hûn bicivin û bibin mêvan
Biçin bikevin tora neyaran!..
Dostên me yên xas û gernas
Çiyayên me qedr û şînas in,
Ew in me dihewînin, mirovnas in,
Wekî din tûkesî çakî baş nîn e
Tu ji xwe ra dost bihesibîne...
Dinê hemû ew dinê, piştê medine.
Yên li me zordarî dikin dujmin e,
Ewna jî ne yek, du, sê, çar in,
Me dikujin wek gurê herî har in!
Gelo hêdî em hemû nebin tevda yek
Tû car rizgar nabin tek û tek...
Kurdino, rabin bi hevra serkevin,
Ji bin darê dilîtî jî derkevin!
Qasimlo û Şerefkendî bang dikin
Dibêjin: Gelo ji dujmin bawer nekin!
Rîya ew nîşan bidin her wuha tarî ye,
Yekbin, azabin duweroj li me ronî ye!..

A. BALÎ

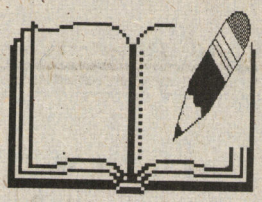

DERSÊN ZMANÊ KURDÎ

-XIII-

XWENDİN

ÇÎROKEK JİBÎRBÛYÎ

.....

Cendirmeyekî:

-Bide pêşîyê, got, em heta qereqolê biçin.

Xalê Mihemed mîna xeyaletekî bêdeng û bêtemen kete pêşîyê, herdu leystvanan jî dan pey û ber bi qereqolê meşiyan.

Riya qereqolê di ber qehwexana gund re derbas dibû. Dema gundîyan çav li xalê Mihemed û neviyê wî yê di nav kincên cendirman de xistin, zêde şaş ne man. Lê çaxa ku xalê Mihemed di nav gundiyan de çav li Esed î muxtar ket, şabûneke germ di dilê wî de peyda bû û êdî rewrewkên ber çavên wî zelal dibûn. Lê tevliheviya hişê wî hîn dom dikir. Ji ber vê yekî jî, Esed î muxtar bi bejnek qerase û simbêlboq, di nava kirasê Xocê Xizir de, bi riyekî sipî û dirêj hat ber çavên Xalê Mihemed û sekinî. Kalê reben bi dengekî çikyayî:

-Esed lawo... ca ji kerema xwe re were ji qumandar efendî bipirse ka ji bo çi min dibe qereqolê? Ka sûcê min çi ye? got.

Hîn Esed î muxtar û çend gundî ji ser kursiyên xwe ne liviya bûn, xortê me yên şûm û bi kincên cendirman ji wir wenda bûn. Xalê Mihemed fitilî paş xwe, lê ji wan cendirman şopeke herî piçûk jî li wir ne ma bû. Kalê reben xwe di nava xewneke bêbext û fediyokiyek bêpîvan de hîs kir. Esed î muxtar û gundiyan ew anîn qehwexanê, çayek dane wî û hişê Xalê Mihemed hîn nû Zelal dibû.

Dema gundiyan çîroka neviyê wî jê re qal kirin, kalê reben ji ber vê heneka naxoş pir eşiya û enirî. Piştî çend dijûn û nifiran, bi sonda ledaneke bêtesvîr berê xwe da mala xwe û çû.

Di riya malê de, ramanên kûr û dûr hati bûn li ser mejiyê wî konên xwe vegirti bûn.

Ji wê xweşroja adarê saetên mayî fikirîna ramanên cuda cuda derbas bûn.Helbet herdu xortên şûm jî kincên xwe yên cendirman ji xwe kiri bûn, ji ber tirsa Xalê Mihemed û gundiyan berê xwe dabûn gundekî din. Ew ê çend rojan li wir bi mêvanî bimana!

Bûyera rojê di nava gund de belav bûbû. Hinek dikeniyan û hinek jî li ber Xalê Mihemed diketin.

Êvarê çend gundiyan riya xwe bi mala Xalê Mihemed xistin. Kalê reben ji hal keti bû.Lê mêvan çayê vedixwun û ketine galegalê.

Derbasbûna saetan geşiyek dida axaftinê. Bêyomiya bûyerên rojê, şûna xwe hêdî hêdî ji henek û meselokan re dihişt. Jina xalê Mihemed jî li quncikekî rûnişti bû û guhdar dikir, carina jî dikete nava axaftinê. Ji bo ku kesera dilê mêrê xwe birevîne dîsa bi tinaz:

-Xortan xwîn li cenab zuwa kirin, zirav lê qetandin, got û bişirî.

Xalê Mihemed mîna merivekî ezabkêş û bextreş melûl bû, li jina xwe nêhiri û got:

-Belê keça mîran. Xwîn li min çikiya. De ka biçe ji bavê xwe bipirse, ca di wexta Partiya Gel de cendirmen Îsmet Înunî çawa tersê hespan bi bavê te dida xwarinê.

Bêdengiyekê xwe dagirt ser civatê û herkes bêdeng ma. Ji bilî Xalê Mihemed û jina wî, kesekî di civatê de di dema Înunî de ne jiya bûn.

Batal Aziz

ADIN DE HALİ

Kürtçede adın **DE** hali birkaç türlü elde edilmektedir.

I- Li edatı adın başına getirilerek adın de hali elde edilebilmektedir.

ÖRNEK:

Li gund: Köy**de**
Li derve: Dışarı**da**
Li bajêr: Şehir**de**
Elî **li** dibistanê ye: Ali okul**da**dır.
Zîn **li** baxçe ye: Zin bahçe**de**dir.
Ew **li** çem in: Onlar nehir**de**dirler.

2- İsim **di...de** edat kalıbının içine alınarak **de** hali elde edilebilmektedir.

ÖRNEK:

Di gund **de**: Köy**de**
Di çem **de**: Nehir**de**. Çay **di** piyanê **de** ye. Çay bardak**ta**dır.
Av **di** cêr **de** ye. Su testi**de**dir.
Masî **di** avê **de** ne: Balıklar Su**da**dırlar.
Di....de kalıp edatının ada, **içinde** anlamını kazandırdığına dikkat edilmelidir.

3- Zaman adları çekim vasıtasıyla **de** halini verebilmektedirler.

ÖRNEK:

Salê carekê were: Yıl**da** bir kez gel.
Heyvê carekê here: Ay**da** bir kez git.
Goşt heftiyê carekê tê xwarin: Et hafta**da** bir kez yenir.

Zaman adları **di....de** kalıp edatı içine alınarak da aynı anlama gelmek üzere **de** hali sağlanabilmektedir.

ÖRNEK:

Di salê **de** diwanzdeh heyv hene. Yıl**da** oniki ay vardır.
Di heyvê **de** sih roj hene: Ay**da** otuz gün vardır.
Di demjimêrekê **de** şêst saniye hene: Bir saat**te** altmış saniye var.

4- Lê ve **tê** gibi edatla kısalmış bileşik zamirler yer zarfı olarak kullanıldıklarında adın **de** halini elde etmemize olanak tanırlar.

ÖRNEK:

Tu **li wê** derê bû yî? Sen ora**da** mıydın?
yerine:
Tu **lê** bû yî? Orada mıydın?
-Belê, ez **li wê** derê bûm: Evet oradaydım.
ya da
-Belê, ez **lê** bûm: Evet ora**da**ydım.
Te **di wê de** çi dikir? Orada (içersinde) ne yapıyordun?
ya da:
Te **tê** de çi dikir? Ora**da** (oranın içersinde) ne yapıyordun?
-Ez **di wê de** rûniştibûm: Ben ora**da** (oranın içinde) oturmuştum.
ya da:
-Ez **tê de** rûniştibûm: Ben ora**da** (içinde) oturmuştum.

GENEL ÖRNEKLER:

Ez **li** gund im: Ben köy**de**yim.
Li derve hewa sar e: Dışar**da** hava serindir.

www.arsivakurdi.org

Li bajêr dikan pir in : Şehir**de** dükkan çokturlar.
Di gund **de** mal hene: Köy**de** (içinde) evler vardır.
Di çem **de** masî hene: Nehir**de** (içinde) balıklar vardır.
Ew **di** hundurî **de** ye: O içer**de**dir.
Cejna Newrozê salê carekê tê pîroz kirin: Newroz Bayramı yıl**da** bir kez kutlanır.
Heftiyê du roj em naçin dibistanê: Hafta**da** iki gün okula gitmiyoruz.
Tu **li** wira bûyî?: Sen ora**da** mıydın?
-Belê ez **lê** bûm: Evet ora**da**ydım.
Tu **tê de** bûyî? Sen ora**da** mıydın (içinde miydin?)
-Belê ez **tê de** bûm. Evet ora**da**ydım. (içindeydim)

ADIN DEN HALİ
Kürtçede adın **DEN** hali de birkaç yoldan elde edilmektedir.

I- Ji basit edatı adın önüne getirilmek suretiyle adın **DEN** hali sağlanabilmektedir.

ÖRNEK:
Ji gund: Köy**den**
Ji bajêr: Şehir**den**.
Ji mal: Ev**den**.
ez **ji** gund derketim: Ben köy**den** çıktım.
Tu **ji** bajêr hatî?: Sen şehir**den** geldin mi?
Rovî **ji** şêr bezatır e: Tilki aslan**dan** süratlidir.

2- "**Ji wî**", "**ji wê**" ön edatlı şahıs zamirlerinin kısalmış hali olan **jê** bileşik zamiri ile adın **DEN** halini elde etmek olanaklıdır.

ÖRNEK:
Sêvê **ji wî** bistîne: Elmayı on**dan** al.
Cümlesi yerine:
Sêvê **jê** bistîne: Elmayı on**dan** al.
Cümlesini kullanmak mümkündür.
Buradaki **jê** kısalmalı zamiri doğal olarak **den** halinde olup **cinssizdir.**

3- Adlar **ji... ve** edat kalıbı içersine alınarak da adın **den** hali sağlanabilmektedir.

ÖRNEK:
Ji min **ve** nayê dîtin: Ben**den** taraf (yana) görünmüyor.
Ji Hesen **ve** ne eşkere ye: Hasan**dan** yana (taraf) açık değildir.
Ew **ji** jor **ve** dibarîyan: Onlar yukar**dan** yağıyorlardı.

BANEŞAN: ÜNLEM
Önceki derslerimizde cins edatlarına değinirken ünlem halini sözkonusu etmiştik. Kürtçe'de, adlar, ünleme halinde çekime uğrarlar ve zorunlu olarak ünlem halindedirler.

Adın **ünlem** hali için cins edatları, hatırlanacağı üzere şöyleydi:
Eril tekil için: **o**
Dişil tekil için:**ê**
İki cins için: **İno** dur.

ÖRNEK:
Heval**o**! tu çima nayê? Arkadaş! neden gelmiyorsun?
Heval**ê**! tu li kuderê ma yî?: Arkadaş! nerede kaldın?
Heval**ino**! hûn çıma neyên?: Arkadaşlar! neden gelmiyorsunuz?

Aynı ünlem, tekil eril için **lo**, tekil dişil için **lê**, iki cinsin çoğulu için **Gelî** ön ünlemleri, ünlem

çekimli adın başına getirilerek de yapılmaktadır.

ÖRNEK:
Tekil Eril:
Lo hevalo!: (Ey) Arkadaş!
Lo brayo!: (Ey) Kardeş!
Lo bavo!: (Ey) Baba!

İkinci örnekte yer alan "y" harfi kaynaştırma görevi görmektedir
Tekil Dişil:
Lê dayê!: (Ey) Ana!
Lê xwişkê!: (Ey) Kız kardeş!
Lê dotmamê!: (Ey) Amca kızı!

İki Cinsin Çoğulu:

Gelî heval**ino**!: (ey) Arkadaşlar!
Gelî mirov**ino**!: (Ey) İnsanlar!
Gelî xwişk**ino**!: (Ey) Kız kardeşler!

Çoğul pozisyonda, adın ünlemli çekimli hali yerine, adın ünlemsiz bükümlü hali ve niteleme halleri de aynı anlama gelmek üzere kullanılabilirler.

ÖRNEK:
Gelî heval**an**!: (Ey) Arkadaşlar!
Gelî Heval**ên** delal!: (Ey) Aziz arkadaşlar!
Gelî xwuşk**an**!: (Ey) Kız kardeşler!
Gelî xwuşk**ên** hêja!: (Ey) Değerli kız kardeşler!
Gelî mirov**an**!: (Ey) İnsanlar!
Gelî mirov**ên** aşîtîxwaz!: (Ey) Barışçı insanlar!

FERHENGOK

Temen: Yaş, ömür
Nevî: Torun
Zêde: Fazla
Çaxa hat: Geldiği zaman, geldiğinde
Rewrewk: Serap
Tevlîhevî: Karışıklık, düzensizlik
Dom kirin: Devam etmek
Qerase: İrikıyım, iriyarı
Reben: Zavallı
Bêpîvan: Ölçüsüz
Qal kirin: Bahsetmek
Enirîn: Kızmak, sinirlenmek
Nifir: Beddua
Lêdan: Dövmek, vurmak
Kon: Çadır
Bûyer: Olay
Ketin galegalê: Çene çalmak, lafa dalmak
Bêyom: Uğursuz
Qunc: Köşe
Keser: Üzüntü, hüzün
Bişirîn: Gülümsemek, sırıtmak
Bêtemen: (Metinde) Ölü gibi
Kinc: Elbise
Çax: Zaman
Şabûn: Neşelenmek, keyiflenmek
Zelal: Berrak
Hiş: Akıl, fikir, şuur
Bejn: Boy-pos, endam
Simbêlboq: Posbıyık
Liv: Hareket, kımıldama
Çîrok: Hikaye
Henek: Şaka
Dijûn: Küfür
Sond: And, yemin
Raman: Fikir, düşünce, idea
Mêvan: Misafir
Li ber ketin: Hayıflanmak
Geş: Gür, şen
Meselok: Fıkra, küçük masal
Carina: Bazen
Tinaz: Alay, alaya alma

www.arsivakurdi.org

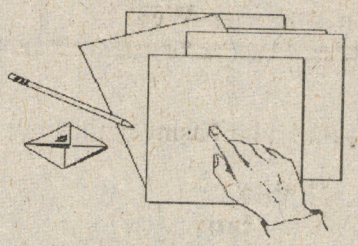

NASIL BİR ÖĞRENCİ GENÇLİK

Gençlik kelimesi bize neyi hatırlatmalı?

Dinamik ,yaratıcı beyinleri, atılımcı, kendini yenileyip çağa uyarlayan ve herşeyi sorgulayan bireyleri hatırlatmalıdır. Fakat, günümüz genç kuşağında bu nitelikleri görmek oldukça güç..

Özellikle Antalya somutunda gençliğe baktığımda, gençlerde bu nitelikleri bulmak yada görmekte çok zorlanıyorum. Antalya'da gençlik öyle bir konumdaki onların bu durumu insana çok acı veriyor ve derinden düşünmeye sevkediyor. Özellikle öğrenci gençlik bir boşluk içinde. Yozlaşmış, faşist bir eğitimin getirmiş olduğu bir pasiflik yaşanıyor.

Öğrenci gençliğin pek öyle bilimle ve araştırmayla alakası kalmamıştır. Çünkü, bugün burjuva eğitim sisteminin getirip götürdükleri gözönünde. Örneğin:

TC'nin laik eğitim sisteminde halen iki tarih dersi okutuluyor: İnkilâp Tarihi ve Milli Tarih... İnkilâp Tarihinde din dersiyle ilgili sorular soruluyor. Bilim dışılığı görmemek mümkün değil!.. Bilimin öğretilmesi gereken okullarda din dersi zorunlu okutuluyor. Bu nasıl bir sistemdir ki, bilim yuvalarında bilinmezcilik zorunlu bir ders olarak dayatılıyor?

Bu sistem içerisinde kaçtane öğrenci acaba labaratuarı görmüştür! Çürümüş sisteme göre görmese de olur. Çünkü herşeyi ALLAH daha iyi bilir!

Hele şu kredi sistemini bir türlü çözemedim. Bu kredi sistemi öğrenciyi pasifize etmekten başka hiç bir işe yaramaz. Gençleri, araştırmaktan uzaklaştırıyor. Beyinlerini köreltiyor. Öğrenci herşeye görsel bakıyor. Bu da hazır lopçuluktan başka birşey değildir. Böylelikle yönetilmeye daha elverişli bireyler yetiştiriyorlar. Öğrenci, öğretmen diyaloğu yok! Öğrenci konuşturulmuyor. Öğretmenler resmen işbirliçi durumundalar!.

Bugün bir lise öğrencisine, yüksek öğretim kurumuyla ilgili bir soru sorsanız; mesela "YÖK'e neden hayır deniyor?" deseniz hiçbir cevap veremez. Çünkü kendi geleceğini bile sorgulamaktan uzaktır!. Onlar, kendilerine MİCHAEL JACKSON ve LİVE'S 501'den, bir dünya yaratmışlar, kendi gelecekleri bile umurlarında değildir. Bu konuma sokulan gençlikten üniversite yönetimini sorgulamasını bekleyemezsiniz. Çünkü zeminsizdir ve pasifize edilmiştir. Onları sürekli tırtıklamak gereklidir.

Öğretmenler, bilimden uzak öğrenci yetiştirmeye, para karşılığı bilgilerini dershaneye pazarlamaya devam ediyorlar. Devlet okulları zaten bilimden uzak. Tamamen gerici ve faşist bir eğitim sistemine dayanan devlet okullarının paralı özel okullardan farkı yok..

Hatırlanırsa TURGUTÖZAL'ın bir sözü vardı, "parası olan okur" diye. İşte bu sözü gençliğin harfi harfine sorgulaması lazımdır. Biraz düşünebilen gençlik olsa bu sözü gençliğe yöneltilmiş bir hakaret olarak değerlendirirdi.

Devlet hizmetleri adı altında gelen bütün faturaları hiç itirazsız ödüyoruz. Bunun haricinde de vergi alınıyor, peki bize ne veriyorlar? Aldığımız ücretler, dondurulmuş durumda. Bir insanın yaşama hazırlanması için okul eğitimi görmesi gerekli ve bu da paralı!. Bu hakaret değilde nedir o zaman? Bugün öğrenci harçlarını yatıramayacak durumda olan öğrenciler sayılamayacak kadar çoğunluktadır. Yatırabilecek durumda olanlar zaten paralı özel okullarda eğitimini yapıyorlar. Bizleri ilerde nasıl yöneteceklerini öğreniyorlar! Silahlanmaya ve dine ayrılan bütçe ödeneklerinin yarısı eğitime ayrılsaydı, bugün açıkta kalan öğrenci sayısı asgari bir düzeye inebilirdi.

Evet, gençlik sokakta perişan halde dolaşan, bunalımlı, şaşkın ve üretkenlikten uzak. Yaratıcılığını kaybetmiş, beyni körelmiş ve ne yapacağını bilmez bir haldedir. Diskolarda, barlarda, sokak başlarında uyuşturucunun ağına düşmüş durumdalar. Biz, bunların batağına sürekli saplanan gençlik olmak istememeliyiz. Çünkü, bizim geleceğimiz bu olmamalı.

Şu anda uygulanmakta olan politikalar, gençliği bütünüyle geleceksizleştirmiştir. Ve gençlik kendisini çıkmazdan kurtaramaz duruma sürüklenmiştir. En ağır fatura gençliğe çıkartılmıştır. Sonuçta, her zaman hazır bir suçlu potansiyeli vardır! GENÇLİK!

Bugün "Sosyalizm öldü" diye naralar atan kapitalistler, bu naraları korktukları için atıyorlar. Çünkü, çok iyi biliyorlarki sosyalizmi yaşayan insanlar bundan o kadar uzak kalamazlar. Tekrar sosyalizme geçiş süreci o kadar uzakta değildir. Geçmişte sosyalizmin kalesi olan Sovyetler Birliği'nin dağılması, sosyalizmin bitmesi demek değildir!.

Gençlik bugünden başlayıp, çok geç olmadan, marksizmi iyice irdeleyip, iyice özümlemeli, kendi kurtuluşu için bunu en kısa zamanda hayata geçirmelidir. Artık pembe bulutların üzerinden inelim ve herşeye çıplak gözle bakalım. Bizi daha fazla sömürmelerine izin vermeyelim. Unutmayalım ki, genç beyinler daha yaratıcı ve atılımcıdır.

Bu niteliklerimizi geleceğimiz için kullanalım, onların kullanmalarına izin vermeyelim.

Daha güzel bir gelecek için...

Z. SERİN / ANTALYA

Kürt Halkıyla Dayanışma

17.11.1992 tarihde, Almanya Komünist Partisi (DKP) Krefeld Örgütü tarafından düzenlenen "Kürt Halkıyla Dayanışma ve Irkçılık ile Yabancı Düşmanlığına Karşı Enternesyonal Dayanışma" amacıyla bir toplantı yapıldı. Toplantıya, Newroz Dergisinden bir temsilci de davet edildi.

Çoğunluğu Alman olan, yaklaşık 50 kişinin katıldığı toplantıda, Kürt halkının özgürlük mücadelesi ve yüzyüze bulunduğu zorluklar üzerinde durularak, enternasyonal dayanışmanın gerekliliği dile getirildi.

Suni sınırlar konarak dört devletçe paylaşıma tabi tutulan Kürt halkının, bu dört gerici devlet ile emperyalist güçlerce baskıya ve sömürüye maruz kaldığını belirten konuşmacılar, devamla, "K.Kürdistan'da TC'nin başlattığı topyekün savaşta Alman yapımı silahlar kullanılıyor, bu Alman yasalarına aykırıdır" denilerek "bu olayın kanıtlarıyla Alman kamuoyuna anlatılması gerekiyor" denildi.

Kürt halkına karşı yürütülen kirli savaşta, TC'ye ve onun uzantılarına karşı mücadele eden Kürt örgütlerinin ve Kürtçe-Türkçe çıkan Kürt yayın organlarının maddi ve manevi olarak desteklenmesi kararı alınan toplantıda, Newroz Dergisine gönderilmek üzere 300 Mark sembolik bir bağışta bulunuldu.

Diğer yandan, son dönemlerde Almanya'da gelişen ırkçı-Nazi faşistlerinin saldırılarına karşı Alman-Türk-Kürt herkesin mücadele etmesi; dün ilticacılara saldıran, kaldıkları yurtları yakan ve 12 kişiyi katleden Alman faşistlerinin yarın Alman ilerici, devrimci, demokrat ve komünistlerine yöneleceğini ve bunun için Nazi faşistlerine karşı ortak mücadelenin şart olduğu vurgulandı.

"Yabancı düşmanlığına, ırkçılığa karşı el ele", "Yaşasın enternasyonal dayanışma" ve "Yaşasın Bağımsız Birleşik Sosyalist Kürdistan" sloganlarının söylendiği toplantı, Kürtçe-Türkçe söylenen türkülerle sona ererken, benzeri etkinliklerin devam edeceği ifade edildi.

ROJDA JİR / ALMANYA

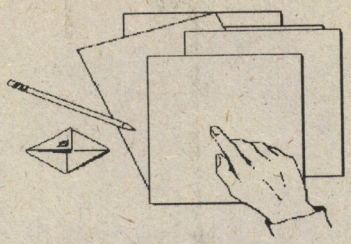

IRKÇILIĞA KARŞILAR MI?

Bilindiği gibi, Batı Alman yöneticileri, Doğu Almanya ile birleşmeden çok şeyler umuyorlardı. Ama görüldü ki, bu hayalleri boşa çıktı, umdukları sonuca ulaşamadılar. Tersine, Almanya bu birleşme sonucunda büyük ölçüde ekonomik bunalım içine girdi. Birleşmenin ortaya çıkardığı olumsuzlukları ört bas etmek için bu işin sorumluları (Başta Kohl Hükümeti) el altından ırkçılığa prim vererek Neonazi terörünün boyvermesi için çaba harcadı. Yabancılara yönelik katliamlar bu politikaların ürünüdür.

Kürt halkından olduğu gibi, Almanya'ya, sığınma talebiyle birçok ülke ve ulustan insan gelmiştir. Mültecilerin büyük kısmı ROSTOK kentinde yaşamaktadır. Ve Nazi saldırılarının ençok yoğunlaştığı yerde burasıdır. Saldırılarda birçok insan yaşamını yitirirken, onlarcası da yaralanmıştır.

Bütün bu saldırılardan sonra yapılan ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı yürüyüşe, yüzleri bile kızarmadan Kohl ve hükümet üyeleri de katıldı. Böylece kendilerini aklayacaklarını düşündüler, insanlarla alay ettiler. Neonazilere karşı yasalar çıkaracaklarına yabancılara karşı yasa çıkarmayı uygun gören Alman yönetimi, Nazilere musamahaları sonucu, Rostok ve Berlin'de yaşanan trajedinin Möln'de de yaşanmasının sorumlusudur. Bundandır ki, ırkçı saldırılara Alman halkının büyük bir kesimi tepki göstermeyi zorunluluk olarak görmeye başladı.

TC'ye gelince, sözüm ona Almanya'daki Türklerin haklarını savunma adına, Türk şovenizmini güçlendirmeye çalışırken, Alman ırkçılığına karşı yapılan gösterilerde provakasyon yapma görevini de ihmal etmedi. Bazı çapulculara Türk bayrağı taşıttırarak çatışma ortamı hazırladı. Alman ve Türk yöneticiler ırkçılığa karşılar mı diye sormak boşuna.. Başını çekiyorlar çünkü!

Evet Krefeld'de de ırkçılığa karşı düzenlenen ve organizesini ağırlıklı olarak Almanya Komünist Partisi, Kürt solundan KKP ve Türk solundan siyasi örgütlenmelerin yaptığı ırçılığa karşı yürüyüşte de TC menşeli provakatif girişimler oldu. Birkaç kişi gelip Türk bayrağı açmaya kalkışınca yürüyüş komitesi bu girişimleri engelledi.

Erdal Koca
Krefeld / Almanya

Değerli Newroz

(...)

Doğrusu, bu derginin varlığını ilk işittiğimizde biraz kuşkuyla karşıladık: İdeolojik, politik ve teorik tesbit ve değerlendirmelerde, geçmişin eleştirisinde ve itifak sorununda ne kadar tutarlı olacağını ve özellikle ulusal sorun konusundaki samimiyetini vb. konulardaki tesbitlerini merak ettik. Fakat daha sonra bütün bu kaygılarımızın yersiz olduğunu anladık. Ayrıca Newroz'un sıradan bir dergi olmadığı, ülkemizin objektif koşullarına uygun diyalektik materyalist yöntem perspektifiyle somut ve gerçekçi değerlendirmeler yaparak aynı doğrultuda pratik önerilerde bulunması bizi daha da sevindirmiştir. Bizi en çok sevindiren durum ise; Newroz'un şu veya bu özgün parti veya hareketin etki ve politikalarına göre değil de, kendi ulusal ve bölgesel konjöktürüne uygun, ama ML ilkelere bağlı kalarak özgür ve bağımsız politika ve teorik açılmalara sahip olduğu izlenimini bizde bırakmasıdır.

Kuzey Irak Kürt Federe Devleti, Kuzey ve Güney kardeş çatışması, ulusal birlik veya cephe vb. pek çok konudaki tavır, düşünce ve değerlendirmelerinize gönülden katılıyor ve destekliyoruz.

(...)

Newroz'da emeği geçen bütün değerli çalışan dostlarımıza saygı ve selamlarımızı sunar, başarılarının devamını dileriz.

İdamdan hükümlü:
D.Henar
Müebbetten Hükümlü:
H. Yiğit

Merhaba NEWROZ

Merhaba gözümüz, kulağımız; Merhaba sesimiz!

Yurtdışındayız fakat, gönlümüz Kürdistan'da, kalbimiz sizinledir, NEWROZ ile birlikte atıyor.

Siz zor ve çetin koşullarda binbir güçlükle mücadelenizi sürdürürken, biz de yurtdışında, bulunduğumuz ülkede mücadelenizin bir parçası olarak elimizden geldiği, gücümüzün yettiği kadarıyla Kürdista5n'lı Kadınlar olarak uğraşmayı görev biliyoruz. Varolan ilişkilerimize dayanarak üç hafta üst üste (haftada iki saat) ülkemiz Kürdistan ve halkımız hakkında bilgilendirme yaptık. Bilgilendirme yaptığımız kadınlar arasında Srilanka'lı, etyopya, İran, Türkiye ve İsviçre'li kadınlar var. Birinci haftaki toplantımızda ülkemiz Kürdistan'ın genel olarak yüzölçümü ve nüfusu hakkında konuştuk. Ülkemizin toplam yüzölçümünün 530-550 bin km^2 olduğunu, bunun (yaklaşık olarak) 15 bin km^2sinin Suriye, 105 bin km^2sinin Irak, 190 bin km2.sinin İran ve en büyük parçası 220-240 bin km^2sinin Türkiye tarafından ilhak edildiğini, toplam 30-40 milyon nüfusa sahip olan halkımızın (yaklaşık olarak) 1 milyonun eski Sovyetler Birliği'nde, 2 milyonun Suriye, 5 milyonun Irak, 7 milyonun Iran, 20 milyonun Türkiye sınırları dahilinde ve 1 milyonun üzerinde insanımızın da diğer ülkelerde yaşadığını belirttik.

İkinci haftadaki toplantımızda ise ülkemizin tarihi ve parçalanmışlığı üzerinde durduk. Atalarımız olan Medlerin M.Ö. 714 yılında devlet kurduklarını, M.Ö. 612 yılında Asur devletini yıkarak kendi topraklarına kattıklarını, sınırlarını genişleterek büyük bir imparatorluk oluşturduklarını ve MED Devletinin M.Ö. 550 yılında Persler tarafından yıkıldığını, daha sonra dönem dönem Kürt devletlerinin kurulduğunu fakat, her seferinde düşmanların saldırılarına uğrayarak yıkıldıklarını, ülkemizin tarihte ilk kez yazılı olarak 1639 yılında Sefaviler (İran) ile Osmanlılar (Türkiye) arasında paylaşıldığını, ikiye parçalanmış ülkemizin Osmanlı egemenliği altındaki parçasının (1. Dünya Savaşından sonra) bir bölümünün İngilizler tarafından işgal edilerek Irak'a, bir bölümünün Fransızlar tarafından işgal edilerek Suriye'ye teslim edildiğini belirterek, böylece ülkemizin dört parçaya ayrıldığını anlattık.

Kuzey Kürdistan'lı kadınlar olarak üçüncü haftadaki toplantımızda ise elimize geçen KKP, KÜRTLER VE KÜRDİSTAN isimli bir video kaseti seyrettirdik. Bu kasette, Kürdistan'ın dört parçasındaki ve eski Sovyetler Birliği'ndeki ve ayrıca Batı Avrupa'daki Kürtlerin yaşam biçimleri, gelenek-görenekleri ve ülkemizde başgösteren ayaklanmalar hakkında Kürtçe, Türkçe ve Almanca bilgiler yer almaktaydı.

Mücadeleniz mücadelemizdir. Başarılar diliyoruz.

Berlin'deki Newroz KadınOkurları
Adına ZEYNEP BULGAN

1993 yılının, "faili meçhul" cinayetlerin, toplu katliamların, sokak infazlarının, gözaltında kayıpların önüne geçileceği ve özgürlük ateşinin daha da harlanacağı bir yıl olması dileğiyle...

www.serwakurdi.org

